

Hans H. Ørberg

LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA

PARS I

FAMILIA
ROMANA

LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA I
FAMILIA ROMANA

Montaurii memoriam summo colamus honore

Die XVII mensis Februarii anni MMX, nonaginta iam annos natus, supremum vitae diem obiit Iohannes Henning Ørberg, qui ipse se Latine, et lepide quidem, Montaurium appellare solebat. Natus Grenae in Dania anno MCMXX, die XXI mensis Aprilis, cum sermonibus litterisque Latinis, Britannicis et Gallicis in Hauniensi Athenaeo studuisset coronamque lauream ibidem esset adeptus, ab Arturo M. Jensen, cive suo, arcessitus, in Instituto linguis iuxta naturae rationem tradendis muneris officium, quod ei commissum erat, egregie praestitit. Ibi vero, vestigiis illius W.H.D. Rouse aliquatenus insistens, consilium inivit easdem docendi rationes, quae in usu iampridem ad linguas recentiores impertiendas vigeabant, aptatas induci posse ut sermo quoque Latinus efficaciter perdisceretur.

Opus eius praeclarum, quod per plus quinquaginta annos identidem retractatum ac recognitum nobis arida pumice expolitissimum tradidit, tu, candide lector, nunc ipsum manibus tenes, novissima hac editione, quam ille prae oculis infelix ob fatum habere non potuit. Quibus libris auctor summo studio atque incomparabili diligentia operam undecim his lustris adeo navavit, ut ceteros omnes scriptores, qui artem linguam Latinam docendi sunt aggressi, longe superaverit ac palmare quoddam nobis summoque artificio elaboratum opus hereditate reliquerit.

Qui hodie linguae Latinae apprime discendae hoc libro usus omnibus viribus suis operam navaverit, is vere nunc etiam Montaurii memoriam summo colet honore, ita ut nulla sint nobis funera fletu facienda. Cur? Quia Iohannes per sua opera nobis tradita volitat vivus per totius orbis hominum ora.

Luigi Miraglia
Vivarium Novum

HANS H. ØRBERG

LINGVA LATINA

PER SE ILLUSTRATA

PARS I

FAMILIA ROMANA

Edizioni Accademia
VIVARIUM
NOVUM

ROMA MMX

LINGVA LATINA

PER SE ILLUSTRATA

For information on the complete series and new titles, visit www.pullins.com

PARS I: FAMILIA ROMANA

© Hans H. Orberg 2003

Domus Latina, Skovvangen 7

DK-8500 Grenaa, Danimarca

Imagines delineavit *Peer Lauritzen*

Imaginibus colores induxit *Nadia Marano*

© di questa edizione: Edizioni Accademia *Vivarium novum* 2010

© Distributed by Focus Publishing/R. Pullins Company

PO Box 369

Newburyport MA 01950

www.pullins.com

with permission of Domus Latina

ISBN: 978-1-58510-488-8

Also available in

Hardcover (ISBN 978-1-58510-423-9)

Paperback (ISBN 978-1-58510-420-8)

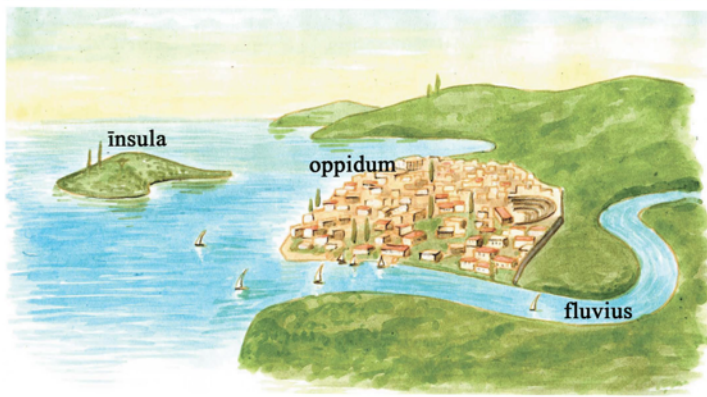
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, by photocopying, recording, or by any other means, without the prior written permission of the publisher. If you have received this material as an examination copy free of charge, Focus Publishing/R. Pullins Company retains the title to the material, and it may not be resold. Resale of any examination copies of Focus Publishing/R. Pullins Company materials is strictly prohibited.

Last updated February 2012

INDEX CAPITVLORVM

	pāgina
Cap. I. IMPERIVM ROMANVM	7
LITTERAE ET NVMERI	9
II. FAMILIA ROMANA	13
LIBER TVVS LATINVS	16
III. PVER IMPROBVS	19
IV. DOMINVS ET SERVI	26
V. VILLA ET HORTVS	32
VI. VIA LATINA	41
VII. PVELLA ET ROSA	48
VIII. TABERNA ROMANA	54
IX. PASTOR ET OVES	63
X. BESTIAE ET HOMINES	69
XI. CORPVS HVMANVM	77
XII. MILES ROMANVS	85
XIII. ANNVS ET MENSES	95
XIV. NOVVS DIES	103
XV. MAGISTER ET DISCIPVLI	110
XVI. TEMPESTAS	118
XVII. NVMERI DIFFICILES	126
XVIII. LITTERAE LATINAE	135
XIX. MARITVS ET VXOR	145
XX. PARENTES	154
XXI. PVGNA DISCIPVLORVM	163
XXII. CAVE CANEM	172
XXIII. EPISTVLA MAGISTRI	179
XXIV. PVER AEGROTVS	187
XXV. THESEVS ET MINOTAVRVS	195
XXVI. DAEDALVS ET ICARVS	203
XXVII. RES RVSTICAE	211
XXVIII. PERICVLA MARIS	222
XXIX. NAVIGARE NECESSE EST	232
XXX. CONVIVIVM	242
XXXI. INTER POCVLA	251
XXXII. CLASSIS ROMANA	261
XXXIII. EXERCITVS ROMANVS	273
XXXIV. DE ARTE POETICA	284
XXXV. ARS GRAMMATICA	296
TABVLA DECLINATIONVM	307
KALENDARIVM ROMANVM	312
INDEX VOCABVLORVM	313
INDEX GRAMMATICVS	326

IMPERIVM ROMANVM

1 Rōma in Italiā est. Italia in Eurōpā est. Graecia in Eurōpā est. Italia et Graecia in Eurōpā sunt. Hispānia quoque in Eurōpā est. Hispānia et Italia et Graecia in Eurōpā sunt.

5 Aegyptus in Eurōpā nōn est, Aegyptus in Āfricā est. Gallia nōn in Āfricā est, Gallia est in Eurōpā. Syria nōn est in Eurōpā, sed in Asiā. Arabia quoque in Asiā est. Syria et Arabia in Asiā sunt. Germānia nōn in Asiā, sed in Eurōpā est. Britannia quoque in Eurōpā est. Germā-
10 nia et Britannia sunt in Eurōpā.

Estne Gallia in Eurōpā? Gallia in Eurōpā est. Estne Rōma in Galliā? Rōma in Galliā nōn est. Ubi est Rōma? Rōma est in Italiā. Ubi est Italia? Italia in Eurōpā est. Ubi sunt Gallia et Hispānia? Gallia et Hispānia in Eu-
15 rōpā sunt.

Estne Nīlus in Eurōpā? Nīlus in Eurōpā nōn est. Ubi est Nīlus? Nīlus in Āfricā est. Rhēnus ubi est? Rhēnus est in Germāniā. Nīlus fluvius est. Rhēnus fluvius est.

-a -ā:

Italia...
in Italiā

est sunt:

Italia in Eurōpā est;
Italia et Graecia in
Eurōpā sunt

est-ne...?

-ne = ...?

-us -ī:
Nīlus fluvius est;
Nīlus et Rhēnus fluvī
sunt

parvus ↔ magnus

fluvius magnus/parvus
fluvī magnī/parvī

-a -ae:
Corsica īnsula est;
Corsica et Sardinia
īnsulae sunt

īnsula magna/parva
īnsulae magnae/parvae

-um -a:
Brundisium oppidum
est;
Brundisium et Tūscu-
lum oppida sunt

oppidum magnum/
parvum
oppida magna/parva

Graecus -a -um

Rōmānus -a -um
< Rōma

Nīlus et Rhēnus fluvī sunt. Dānuvius quoque fluvius
est. Rhēnus et Dānuvius sunt fluvī in Germāniā. Tibe- 20
ris fluvius in Italiā est.

Nīlus fluvius magnus est. Tiberis nōn est fluvius 11
magnus, Tiberis fluvius parvus est. Rhēnus nōn est flu-
vius parvus, sed fluvius magnus. Nīlus et Rhēnus nōn
fluvī parvī, sed fluvī magnī sunt. Dānuvius quoque 25
fluvius magnus est.

Corsica īnsula est. Corsica et Sardinia et Sicilia īnsu-
lae sunt. Britannia quoque īnsula est. Italia īnsula nōn
est. Sicilia īnsula magna est. Melita est īnsula parva.
Britannia nōn īnsula parva, sed īnsula magna est. Sicilia 30
et Sardinia nōn īnsulae parvae, sed īnsulae magnae
sunt.

Brundisium oppidum est. Brundisium et Tūsculum
oppida sunt. Sparta quoque oppidum est. Brundisium
est oppidum magnum. Tūsculum oppidum parvum est. 35
Delphī quoque oppidum parvum est. Tūsculum et
Delphī nōn oppida magna, sed oppida parva sunt.

Ubi est Sparta? Sparta est in Graeciā. Sparta est
oppidum Graecum. Sparta et Delphī oppida Graeca
sunt. Tūsculum nōn oppidum Graecum, sed oppidum 40
Rōmānum est. Tūsculum et Brundisium sunt oppida
Rōmāna. Sardinia īnsula Rōmāna est. Crēta, Rhodus,
Naxus, Samos, Chios, Lesbos, Lēmnos, Euboea sunt
īnsulae Graecae. In Graeciā multae īnsulae sunt. In Ita-
liā et in Graeciā sunt multa oppida. In Galliā et in Ger- 45

māniā multī sunt fluvīi. Suntne multī fluvīi et multa oppida in Arabiā? In Arabiā nōn multī, sed paucī fluvīi sunt et pauca oppida.

Num Crēta oppidum est? Crēta oppidum nōn est!

50 Quid est Crēta? Crēta īnsula est. Num Sparta īnsula est? Sparta nōn est īnsula! Quid est Sparta? Sparta oppidum est. Rhēnus quid est? Rhēnus est magnus fluvius. Num ōceanus Atlanticus parvus est? Nōn parvus, sed magnus est ōceanus.

55 Ubi est imperium Rōmānum? Imperium Rōmānum est in Eurōpā, in Asiā, in Āfricā. Hispānia et Syria et Aegyptus prōvinciae Rōmānae sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna: Germānia in imperiō Rōmānō nōn est. Sed Gallia et Britannia sunt prōvinciae Rōmānae.

60 In imperiō Rōmānō multae sunt prōvinciae. Magnum est imperium Rōmānum!

III LITTERAE ET NVMERI

I et II numerī sunt. III quoque numerus est. I, II, III numerī Rōmānī sunt. I et II sunt parvī numerī. CIO

65 magnus numerus est.

A et B litterae sunt. C quoque littera est. A, B, C sunt trēs litterae. A est littera prīma (I), B littera secunda (II),

sunt-ne...?
paucī -ae -a ↔ multī -ae
-a: multī/paucī fluvīi,
multae/paucae īnsulae,
multa/pauca oppida

num Crēta...est? = est-ne
Crēta...?

num...? ... nōn...: num
Rōma in Graeciā est?
Rōma in Graeciā nōn est

-um -ō:
imperium Rōmānum
in imperiō Rōmānō

I = ūnus (1)
II = duo (2)
III = trēs (3)
CIO (M) = mille (1000)

A = 'ā'
B = 'bē'
C = 'cē'
trēs = III (3)

Γ = 'gamma'
Latīnus -a -um = Rō-
mānus
D = 'dē'
Δ = 'delta'

vocābulum: in vocābulō
capitulum prīmum (cap.
I): in capitulō prīmō
mille = CIO /M (1000)
sex = VI (6)

ūnus -a -um = I (1)

(numerus) singulāris: I;
plūrālis: II, III...

fluvius magnus
fluviī magnī

-us -ī

exemplum
exempla

īnsula magna
īnsulae magnae

-a -ae

C littera tertia (III). Γ littera Graeca est. C est littera
Latīna. C et D litterae Latīnae sunt. Γ et Δ sunt litterae
Graecae.

70

Fluvius et *oppidum* vocābula Latīna sunt. *Ubi* quoque
vocābulum Latīnum est. In vocābulō *ubi* sunt trēs litte-
rae. In capitulō prīmō mille vocābula sunt.

In vocābulō *īnsula* sex litterae et trēs syllabae sunt:
syllaba prīma *īn-*, secunda *-su-*, tertia *-la*. In vocābulō
nōn sunt trēs litterae et ūna syllaba.

Quid est III? III numerus Rōmānus est. Γ quid est? Γ
littera Graeca est. Num C littera Graeca est? Nōn littera
Graeca, sed littera Latīna est C. Estne B littera prīma? B
nōn littera prīma, sed secunda est. Quid est *nōn*? *Nōn*
est vocābulum Latīnum. *Nōn, sed, magnus, numerus* vo-
cābula Latīna sunt. *Vocābulum* quoque vocābulum Latī-
num est!

80

GRAMMATICA LATINA

Singulāris et plūrālis

85

[A] Nīlus fluvius magnus est.

Nīlus et Rhēnus fluviī magnī sunt.

'Fluvius' singulāris est. 'Fluviī' plūrālis est. Singulā-
ris: -us. Plūrālis: -ī.

Exemplum: numerus, numerī.

90

I parvus numerus est. I et II parvī numerī sunt.

[B] Corsica īnsula magna est

Corsica et Sardinia īnsulae magnae sunt.

'Īnsula' singulāris est. 'Īnsulae' plūrālis est. Singulāris: -a.
Plūrālis: -ae.

95

Exempla: littera, litterae; prōvincia, prōvinciae.

A littera Latīna est. A et B litterae Latīnae sunt. Gallia est prōvincia Rōmāna. Gallia et Hispānia prōvinciae Rōmānae sunt.

100 [C] Brundisium oppidum magnum est.

Brundisium et Sparta oppida magna sunt.

‘Oppidum’ singulāris est. ‘Oppida’ plūrālis est. Singulāris: -um. Plūrālis: -a.

Exempla: vocābulum, vocābula; exemplum, exempla.

105 Littera est vocābulum Latīnum, nōn Graecum. Littera et numerus nōn vocābula Graeca, sed Latīna sunt.

PENSVM A

Nīlus fluvi- est. Nīlus et Rhēnus fluvi- —. Crēta īnsul- —. Crēta et Rhodus īnsul- sunt. Brundisium oppid- —. Brundisium et Tūsculum oppid- —.

Rhēnus fluvi- magn- est. Tiberis est fluvi- parv-. Rhēnus et Dānuvius nōn fluvi- parv-, sed fluvi- magn- sunt. Sardinia īnsul- magn- est. Melita īnsul- parv- est. Sardinia et Sicilia nōn īnsul- parv-, sed īnsul- magn- sunt. Brundisium nōn oppid- parv-, sed oppid- magn- est. Tūsculum et Delphī nōn oppid- magn-, sed oppid- parv- sunt.

Crēta īnsul- Graec- est. Lesbos et Chios et Naxos sunt īnsul- Graec-. In Graeciā mult- īnsul- sunt. In Galliā sunt mult- fluvi-. In Italiā mult- oppid- sunt. In Arabiā sunt pauc- fluvi- et pauc- oppid-.

A et B litter- Latīn- sunt. C quoque litter- Latīn- est. *Multī* et *paucī* vocābul- Latīn- sunt. *Ubi* quoque vocābul- Latīn- est. I et II numer- Rōmān- sunt. III quoque numer- Rōmān- est.

PENSVM B

Sicilia — est. Italia īnsula — est. Rhēnus — est. Brundisium — est. Sicilia et Sardinia — magnae sunt. Melita īnsula — est. Britannia nōn — parva, sed — — est. Brundisium nōn —

oppidum magnum
oppida magna

-um -a

pēsum
pēnsa

Vocābula:
fluvius
īnsula
oppidum
ōceanus
imperium
prōvincia
numerus
littera
vocābulum

capitulum
 syllaba
 exemplum
 pēsum
 magnus
 parvus
 Graecus
 Rōmānus
 Latīnus
 multī
 paucī
 ūnus
 duo
 trēs
 sex
 mille
 p̄mus
 secundus
 tertius
 est
 sunt
 in
 et
 sed
 nōn
 quoque
 -ne?
 ubi?
 num?
 quid?
 grammatica
 singulāris
 plūrālis

—, sed — magnum est. Est— Brundisium in Graeciā? Brundisium — est in Graeciā, — in Italiā. — est Sparta? Sparta est in Graeciā: Sparta oppidum — est. Delphī — oppidum Graecum est. Euboea, Naxus, Lesbos, Chios — Graecae sunt. In Graeciā sunt — īnsulae.

Quid est III? III — est. — est A? A littera est. A, B, C — Latīnae sunt. — r littera Latīna est? r — littera —, sed littera — est. *Īnsula* — Latīnum est.

PENSVM C

Ubi est Rōma?

Estne Sparta in Italiā?

Ubi est Italia?

Ubi sunt Syria et Arabia?

Estne Aegyptus in Asiā?

Ubi sunt Sparta et Delphī?

Ubi est Brundisium?

Quid est Brundisium?

Num Crēta oppidum est?

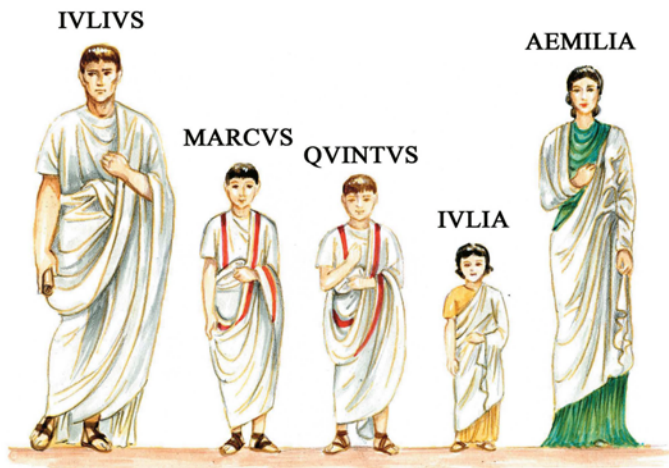
Estne Britannia īnsula parva?

Quid est Tiberis?

Quid est D?

Num Δ littera Latīna est?

Estne II magnus numerus?

FAMILIA ROMANA

- 1 Iūlius vir Rōmānus est. Aemilia fēmina Rōmāna est.
Mārcus est puer Rōmānus. Quīntus quoque puer Rō-
mānus est. Iūlia est puella Rōmāna.

- Mārcus et Quīntus nōn virī, sed puerī sunt. Virī sunt
5 Iūlius et Mēdus et Dāvus. Aemilia et Dēlia et Syra sunt
fēminae. Estne fēmina Iūlia? Nōn fēmina, sed parva
puella est Iūlia.

- Iūlius, Aemilia, Mārcus, Quīntus, Iūlia, Syra, Dā-
vus, Dēlia Mēdusque sunt familia Rōmāna. Iūlius pater
10 est. Aemilia est mātēr. Iūlius pater Mārcī et Quīntī est.
Iūlius pater Iūliae quoque est. Aemilia est mātēr Mārcī
et Quīntī et Iūliae. Mārcus filius Iūliī est. Mārcus filius
Aemiliae est. Quīntus quoque filius Iūliī et Aemiliae
est. Iūlia est filia Iūliī et Aemiliae.

- 15 Quis est Mārcus? Mārcus puer Rōmānus est. Quis
pater Mārcī est? Iūlius pater Mārcī est. Quae est mātēr

ūnus (I) vir
duo (II) virī

ūnus puer
duo puerī

-que = et —: Mēdus-que
= et Mēdus

Iūlius	∞	Aemilia
pater		mātēr

Mārcus	Quīntus	Iūlia
filius	filius	filia

quis? quae?
quis est Mārcus?
quae est Iūlia?
quis est pater Mārcī?
quae est mātēr Mārcī?

quī?
quī sunt filiī?

Iūlia-que

filiae-que

duo = II (2)

duo duae duo:
duo servī
duae ancillae
duo oppida

cuius? Iūlii, Aemiliae

quot? I, II, III...
quot filiī?
quot filiae?
quot oppida?
centum = C (100)

Mārci? Māter Mārci est Aemilia. Quae est Iūlia? Iūlia est puella Rōmāna. Quae māter Iūliae est? Aemilia māter Iūliae est. Pater Iūliae est Iūlius. Iūlia filia Iūlii est. Quī sunt filiī Iūlii? Filiī Iūlii sunt Mārcus et Quīntus. 20 Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt trēs liberī. Liberī sunt filiī filiaeque. Mārcus et Quīntus et Iūlia sunt liberī Iūlii et Aemiliae. In familiā Iūlii sunt trēs liberī: duo filiī et ūna filia.

Estne Mēdus filius Iūlii? Mēdus filius Iūlii nōn est, 11 Mēdus est servus Iūlii. Iūlius dominus Mēdi est. Iūlius dominus servi est. Dāvus quoque servus est. Mēdus et Dāvus duo servi sunt. Iūlius est dominus Mēdi et Dāvi. Iūlius dominus servōrum est et pater liberōrum.

Estne Dēlia filia Aemiliae? Dēlia nōn est filia Aemi- 30 liae, Dēlia ancilla Aemiliae est. Aemilia domina Dēliae est. Aemilia domina ancillae est. Syra quoque ancilla est. Dēlia et Syra duae ancillae sunt. Aemilia domina ancillārum est.

Cuius servus est Dāvus? Dāvus servus Iūlii est. Cuius 35 ancilla est Syra? Syra est ancilla Aemiliae.

Quot liberī sunt in familiā? In familiā Iūlii sunt trēs liberī. Quot filiī et quot filiae? Duo filiī et ūna filia. Quot servi sunt in familiā? In familiā sunt centum servi. In familiā Iūlii sunt multī servi, paucī liberī. Iūlius est 40 dominus multōrum servōrum.

‘Duo’ et ‘trēs’ numerī sunt. ‘Centum’ quoque numerus est. Numerus servōrum est centum. Numerus libe-

rōrum est trēs. Centum est magnus numerus. Trēs par-
 45 vus numerus est. Numerus servōrum est magnus. Nu-
 merus liberōrum parvus est. In familiā Iūlii magnus
 numerus servōrum, parvus numerus liberōrum est.

Mēdus servus Graecus est. Dēlia est ancilla Graeca.
 In familiā Iūlii sunt multī servī Graeci multaeque ancil-
 50 lae Graecae. Estne Aemilia fēmina Graeca? Aemilia nōn
 est fēmina Graeca, sed Rōmāna. Iūlius nōn vir Graecus,
 sed Rōmānus est.

Sparta oppidum Graecum est. Sparta, Delphī Tūscu-
 lumque tria oppida sunt: duo oppida Graeca et ūnum
 55 oppidum Rōmānum. In Graeciā et in Italiā magnus nu-
 merus oppidōrum est. In Galliā est magnus numerus
 fluviorum. Fluvii Galliae magni sunt. Māgnīne sunt flu-
 vii Āfricae? In Āfricā ūnus fluvius magnus est: Nīlus;
 ceteri fluvii Āfricae parvi sunt. Suntne magnae īnsulae
 60 Graecae? Crēta et Euboea duae īnsulae magnae sunt;
 ceterae īnsulae Graecae sunt parvae. —

III Quis est Cornēlius? Cornēlius dominus Rōmānus est.
 Iūlius et Cornēlius duo dominī Rōmāni sunt. Mēdus
 nōn est servus Cornēlii. Mēdus servus Iūlii est.

65 Cornēlius: “Cuius servus est Mēdus?”

Iūlius: “Mēdus servus meus est.”

Cornēlius: “Estne Dāvus servus tuus?”

Iūlius: “Dāvus quoque servus meus est. Servi mei
 sunt Mēdus et Dāvus et ceteri multī...”

70 Cornēlius: “Estne Dēlia ancilla tua?”

magnus numerus servō-
 rum = multī servī
 parvus numerus liberō-
 rum = pauci liberī

multae-que

trēs tria:
 trēs liberī
 trēs litterae
 tria oppida

magnus numerus oppi-
 dōrum = multa oppida
 magnus numerus fluvi-
 ōrum = multī fluvii
 magni-ne

ceteri -ae -a

Cornēlius

meus -a -um

tuus -a -um

ecce duo librī →

ūnus liber
duo librī

novus -a -um ↔
antīquus -a -um

Iūlius: "Dēlia est ancilla mea, et Syra quoque ancilla mea est. Ancillae meae sunt Dēlia et Syra et cēterae multae. Familia mea magna est."

Cornēlius: "Quot servī sunt in familiā tuā?"

Iūlius: "In familiā meā sunt centum servī."

Cornēlius: "Quid?"

Iūlius: "Numerus servōrum meōrum est centum."

Cornēlius: "Centum servī! Magnus est numerus servōrum tuōrum!"

75

liber
antīquus

liber
novus

LIBER TVVS LATINVS

80

Ecce duo librī Latīnī: liber antīquus et liber novus. LINGVA LATINA est prīmus liber tuus Latīnus. Titulus librī tuī est 'LINGVA LATINA'. Liber tuus nōn antīquus, sed novus est.

In LINGVA LATINA sunt multae pāginae et multa capi- 85
tula: capitulum prīmum, secundum, tertium, cētera. 'IMPERIVM ROMANVM' est titulus capitulī prīmī. Titulus capitulī secundī est 'FAMILIA ROMANA'. In capitulō secundō sunt sex pāginae. In pāginā prīmā capitulī secundī multa vocābula nova sunt: *vir*, *fēmina*, *puer*, *pu-* 90
ella, *familia*, cētera. Numerus vocābulōrum Latīnōrum magnus est!

pāgina

GRAMMATICA LATINA

Masculinum, femininum, neutrum

95 [A] 'Servus' est vocabulum masculinum.

[B] 'Ancilla' est vocabulum femininum.

[C] 'Oppidum' est vocabulum neutrum.

Exempla:

[A] Vocabula masculina: filius, dominus, puer, vir; fluvius,
100 oceanus, numerus, liber, titulus. Masculinum: *-us (-r)*.

[B] Vocabula feminina: femina, puella, filia, domina; insula,
provincia, littera, familia, pagina. Femininum: *-a*.

[C] Vocabula neutra: oppidum, imperium, vocabulum, capitulum, exemplum, pensum. Neutrum: *-um*.

105 *Genetivus*

[A] Masculinum:

Iulius dominus servī (Dāvī) est.

Iulius dominus servōrum (Dāvī et Mēdī) est.

'Servī' genetivus est. 'Servōrum' quoque genetivus est.

110 'Servī' genetivus singularis est. 'Servōrum' est genetivus plurālis. Genetivus: singularis *-ī*, plurālis *-ōrum*.

[B] Femininum:

Aemilia domina ancillae (Syræ) est.

Aemilia domina ancillārum (Syræ et Dēliae) est.

115 'Ancillae' genetivus singularis est. 'Ancillārum' est genetivus plurālis. Genetivus: singularis *-ae*, plurālis *-ārum*.

[C] Neutrum:

D est prima littera vocabulī 'dominus'.

Numerus vocabulōrum magnus est.

120 'Vocabulī' genetivus singularis est. 'Vocabulōrum' est genetivus plurālis. Genetivus: singularis *-ī*, plurālis *-ōrum*.

masculinum (*m*) < *mas-*
culus = vir
femininum (*f*) < femina
neutrum (*n*) = nōn *m*,
nōn *f*

-us

-a

-um

genetivus (*gen*)

servī
servōrum

-ī -ōrum

ancillae
ancillārum

-ae -ārum

vocabulī
vocabulōrum

-ī -ōrum

PENSVM A

Mārcus fili- Iūlii est. Iūlia fili- Iūlii est. Iūlius est vir Rōmān-. Aemilia femīn- Rōmān- est. Iūlius domin-, Aemilia domin- est. Mēdus serv- Graec- est, Dēlia est ancill-

Vocābula nova:

vir
fēmina
puer
puella
familia
pater
māter
filius
fīlia
liberī
servus
dominus
ancilla
domina
liber
titulus
pāgina
antīquus
novus
cēterī
meus
tuus
centum
duae
tria
-que
quis?
quae?
quī?
cuius?
quot?
masculīnum
fēminīnum
neutrum
genetīvus

Graec-. Sparta oppid- Graec- est.

Iūlius pater Mārc- est. Mārcus est fīlius Iūli- et Aemili-.
Mēdus servus Iūli- est: Iūlius est dominus serv-. Iūlius domi-
nus Mēd- et Dāv- est: Iūlius dominus serv- est. Numerus
serv- magnus est. Dēlia est ancilla Aemili-: Aemilia do-
mina ancill- est. Aemilia domina Dēli- et Syr- est: Aemilia
domina ancill- est. In familiā Iūli- est magnus numerus
serv- et ancill-. Aemilia māter Mārc- et Quīnt- et Iūli- est.
Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt liberī Iūli- et Aemili-. Nu-
merus liber- est trēs. Numerus serv- est centum.

In pāginā primā capitul- secund- multa vocābula nova
sunt. Numerus capitul- nōn parvus est.

PENSVM B

Mārcus — Rōmānus est. Iūlius — Rōmānus est. Aemilia est
— Rōmāna. Iūlius est — Mārci et Quīnti et Iūliae. In — Iūlii
sunt trēs —: duo — et ūna —. — liberōrum est Aemilia.

— est Dāvus? Dāvus est — Iūlii. Iūlius — Dāvī est. — est
Syrā? Syrā — Aemiliae est. Aemilia est — Syrae.

Cornēlius: “— servī sunt in familiā tuā?” Iūlius: “In familiā
— sunt — (C) servī.” Cornēlius: “Familia — magna est!”

‘LINGVA LATINA’ est titulus — tuī Latīnī.

PENSVM C

Quis est Quīntus?

Quī sunt Mēdus et Dāvus?

Mārcusne quoque servus Iūlii est?

Cuius fīlia est Iūlia?

Quot liberī sunt in familiā Iūlii?

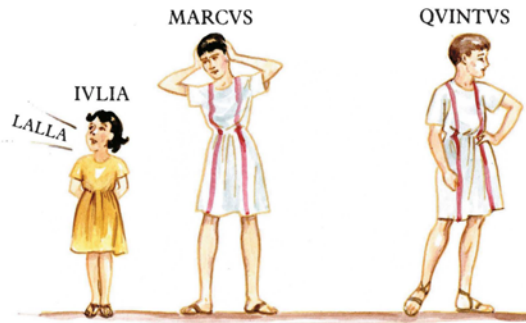
Quot servī in familiā sunt?

Num Syrā domina est?

Quae est domina ancillārum?

Estne Cornēlius vir Graecus?

Num ‘puella’ vocābulum masculīnum est?

PVER IMPROBVS

1 SCAENA PRIMA

Persōnae: Iūlia, Mārcus, Quīntus.

Iūlia cantat: "Lalla." Iūlia laeta est.

Mārcus: "St!" Mārcus laetus nōn est.

5 Iūlia cantat: "Lalla, lalla."

Mārcus: "Ssst!" Mārcus irātus est.

Iūlia cantat: "Lalla, lalla, lalla."

Mārcus Iūliam pulsat.

Iam Iūlia nōn cantat, sed plōrat: "Uhuhū!"

10 Mārcus rīdet: "Hahahae!"

Quīntus Mārcum videt. Mārcus nōn videt Quīntum.

Quīntus: "Quid? Mārcus puellam pulsat — et rīdet!"

scaena

persōna

Mārcus Iūliam pulsat

Iūlia plōrat

Mārcus rīdet

Quīntus Mārcum videt

Mārcus Quīntum nōn videt

Quīntus Mārcum pulsāt

mamma = māter

Mārcus Quīntum pulsāt

Iūlia Aemiliam vocat

Aemilia venit

SCAENA SECVNDA

II

Persōnae: Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.

Aemilia interrogat: "Quis mē vocat?"

Quīntus respondet: "Iūlia tē vocat."

Aemilia Quīntum interrogat: "Cūr Iūlia plōrat?"

Quīntus respondet: "Iūlia plōrat, quia Mārcus eam pulsāt."

Aemilia: "Quid? Puer parvam puellam pulsāt? Fū! Cūr Mārcus Iūliam pulsāt?"

Quīntus: "Quia Iūlia cantat."

Aemilia: "Ō Iūlia, mea parva filia! Mārcus puer probus nōn est; Mārcus est puer improbus!"

im-probus -a -um
↔ probus -a -um

Quīntus: "Iūlia puella proba est."

35 Aemilia Quīntum interrogat: "Ubi est Iūlius? Cūr nōn venit?" Aemilia Iūlium nōn videt.

Respondet Mārcus: "Pater dormit."

Quīntus: "Māter nōn tē, sed mē interrogat!"

Aemilia: "St, puerī! Ubi est pater?"

40 Quīntus: "Pater nōn hīc est, sed Mārcus hīc est."

Quīntus Iūlium vocat: "Pater! Pa-ter!"

Iūlius
dormit

Iūlius Quīntum nōn audit neque venit. Cūr Iūlius Quīntum nōn audit? Iūlius eum nōn audit, quia dormit.

Mārcus: "Hahae! Pater dormit neque tē audit."

45 Aemilia: "Fū, puer!" Aemilia irāta est. Māter filium verberat: tuxtax, tuxtax...

Mārcus plōrat: "Uhuhū!"

Iūlius eum audit. Iam nōn dormit pater.

VHV

cūr Iūlius nōn venit?

Quīntus Iūlium vocat

ne-que = et nōn
(ne- = nōn)
eum : Quīntum
Iūlius dormit

verberat = pulsatur et
pulsatur ('tux-tax')

eum : Mārcum

SCAENA TERTIA

III

Persōnae: Iūlius, Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.

50

Quīntus: "Pater venit."

Aemilia Quīntum nōn audit, quia Mārcus plōrat.

eum-que = et eum
(: Quīntum)

Iūlius Quīntum videt eumque interrogat: "Cūr Mārcus plōrat?"

eum : Mārcum

Quīntus respondet: "Mārcus plōrat, quia māter eum verberat."

Iūlius: "Sed cūr māter Mārcum verberat?"

māter Mārcum verberat,
quia Mārcus puer im-
probus est

Quīntus: "Mārcum verberat, quia puer improbus est. Mārcus parvam puellam pulsat!"

Iūlia: "Mamma! Pater hīc est." Aemilia Iūlium videt. 60

Aemilia: "Tuus Mārcus filius improbus est!"

Iūlius: "Fū, puer! Puer probus nōn pulsat puellam. Puer quī parvam puellam pulsat improbus est!"

Iūlius irātus puerum improbum verberat: tuxtax, tuxtax, tuxtax...

65

Iūlia nōn laeta est

Mārcus plōrat. Quīntus laetus est et rīdet. Iūlia laeta nōn est neque rīdet. Cūr nōn laeta est Iūlia? Nōn laeta est, quia Mārcus plōrat. Iūlia est puella proba!

- Puer rīdet. Puella plōrat. Quis est puer quī rīdet?
 70 Puer quī rīdet est Mārcus. Quae est puella quae plōrat?
 Puella quae plōrat est Iūlia.

quī
 quae
 puer quī rīdet
 puella quae plōrat

- Mārcus, quī puellam pulsatur, puer improbus est. Puella quam Mārcus pulsatur est Iūlia. Iūlia Aemiliam vocat. Aemilia, quam Iūlia vocat, māter liberōrum est. Aemilia puerum verberat. Puer quem Aemilia verberat est Mārcus.

quem
 quam
 puer quem Aemilia verberat
 puella quam Mārcus pulsatur

- Quem vocat Quīntus? Quīntus Iūlium vocat. Iūlius, quem Quīntus vocat, pater liberōrum est. Iūlius Quīntum nōn audit. Quem audit Iūlius? Iūlius Mārcum
 80 audit. Puer quem Iūlius audit est Mārcus.

quem? Iūlium
 Quīntum

Puella quae cantat laeta est. Puella quae plōrat nōn est laeta. Puer quī puellam pulsatur improbus est!

GRAMMATICA LATINA

Nōminātīvus et accūsātīvus

- 85 [A] Masculinum.

Mārcus rīdet. Quīntus Mārcum pulsatur.

Mārcus Quīntum pulsatur. Quīntus plōrat.

‘Mārcus’ nōminātīvus est. ‘Mārcum’ accūsātīvus est.

‘Quīntum’ est accūsātīvus, ‘Quīntus’ nōminātīvus. Nōminātī-

- 90 vus: -us (-r). Accūsātīvus: -um.

Exempla: Iūlius, Iūlium; filius, filium; puer, puerum; eum.

- [B] Fēmininum.

Iūlia cantat. Mārcus Iūliam pulsatur.

Iūlia Aemiliam vocat. Aemilia venit.

- 95 ‘Iūlia, Aemilia’ nōminātīvus est. ‘Iūliam, Aemiliam’ accūsātīvus est. Nōminātīvus: -a. Accūsātīvus: -am.

Exempla: puella, puellam; parva, parvam; eam.

nōminātīvus (nōm)
 accūsātīvus (acc)

Mārcus Quīntus
 Mārcum Quīntum

-us
 -um

Iūlia Aemilia
 Iūliam Aemiliam

-a
 -am

cantat
rīdet
dormit

-at
-et
-it

-us -a	-um	-at -et -it
	-am	
	eum	
	eam	
	mē tē	

Verbum

Iūlia cantat. Mārcus rīdet. Iūlius dormit.

‘Cantat’ verbum est. ‘Cantat’, ‘rīdet’, ‘dormit’ tria verba 100
sunt.

Exempla: cantat, pulsat, plōrat, vocat, interrogat, verberat
(-at); rīdet, videt, respondet (-et); dormit, venit, audit (-it).

Nōminātīvus:	Accūsātīvus:	Verbum:	
Mārcus	Iūliam	pulsat.	105
Quīntus	Mārcum	videt.	
Iūlia	Aemiliam	vocat.	
Aemilia	Quīntum	interrogat:	
“Quis	mē	vocat?”	
Quīntus		respondet:	110
“Iūlia	tē	vocat.	
Mārcus	eam	pulsat.”	
Aemilia	puerum	verberat.	
Mārcus		plōrat.	
Iūlius	eum	audit.	115
Iūlius		venit.	
“Puer probus	parvam puellam	nōn pulsat!”	
Iūlius irātus	puerum improbum	verberat.	

PENSVM A

Cūr Mārc- Iūliam pulsat? Mārcus Iūli- pulsat, quia Iūli-
cantat. Iūlia plōr-, quia Mārcus e- pulsat. Iūlia: “Mamma!
Mārcus — pulsat.” Aemilia puell- aud- et ven-. Māter
Quīnt- videt et e- interrog-: “Quis mē voc-?” Quīnt- re-
spond-: “Iūlia — vocat.”

Iūlius dorm-. Quīntus Iūli- voc-: “Pater!” Mārcus rīd-,
quia Iūli- nōn venit. Aemilia Mārc- verber-. Iūlius ven-,
quia Mārc- plōrat. Iūlius Aemili- et Mārc- et Quīnt- et Iūli-
videt. Iūlius: “Puer quī parv- puell- pulsat improbus est.”
Iūlius puer- improb- verberat. Quem Iūli- verberat? Puer
qu- Iūlius verberat est Mārcus. Mārcus plōr-. Puer qu- plō-
rat laet- nōn est. Puella qu- cantat laet- est.

PENSVM B

Puella —: “Lalla.” Puella — cantat est Iūlia. Iūlia — est.
 Puer improbus puellam —. Puella —: “Uhuhū!” Puer —:
 “Hahahae!” Puer — rīdet est Mārcus. Iūlia Aemiliam —:
 “Mamma!” Aemilia —, et Quīntum —: “Cūr Iūlia plōrat?”
 Quīntus —: “Iūlia plōrat, — Mārcus eam pulsat.” Aemilia:
 “Mārcus puer — nōn est, puer — est! Ubi est pater?” Aemilia
 Iūlium nōn —. Quīntus: “Pater nōn — est.” Quīntus Iūlium
 —: “Pater!” Iūlius Quīntum nōn —. — Iūlius Quīntum nōn
 audit? Iūlius eum nōn audit, quia —. Mārcus plōrat, — Ae-
 milia eum verberat. Iūlius Mārcum audit; — Iūlius nōn dor-
 mit. — Aemilia verberat? Aemilia Mārcum —. Puer — Ae-
 milia verberat improbus est. Iūlia laeta nōn est — rīdet.

PENSVM C

Quis Iūliam pulsat?
 Cūr Iūlia plōrat?
 Quīntusne quoque Iūliam pulsat?
 Quem Quīntus pulsat?
 Cūr Aemilia venit?
 Quis Iūlium vocat?
 Cūr Iūlius Quīntum nōn audit?
 Quem audit Iūlius?
 Cūr Mārcus plōrat?
 Rīdetne Iūlia?
 Num ‘Mārcus’ accūsātīvus est?
 Num ‘Iūliam’ nōminātīvus est?
 Quid est ‘dormit’?

Vocābula nova:

scaena
 persōna
 mamma
 laetus
 irātus
 probus
 improbus
 cantat
 pulsat
 plōrat
 rīdet
 videt
 vocat
 venit
 interrogat
 respondet
 dormit
 audit
 verberat
 mē
 tē
 eum
 eam
 neque
 iam
 cūr?
 quia
 ō!
 hīc
 quī
 quae
 quem
 quam
 nōminātīvus
 accūsātīvus
 verbum

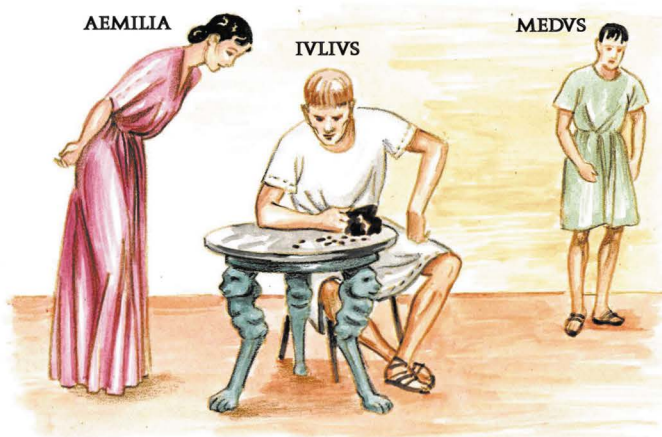

sacculus: in sacculō
eius : Iūlii

numerat < numerus

I	ūnus
II	duo
III	trēs
IV	quattuor
V	quīnque
VI	sex
VII	septem
VIII	octō
IX	novem
X	decem

DOMINVS ET SERVI

SCAENA PRIMA

I

Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus.

Sacculus Iūlii nōn parvus est. In sacculō eius est pecū-
nia. Iūlius pecūniam in sacculō habet.

Aemilia sacculum videt Iūliumque interrogat: “Quot 5
nummī sunt in sacculō tuō?”

Iūlius respondet: “Centum.”

Aemilia: “Num hīc centum nummī sunt?”

Iūlius pecūniam numerat: “Ūnus, duo, trēs, quat-
tuor, quīnque, sex, septem, octō, novem, decem. 10
Quid? Decem tantum?”

Iūlius rūsus pecūniam numerat: “Ūnus, duo, trēs,
quattuor... novem, decem.” Numerus nummōrum nōn
est centum, sed decem tantum.

Iūlius: “Quid? In sacculō meō nōn centum, sed tan- 15
tum decem nummī sunt! Ubi sunt cēterī nummī? Servi
meī ubi sunt?”

Mēdus: "Servus tuus Mēdus hīc est."

Iūlius servum suum Mēdum videt, Dāvum nōn vi-
 20 det. Mēdus adest. Dāvus nōn adest, sed abest. Iūlius et
 Aemilia et Mēdus adsunt. Dāvus cēterīque servī ab-
 sunt.

Iūlius: "Quid? Ūnus servus tantum adest! Ubi est
 Dāvus? Dāvum vocā!"

25 Mēdus Dāvum vocat: "Dāve!" sed Dāvus Mēdum
 nōn audit neque venit.

Mēdus rūsus Dāvum vocat: "Da-ā-ve! Venī!"

Dāvus venit. Iam duo servī adsunt.

SCAENA SECVNDA

30 *Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus, Dāvus.*

Dāvus, quī dominum suum nōn videt, Mēdum inter-
 rogat: "Quid est, Mēde?"

Mēdus: "St! Dominus adest. Salūtā dominum!"

Servus dominum salūtāt: "Salvē, domine!"

35 Dominus servum salūtāt: "Salvē, serve!"

Dāvus: "Quid est, domine?"

Iūlius: "St! Tacē, serve! Tacē et audī!" Servus tacet.

Iūlius: "In sacculō meō sunt decem tantum nummī.

Ubi sunt cēterī nummī mei?"

40 Dāvus tacet, neque respondet.

Aemilia: "Respondē, Dāve! Dominus tē interrogat."

Dāvus respondet: "Pecūnia tua hīc nōn est. Interrogā
 Mēdum!"

ad-est = hīc est
 ab-est ↔ ad-est
 ad-sunt = hīc sunt
 ab-sunt ↔ ad-sunt

servus dominum salūtāt

nūllum : nōn ūnum
verbum = vocābulum

ecce sacculus = vidē: hīc
est sacculus

baculum

eius : Dāvī

baculum et sacculus
in mēnsā

bonus -a -um = probus

Iūlius Mēdum interrogat: “Ubi sunt nummī meī, Mēde?” Mēdus nūllum verbum respondet. 45

Iūlius rūsus eum interrogat: “Ubi est pecūnia mea? Respondē, serve!”

Mēdus Dāvum accūsāt: “Pecūnia tua in sacculō Dāvī est. Dāvus pecūniam tuam habet.”

Aemilia: “Audī, Dāve! Mēdus tē accūsāt.” 50

Dāvus: “Quem Mēdus accūsāt? mē?”

Iūlius: “Tacē, Mēde! Servus quī servum accūsāt improbus est!” Mēdus tacet.

Iūlius Dāvum nōn accūsāt, sed interrogat eum: “Estne pecūnia mea in sacculō tuō, Dāve?” 55

Dāvus: “In sacculō meō nōn est pecūnia tua, domine.”

Iūlius: “Ubi est sacculus tuus?”

Dāvus: “Hīc est. Ecce sacculus meus.”

Iūlius: “Sacculum tuum in mēnsā pōne!” 60

Dāvus sacculum suum in mēnsā pōnit. Iam sacculus eius in mēnsā est. Iūlius baculum suum in mēnsā pōnit. Baculum dominī in mēnsā est.

Dāvus: “Vidē: in sacculō meō nūlla pecūnia est.”

Iūlius nūllam pecūniam videt in sacculō. In sacculō Dāvī nūllī nummī sunt. Sacculus eius vacuus est. Dāvus pecūniam dominī nōn habet. 65

Iūlius: “Ō! Dāvus bonus servus est: pecūniam meam nōn habet. Ecce nummus tuus, Dāve!” Iūlius ūnum nummum pōnit in sacculō Dāvī. Iam sacculus Dāvī nōn 70

est vacuus: in sacculō eius est ūnus nummus. Dāvus laetus est.

Iūlius: “Sūme sacculum tuum et discēde, bone serve!” Dāvus sacculum suum sūmit et discēdit.

- 75 Mēdus baculum, quod in mēnsā est, videt. Mēdus quoque discēdit! Cūr discēdit Mēdus? Mēdus discēdit, quia is pecūniam dominī in sacculō suō habet!

Dāvus et Mēdus absunt.

SCAENA TERTIA

- 80 *Persōnae: Iūlius, Aemilia.*

Iūlius: “Dāvus bonus servus est. Is nōn habet pecūniam meam. — Sed ubi est pecūnia mea, Mēde? Quis pecūniam meam habet?” Mēdus nōn respondet.

Iūlius: “Ubi est Mēdus? Cūr nōn respondet?”

- 85 Aemilia: “Mēdus nōn respondet, quia abest. Nūllus servus adest.”

Iūlius Mēdum vocat: “Mēde! Venī!” sed Mēdus, quī abest, eum nōn audit neque venit.

Iūlius rūsus vocat: “Mē-de! Venī, improbe serve!”

- 90 Mēdus nōn venit.

Iūlius: “Cūr nōn venit Mēdus?”

Aemilia: “Mēdus nōn venit, quia is habet pecūniam tuam! Eius sacculus nōn est vacuus!” Aemilia rīdet.

Iūlius irātus est — is nōn rīdet!

- 95 Iūlius: “Ubi est baculum meum?” Iūlius baculum, quod in mēnsā est, nōn videt.

sūmit ↔ pōnit
discēdit ↔ venit

quī quae quod:
puer *quī* ...
puella *quae* ...
baculum *quod*...
is : Mēdus

is : Dāvus

Aemilia: "Ecce baculum in mēnsā."

Iūlius baculum suum sūmit et discēdit.

GRAMMATICA LATINA

vocātīvus (*voc*) < vocat

Dāve

-e

Vocātīvus

100

Mēdus Dāvum vocat: "Dāve!"

'Dāve' vocātīvus est. Vocātīvus: -e (nōminātīvus: -us).

Exempla: Mēde, domine, serve, improbe.

Servus: "Salvē, domine!" Iūlius Mēdum vocat: "Mēde!"

Veni, improbe serve!"

105

vocā vocat
tacē tacet
discēde discēdit
audī audit

imperat ↔ pāret

imperātīvus (*imp*)
< imperat

[1] -ā -at
[2] -ē -et
[3] -e -it
[4] -ī -it

Imperātīvus et indicātīvus

Dominus: "Vocā Dāvum!" Servus Dāvum vocat.

Dominus: "Tacē et audī!" Servus tacet et audit.

Dominus: "Discēde, serve!" Servus discēdit.

Dominus imperat. Servus pāret.

110

'Vocā' imperātīvus est. 'Vocat' indicātīvus est. 'Tacē', 'audī', 'discēde' est imperātīvus. 'Tacet', 'audit', 'discēdit' indicātīvus est. Imperātīvus: -ā, -ē, -e, -ī. Indicātīvus: -at, -et, -it, -it.

Exempla: [1] salūtā, salūtat; [2] respondē, respondet; [3] sūme, sūmit; [4] venī, venit.

Mēdus: "Salūtā dominum!" Dāvus dominum salūtat.

Iūlius: "Respondē, serve!" Servus respondet.

Iūlius imperat: "Sūme sacculum tuum et discēde!" Dāvus sacculum suum sūmit et discēdit.

120

Iūlius: "Mēde! Venī!" Mēdus nōn venit.

Iūlius imperat. Dāvus pāret; Mēdus nōn pāret.

PENSVM A

Mēdus ad-. Dāvus ab-. Iūlius imper-: "Voc- Dāvum, Mēd-!" Mēdus Dāvum voc-: "Dāv-! Ven-!" Dāvus ven- neque Iūlium vid-. Mēdus: "Salūt- dominum!" Dāvus dominum salūt-: "Salvē, domin-! Quid est?" Dominus: "Tac-,

serv-! Nummī meī ubi sunt?” Servus tac- neque respond-.
 Iūlius: “Respond-!” Dāvus: “Interrog- Mēdum!” Iūlius Mē-
 dum interrog-: “Ubi est pecūnia mea, Mēd-?” Mēdus: “Dā-
 vus pecūniam tuam hab-.” Iūlius: “Pōn- sacculum tuum in
 mēnsā, Dāv-!” Dāvus pār-: sacculum suum in mēnsā pōn-.
 Dāvus: “Vid-, domin-: sacculus meus vacuus est.” Iūlius:
 “Sūm- sacculum tuum et discēd-, bon- serv-!” Dāvus saccu-
 lum suum sūm- et discēd-.

PENSVM B

In sacculō Iūlii — est. Iūlius pecūniam —: “Ūnus, duo, trēs,
 —, —, sex, —, —, —, —.” In — nōn centum, sed — decem
 nummī sunt.

Dāvus dominum —: “Salvē, domine!” Iūlius —: “Pōne
 sacculum tuum in —!” Dāvus sacculum — in mēnsā —.
 Sacculus Dāvī — est, in sacculō — [: Dāvī] — pecūnia est.
 Dāvus sacculum suum — et discēdit.

Iūlius: “Mēde! Venī!” Mēdus nōn venit, quia — [: Mēdus]
 pecūniam Iūlii —. Iūlius baculum, — in mēnsā est, sūmit et
 —.

Dominus imperat, bonus servus —.

PENSVM C

Quot nummī sunt in sacculō Iūlii?
 Adestne Dāvus in scaenā primā?
 Quis Dāvum vocat?
 Suntne nummī Iūlii in sacculō Dāvī?
 Quid Iūlius pōnit in sacculō Dāvī?
 Quot nummī iam in sacculō Iūlii sunt?
 Estne vacuus sacculus Mēdī?
 Cūr Mēdus discēdit?
 Quem Iūlius vocat?
 Cūr Mēdus Iūlium nōn audit?

Vocābula nova:

sacculus
 pecūnia
 nummus
 mēnsa
 baculum
 vacuus
 bonus
 quattuor
 quinque
 septem
 octō
 novem
 decem
 habet
 numerat
 adest
 abest
 salūtat
 tacet
 accūsāt
 pōnit
 sūmit
 discēdit
 imperat
 pāret
 nūllus
 eius
 suus
 is
 quod
 rūsus
 tantum
 salvē
 vocātīvus
 imperātīvus
 indicātīvus

hortus

villa

VILLA ET HORTVS

Ecce villā et hortus Iūlii. Iūlius in magnā villā habitat. 1
Pater et māter et trēs liberī in villā habitant. Iūlius et
Aemilia trēs liberōs habent: duōs filiōs et ūnam filiam
— nōn duās filiās.

In villā multī servī habitant. Dominus eōrum est Iū- 5
lius: is multōs servōs habet. Ancillae quoque multae in
villā habitant. Domina eārum est Aemilia: ea multās
ancillās habet.

Iūlius in villā suā habitat cum magnā familiā. Pater et
māter habitant cum Mārcō et Quīntō et Iūliā. Iūlius et 10
Aemilia in villā habitant cum liberīs et servīs et ancillīs.

Villa Iūlii in magnō hortō est. In Italiā sunt multae
villae cum magnīs hortīs. In hortīs sunt rosae et lilia.
Iūlius multās rosās et multa lilia in hortō suō habet.
Hortus Iūlii pulcher est, quia in eō sunt multae et pul- 15
chrae rosae liliaeque.

Aemilia fēmina pulchra est. Syra nōn est fēmina pul-
chra, neque pulcher est nāsus eius, sed foedus est.

eōrum : servōrum

is : Iūlius

eārum : ancillārum
ea : Aemilia

-ō -ā:
in hortō, in villā
cum Mārcō, cum Iūliā
-īs:
in hortīs, in villīs
cum servīs, cum ancillīs

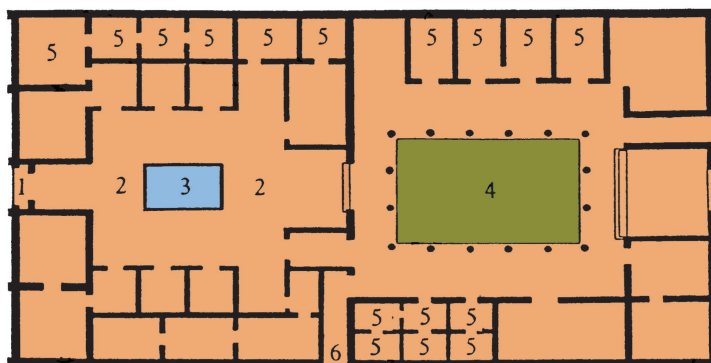

rosa

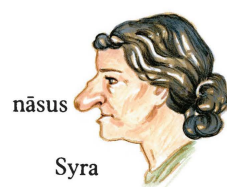
lilium

eō : hortō
pulcher -chra -chrum:
hortus pulcher (m)
rosa pulchra (f)
lilium pulchrum (n)

eius : Syrae
foedus -a -um ↔ pulcher

1. ostium
2. atrium
3. impluvium
4. peristylum
5. cubicula
6. ostium

nāsus

Syra

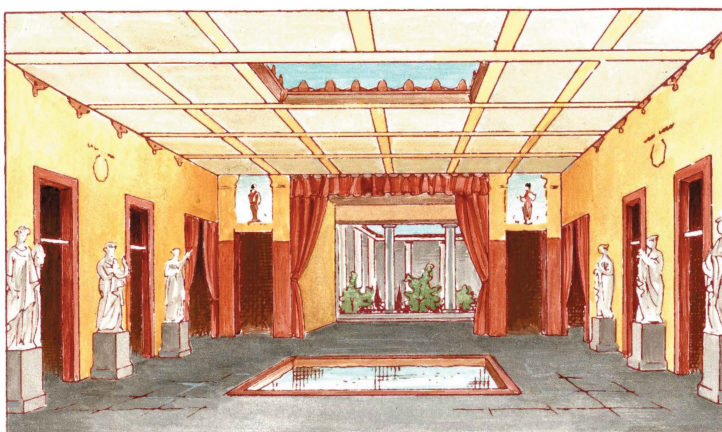
eō : Iūliō

sōlus -a -um

ostium et fenestra

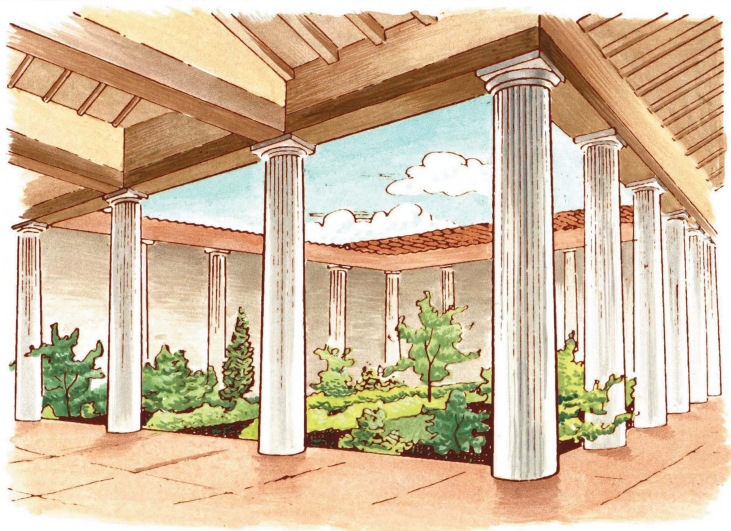
ātrium

In villā Iūlii magnum ātrium est cum impluviō. Quid est in impluviō? In eō est aqua. In ātriō nullae fenestrae sunt.

eō : impluviō

peristȳlum

etiam = quoque: etiam
peristȳlum = p. quoque

id : impluvium

iī (= eī) : servī

eae : cubicula

cae : ancillae

cā : Aemiliā

sine ↔ cum

Etiam peristȳlum magnum et pulchrum in villā est. 30
‘Peristȳlum’ est vocābulum Graecum. In villīs Graecīs
et Rōmānīs magna et pulchra peristȳla sunt. Estne im-
pluvium in peristȳlō? Id nōn in peristȳlō, sed in ātriō
est. In peristȳlō parvus hortus est.

In villā sunt multa cubicula. Quīntus in cubiculō 35
parvō dormit. Estne magnum cubiculum Mārci? Id
quoque parvum est. Iūlius et Aemilia in cubiculō magnō
dormiunt. Ubi dormiunt servī? Iī quoque in cubiculīs
dormiunt. Suntne magna eōrum cubicula? Ea nōn
magna sunt, et multī servī in ūnō cubiculō dormiunt. 40
Etiam ancillae multae in ūnō cubiculō dormiunt, neque
eae magna cubicula habent. —

Aemilia in peristȳlō est. Estne sōla? Aemilia sōla nōn
est: liberī cum eā in peristȳlō adsunt. Iūlius abest. Ae-
milia sine virō suō Iūliō in villā est. Ubi est Iūlius? In op- 45
pidō Tūsculō est sine Aemiliā, sed cum servīs quattuor.

11 Aemilia cum Mārcō, Quīntō Iūliāque in peristylō est.
Iūlia rosās pulchrās in hortō videt et ab Aemiliā discē-
dit. Iam ea cum Aemiliā nōn est. Aemilia eam nōn
50 videt. Puella in hortō est.

Aemilia imperat: "Mārce et Quīnte! Iūliam vocāte!"

Mārcus et Quīntus Iūliam vocant: "Iūlia! Venī!" sed
Iūlia eōs nōn audit neque venit.

Iūlia puerōs vocat: "Mārce et Quīnte! Venīte! Hīc
55 multae rosae sunt."

Puerī Iūliam audiunt, neque ī ab Aemiliā discēdunt.

Quīntus: "Carpe rosās, Iūlia!"

Iūlia rosās carpit et cum quīnque rosīs ex hortō venit.

Iūlia: "Vidē, māter! Vidēte, puerī! Vidēte rosās
60 meās!" Iūlia laeta est, rosae eam dēlectant.

Aemilia: "Ecce puella pulchra cum rosīs pulchrīs!"
Verba Aemiliae Iūliam dēlectant.

Mārcus: "Rosae pulchrae sunt; puella sine rosīs pul-
chra nōn est!" Verba Mārcī Iūliam nōn dēlectant!

65 Aemilia (īrāta): "Tacē, puer improbe! Iūlia puella
pulchra est — cum rosīs et sine rosīs."

Aemilia
Iulia

Iūlia cum Aemiliā est

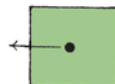
Iūlia ab Aemiliā discēdit

eōs : puerōs

hortus

Iūlia in hortō est

Iūlia ex hortō venit

Iūlia rosās carpit

iīs (= eīs) : puerīs

eās : rosās

iīs : rosīs

eās : ancillās

eōs : puerōs

Iūlia: “Audīte, Mārce et Quīntel!”

Mārcus: “Māter nōn videt nāsum tuum foedum!”

Mārcus et Quīntus rīdent: “Hahahae!”

Iūlia: “Audī, mamma: puerī etiam mē rīdent!” 70

Iūlia plōrat et cum ūnā rosā ab iīs discēdit.

Aemilia: “Tacēte, puerī improbī! Nāsus Iūliae foedus nōn est. Discēdite ex peristylō! Sūmite cēterās rosās eāsque in aquā pōnite!”

Puerī cēterās quattuor rosās sūmunt et cum iīs discē- 75
dunt.Aemilia, quae iam sōla est in peristylō, ancillās vocat:
“Dēlia et Syra! Venīte!”Dēlia et Syra ex ātriō veniunt. Aemilia eās interrogat:
“Suntne puerī in ātriō?” 80

Dēlia respondet: “In ātriō sunt.”

Aemilia: “Quid agunt Mārcus et Quīntus?”

Dēlia: “Puerī aquam sūmunt ex impluviō...”

Syra: “...et rosās in aquā pōnunt.”

Hīc domina et ancillae puerōs audiunt ex ātriō: Quīn- 85
tus plōrat et Mārcus rīdet.

Aemilia: “Quid iam agunt puerī? Age, Dēlia! discēde et interrogā eōs!” Dēlia ab Aemiliā et Syrā discēdit.

Aemilia Syram interrogat: “Ubi est Dāvus?”

Syra respondet: “In oppidō est cum dominō.” 90

Dēlia ex ātriō venit et dominam vocat: “Venī, ō do-
mina! Venī!”

Aemilia: “Quid est, Dēlia?”

Dēlia: “Quīntus est in impluviō!”

95 Aemilia: “In impluviō? Quid agit puer in impluviō?”

Dēlia: “Aquam pulsat et tē vocat.”

Aemilia: “Quid agit Mārcus?”

Dēlia: “Is rīdet, quia Quīntus in aquā est!”

Aemilia: “Ō, puer improbus est Mārcus! Agite! Iū-

100 lium vocāte, ancillae!”

Syra: “Sed dominus in oppidō est.”

Aemilia: “Ō, iam rūsus abest Iūlius!”

Dēlia: “Age! Venī, domina, et Mārcum verberā!”

Quid agit domina? Domina irāta cum ancillīs ex peri-

105 stylō discēdit.

GRAMMATICA LATINA

Accūsātīvus

[A] Masculinum.

Iūlius nōn ūnum *filium*, sed duōs *filiōs* habet

110 ‘*Filium*’ est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). ‘*Filiōs*’ accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris *-um* (nōminātīvus *-us*), plūrālis *-ōs* (nōminātīvus *-ī*).

filium
filiōs

-um -ōs

[B] Fēmininum.

Iūlius nōn duās *filiās*, sed ūnam *filiam* habet.

115 ‘*Filiam*’ est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). ‘*Filiās*’ accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris *-am* (nōminātīvus *-a*), plūrālis *-ās* (nōminātīvus *-ae*).

filiam
filiās

-am -ās

[C] Neutrum.

Villa nōn ūnum *cubiculum*, sed multa *cubicula* habet.

120 ‘*Cubiculum*’ accūsātīvus singulāris est. ‘*Cubicula*’ accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris *-um* (= nōminātīvus), plūrālis *-a* (= nōminātīvus).

cubiculum
cubicula

-um -a

ablātīvus (*abl*)

hortō
hortīs

-ō -īs

villā
villīs

-ā -īs

oppidō
oppidīs

-ō -īs

<i>in</i>		
<i>ex</i>		-ō
<i>cum</i>		-ā
<i>ab</i>		-īs
<i>sine</i>		

indicātīvus (*ind*)

vocā	vocat
vocāte	vocant

	sing.	plūr.
[1]	-ā -at	-āte -ant

[2]	-ē -et	-ēte -ent
-----	-----------	--------------

[3]	-e -it	-ite -unt
-----	-----------	--------------

[4]	-ī -it	-īte -iunt
-----	-----------	---------------

Ablātīvus

[A] Masculinum.

In hortō Iūlii. In hortīs Italiae.

125

‘Hortō’ ablātīvus singulāris est. ‘Hortīs’ ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

[B] Fēmininum.

In villā Iūlii. In villīs Rōmānīs.

‘Villā’ ablātīvus singulāris est. ‘Villīs’ ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ā, plūrālis -īs.

[C] Neutrum.

In oppidō Tūsculō. In oppidīs Graecīs.

‘Oppidō’ ablātīvus singulāris est. ‘Oppidīs’ est ablātīvus plūrālis. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

135

In, ex, ab, cum, sine cum ablātīvō: *in* ātriō, *in* cubiculīs, *ex* hortō, *ex* Italiā, *ab* Aemiliā, *ab* oppidō, *cum* servō, *cum* liberīs, *sine* pecūniā, *sine* rosīs.

Imperātīvus et indicātīvus

“Dāvum vocā, serve!” Servus Dāvum vocat.

140

“Iūliam vocāte, puerī!” Puerī Iūliam vocant.

‘Vocā’ est imperātīvus singulāris, ‘vocat’ indicātīvus singulāris (vidē cap. IV). ‘Vocāte’ imperātīvus plūrālis est, ‘vocant’ indicātīvus plūrālis. Imperātīvus: singulāris -, plūrālis -te. Indicātīvus: singulāris -t, plūrālis -nt.

145

Exempla:

[1] -ā, -āte; -at, -ant:

Salūtā dominum, serve!

Salūtāte dominum, servī!

Servus dominum salūtat.

Servī dominum salūtant.

[2] -ē, -ēte; -et, -ent:

Tacē, puer! Puer tacet.

Tacēte, puerī! Puerī tacent.

[3] -e, -ite; -it, -unt:

Discēde, serve!

Discēdite, servī!

Servus discēdit.

Servī discēdunt.

[4] -ī, -īte; -it, -iunt:

Venī, Iūlia! Iūlia venit.

Venīte, puerī! Puerī veniunt.

155

PENSVM A

Iūlius et Aemilia in villā habit— cum liber— et serv—. Dominus mult— serv— et mult— ancill— habet.

Aemilia in peristyl— est cum Mārce— et Quīnt— et Iūli—. Iūlia mult— ros— in hort— vid— et ab Aemili— discēd—. Iam Aemilia puell— nōn vid—, neque puerī eam vid—. Aemilia: “Mārce et Quīnte! Voc— Iūliam!” Puerī Iūli— voc—: “Iūlia! Ven—!” et Iūlia puer— voc—: “Mārce et Quīnte, ven—!” Iūlia puerōs nōn aud—, sed puerī Iūli— aud—. Iūlia: “Cūr puerī nōn ven—?” Iūlia ex hort— ven— cum v ros— pulchr—. Iūlia: “Vid— ros— meās, māter! Vid—, puerī!” Mārcus: “Rosae pulchrae sunt, puella sine ros— pulchra nōn est!” Iūlia cum ūn— ros— discēd—. Puerī rīd—. Aemilia: “Tāc—, puerī! Sūm— ros— et discēd—!” Puerī ros— sūm— et discēd—; in ātri— aqu— sūm— ex impluvi— et ros— in aquā pōn—.

PENSVM B

Iūlius in magnā ——. Aemilia cum — [: Iūliō] habitat. Iūlius Aemiliam —, quia — [: Aemilia] bona et — fēmina est.

Aemilia in peristylō est — liberīs suīs, sed — virō suō. Iūlia — Aemiliā discēdit; iam puella in — est. Iūlia rosās — et — hortō venit cum v —. Puella laeta est: rosae eam —.

Ubi est impluvium? — [: impluvium] est in —. In impluviō — est. In ātriō nullae — sunt.

PENSVM C

Num Iūlius sōlus in villā habitat?

Quot filiōs et quot filiās habent Iūlius et Aemilia?

Ubi est impluvium?

Ubi dormiunt servī?

Adestne Iūlius in peristylō cum Aemiliā?

Ubi est Iūlius?

Estne Aemilia sōla in peristylō?

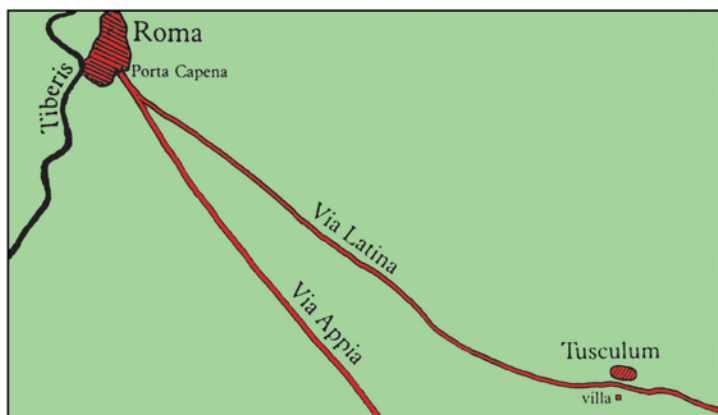
Quid Iūlia agit in hortō?

Cūr puerī Iūliam rīdent?

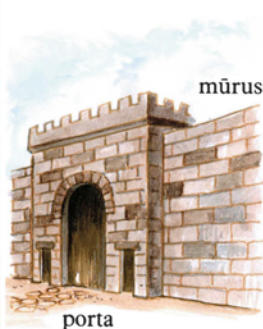
Vocābula nova:

villa
hortus
rosa
lilium
nāsus
ōstium
fenestra
ātrium
impluvium
aqua
peristylum
cubiculum
pulcher
foedus
sōlus
habitat
amat
carpit
dēlectat
agit
etiam
cum
sine
ab
ex
ea
id
eō
eā
ī
eae
ea
eōs
eās
eōrum
eārum
iis
ablātivus

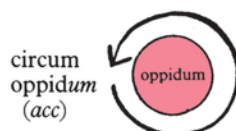
VIA LATINA

inter Rōmam et Brundisium (*acc*)

prope Rōmam ↔
procul ab Rōmā

longus -a -um

duo-decim = XII (12)
porta = magnum ōstium

1 In Italiā multae et magnae viae sunt: via Appia, via Latīna, via Flāminia, via Aurēlia, via Aemilia. Via Appia est inter Rōmam et Brundisium; via Latīna inter Rōmam et Capuam; via Flāminia inter Rōmam et Arīminum; via Aurēlia inter Rōmam et Genuam; via Aemilia inter Arīminum et Placentiam. Brundisium, Capua, Arīminum, Genua, Placentia, Ōstia magna oppida sunt. Ubi est Ōstia? Ōstia est prope Rōmam. Tūsculum quoque prope Rōmam est. Brundisium nōn est prope Rōmam, sed procul ab Rōmā: via Appia longa est. Via Latīna nōn tam longa est quam via Appia. Quam longa est via Flāminia? Neque ea tam longa est quam via Appia. Tiberis fluvius nōn tam longus est quam fluvius Padus.

Circum oppida mūrī sunt. Circum Rōmam est mūrus antiquus. In mūrō Rōmānō duodecim portae sunt. Porta prīma Rōmāna est porta Capēna. Circum oppidum Tūsculum mūrus nōn tam longus est quam circum Rōmam.

lectica

oppidum

villa

ab oppidō ad villam

ad (+ acc) ↔ ab (+ abl)

Iūlius it (sing)
servi eunt (plūr)

umerus

quī quōs:
servi quī saccōs portant
saccī quōs servi portant

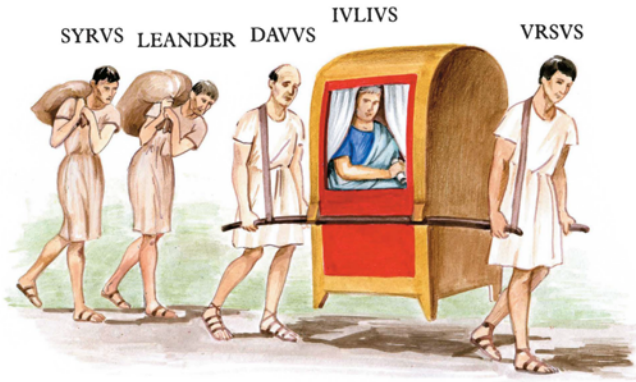
Lēander -drī (gen)

vehunt = portant (ab...
ad...)

ante ↔ post

ā = ab
ab ante a, e, i, o, u, h
ā/ab ante ceterās litterās

quō? ↔ unde?

Villa Iūlii est prope Tūsculum. Ab oppidō Tūsculō
ad villam Iūlii nōn longa via est. Ecce Iūlius et quattuor
servi in viā. Iūlius ab oppidō ad villam suam it. Domi- 20
nus et servi ab oppidō ad villam eunt. Dominus in lec-
tīcā est. Duo servi lectīcam cum dominō portant. Servi
quī lectīcam portant sunt Ursus et Dāvus. Iūlius nōn in
viā ambulat, servi eum portant. Syrus et Lēander ambu-
lant. Syrus saccum portat et Lēander quoque saccum 25
portat: Syrus et Lēander duōs saccōs in umerīs portant.
Saccī quōs Syrus et Lēander portant magnī sunt, sed
saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est quam
saccus Lēandrī. Quattuor servi dominum et duōs saccōs
ab oppidō ad villam vehunt. 30

Iūlius in lectīcā est inter Ursum et Dāvum. Ursus est
ante Iūlium, Dāvus post eum est. Syrus et Lēander nōn
ante lectīcam, sed post lectīcam ambulant. Venitne Iū-
lius ā villā? Nōn ā villā venit. Unde venit Iūlius? Ab
oppidō venit. Quō it Iūlius? Ad villam it. Post eum 35
Tūsculum est, ante eum est villa.

Iūlius sōlus nōn est, nam quattuor servī apud eum sunt. Mēdus nōn est apud dominum, nam is dominum irātum timet. Mēdus est malus servus quī nummōs dominī in sacculō suō habet. Dominus servōs malōs baculō verberat; itaque servī malī dominum et baculum eius timent. Dāvus autem bonus servus est, neque is Mēdum amat. Dāvus amīcus Mēdī nōn est, nam servus bonus et servus malus nōn amīcī, sed inimīcī sunt. Mēdus est inimīcus Dāvī. Ursus autem amīcus Dāvī est.

II Mēdus abest ā dominō suō. Estne in oppidō Tūsculō? Mēdus Tūsculī nōn est; neque Rōmae est Mēdus, sed in viā Latīnā inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Mēdus? Tūsculō venit, neque is ad villam Iūliī it. Quō it Mēdus? Rōmam it. Tūsculum post eum est, ante eum est Rōma. Mēdus viā Latīnā Tūsculō Rōmam ambulat.

Etiam Cornēlius, amīcus Iūliī, in viā Latīnā est inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Cornēlius? Is nōn Tūsculō, sed Rōmā venit. Quō it? Cornēlius nōn Rōmam, sed Tūsculum it. Rōma post eum, ante eum Tūsculum est. Cornēlius in equō est. Equus quī Cornēlium vehit pulcher est. Iūlius et Cornēlius ad villās suās eunt. Villa ubi Iūlius habitat prope Tūsculum est. Ubi habitat Cornēlius? Is Tūsculī habitat.

60 Iam Iūlius prope villam suam est. Servī quī lectīcam portant fessī sunt. Dominus autem fessus nōn est, nam is nōn ambulat. Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur, itaque is fessus nōn est. Fessī sunt Syrus et Lēander, nam iī

apud eum sunt = cum eō sunt

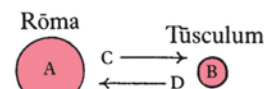
malus -a -um ↔ bonus

...autem = sed...: Dāvus autem = sed Dāvus

in-inimīcus ↔ amīcus

Tūsculī = in oppidō Tūsculō

Tūsculō = ab oppidō Tūsculō

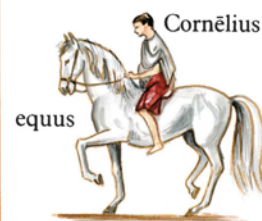
A Rōmae est

B Tūsculī est

C Rōmā Tūsculum it

D Rōmam Tūsculō it

Tūsculum = ad oppidum Tūsculum

fessus -a -um

Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur = Ursus et Dāvus Iūlium portant

saccī quī ā Syrō et Lēandrō portantur = saccī quōs Syrus et Lēander portant
 saccus quī ā Lēandrō portātur = saccus quem Lēander portat

is equō vehitur = equus eum vehit

porta
 per portam →

amīcus (m): amīca (f)

Mēdus ab eā amātur
 = ea Mēdum amat

amīca mea

id ā Lȳdiā nōn audītur
 = Lȳdia id nōn audit

duōs magnōs saccōs umerīs portant, neque vacuī sunt
 saccī! Saccī quī ā Syrō et Lēandrō portantur magnī 65
 sunt, sed saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est
 quam saccus quī ā Lēandrō portātur. Itaque Syrus nōn
 tam fessus est quam Lēander. Cornēlius nōn est fessus,
 nam is equō vehitur. Iūlius lecticā vehitur. Servī ambu-
 lant. Dominī vehuntur. Mēdus ambulat, nam is servus 70
 est neque equum habet.

Iūlius prope villam suam est. Mēdus autem, quī do-
 minum irātum timet, procul ā villā Iūlii abest. Dominus
 ā servō malō timētur. Mēdus prope Rōmam est; iam
 mūrī Rōmānī ab eō videntur et porta Capēna. (Is quī viā 75
 Latīnā venit per portam Capēnam Rōmam intrat.) Cūr
 Rōmam it Mēdus? Rōmam it, quia Lȳdia Rōmae habi-
 tat, nam Lȳdia amīca eius est: Mēdus Lȳdiam amat et
 ab eā amātur. Mēdus Rōmam vocātur ab amīcā suā,
 quae fēmina est pulchra et proba. Itaque is fessus nōn 80
 est et laetus cantat:

Nōn via longa est Rōmam, ubi amīca habitat mea pulchra.

Sed id quod Mēdus cantat ā Lȳdiā nōn audītur!

Iam Iūlius in villā est et ab Aemiliā līberisque laetīs
 salūtātur. Cornēlius Tūsculī est. Mēdus autem Rōmae 85
 est ante ōstium Lȳdiae. Mēdus ōstium pulsat.

Lȳdia imperat: “Intrā!”

Mēdus per ōstium intrat et amīcam suam salūtāt:
 “Salvē, mea Lȳdia! Ecce amīcus tuus quī sōlus Rōmam
 ad tē venit.”

Lýdia verbīs Mēdī dēlectātur eumque salūtat: “Ō amīce, salvē! Ubi est dominus tuus?”

Mēdus: “Iūlius in villā est apud servōs suōs – neque is iam meus dominus est!”

95 Verba Mēdī ā Lýdiā laetā audiuntur.

GRAMMATICA LATINA

Praepositionēs

Iūlius *ad* villam it; *ad* oppidum; *ad* ancillās.

Ursus *ante* Iūlium est; *ante* eum; *ante* villam.

100 Dāvus *post* Iūlium est; *post* eum; *post* villam.

Via *inter* Rōmam et Capuam; *inter* servōs.

Ōstia est *prope* Rōmam; *prope* villam; *prope* eam.

Circum oppidum mūrus est; *circum* mēnsam.

Mēdus est *apud* amīcam suam, nōn *apud* dominum.

105 Mēdus *per* portam Capēnam Rōmam intrat; *per* ōstium.

Ab, *ad*, *ex*, cēt. sunt praepositionēs. Praepositionēs cum accūsātīvō: *ad*, *ante*, *post*, *inter*, *prope*, *circum*, *apud*, *per*, cēt.; praepositionēs cum ablātīvō: *ab/ā*, *cum*, *ex*, *in*, *sine*, cēt. (vidē cap. v).

110 Quō it Mēdus? Mēdus Rōmam it. Quō it Cornēlius? Is Tūsculum it.

Unde venit Cornēlius? Cornēlius Rōmā venit. Unde venit Mēdus? Is Tūsculō venit.

115 Ubi habitat Lýdia? Lýdia Rōmae habitat. Ubi habitat Cornēlius? Is Tūsculī habitat.

Accūsātīvus: Rōmam, Tūsculum, Capuam, Brundisium, Ōstiam = *ad* oppidum -am/-um.

Ablātīvus: Rōmā, Tūsculō, Capuā, Brundisiō, Ōstiā = *ab* oppidō -ā/-ō.

120 Locātīvus (= genetīvus): Rōmae, Tūsculī, Capuae, Brundisiī, Ōstiae = *in* oppidō -ā/-ō.

Lýdia verbīs Mēdī dēlectātur = verba Mēdī Lýdiam dēlectant

ūna praepositio (*prp*)
duae praepositionēs

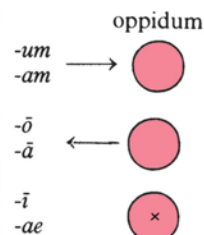
<i>ad</i>	-um
<i>ante</i>	-am
<i>post</i>	-ōs
<i>inter</i>	-ās
<i>prope</i>	-a
<i>circum</i>	mē
<i>apud</i>	tē
<i>per</i>	

ad, *ante*, *apud*, *circum*,
inter, *per*, *post*, *prope*
+ acc.
ab/ā, *cum*, *ex*, *in*, *sine*
+ abl.

quō? Rōmam/Tūsculum

unde? Rōmā/Tūsculō

ubi? Rōmae/Tūsculī

-us	-um	-t
-a	-am	
-ī	-ās	-nt
-ae	-a	

-us	ab/ā -ō	-tur
-a	-ā	
-um	-īs	
-ī		-ntur
-ae		
-a		

-t	-nt
-tur	-ntur

sing.	plūr.
[1] -ātur	-antur

[2] -ētur	-entur
-----------	--------

[3] -itur	-untur
-----------	--------

[4] -iūtur	-iuntur
------------	---------

Verbum āctīvum et passīvum

Servus saccum portat
= Saccus portātur ā servō

Servī saccōs portant
= Saccī portantur ā servīs

125

‘Portat portant’ verbum āctīvum est. ‘Portātur portantur’ est verbum passīvum. Āctīvum: -t -nt. Passīvum: -tur -ntur.

Exempla:

[1] -ātur -antur: Aemilia Iūlium amat et ab eō amātur. Pater et māter liberōs amant et ab iīs amantur. Lȳdia verbīs Mēdi dēlectātur. 130

[2] -ētur -entur: Iūlia puerōs nōn videt neque ab iīs vidētur. Puerī Iūliam nōn vident neque ab eā videntur.

[3] -itur -untur: Dāvus sacculum in mēnsā pōnit = sacculus in mēnsā pōnitur ā Dāvō. Puerī rosās in aquā pōnunt = rosae ā puerīs in aquā pōnuntur. Cornēlius equō vehitur. 135

[4] -iūtur -iuntur: Iūlia puerōs audit neque ab iīs audītur = puerī ā Iūliā audiuntur neque eam audiunt.

PENSVM A

Iūlius ab oppid– Tūsculō ad vill– su– it. Villa eius prope Tūscul– est. Iūlius in lectīcā est inter Urs– et Dāv–. Dominus ā servīs port–. Ursus et Dāvus nōn saccōs port–, sacc– ā Syrō et Lēandrō port–. Saccus quem Lēander port– nōn tam parvus est quam saccus quī ā Syr– port–.

Mēdus nōn est apud domin–, nam servus malus dominum tim–. Dominus ā serv– mal– tim–. Dominus serv– mal– voc– neque ab eō aud–. Serv– mal– ā domin– voc– neque eum aud–.

Quō it Mēdus? Rōm– it. Unde venit? Mēdus Tūscul– venit. Ante Mēd– est Rōma, Tūsculum post e– est. Cornēlius

nōn Tūsculō Rōmam, sed Rōm– Tūscul– it, nam is Tūscul– habitat. Cornēlius nōn ambulat, sed equ– veh–.

Lȳdia, amīca Mēdī, Rōm– habitat. Iam Mēdus Rōm– apud Lȳdi– est. Mēdus amīc– su– salūt– et ab amīc– su– salūt–, nam Lȳdia Mēd– am– et ab e– am–.

PENSVM B

Ōstia nōn — ā Rōmā, sed — Rōmam est. — venit Iūlius? Tūsculō venit et — villam it. Duo servī eum —. Syrus et Lēander, quī — lectīcam ambulant, duōs — portant. Saccus Syrī nōn — magnus est — saccus quī — Lēandrō portātur; — Syrus nōn tam — est quam Lēander.

Mēdus — dominum nōn est, nam Mēdus dominum irātum —. Mēdus servus — [= improbus] est; — Mēdus et Iūlius nōn —, sed inimīcī sunt. Via Latīna, quae est — Rōmam et Capuam, nōn tam — est quam — Appia. — ambulat Mēdus? Is Rōmam ambulat, — amīca eius Rōmae habitat. Cornēlius — [= sed C.] Rōmā Tūsculum —. Tūsculum est — eum, — eum est Rōma. Cornēlius equō —, is nōn —. Iūlius et Cornēlius ad villās suās —.

PENSVM C

Ambulatne Iūlius?

Quī Iūlium portant?

Quid portant Syrus et Lēander?

Unde venit Iūlius et quō it?

Quō it Mēdus?

Etiamne Cornēlius Tūsculō Rōmam it?

Ubi habitat Cornēlius?

Cūr Mēdus laetus est?

Quae est Lȳdia?

Quid habet Mēdus in sacculō suō?

Suntne amīcī Iūlius et Mēdus?

Num *portat* verbum passivum est?

Vocābula nova:

via

mūrus

porta

lectīca

saccus

umerus

amīcus

inimīcus

equus

amīca

longus

malus

fessus

duodecim

it eunt

portat

ambulat

vehit

timet

intrat

tam

quam

inter

prope

procul ab

circum

ad

ante

post

ā

apud

per

nam

itaque

autem

unde?

quō?

praepositiō

locātivus

actīvum

passivum

lacrima

Iūlia rosam ante nāsū
tenet

illīc : in peristylō

oculus

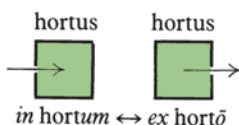
lacrimat ↔ ridet

speculum

fōrmōsus -a -um = pul-
cher

in cubiculum (acc)
↔ ex cubiculō
claudit ↔ aperit

PVELLA ET ROSA

Ecce Mārcus et Quīntus ante ōstium villae. Puerī Iū-
lium exspectant. Māter nōn est apud filiōs, ea in peri-
stylō est; illīc virum suum exspectat. Aemilia laeta nōn
est, quia Iūlius abest; nam Aemilia virum suum amat.

Ubi est Iūlia? In cubiculō suō est. Iūlia, quae sōla est
illīc, rosam ante nāsū tenet. Puella lacrimat: in oculīs
eius sunt lacrimae.

Iūlia speculum sūmit et ante oculōs tenet. Puella sē
in speculō videt et sē interrogat: "Estne foedus nāsus
meus?" Nāsus eius autem fōrmōsus nōn est. Iūlia rūrsus
lacrimat.

Syra ōstium cubiculī pulsāt.

Iūlia: "Intrā!"

Syra ōstium aperit et in cubiculum intrat, neque ōsti-
um post sē claudit. Iūlia Syram post sē in speculō videt.
Syra nōn videt lacrimās Iūliae, nam puella sē nōn vertit.

Syra: "Ō, hīc est mea puella. Venī in hortum, Iūlia!"

Iūlia imperat: "Claude ōstium!"

Ancilla pāret.

20 Iūlia: "Num nāsus meus foedus est, Syra?"

Syra: "Foedus? Immō fōrmōsus est nāsus tuus."

Iūlia sē vertit. Iam Syra lacrimās videt.

Syra: "Quid est, mea Iūlia? Tergē oculōs! Es laeta!

Nāsus tuus tam fōrmōsus est quam meus."

25 Iūlia: "Sed nāsus tuus nōn fōrmōsus est!"

Syra: "Quid? Nōnne fōrmōsus est nāsus meus?"

Iūlia: "Immō foedus est! Ecce speculum, Syra."

Iūlia speculum tenet ante Syram, quae nāsū suū in speculō videt. Ancilla oculōs claudit et tacet. —

II Ecce Iūlius ad villam advenit. Servī lectīcam ante ōstium pōnunt. Pater filiōs salūtat: "Salvēte, filiī!" et ā filiīs salūtātur: "Salvē, pater!"

Iūlius ambulat ad ōstium, quod ab ōstiāriō aperītur.

Dominus per ōstium in villam intrat. Post eum veniunt

35 Syrus et Lēander, quī duōs saccōs portant. Ōstiārius post eōs ōstium claudit. Ursus et Dāvus cum lectīcā vacuā discēdunt.

Puerī saccōs plēnōs quī ā servīs portantur vident et interrogant: "Quid inest in saccīs?"

40 Iūlius respondet: "In saccō quem Lēander portat mālā insunt. Hīc saccum pōne, Lēander!"

Lēander saccum pōnit ante Iūlium, quī aperit eum.

Iūlius: "Vidēte, puerī: hic saccus plēnus mālōrum est."

immō fōrmōsus : nōn
foedus sed fōrmōsus

est sunt
es! este! (imp)

nōn-ne

ad-venit = ad ... venit
salvē! salvēte!
salvē, pater! (sing)
salvēte, filiī! (plūr)

ōstiārius = servus quī
ōstium aperit et claudit
in villam ↔ ex villā

mālum

plēnus -a -um ↔ vacuus

in-est = in... est

in-sunt = in... sunt

eum : saccum

hic saccus = saccus quī
hīc (apud mē) est

ē = ex

ex ante a, e, i, o, u, h
ē/ex ante ceterās litterās

eī : Quīntō

pirum

solum = tantum

neque...neque ↔ et...et

dat dant

dā! date! (imp)

iīs (= eīs) : servīs

ad-it = ad... it

Aemilia
Iūliō
ōsculum
datMarcus
ambulat Quintus
currit

Iūlius mālum ē saccō sūmit et sē vertit ad Mārcum: 45
 “Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mārcō mālum dat.
 Pater filiō suō magnum mālum dat. Iam Mārcus mālum
 habet, neque Quīntus mālum habet. Iūlius Quīntum ad
 sē vocat et eī mālum dat. Iūlius Quīntō mālum dat. Iam
 et Mārcus et Quīntus māla habent. 50

Mārcus: “Quid inest in saccō Syrī?”

Iūlius: “In saccō eius pira īsunt. Aperī saccum,
 Syre! Vidēte, puerī: hic saccus plēnus est pirōrum.” Iū-
 lius duo pira ē saccō sūmit: “Ecce pirum tuum, Mārce,
 et tuum, Quīnte.” Pater filiīs suīs pira dat. Fīliī, quī iam 55
 nōn solum māla, sed etiam pira habent, laetī sunt. Servi
 autem neque māla neque pira habent.

Quīntus: “Etiam servīs dā māla et pira, pater!”

Iūlius Syrum et Lēandrum servōs ad sē vocat et iīs
 māla et pira dat. Dominus servīs māla et pira dat. 60

Aemilia cum Dēliā ē peristylō in ātrium intrat, laeta III
 ad Iūlium adit eumque salūtat. Aemilia virō suō ōscu-
 lum dat. Iūlius Aemiliae ōsculum dat.

Iūlius: “Quid agit Iūlia?”

Aemilia: “Rosās carpit in hortō.” 65

Iūlius: “Currite in hortum, puerī, et vocāte eam!”

Quīntus currit. Mārcus nōn currit, sed ambulat.

Iūlius imperat: “Age! Curre, Mārce!”

Etiam Mārcus currit. Puerī per peristylum in hortum
 currunt. Illic autem puella nōn est. Puerī ex hortō per 70
 peristylum in ātrium ambulant.

Mārcus: "Iūlia neque in hortō neque in peristylō est."

Aemilia: "Estne Syra in hortō?"

Quīntus: "Nōn est. Nūlla ancilla illīc est."

75 Aemilia: "Nōn solum Iūlia, sed etiam Syra abest! Dēlia, ī ad cubiculum Iūliae!"

it eunt
ī! īte! (imp)

Dēlia ad cubiculum Iūliae it, ōstium pulsat, aperit, in cubiculum intrat. Illīc nōn solum Iūlia, sed etiam Syra est. Oculī Iūliae plēnī sunt lacrimārum.

80 Dēlia: "Venī in ātrium, Iūlia! Illīc pater tuus tē expectat."

Iūlia oculōs et nāsū terget, rosam sūmit, ē cubiculō exit. Syra et Dēlia post eam exeunt. Iūlia in ātrium ad Iūlium currit eīque ōsculum dat.

ex-it ↔ intrat
ex-it ex-eunt
eī-que

85 Iūlia: "Ecce rosa. Nōnne pulchra est haec rosa?"

haec rosa = rosa quae hīc
(apud mē) est

Iūlius: "Nūlla rosa tam pulchra est quam filia mea!"
Iūlius filiae suae ōsculum dat. Iamne lacrimat Iūlia?
Immō laeta est et rīdet.

iam-ne

Iūlia: "Num nāsus meus foedus est?"

90 Iūlius: "Foedus? Immō tam fōrmōsus est quam—hoc mālum! Ecce mālum tuum, Iūlia." Pater filiae mālum magnum et fōrmōsum dat. Iūlia mālum terget et ante oculōs tenet.

hoc mālum = mālum quod
hīc (apud mē) est
hīc haec hoc:
hīc saccus (m)
haec rosa (f)
hoc mālum (n)

Iūlia: "Ō, quam fōrmōsum est hoc mālum!" Puella
95 laeta mālō suō ōsculum dat!

Iūlius: "Hoc pīrum etiam tuum est, Iūlia." Iūlius eī pīrum dat. Iam puella et mālum et pīrum habet.

eī : Iūliae

Aemilia: "Etiam ancillīs meīs māla et pīra dā!"

iīs (= eīs) : ancillīs

Iūlius ancillās ad sē vocat et iīs quoque māla et pira
dat. Ancillae laetae ex ātriō exeunt. —

100

cui? puerō
puellae

Cui Iūlius mālum dat? Puerō mālum dat. Puer cui
Iūlius mālum dat est filius eius.

Cui Iūlius ōsculum dat? Puellae ōsculum dat. Puella
cui Iūlius ōsculum dat filia eius est.

GRAMMATICA LATINA

105

datīvus (dat) < dat

Datīvus

[A] Masculīnum.

servō
servīs

Iūlius servō (Syrō) mālum dat.

Iūlius servīs (Syrō et Lēandrō) māla dat.

‘Servō’ datīvus singulāris est. ‘Servīs’ est datīvus plūrālis. 110

-ō -īs

Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

[B] Fēminīnum.

ancillae
ancillīs

Iūlius ancillae (Syrāe) mālum dat.

Iūlius ancillīs (Syrāe et Dēliae) māla dat.

‘Ancillae’ est datīvus singulāris. ‘Ancillīs’ datīvus plūrālis 115
est. Datīvus: singulāris -ae, plūrālis -īs.

-ae -īs

[C] Neutrum.

oppidō
oppidīs

Fluvius oppidō aquam dat.

Fluviū oppidīs aquam dant.

‘Oppidō’ datīvus singulāris est. ‘Oppidīs’ est datīvus plūrā- 120
lis. Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.

-ō -īs

PENSVM A

Iūlius Mārc-, fili- su-, mālum dat. Iūlius Mārc- et Quīnt-,
fili- su-, māla dat. Iūlius etiam serv- su-, Syr- et Lēandr-,
māla dat.

C- Aemilia ōsculum dat? Aemilia vir- su- Iūli- ōsculum
dat. Iūlius Aemili- ōsculum dat. Iūlius Iūli-, fili- su-, mā-
lum dat, neque solum Iūliae, sed etiam Syr- et Deli-, ancill-
su-. Iūlia māl- su- ōsculum dat!

PENSVM B

Iūlius ad villam —. Ōstiārius ōstium — et post eum —.

Saccī nōn vacuī, sed — sunt. Iūlius: “Vidēte, puerī: — saccus plēnus — est. Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mār-cō mālum —. Iūlius filiīs nōn — mālā, sed etiam pira dat. Iam puerī — mālā — pira habent, sed servī — mālā — pira habent. Dominus servōs ad — vocat et — quoque mālā et — dat.

Aemilia ad Iūlium — et eī — dat. Iūlia abest. Puerī nōn ambulant, sed — in hortum. — [: in hortō] Iūlia nōn est, ea in cubiculō suō est. Iūlia nōn rīdet, sed —: in — eius sunt —. Dēlia: “In ātriō pater tuus tē —, Iūlia.” Iūlia — [= ex] cubi-culō —, ad Iūlium currit et — [: Iūliō] ōsculum dat. Iūlia rosam ante Iūlium —. Iūlia: “Nōnne — rosa — [= pulchra] est?”

PENSVM C

Quem puerī expectant?

Venitne Iūlius Rōmā?

Quis ōstium aperit et claudit?

Quid inest in saccīs?

Cui Iūlius mālum primum dat?

Cui Aemilia ōsculum dat?

Estne Iūlia in hortō?

Quō it Dēlia?

Estne Iūlia sōla in cubiculō suō?

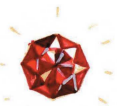
Rīdetne Iūlia?

Quō Iūlia currit?

Quid Iūlius dat filiae suae?

Vocābula nova:

oculus
lacrima
speculum
ōstiārius
mālum
pirum
ōsculum
fōrmōsus
plēnus
exspectat
tenet
lacrimat
aperit
claudit
vertit
terget
advenit
inest
dat
adit
currit
exit
es
sē
hic
haec
hoc
immō
nōnne?
et... et
neque... neque
sōlum
illic
ē
eī
iīs
cui
dativus

gemma

margarīta

haec taberna, *acc* hanc
tabernam
quī = is quī

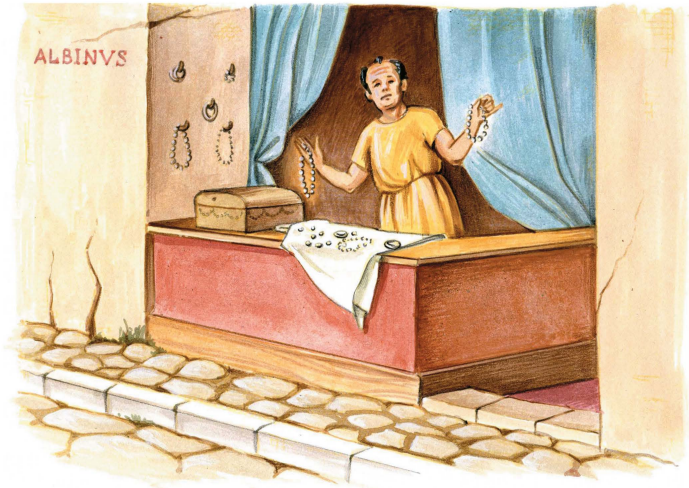
ānulus cum gemmā

līnea cum margarītīs =
līnea margarītārum

haec via, *abl* hāc viā

emit ↔ vēndit
quae = eae quae

quī = iī quī

TABERNA ROMANA

Ecce taberna Rōmāna, in quā gemmae et margarītae 1
multae sunt. Cuius est haec taberna? Albīnī est. Albī-
nus hanc tabernam habet. Quī tabernam habet tabernā-
rius est. Albīnus est tabernārius Rōmānus quī gemmās
et margarītās vēndit. Aliī tabernāriī librōs vēdunt, aliī 5
māla et pira, aliī rosās et līlia.

Gemmae et margarītae sunt ōrnāmenta. Ānulus cum
gemma ōrnāmentum pulchrum est. Etiam līnea cum
margarītīs ōrnāmentum est. Līnea sine margarītīs nōn
est ōrnāmentum! 10

Multae fēminae quae in hāc viā ambulant ante taber-
nam Albīnī cōsistunt, nam fēminae ōrnāmentīs dēlec-
tantur. Eae quae magnam pecūniam habent multa ōrnā-
menta emunt. Quae nūllam aut parvam pecūniam ha-
bent ōrnāmenta aspiciunt tantum, nōn emunt. Etiam 15
virī multī ad hanc tabernam adeunt. Quī magnam pecū-

niam habent ōrnāmenta emunt et fēminīs dant; cēterī
rūrsus abeunt. Fēminae quārum virī magnam pecūniam
habent multa ōrnāmenta ā virīs suīs accipiunt.

20 Aemilia, cuius vir pecūniōsus est, multa ōrnāmenta
ab eō accipit. Aemilia ānulum in digitō et margarītās in
collō multaque alia ōrnāmenta habet. Ānulus digitum
Aemiliae ōrnat, margarītae collum eius ōrnant. Fēmi-
nae gemmīs et margarītīs ānulisque ōrnantur.

25 In viā prope tabernam Albīnī vir et fēmina ambulant.
Quī vir et quae fēmina? Est Mēdus, quī cum Lŷdiā,
amicā suā, ambulat. Mēdus est servus Iūliī, sed domi-
nus eius Rōmae nōn est. Mēdus sine dominō suō cum
fēminā fōrmōsā in viīs Rōmae ambulat.

30 Lŷdia ōrnāmentum pulchrum in collō habet. Quod
ōrnāmentum? Ōrnāmentum quod Lŷdia habet est līnea
margarītārum. Collum Lŷdiae margarītīs pulchrīs ōrnā-
tur; Lŷdia autem nūllum aliud ōrnāmentum habet, quia
pecūniōsa nōn est, neque pecūniōsus est amīcus eius.

35 (Pecūniōsus est quī magnam pecūniam habet.)

II Albīnus clāmat: “Ōrnāmenta! Ōrnāmenta fēminā-
rum! Ōr-nā-men-ta! Emite ōrnāmenta!”

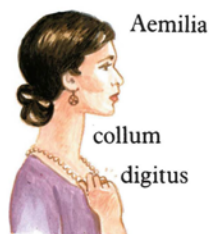
Lŷdia cōnsistit oculōsque ad tabernam Albīnī vertit:
Lŷdia tabernam aspicit. Mēdus nōn cōnsistit neque ta-

40 bernam aspicit.

Lŷdia: “Cōnsiste, Mēde! Aspice illam tabernam! Ō,
quam pulchra sunt illa ōrnāmenta!” Lŷdia tabernam
Albīnī digitō mōnstrat. Mēdus sē vertit, tabernam vi-

ab-it ↔ ad-it
ab-it ab-eunt

pecūniōsus -a -um: p. est
= magnam pecūniam
habet

quis? quis/quī vir?
quid? quod ōrnāmentum?

alius -a -ud (n)

quī = is quī

illa taberna = taberna
quae illic est

Albīnus Lȳdiae (*dat*)
margarītās ostendit

hoc, *abl* hōc
vīgintī = xx (20)

sing hic haec hoc
plūr hī hae haec

aspice! aspice!
aspiciūt aspiciunt
hī, *acc* hōs

hī hae haec, *abl* hīs

quī, *abl* quō

ānulus gemmātus = ānu-
lus cum gemmā

hic haec hoc, *gen* huius
sēstertius = nummus

hic ānulus, *acc* hunc
ā.um, *abl* hōc ā.ō
tantus -a -um = tam
magnus
octōgintā = LXXX (80)

hic ānulus = ānulus quī
hic est
ille ānulus = ānulus quī
illīc est

det, cum Lȳdiā ad tabernam adit. Mēdus et Lȳdia ante
tabernam cōsistunt. Albīnus eōs salūtat et margarītās 45
in līnēā ante oculōs Lȳdiae tenet: Albīnus Lȳdiae mar-
garītās ostendit.

Albīnus: "In hōc ōrnāmentō vīgintī margarītae mag-
nae sunt. Nōnne pulchrae sunt hae margarītae?"

Mēdus: "Amīca mea multās margarītās habet." 50

Lȳdia: "In hāc tabernā multa alia ōrnāmenta sunt."

Albīnus iīs trēs ānulōs sine gemmīs ostendit: "Aspi-
cite hōs ānulōs! Nōnne hī ānulī pulchrī sunt?"

Mēdus et Lȳdia ānulōs aspiciunt.

Lȳdia: "In hīs ānulīs gemmae nūllae sunt!" 55

Mēdus Albīnum interrogat: "Quot nummīs cōnstat
ānulus in quō gemma est?"

Albīnus Mēdō ānulum gemmātum ostendit.

Albīnus: "Hic ānulus centum nummīs cōnstat."

Mēdus: "Quid?" 60

Albīnus: "Pretium huius ānulī est centum sēstertiī."

Mēdus: "Centum sēstertiī? Id magnum pretium est!"

Albīnus: "Immō parvum pretium est! Aspice hunc
ānulum: in hōc ānulō magna gemma est. Tanta gemma
sōla octōgintā sēstertiīs cōnstat." 65

Mēdus: "Num ānulus sine gemmā vīgintī tantum sēs-
tertiīs cōnstat?" Albīnus nōn respondet.

Mēdus, quī alium ānulum gemmātum post Albīnum
videt: "Hic ānulus pulcher nōn est. Quot sēstertiīs cōn-
stat ille ānulus?" 70

Albīnus: “Quī ānulus?”

Mēdus: “Ille post tē. Quantum est pretium illius ānuli?” Mēdus ānulum post Albīnum digitō mōnstrat.

quantus -a -um = quam
magnus
ille, *gen illius, acc illum*

Albīnus: “Ille quoque ānulus centum sēstertiīs cōnstat. Pretium illius ānulī tantum est quantum huius; sed amīca tua hunc ānulum amat, nōn illum.”

tantus...quantus = tam
magnus...quam

Lȳdia ānulum gemmātum ante oculōs tenet.

Lȳdia: “Ō, quam pulchrum hoc ōrnāmentum est! Illud ōrnāmentum nōn tam pulchrum est quam hoc, neque illa gemma tanta est quanta haec.”

ille -a -ud:
ille ānulus (*m*)
illa gemma (*f*)
illud ōrnāmentum (*n*)

Mēdus: “Tanta gemma ad tam parvum ānulum nōn convenit.”

III Lȳdia, quae haec verba nōn audit, Mēdō digitōs suōs ostendit, in quibus nūllī ānulī sunt.

quī, *abl plūr* quibus

85 Lȳdia: “Aspice, Mēde! In digitīs meīs nūllī sunt ānulī. Aliae fēminae digitōs ānulōrum plēnōs habent — meī digitī vacuī sunt!”

Mēdus: “Sacculus quoque meus vacuus est!”

Lȳdia ānulum in mēnsā pōnit. In oculīs eius lacrimae sunt. Mēdus, quī lacrimās videt, sacculum suum in mēnsā pōnit — neque vacuus est sacculus, sed plēnus nummōrum! Quanta pecūnia est in sacculō Mēdī? In eō nōnāgintā sēstertiī īsunt.

nōnāgintā = xc (90)

Mēdus: “Ecce sēstertiī nōnāgintā.”

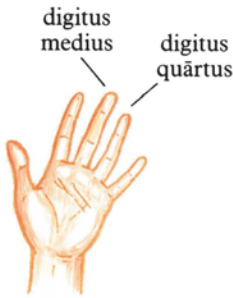
sēstertiī nōnāgintā:
HS XC

95 Albīnus: “Sed nōnāgintā nōn satis est. Pretium ānulī est sēstertiī centum!”

Lȳdia: “Dā huic tabernāriō centum sēstertiōs!”

hic haec hoc, *dat* huic

quī = ī quī

sing ille illa illud
plūr illi illae illaaccipe! accipite!
accipit accipiunt

quārtus -a -um = IV (4.)

Mēdus: "Id nimis magnum pretium est! Aliī tabernāriū ānulum gemmātum octōgintā sēstertiīs vēndunt."

Albīnus: "Quī sunt illī tabernārii?"

100

Mēdus: "Quī in aliīs viīs tabernās habent."

Albīnus: "Quae sunt illae viae in quibus illae tabernae sunt? Et quae sunt illa ōrnāmenta quae in illīs tabernīs parvō pretiō emuntur? Nōn sunt ōrnāmenta! Sed aspice haec ōrnāmenta: hōs ānulōs, hās gemmās, hās margarītās! Haec ōrnāmenta proba sunt! Neque pretium hōrum ōrnāmentōrum nimis magnum est!"

Mēdus: "Accipe nummōs nōnāgintā — aut nullōs!"

Albīnus: "Num hīc nōnāgintā sēstertiī sunt?"

Mēdus: "Numerā eōs!"

110

Albīnus numerat sēstertiōs, quōrum numerus est nōnāgintā.

Albīnus: "Sunt nōnāgintā."

Mēdus: "Satisne est?"

Albīnus nōn respondet, sed nummōs sūmit Mēdōque ānulum dat. Albīnus pecūniam accipit et Mēdō ānulum vēndit sēstertiīs nōnāgintā.

Mēdus sē ad Lȳdiam vertit: "Accipe hunc ānulum ab amīcō tuō..." Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae pōnit. In quō digitō? In digitō mediō.

120

Mēdus: "Hic ānulus ad digitum tuum nōn convenit. Ānulus nimis parvus est aut digitus nimis magnus!"

Lȳdia: "Ō Mēde! Digitus medius nimis magnus est. Pōne ānulum in digitō quārtō!"

125 Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae quārtō pōnit. Ānulus
satis magnus est et ad digitum convenit, nam digitus
quārtus nōn tantus est quantus digitus medius. Lȳdia
laeta digitum suum aspicit et amīcō suō ōsculum dat.

Mēdus et Lȳdia ā tabernā abeunt. Lȳdia, quae Rō-
130 mae habitat, Mēdō viam mōnstrat.

Albīnus rūrsus clāmat: "Ōrnāmenta! Ōr-nā-men-ta!"
et aliōs virōs pecūniōsōs, quōrum amīcae nūlla aut
pauca ōrnāmenta habent, exspectat.

GRAMMATICA LATINA

135 Prōnōmina 'quis', 'quī', 'is', 'ille'

[A] Masculinum.

Quis saccum portat? Servus saccum portat. Quī servus?
Servus quī saccum portat est Syrus. Is/ille servus saccum
portat.

140 Iūlius servum vocat. Quem servum? Servus quem Iūlius
vocat est Syrus. Iūlius eum/illum servum vocat.

Iūlius dominus servī est. Cuius servī? Syrus est servus cuius
dominus Iūlius est. Iūlius dominus eius/illius servī est.

Iūlius servō mālum dat. Cui servō? Servus cui Iūlius mā-
145 lum dat est Syrus. Iūlius ei/illī servō mālum dat.

Saccus ā servō portātur. Ā quō servō? Servus ā quō saccus
portātur est Syrus. Saccus ab eō/illō servō portātur.

Servī saccōs portant. Quī servī? Servī quī saccōs portant
sunt Syrus et Lēander. Ii/illī servī saccōs portant.

150 Iūlius servōs vocat. Quōs servōs? Servī quōs Iūlius vocat
sunt Syrus et Lēander. Iūlius eōs/illōs servōs vocat.

Iūlius dominus servōrum est. Quōrum servōrum? Servī quō-
rum dominus est Iūlius sunt Syrus et Lēander. Iūlius domi-
nus eōrum/illōrum servōrum est.

ūnum prōnōmen (*prōn*)
duo prōnōmina

Singulāris:
nōminātīvus
quis/quī is ille
quī...?
is servus = ille servus

accūsātīvus
quem eum illum

genetīvus
cuius eius illius

datīvus
cui ei illī

ablātīvus
quō eō illō

Plūrālis:
nōminātīvus
quī ii illī

accūsātīvus
quōs eōs illōs

genetīvus
quōrum eōrum illōrum

datīvus
quibus iīs illīs

ablātīvus
quibus iīs illīs

Singulāris:
nōminātīvus
quae ea illa

accūsātīvus
quam eam illam

genetīvus
cuius eius illius

datīvus
cui ei illi

ablātīvus
quā eā illā

Plūrālis:
nōminātīvus
quae eae illae

accūsātīvus
quās eās illās

genetīvus
quārum eārum illārum

datīvus
quibus iīs illīs

ablātīvus
quibus iīs illīs

Singulāris:
nōminātīvus
quid/quod id illud
quod...?

accūsātīvus
quid/quod id illud
quod...?

Iūlius servīs māla dat. *Quibus servīs?* Servī *quibus* Iūlius 155
māla dat sunt Syrus et Lēander. I. *iīs/illīs* servīs māla dat.

Saccī ā servīs portantur. *Ā quibus servīs?* Servī ā *quibus*
saccī portantur sunt Syrus et Lēander. Ab *iīs/illīs* servīs saccī
portantur.

[B] Fēminīnum.

160

Ancilla abest. *Quae* ancilla? Ancilla *quae* abest est Syra.
Ea/illa ancilla abest.

Iūlius ancillam vocat. *Quam* ancillam? Ancilla *quam* Iūlius
vocat est Syra. Iūlius *eam/illam* ancillam vocat.

Iūlius dominus ancillae est. *Cuius* ancillae? Syra est ancilla 165
cuius dominus Iūlius est. I. dominus *eius/illius* ancillae est.

Iūlius ancillae mālum dat. *Cui* ancillae? Ancilla *cui* Iūlius
mālum dat est Syra. Iūlius *ei/illi* ancillae mālum dat.

Iūlius ab ancillā salūtātur. *Ā quā* ancillā? Ancilla ā *quā*
Iūlius salūtātur est Syra. Iūlius ab *eā/illā* ancillā salūtātur. 170

Ancillae absunt. *Quae* ancillae? Ancillae *quae* absunt sunt
Syra et Dēlia. *Eae/illae* ancillae absunt.

Iūlius ancillās vocat. *Quās* ancillās? Ancillae *quās* Iūlius
vocat sunt Syra et Dēlia. Iūlius *eās/illās* ancillās vocat.

Iūlius dominus ancillārum est. *Quārum* ancillārum? Ancil- 175
lae *quārum* dominus est Iūlius sunt Syra et Dēlia. Iūlius do-
minus *eārum/illārum* ancillārum est.

Iūlius ancillīs māla dat. *Quibus* ancillīs? Ancillae *quibus*
Iūlius māla dat sunt Syra et Dēlia. I. *iīs/illīs* ancillīs māla dat.

Iūlius ab ancillīs salūtātur. *Ā quibus* ancillīs? Ancillae ā 180
quibus Iūlius salūtātur sunt Syra et Dēlia. Ab *iīs/illīs* ancillīs
Iūlius salūtātur.

[C] Neutrum.

Quid est ānulus? Ānulus est ōrnāmentum. *Quod* ōrnāmen- 185
tum? Ānulus est ōrnāmentum *quod* digitum ōrnat. *Id/illud*
ōrnāmentum pulchrum est.

Quid Lȳdia in collō habet? Ōrnāmentum habet. *Quod* ōrnā-
mentum? Ōrnāmentum *quod* Lȳdia in collō habet est līnea
margarītārum. Lȳdia *id/illud* ōrnāmentum amat.

190 Pretium ōrnāmentī est HS (= sēstertī) c. *Cuius* ōrnāmentī?
Ōrnāmentum *cuius* pretium est HS c est ānulus. Pretium *eius*
/illius ōrnāmentī est HS c.

genetīvus
cuius eius illius

Fluvius oppidō aquam dat. *Cui* oppidō? Oppidum *cui* flu-
vius aquam dat est Capua. Fluvius *eī/illī* oppidō aquam dat.

datīvus
cui eī illī

195 Cornēlius in parvō oppidō habitat. In *quō* oppidō? Oppi-
dum in *quō* Cornēlius habitat est Tūsculum. In *eō/illō* oppidō
habitat Cornēlius.

ablātīvus
quō eō illō

Quae oppida prope Rōmam sunt? Ōstia et Tūsculum sunt
oppida *quae* prope Rōmam sunt. *Ea/illa* oppida prope Rō-
mam sunt.

Plurālis:
nōminātīvus
quae ea illa

Albīnus ōrnāmenta vēndit. *Quae* ōrnāmenta? Ōrnāmenta
quae A. vēndit sunt ānulī. *Ea/illa* ōrnāmenta vēndit A.

accūsātīvus
quae ea illa

Pretium ōrnāmentōrum est HS c. *Quōrum* ōrnāmentōrum?
Ōrnāmenta *quōrum* pretium est HS c ānulī sunt. Pretium *eō-*
rum/illōrum ōrnāmentōrum est HS c.

genetīvus
quōrum eōrum illōrum

Fluviī oppidīs aquam dant. *Quibus* oppidīs? Oppida *quibus*
fluviī aquam dant sunt Capua et Brundisium. Fluviī *iīs/illīs*
oppidīs aquam dant.

datīvus
quibus iīs illīs

Fēminae ōrnāmentīs dēlectantur. *Quibus* ōrnāmentīs? Ōr-
nāmenta *quibus* fēminae dēlectantur sunt margarītae et gem-
mae. *Iīs/illīs* ōrnāmentīs dēlectantur fēminae.

ablātīvus
quibus iīs illīs

Prōnōmen 'hic'

	Masculinum	Fēmininum	Neutrum
Sing. Nōm. hic mūrus	haec via	hoc verbum	
215 Acc. hunc mūrum	hanc viam	hoc verbum	
Gen. huius mūrī	huius viae	huius verbī	
Dat. huic mūrō	huic viae	huic verbō	
Abl. hōc mūrō	hāc viā	hōc verbō	
Plūr. Nōm. hī mūrī	hae viae	haec verba	
220 Acc. hōs mūrōs	hās viās	haec verba	
Gen. hōrum mūrōrum	hārum viārum	hōrum verbōrum	
Dat. hīs mūrīs	hīs viīs	hīs verbīs	
Abl. hīs mūrīs	hīs viīs	hīs verbīs	

sing.	f.	n.
m. <i>hic</i> <i>hunc</i>	<i>haec</i> <i>hanc</i> <i>huius</i> <i>huic</i> <i>hāc</i>	<i>hoc</i> <i>hoc</i>
plūr.	f.	n.
m. <i>hī</i> <i>hōs</i> <i>hōrum</i>	<i>hae</i> <i>hās</i> <i>hārum</i> <i>hīs</i>	<i>haec</i> <i>haec</i> <i>hōrum</i> <i>hīs</i>

Vocābula nova:

taberna
 gemma
 margarīta
 tabernārius
 ōrnāmentum
 ānulus
 līnea
 digitus
 collum
 pretium
 sēstertiūs
 pecūniōsus
 gemmātus
 medius
 quārtus
 vīgintī
 octōgintā
 nōnāgintā
 vēndit
 cōnsistit
 emit
 aspiciit
 abit
 accipit
 ōrnat
 clāmat
 mōnstrat
 ostendit
 cōnstat
 convenit
 alius
 ille
 tantus
 quantus
 satis
 nimis
 aut
 prōnōmen

PENSVM A

Qu– est Albīnus? Est tabernārius qu– ōrnāmenta vēndit. Qu– ōrnāmenta? Ōrnāmenta qu– Albīnus vēndit sunt gemmae et margarītae. Qu– emit Mēdus? Ōrnāmentum emit. Qu– ōrnāmentum? Ōrnāmentum qu– Mēdus emit est ānulus c– pretium est HS C. Digitus in qu– ānulus pōnitur est digitus quārtus.

H– servus Mēdus, ill– Dāvus est. Lȳdia h– servum amat, nōn ill–. Lȳdia amīca h– servī est, nōn ill–. Lȳdia h– servō ōsculum dat, nōn ill–. Lȳdia ab h– servō amātur, nōn ab ill–.

H– oppidum est Tūsculum, ill– est Brundisium. Cornēlius in h– oppidō habitat, nōn in ill–. Viae h– oppidī parvae sunt.

PENSVM B

Gemmae et margarītae — pulchra sunt. Aemilia multa ōrnāmenta ā Iūliō —. Aemilia — in collō et ānulum in — habet. Multae fēminae ante tabernam Albīnī — et ōrnāmenta eius aspiciunt. Virī ōrnāmenta — et fēminīs dant. — gemmātus centum sēstertiīs —. — ānulī est centum sēstertiī, sed Mēdus — (xc) tantum habet. Albīnus: “Nōnāgintā nōn — est!” Mēdus: “Accipe nōnāgintā sēstertiōs — nūllōs!” Ānulus ad digitum medium nōn —: digitus medius — magnus est. Sed ānulus convenit ad digitum — (iv), quī nōn — est quantus digitus —. Lȳdia laeta digitum suum — et cum Mēdō ā tabernā —. Lȳdia Mēdō viam —.

PENSVM C

Quid Albīnus vēndit?

Ā quō Aemilia ōrnāmenta accipit?

Ambulatne Mēdus cum dominō suō?

Ubi Mēdus et Lȳdia cōnsistunt?

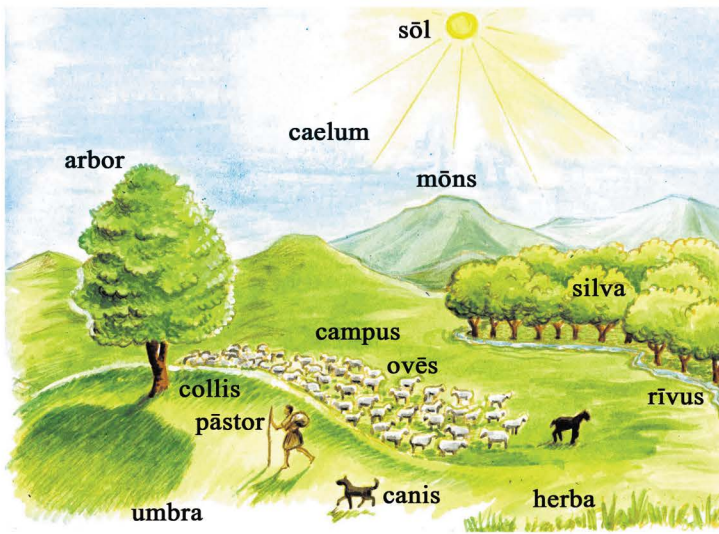
Cūr Mēdus margarītās nōn emit?

Cūr Lȳdia nūllum ānulum habet?

Estne vacuus sacculus Mēdī?

Quot sēstertiīs cōnstat ānulus gemmātus?

Ad quem digitum ānulus convenit?

PASTOR ET OVES

1 Hic vir, quī in campō ambulat, pāstor Iūliū est. Pāstor
nōn sōlus est in campō, nam canis niger cum eō est et
centum ovēs: ūna ovis nigra et ūndēcentum ovēs albae.
Pāstor ūnam ovem nigram et multās ovēs albās habet. Is
5 est dominus ovis nigrae et ovium albārum. Pāstor ovī
nigrae et ovibus albīs aquam et cibum dat. Cum ūnā ove
nigrā et ūndēcentum ovibus albīs pāstor in campō est.

Cibus ovium est herba, quae in campō est. In rīvō est
aqua. Ovēs in campō herbam edunt, et aquam bibunt ē
10 rīvō, quī inter campum et silvam est. Canis herbam nōn
ēst, neque pāstor herbam ēst. Cibus pāstōris est pānis,
quī inest in saccō. Iūlius pāstōrī suō pānem dat. Pāstor
canī suō cibum dat: canis ā pāstōre cibum accipit. Ita-
que canis pāstōrem amat.

ūn-dē-centum = 1C (99)

albus -a -um ↔ niger
-gra -grum

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	ovīs	ovēs
<i>acc</i>	ovem	ovēs
<i>gen</i>	ovīs	ovium
<i>dat</i>	ovī	ovibus
<i>abl</i>	ove	ovibus

rīvus = parvus fluvius

pānis

ēst edunt
vir pānem ēst
virī pānem edunt

	sing	plūr
nōm	pāstor	pāstōrēs
acc	pāstōrem	pāstōrēs
gen	pāstōris	pāstōrum
dat	pāstōrī	pāstōribus
abl	pāstōre	pāstōribus

ūnus mōns (< monts)
duo montēs

vallis ↔ mōns

ūna arbor
duae arborēs

suprā prp+acc

nūbēs

ūna nūbēs
duae nūbēs

sub prp+abl ↔ suprā
umbra ↔ sōl

umbram petit = ad um-
bram adit

pāstor in umbrā iacet

ovēs albās relinquit = ab
ovibus albīs abit

In Italiā sunt multī pāstōrēs. Quī viā Appiā Rōmā 15
Brundisium it multōs pāstōrēs videt in campīs. Nume-
rus pāstōrum magnus est. Dominī pāstōribus suis ci-
bum dant. Canēs ā pāstōribus cibum accipiunt.

Post campum montēs sunt. Inter montēs sunt vallēs.
In campō est collis. (Collis est mōns parvus.) In colle 20
arbor est. In silvā multae arborēs sunt. Ovēs nōn in silvā
neque in monte, sed in campō sunt. In silvā est lupus.
Pāstor et ovēs lupum timent, nam lupus ovēs ēst. In silvīs
et in montibus lupī sunt, in vallibus nūllī sunt lupī.

Sōl in caelō est suprā campum. In caelō nūlla nūbēs 25
vidētur. Caelum est suprā terram. Montēs et vallēs,
campī silvaeque sunt in terrā. In caelō sōl et nūbēs sunt,
sed suprā hunc campum caelum sine nūbibus est. Ita-
que sōl lūcet in campō.

Pāstor in sōle ambulat. Sub arbore autem umbra est. 30
Pāstor, quī nūllam nūbem videt in caelō, cum cane et
ovibus ad arborem adit. Pāstor umbram petit. Etiam
ovēs umbram petunt: post pāstōrem ad arborem ad-
eunt. Pāstor ovēs suās ad arborem dūcit.

Ecce pāstor in umbrā arboris iacet cum cane et ovi- 35
bus. Arbor pāstōrī et canī et ovibus umbram dat; sed
ovis nigra cum paucīs aliīs in sōle iacet. Pāstor, quī
fessus est, oculōs claudit et dormit. Canis nōn dormit.

Dum pāstor in herbā dormit, ovis nigra ab ovibus albīs 40
abit et ad rīvum currit. Ovis nigra ovēs albās relinquit et
rīvum petit; aquam bibit ē rīvō, et in silvam intrat!

Canis lātrat: “Baubau!” Pāstor oculōs aperit, ovēs aspicit, ovem nigram nōn videt. Pāstor ovēs numerat: “Ūna, duae, trēs, quattuor, quīnque..... ūndēcentum.”

45 Numerus ovium est ūndēcentum, nōn centum. Nūllae ovēs albae absunt, sed abest ovis nigra. Pāstor et canis ovēs albās relinquunt et silvam petunt. Pāstor saccum cum pāne in colle relinquit.

Dum cēterae ovēs ā pāstōre numerantur, ovis nigra in
50 magnā silvā, ubi via nūlla est, errat. Ovis, quae iam procul ā pāstōre cēterisque ovibus abest, neque caelum neque sōlem suprā sē videt. Sub arboribus sōl nōn lūcet. Ovis nigra in umbrā est.

In terrā inter arborēs sunt vestīgia lupī. Ubi est lupus
55 ipse? Nōn procul abest. Ovis vestīgia lupī in terrā videt, neque lupum ipsum videt. Itaque ovis lupum nōn timet. Parva ovis sine timōre inter arborēs errat.

Lupus autem prope ovem est. Pāstor et canis procul ab eā sunt. Lupus, quī cibum nōn habet, per silvam
60 errat. Lupus in silvā cibum quaerit, dum pāstor et canis ovem nigram quaerunt.

Pāstor: “Ubi est ovis nigra? Age! quaere ovem, canis, et reperī eam!” Canis ovem quaerit et vestīgia eius in terrā reperit, neque ovem ipsam reperit. Canis lātrat.

65 Pāstor: “Ecce vestīgia ovis. Ubi est ovis ipsa? Dūc mē ad eam, canis!” Canis dominum suum per silvam dūcit ad ovem, sed ovis procul abest.

Lupus ululat: “Uhū!” Et ovis et canis lupum audiunt.

vestīgium

lupus ipse, acc lupum ipsum

timor -ōris (gen) m
< timet

ovis ipsa, acc ovem ipsam

dūcit dūcunt
dūc! dūcite! (imp)

dēns

ūnus dēns (< dents)
duo dentēs

ac-currit < ad-currit

prope ↔ procul

clāmōr -ōris (gen) m
< clāmat

pāstor ovem in umerōs
im-pōnit (< in-pōnit)

dēclīnātiō -ōnis f (dēcl)
< dēclīnat

modus -ī m: modō abl

-a -ae
-am -ās
-ae -ārum
-ae -īs
-ā -īs

Canis currit. Ovis cōnsistit et exspectat dum lūpus venit. Ovis bālat: "Bābā!"

70

Ecce lūpus quī ante ovem est! Iam ovis lūpum ipsum ante sē videt. Oculī lūpī in umbrā lūcent ut gemmae et dentēs ut margaritae. Parva ovis oculōs claudit et dentēs lūpī exspectat. Lūpus collum ovis petit dentibus...

Sed ecce canis accurrit! Lūpus sē ab ove vertit ad canem, quī ante lūpum cōnsistit et dentēs ostendit. Lūpus ululat. Canis lātrat. Ovis bālat.

Pāstor, quī iam prope est, clāmat: "Pete lūpum!" Canis clāmōrem pāstōris audit, et sine timōre lūpum petit. Lūpus autem ovem relinquit et montēs petit.

80

Pāstor quoque accurrit et ovem suam, quae in terrā iacet, aspicit. In collō eius sunt vestīgia dentium lūpī! Ovis oculōs aperit et ad pāstōrem suum bālat.

Pāstor laetus ovem in umerōs impōnit eamque portat ad cēterās ovēs, quae sine pāstōre in campō errant.

85

Procul in monte lūpus ululat.

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō vocābulōrum

[I] Dēclīnātiō prīma.

Vocābulum 'īnsula' dēclīnātur hōc modō:

90

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Nōminātīvus</i>	īnsul a	īnsul ae
<i>Accūsātīvus</i>	īnsul am	īnsul ās
<i>Genetīvus</i>	īnsul ae	īnsul ārum
<i>Datīvus</i>	īnsul ae	īnsul īs
<i>Ablātīvus</i>	īnsul ā	īnsul īs

95

Hōc modō dēclīnantur multa vocābula fēminīna. Exempla: fēmina, puella, filia, domina, ancilla, familia, littera, pecūnia, mēnsa, vīlla, aqua, via, silva, terra, cēt.

hōc modō : ut 'insula'

100 [II] Dēclīnātiō secunda.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	
<i>Nōm.</i> [A]	serv us	serv ī	[B] verb um	verb a	-us/-um -ī/-a
<i>Acc.</i>	serv um	serv ōs	verb um	verb a	-um -ōs/-a
<i>Gen.</i>	serv ī	serv ōrum	verb ī	verb ōrum	-ī -ōrum
105 <i>Dat.</i>	serv ō	serv īs	verb ō	verb īs	-ō -īs
<i>Abl.</i>	serv ō	serv īs	verb ō	verb īs	-ō -īs

[A] Ut 'servus' dēclīnantur vocābula masculīna: filius, dominus, fluvius, numerus, nummus, hortus, nāsus, mūrus, equus, saccus, umerus, amīcus, oculus, campus, rīvus, lupus, cēt.; puer, vir, liber (nōm. sing. sine -us).

110 [B] Ut 'verbum' dēclīnantur vocābula neutra: oppidum, exemplum, baculum, ōstium, cubiculum, speculum, mālum, ōrnāmentum, collum, pretium, caelum, vēstīgium, cēt.

[III] Dēclīnātiō tertia.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	
<i>Nōm.</i> [A]	pāstor	pāstōr ēs	[B] ov is	ov ēs	-/-is -ēs
<i>Acc.</i>	pāstōr em	pāstōr ēs	ov em	ov ēs	-em -ēs
<i>Gen.</i>	pāstōr is	pāstōr um	ov is	ov ium	-is -um/-ium
<i>Dat.</i>	pāstōr ī	pāstōr ibus	ov ī	ov ibus	-ī -ibus
120 <i>Abl.</i>	pāstōr e	pāstōr ibus	ov e	ov ibus	-e -ibus

[A] Ut 'pāstor' dēclīnantur haec vocābula: sōl sōlis, timor -ōris, clāmor -ōris (masc.); arbor -oris (fēm.); cēt.

[B] Ut 'ovis' dēclīnantur haec vocābula: pānis, collis, vallis, canis (gen. plūr. canum); nūbēs -is (nōm. sing. -ēs); mōns

125 montis, dēns dentis (nōm. sing. -s < -ts); et alia multa. Fēminīna sunt: ovis, vallis, nūbēs; masculīna: pānis, collis, mōns, dēns.

PENSVM A

In Italiā sunt multī pāstōr-. Numerus pāstōr- magnus est. Pāstor Iūlii ūnum can- et multās ov- habet. Pāstor est domi-

Vocābula nova:

campus
pāstor
canis
ovis
cibus
herba
rīvus
pānis
mōns
vallis
collis
arbor
silva
lupus
sōl
caelum
terra
nūbēs
umbra
vestigium
timor
dēns
clāmor
modus
niger
albus
ūndēcentum
ēst edunt
bibit
lūcet
petit
dūcit
iacet
relinquit
lātrat
errat
quaerit
reperit
ululat
bālat
accurrit
impōnit
ipse
procul
suprā
sub
dum
ut
dēclinātiō
dēclinat

nus can- et ov-. Can- et ov- pāstōr- amant. Cibus ov- est herba, cibus pāstōr- est pān-. Pāstor pān- ēst.

In coll- ūna arbor est. Pāstor cum can- et ov- ad arbor- it. Iam pāstor in umbrā arbor- iacet. Arbor pāstōr- et can- et ov- umbram dat, sed ov- nigra in sōl- iacet. Nūllae nūb- ante sōl- sunt. In silvā multae arbor- sunt, sub arbor- umbra est. Ov- nigra ā pāstōr- cēterisque ov- discēdit. Canis ov- videt.

PENSVM B

Pāstor et centum — in — sunt. Pāstor ovibus aquam et — dat. Cibus ovium est —, cibus pāstōris est —. Pāstor pānem —. Ovēs herbam — et aquam — ē —.

Sōl —, nūlla — in caelō — hunc campum vidētur. In colle ūna — est, in — multae arborēs sunt. — arboribus umbra est. Pāstor ovēs suās ad arborem —. — pāstor in — arboris iacet, ovis nigra cēterās ovēs — et silvam —. In terrā sunt — lupī; lupus — nōn procul abest. Lupus in silvā cibum —, dum pāstor et — ovem quaerunt.

PENSVM C

Num pāstor sōlus in campō est?

Quot ovēs habet pāstor?

Ā quō canis cibum accipit?

Suntne montēs prope pāstōrem?

Ubi sunt vallēs?

Quid est collis?

Quō it pāstor?

Cūr pāstor umbram petit?

Quō it ovis nigra?

Quid ovis in terrā videt?

Cūr lupus ovem nigram nōn ēst?

BESTIAE ET HOMINES

1 Equus et asinus, leō et lupus, canis et ovis bēstiae sunt.
 Leō et lupus sunt bēstiae ferae, quae aliās bēstiās capi-
 unt et edunt. In Āfricā sunt multī leōnēs. Pāstōrēs Āfri-
 cae leōnēs timent, nam leōnēs nōn solum ovēs pāstōrum
 5 edunt, sed etiam pāstōrēs ipsōs! Nōn bēstia, sed homō
 est pāstor; leōnēs autem nōn solum aliās bēstiās, sed
 etiam hominēs edunt. Ferae et hominēs amīcī nōn sunt.
 Canis amīcus hominis est, ea bēstia fera nōn est.

Aliae bēstiae sunt avēs, aliae piscēs. Aquila est magna
 10 avis fera, quae parvās avēs capit et ēst. Avēs in aēre
 volant. Piscēs in aquā natant. Hominēs in terrā ambu-
 lant. Avis duās ālās habet. Homō duos pedēs habet.
 Piscis neque ālās neque pedēs habet. Avis quae volat
 ālās movet. Homō quī ambulat pedēs movet. Piscis quī
 15 natat caudam movet. Cum avis volat, ālae moventur.
 Cum homō ambulat, pedēs moventur. Cum piscis na-

avēs in aēre volant

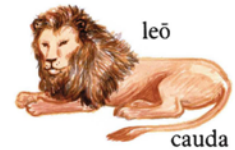
hominēs in terrā ambu-
lant

piscēs in aquā natant

asinus

leō -ōnis *m*, *pl* leōnēs
-ōnum
ferus -a -um

leō

cauda

homō -inis *m*, *pl* hominēs
-inum
fera = bēstia fera

aquila

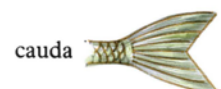
āēr aeris *m*

pēs pedis *m*, *pl* pedēs -um

pēs

āla

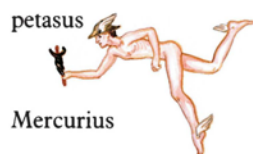
cauda

quī ambulat vestīgia in
terrā facit

pot-est pos-sunt

quod = quia

Mercurius

mercātor -ōris *m*
imperium = id quod
imperātur
...enim = nam...: is
enim = nam is
nūntius = is quī verba
portat (inter hominēs)

Neptūnus

mare -is *n, pl maria -ium*
Rōmānī = hominēs Rō-
mānī
Graecī = hominēs Graecī

flūmen = fluvius

flūmen -inis *n, pl -ina*
-inum

tat, cauda movētur. Quī ambulat vestīgia in terrā facit.
Quī volat aut natat vestīgia nōn facit.

In hortō et in silvā multae avēs sunt. Canis avēs, quae
inter arborēs volant, aspicit. Canis ipse nōn volat, nam 20
canis ālās nōn habet. Canis volāre nōn potest. Neque
pāstor volāre potest. Pāstor duōs pedēs habet, itaque
pāstor ambulāre potest. Hominēs ambulāre possunt,
quod pedēs habent, neque volāre possunt, quod ālās
nōn habent. 25

Mercurius autem ut avis volāre potest, nam in pedi-
bus et in petasō eius ālae sunt. Mercurius nōn homō,
sed deus est. Mercurius est deus mercātōrum. (Mercā-
tor est homō quī emit et vēndit.) Mercurius imperia
deōrum ad hominēs portat, is enim nūntius deōrum est. 30

Piscēs neque volāre neque ambulāre possunt. Piscēs
in aquā natāre possunt. Etiamne hominēs natāre pos-
sunt? Aliī hominēs natāre possunt, aliī nōn possunt.
Mārcus et Quīntus natāre possunt, Iūlia nōn potest.

Neptūnus natāre potest; is enim deus maris est. (Ōce- 11
anus est magnum mare.) Mercurius et Neptūnus deī
Rōmānī sunt. Rōmānī et Graecī deōs multōs habent.
Hominēs deōs neque vidēre neque audīre possunt. Deī
ab hominibus neque vidērī neque audīrī possunt.

Padus magnum flūmen est. In eō flūmine multī sunt 40
piscēs. Piscēs in aquā flūminis natant. In flūminibus et
in maribus magnus numerus piscium est. Flūmina et
maria plēna sunt piscium. Hominēs multōs piscēs capi-

unt. Nēmō piscēs flūminum et marium numerāre po-
 45 test. Piscēs numerārī nōn possunt.

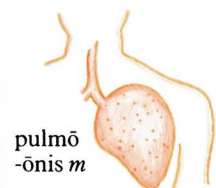
Piscēs in aquā vīvunt, neque in terrā vīvere possunt,
 nam piscēs in āere spīrāre nōn possunt. Homō sub aquā
 spīrāre nōn potest. Homō vīvit, dum spīrat. Quī spīrat
 vīvus est, quī nōn spīrat est mortuus. Homō mortuus
 50 neque vidēre neque audīre, neque ambulāre neque cur-
 rere potest. Homō mortuus sē movēre nōn potest. Cum
 homō spīrat, anima in pulmōnēs intrat et rūsus ex pul-
 mōnibus exit. Anima est āer quī in pulmōnēs dūcitur.
 Quī animam dūcit animal est. Nōn solum hominēs, sed
 55 etiam bēstiae animālia sunt. Alia animālia in terrā vī-
 vunt, alia in marī.

Sine animā nēmō potest vīvere. Homō quī animam
 nōn dūcit vīvere nōn potest. Spīrāre necesse est hominī.
 Ēsse quoque hominī necesse est, nēmō enim sine cibō
 60 vīvere potest. Necesse est cibum habēre. Pecūniam ha-
 bēre necesse est, nam quī pecūniam nōn habet cibum
 emere nōn potest. Sine pecūniā cibus emī nōn potest.
 Necesse nōn est gemmās habēre, nēmō enim gemmās
 ēsse potest. Gemmae edī nōn possunt; sed quī gemmās
 65 suās vēndit pecūniam facere et cibum emere potest.
 Mercātor quī ōrnāmenta vēndit magnam pecūniam fa-
 cit. Fēminae quae pecūniam facere volunt ōrnāmenta
 sua vēndunt.

Avēs nīdōs faciunt in arboribus; nīdī eārum inter rā-
 70 mōs et folia arborum sunt. Aquilae in montibus nīdōs

nēmō (< ne- + homō)
 = nūllus homō

vīvus -a -um = quī vīvit
 (v. est = vīvit)
 mortuus -a -um ↔ vīvus

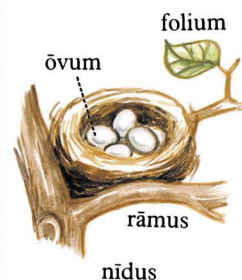
pulmō
 -ōnis *m*

animam dūcere = spīrāre

animal -ālis *n, pl* -ālia
 -ālium
 mare -is *n, abl* -ī

necesse est (+ *dat*)

ēst edunt: ēsse (= edere)
 nēmō enim = nam nēmō

facere -it -iunt
parere -it -iunt

vult volunt:
Iūlia *vult* (= volt)
puerī *volunt*

capere -it -iunt
imp cape! capite!

canere = cantāre

vōx vōcis *f*

nōn audent : timent

occultāre ↔ ostendere

faciunt. In nīdīs sunt ōva. Avēs ōva pariunt, ex quibus parvī pullī exeunt. Canis nōn ōva, sed pullōs vīvōs parit. Fēminae liberōs pariunt. —

Mārcus et Quīntus et Iūlia in hortō sunt. Iūlia pilam III
tenet et cum puerīs pilā lūdere vult, neque iī cum puellā 75
lūdere volunt; puerī enim nīdōs quaerunt in arboribus.
Itaque puella lūdit cum cane suā Margarītā.

Iūlia: “Cape pilam, Margarīta!”

Canis pilam capit et caudam movet. Puella laeta rīdet
et canit. Puerī puellam canere audiunt. 80

Quīntus: “Audī: Iūlia vōcem pulchram habet.”

Mārcus: “Vōx eius nōn pulchra est!”

Canis avem suprā sē volāre videt eamque capere vult,
neque potest. Canis irāta lātrat: “Baubau!” Eius vōx
pulchra nōn est, canis canere nōn potest! Avēs canere 85
possunt, piscēs nōn possunt: piscēs vōcēs nōn habent.

Cum aquila suprā hortum volat et cibum quaerit,
parvae avēs canere nōn audent, et inter folia arborum sē
occultant. Itaque aquila eās reperīre nōn potest. Neque
avēs neque nīdī avium ab aquilā reperīrī possunt, quod 90
rāmīs et foliīs occultantur.

Mārcus autem nīdum reperit et Quīntum vocat: “Ve-
nī, Quīnte! In hāc arbore nīdus est.” Accurrit Quīntus.

Mārcus: “Age! Ascende in arborem, Quīnte!”

Quīntus in arborem ascendit; iam is suprā Mārcum 95
in arbore est. Mārcus ipse in arborem ascendere nōn
audet!

Mārcus interrogat: "Quot sunt ōva in nīdō?"

Quīntus: "Nūlla ōva, sed quattuor pullī."

100 Nīdus est in parvō rāmō. Rāmus quī nīdum sustinet
nōn crassus, sed tenuis est. Rāmus tenuis Quīntum sus-
tinēre nōn potest, is enim puer crassus est. Ecce rāmus
cum puerō et nīdō et pullīs ad terram cadit!

Mārcus Quīntum ad terram cadere videt. Rīdetne
105 Mārcus? Nōn rīdet. Mārcus enim perterritus est. Iam
Quīntus et pullī quattuor sub arbore iacent. Neque puer
neque pullī sē movent. Pullī mortuī sunt. Quīntusne
mortuus est? Nōn est. Quīntus enim spīrat. Quī spīrat
mortuus esse nōn potest. Sed Mārcus eum spīrāre nōn
110 videt, neque enim anima vidērī potest.

Quid facit Mārcus? Mārcus perterritus ad villam cur-
rit et magnā vōce clāmat: "Age! Venī, pater!"

Iūlius puerum vocāre audit et exit in hortum. Pater
filium perterritum ad sē accurrere videt eumque inter-
115 rogat: "Quid est, Mārce?"

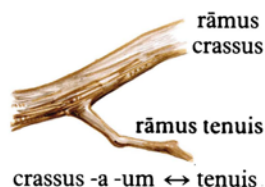
Mārcus: "Quīntus...est...mortuus!"

Iūlius: "Quid? mortuus? Ō deī bonī!"

Pater, ipse perterritus, cum Mārcō ad Quīntum cur-
rit. Iūlia quoque accurrit cum cane suā. Quīntus oculōs
120 aperit. Iūlius eum oculōs aperīre videt.

Iūlius: "Ecce oculōs aperit: ergō vīvus est."

Mārcus et Iūlia Quīntum vīvum esse vident. Puer
autem ambulāre nōn potest, neque enim pedēs eum
sustinēre possunt; ergō necesse est eum portāre.

est sunt: *esse*

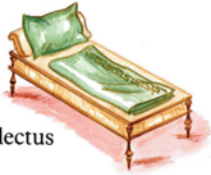
neque enim = nōn enim

facere = agere

Mārcus perterritus est

lectus

Quīntus ā Iūliō portātur
Aemilia Quīntum ā Iūliō
portārī videt

Quīntus in lectō pōnitur
Aemilia Quīntum in lectō
pōnī aspīcit

Infīnītīvus - ī m (īnf)

vocāre
vidēre
accurrere
audīre

-re

[1] -āre

[2] -ēre

[3] -ere

[4] -īre

esse ēsse

portārī
vidērī
pōnī
audīrī

Quīntus ā Iūliō in villam portātur et in lectō pōnitur. 125

Aemilia filium suum ā Iūliō portārī videt, et interro-
gat: “Cūr puer ipse ambulāre nōn potest?”

Iūlius: “Quīntus ambulāre nōn potest, quod nōn est
avis neque ālās habet! Quī volāre vult neque potest, ad
terram cadit!” 130

Aemilia Quīntum ā Iūliō in lectō pōnī aspīcit.

GRAMMATICA LATINA

Infīnītīvus

[A] Actīvum.

Iūlius Mārcum nōn vidēre, sed audīre potest. Pater filium 135
vocāre audit, et accurrere videt.

‘Vocā|re’, ‘vidē|re’, ‘accurr|ere’, ‘audī|re’ infīnītīvus est.
Infīnītīvus: -re.

[1] -āre: cantāre, pulsāre, plōrāre, interrogāre, verberāre, nu-
merāre, salūtāre, imperāre, habitāre, amāre, dēlectāre, por- 140
tāre, ambulāre, exspectāre, intrāre, ōrnāre, clāmāre, mōns-
trāre, errāre, volāre, natāre, spīrāre; dare; cēt.

[2] -ēre: rīdēre, vidēre, respondēre, habēre, tacēre, pārēre,
timēre, tenēre, iacēre, movēre, cēt.

[3] -ere: pōnere, sūmere, discēdere, carpere, agere, vehere, 145
claudere, vertere, currere, vēndere, emere, cōnsistere, osten-
dere, bibere, petere, dūcere, relinquere, quaerere, vīvere,
lūdere, canere, ascendere, cadere; capere, facere, aspīcere,
accipere, parere; cēt.

[4] -īre: venīre, audīre, dormīre, aperīre, reperīre; īre (ad-īre, 150
ab-īre, ex-īre); cēt.

Mēdus servus esse nōn vult. Nēmō gemmās ēsse potest.

‘Esse’ quoque et ‘ēsse’ infīnītīvus est.

[A] Passīvum.

Mārcus ā Iūliō nōn vidērī, sed audīrī potest. Mārcus Quīn- 155
tum ā Iūliō portārī et in lectō pōnī videt.

‘Portā|rī’, ‘vidē|rī’, ‘pōn|ī’, ‘audī|rī’ īnfīnītīvus passīvī est.
 Īnfīnītīvus passīvī: -rī/-ī.

[1] -ārī: portārī, numerārī, vocārī.

160 [2] -ērī: vidērī, tenērī.

[3] -ī: pōnī, emī, edī, claudī.

[4] -īrī: audīrī, reperīrī, aperīrī.

Piscēs numerārī nōn possunt. Syra rosam ā Iūliā tenērī
 videt. Gemmae edī nōn possunt. Magnum ōstium ā parvā
 165 puellā neque aperīrī neque claudī potest.

Dēclīnātiō tertiā

‘Avis’ (f) et ‘piscis’ (m) dēclīnantur ut ‘ovis’. Ut ‘pāstor’
 dēclīnātur ‘mercātor’ (m).

‘Leō’ (m) et ‘homō’ (m) dēclīnantur hōc modō:

170		<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
	<i>Nōm.</i>	leō	leōn ēs	homō	homin ēs
	<i>Acc.</i>	leōn em	leōn ēs	homin em	homin ēs
	<i>Gen.</i>	leōn is	leōn um	homin is	homin um
	<i>Dat.</i>	leōn ī	leōn ibus	homin ī	homin ibus
175	<i>Abl.</i>	leōn e	leōn ibus	homin e	homin ibus

‘Vōx’ (f) et ‘pēs’ (m) dēclīnantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	
	<i>Nōm.</i>	vōx	vōc ēs	pēs	ped ēs
	<i>Acc.</i>	vōc em	vōc ēs	ped em	ped ēs
180	<i>Gen.</i>	vōc is	vōc um	ped is	ped um
	<i>Dat.</i>	vōc ī	vōc ibus	ped ī	ped ibus
	<i>Abl.</i>	vōc e	vōc ibus	ped e	ped ibus

‘Flūmen’, ‘mare’, ‘animal’ (n): vidē cap. XI.

PENSVM A

Av- in āer- volant. Pisc- in aquā natant. Iūlia neque vol-
 neque nat- potest. Homō duōs ped- habet, itaque homō am-
 bul- potest. Homō mortuus sē mov- nōn potest. Spīr- neces-
 se est hominī, nam sine animā nēmō vīv- potest. Cum homō
 spīrat, anima in pulmōn- intrat et ex pulmōn- exit. Homō

-rī/-ī

[1] -ārī

[2] -ērī

[3] -ī

[4] -īrī

= Syra Iūliam rosam
 tenēre videt
 = parva puella magnum
 ōstium neque aperīre
 neque claudere potest

leō < leōn

vōx < vōcs
 pēs < peds

Vocābula nova:

asinus
 leō
 bēstia
 homō
 fera
 avis
 piscis
 aquila

āēr
 āla
 pēs
 cauda
 petasus
 deus
 mercātor
 nūntius
 mare
 flūmen
 anima
 pulmō
 animal
 nīdus
 rāmus
 folium
 ōvum
 pullus
 pila
 vōx
 lectus
 ferus
 vivus
 mortuus
 crassus
 tenuis
 perterritus
 capere
 volāre
 natāre
 movēre
 facere
 vīvere
 spīrāre
 parere
 lūdere
 canere
 audēre
 occultāre
 ascendere
 sustinēre
 cadere
 potest possunt
 vult volunt
 necesse est
 nēmō
 cum
 quod
 enim
 ergō
 infinītivus

quī spīrat mortuus es— nōn potest. Homin— deōs vid— nōn possunt. Deī ab homin— vid— nōn possunt. Nēmō piscēs numer— potest. Piscēs numer— nōn possunt. Sine pecūniā cibus em— nōn potest.

Puerī Iūliam can— audiunt. Mārcus Quīntum ad terram cad— videt. Iūlius Mārcum clām— audit. Aemilia saccum ā Iūliō in mēnsā pōn— et aper— videt.

PENSVM B

Leō et aquila — sunt. Virī et fēminae — sunt. Mercurius nōn homō, sed — est. In aquā sunt —. In āere sunt —. Quid agunt piscēs et avēs? Piscēs in aquā —, avēs in āere —. Avis duās — habet, itaque avis volāre —. Avis quae volat ālās —. Cum homō ambulat, — moventur. Cum homō —, anima in — intrat. Homō quī spīrat — est, quī nōn spīrat — est. Nam sine animā — vīvere potest. Spīrāre hominī — est.

Iūlia — [= cantat]. Iūlia — pulchram habet. Puerī — quaerunt. Nīdī sunt inter — et folia arborum. In nīdīs avium sunt — aut pullī. Avēs nōn pullōs vīvōs, sed ōva —. Quīntus in arborem — et iv — videt in nīdō. Rāmus quī nīdum — tenuis est. Rāmus tenuis puerum — sustinēre nōn potest: Quīntus ad terram —. Mārcus eum cadere videt et — est.

PENSVM C

Num Neptūnus homō est?

Quis est Mercurius?

Quid agunt mercātōrēs?

Num necesse est margarītās habēre?

Quid est ōceanus Atlanticus?

Cūr aquila ā parvīs avibus timētur?

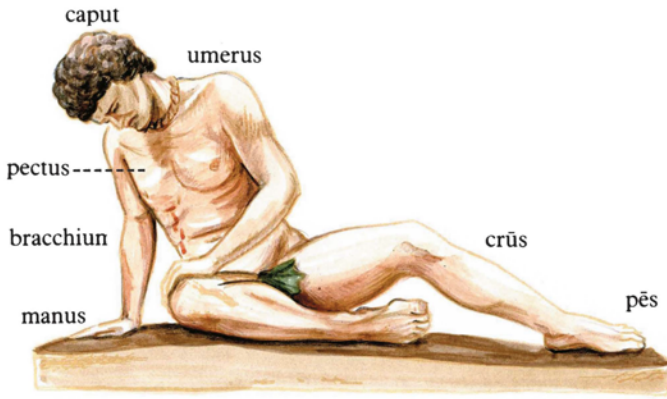
Ubi sunt nīdī avium?

Quid est in nīdīs?

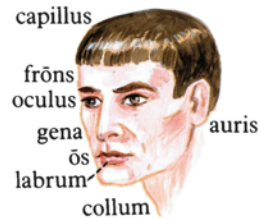
Quae bēstiae ōva pariunt?

Quid agunt puerī in hortō?

Cūr rāmus Quīntum sustinēre nōn potest?

CORPVS HVMANVM

1 Corpus hūmānum quattuor membra habet: duo brachia et duo crūra. Bracchium membrum est et crūs membrum est. In bracchiō est manus, in crūre pēs. Duae manūs et duo pedēs in corpore hūmānō sunt.

5 In corpore ūnum caput est, nōn duo capita. In capite sunt oculī et aurēs, nāsus et ōs. Super caput capillus est. Capillus virōrum nōn tam longus est quam fēminārum. Suprā oculōs frōns est. Īnfā oculōs genae sunt. Post frontem est cerebrum. Quī cerebrum parvum habet
10 stultus est. Ōs est inter duo labra. In ōre lingua et dentēs īnsunt. Dentēs sunt albī ut margarītae. Lingua et labra rubra sunt ut rosae.

Hominēs oculīs vident et auribus audiunt. Homō quī oculōs bonōs habet bene videt, quī oculōs malōs habet
15 male videt. Quī aurēs bonās habet bene audit, quī aurēs malās habet male audit. Syra male audit, ea enim aurēs malās habet.

hūmānus -a -um < homō
corpus -oris n, pl -ora
-orum
crūs crūris n, pl crūra
-rum
ūna manus, duae manūs

caput -itis n, pl capita
-itum
ōs ōris n, pl ōra -um
super *prp* + acc ↔ sub

frōns -ontis f
īnfā *prp* + acc ↔ suprā

stultus -a -um

ruber -bra -brum

bene ↔ male

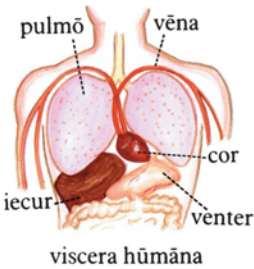
pectus -oris *n*

cor cordis *n*
sanguis -inis *m*
fluere
color -ōris *m*
iecur -oris *n*
venter -tris *m*
viscera -um *n pl*

cibum sūmere = ēsse

sānus -a -um ↔ aeger
-gra -grum

sānāre = sānum facere

pōculum

pōculum aquae = pōcu-
lum cum aquā
modo = tantum, solum

Caput est super collum. Sub collō est pectus. In pec-
tore cor et pulmōnēs sunt. In corde est sanguis, quī per
vēnās ad cor fluit. Color sanguinis est ruber. Īnfā pul- 20
mōnēs est iecur et venter. In ventre cibus est. Cor,
pulmōnēs, iecur, venter sunt viscera hūmāna.

Homō quī ventrem malum habet cibum sūmere nōn
potest, neque is sānus, sed aeger est. Homō sānus ven-
trem bonum, pulmōnēs bonōs, cor bonum habet. 25

Medicus ad hominem aegrum venit eumque sānum
facit. Medicus est vir quī hominēs aegrōs sānat, sed
multī aegrī ā medicō sānārī nōn possunt.

Estne sānus Quīntus? Nōn est: pēs eius aeger est.
Puer super lectum iacet. Aemilia et Syra apud puerum 30
aegrum sunt. Māter apud eum sedet manumque eius
tenet. Syra nōn sedet, sed apud lectum stat. Quīntus
iacet. Aemilia sedet. Syra stat.

Aemilia: "Ecce mālum, Quīnte."

Aemilia puerō aegrō mālum rubrum dat, neque is 35
mālum ēsse potest. Māter eī pōculum aquae dat.

Aemilia: "Bibe aquam modo!"

Māter caput Quīntī sustinet, dum puer aquam bibit.

Aemilia: "Iam dormī, Quīnte! Dormī bene!"

40 Māter manum pōnit in fronte filiī: frontem eius tangit. Quīntus oculōs claudit atque dormit.

tangere

atque = et

II Iūlius, quī cum Syrō servō in ātriō est, imperat: "Ī ad oppidum, Syre, atque medicum arcesse!"

Medicus Tūsculī habitat. Iūlius servum suum Tūsculum ire iubet atque medicum arcescere. Syrus equum ascendit, ad oppidum it, medicum arcessit. Servus cum medicō ad villam revenit.

iubēre = imperāre
equum ascendere = in
equum ascendere

re-venīre = rūsus venīre

aegrōtāre = aeger esse

Medicus interrogat: "Quis aegrōtat?"

Iūlius: "Meus Quīntus filiū aegrōtat; ambulāre nōn potest."

Medicus: "Cūr ambulāre nōn potest?"

Iūlius: "Quia pēs eius aeger est. Puer stultus est, medice: nīdum in arbore reperit, arborem ascendit, dē arbore cadit! Itaque pedem aegrū habet nec ambulāre potest. Nec modo pede, sed etiam capite aeger est."

dē *prp+abl* = ab [↓]

nec = neque

pede aeger est = pedem
aegrū habet

Iūlius medicum ad cubiculum Quīntī dūcit. Medicus cubiculum intrat, ad lectum adit atque puerum aspicit. Quīntus quiētus super lectum iacet nec oculōs aperit. Medicus puerum dormīre videt.

cubiculum intrāre = in
cubiculum intrāre
quiētus -a -um = quī sē
nōn movet

60 Medicus dīcit: "Puer dormit."

dīcere

Syra, quae male audit, id quod medicus dīcit audīre nōn potest; itaque interrogat: "Quid dīcit medicus?"

id quod medicus dīcit
= verba medicī

Aemilia (in aurem Syrae): "Medicus 'puerum dormīre' dīcit."

ad-esse

verbum facere = verbum
dicere

spectāre = aspicere

ap-pōnere < ad-pōnere
sentīre

Quīntus oculōs aperit atque medicum adesse videt. 65

Puer, quī medicum timet, nūllum verbum facere audet.

Medicus: "Ōs aperī, puer! Linguam ostende!"

Syra: "Quid dīcit medicus?"

Aemilia: "Medicus Quīntum ōs aperīre atque linguam ostendere iubet." 70

Quīntus ōs aperit atque medicō linguam ostendit.

Medicus linguam eius rubram esse videt.

Medicus: "Lingua eius rubra est."

Syra: "Quid dīcit?"

Aemilia: "Dīcit 'linguam eius rubram esse'." 75

Medicus etiam dentēs Quīntī spectat et inter dentēs albōs ūnum nigrum videt. Nōn sānus est dēns quī colōrem nigrum habet.

Medicus: "Puer dentem aegrum habet."

Quīntus: "Sed dēns nōn dolet; ergō dēns aeger nōn 80
est. Pēs dolet — et caput."

Syra: "Quid dīcunt?"

Aemilia: "Medicus dīcit 'Quīntum dentem aegrum habēre', et Quīntus dīcit 'pedem et caput dolēre, nōn dentem'." 85

Iūlius: "Nōn dentem, sed pedem modo sānā, medice!"

Medicus pedem Quīntī spectat atque digitum ad pedem appōnit: medicus pedem eius tangit. Puer digitum medicī in pede suō sentit. 90

Quīntus: "Ei, ei! Pēs dolet!"

III Medicus (ad Iūlium): “Tenē brachium puerī!” (ad Aemiliam:) “Tenē pōculum sub brachiō!” (ad Quīntum:) “Claude oculōs, puer!” Medicus Quīntum oculōs
95 claudere iubet, quod puer cultrum medicī timet.

Ecce medicus cultrum ad brachium puerī appōnit. Perterritus Quīntus cultrum medicī sentit in brachiō, nec oculōs aperīre audent. Capillī horrent. Cor palpitāt. Medicus vēnam aperit. Ruber sanguis dē brachiō in
100 pōculum fluit. Quīntus sanguinem dē brachiō fluere sentit atque horret. Frōns et genae albae sunt ut līlia...

Medicus puerum oculōs aperīre iubet: “Aperī oculōs, puer!” neque Quīntus oculōs aperit. Puer quiētus super lectum iacet ut mortuus.

105 Syra: “Cūr Quīntus oculōs nōn aperit? — Ō deī bonī! Puer mortuus est!”

Quīntus autem spīrat, ergō mortuus nōn est. Sed Syra eum mortuum esse putat, quod eum spīrāre nōn audit. Iūlius et Aemilia filium suum quiētum spectant
110 — atque tacent.

Medicus manum super pectus puerī impōnit eumque spīrāre et cor eius palpitāre sentit.

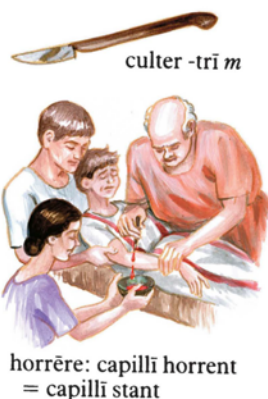
Medicus: “Puer spīrat et cor eius palpitāt.”

Aemilia gaudet quod filius vīvit.

115 Syra: “Quid dīcit medicus?”

Aemilia: “Medicus dīcit ‘Quīntum spīrāre et cor eius palpitāre.’ Ergō Quīntus vīvit.”

Syra Quīntum vīvere gaudet.

horrēre = perterritus
esse

gaudēre = laetus esse

Syra Quīntum vīvere
gaudet = Syra gaudet
quod Quīntus vīvit

dē-tergēre

Aemilia sanguinem dē brachiō filiī dēterget. Iam puer oculōs aperit.

120

Quīntus: “Ei! Dolet brachium!”

Māter filium vīvum esse videt et audit.

Aemilia imperat: “Aquam arcesse, Syra!” neque ancilla verba dominae audit.

Iūlius: “Domina tē aquam arcessere iubet, Syra!”

125

Syra abit, atque revenit cum aliō pōculō aquae plēnō.

Aemilia pōculum tenet, dum Quīntus bibit.

Medicus: “Iam necesse est puerum dormīre.”

horrēre = timēre

ab-esse

Exit medicus. Quīntus, quī medicum horret, eum abesse gaudet.

130

noster -tra -trum = meus
et tuus

Iūlius: “Iam filius noster nōn modo pede, sed etiam brachiō aeger est.”

Aemilia: “Ille medicus crassus filium nostrum sārāre nōn potest.” Aemilia nōn putat medicum puerum aegrū sārāre posse.

135

est potest
sunt possunt
esse posse (inf)

Syra: “Stultus est medicus! Neque cor neque cerebrum habet!”

Syra ‘medicum stultum esse’ dīcit. Iūlius et Aemilia eum stultum esse putant, nōn dīcunt.

GRAMMATICA LATINA

140

Dēclīnātiō tertia

[A/B] Masculīnum et fēminīnum.

Vocābula masculīna: pāstor, mercātor, clāmor, timor, color, sōl, āēr, venter, leō, pulmō, homō, pēs, sanguis; pānis, collis, piscis, mōns, dēns, cēt.

145

Vocābula fēminīna: ovis, vallis, avis, auris, nūbēs, frōns; arbor, vōx, praepositio, dēclīnātiō, cēt.

[C] Neutrum.

Vocābula neutra: flūmen, ōs, crūs, corpus, pectus, iecur,
150 caput, cor; viscera (*pl*); mare, animal, cēt.

Plūrālis: -a. Accūsātīvus = nōminātīvus.

neutrum: acc. = nōm.

‘Corpus’ et ‘flūmen’ dēclīnantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
<i>Nōm.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-	-a
155 <i>Acc.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-	-a
<i>Gen.</i>	corpor is	corpor um	flūmin is	flūmin um	-is	-um
<i>Dat.</i>	corpor ī	corpor ibus	flūmin ī	flūmin ibus	-ī	-ibus
<i>Abl.</i>	corpor e	corpor ibus	flūmin e	flūmin ibus	-e	-ibus

Ut ‘corpus’ dēclīnantur: pectus -or|is, ōs ōr|is, crūs crūr|is,
160 iecur -or|is (cor cord|is, caput -it|is); plūrālis: viscer|a -um.

‘Mare’ et ‘animal’ hōc modō dēclīnantur:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
<i>Nōm.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-e/-	-ia
<i>Acc.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-e/-	-ia
165 <i>Gen.</i>	mar is	mar ium	animāl is	animāl ium	-is	-ium
<i>Dat.</i>	mar ī	mar ibus	animāl ī	animāl ibus	-ī	-ibus
<i>Abl.</i>	mar ī	mar ibus	animāl ī	animāl ibus	-ī	-ibus

Accūsātīvus cum īnfīnītīvō

Iūlia dormit. Syra Iūliam dormīre videt.

170 Syra: “Iūlia dormit.” Syra ‘Iūliam dormīre’ dīcit.

Iūlia dormit
Iūliam dormīre

‘Iūliam dormīre’ est accūsātīvus cum īnfīnītīvō. Accūsātī-
vus cum īnfīnītīvō pōnitur apud multa verba:

[1] *vidēre, audīre, sentīre*: Puer medicum adesse videt. Puerī
Iūliam canere audiunt. Medicus puerum spīrāre sentit.

175 [2] *iubēre*: Dominus servum discēdere iubet.

[3] *dīcere*: Quīntus ‘pedem dolēre’ dīcit.

[4] *putāre*: Syra Quīntum mortuum esse putat.

[5] *gaudēre*: Aemilia filium vīvere gaudet.

[6] *necesse esse*: Puerum dormīre necesse est.

Vocābula nova:
corpus
membrum
bracchium
crūs
manus
caput
auris

ōs
 capillus
 frōns
 gena
 cerebrum
 labrum
 lingua
 pectus
 cor
 sanguis
 vēna
 color
 iecur
 venter
 viscera
 medicus
 pōculum
 culter
 hūmānus
 stultus
 ruber
 sānus
 aeger
 noster
 bene
 male
 fluere
 sãnāre
 sedēre
 stāre
 tangere
 arcessere
 iubēre
 revenīre
 aegrōtāre
 dicere
 spectāre
 dolēre
 appōnere
 sentīre
 horrēre
 palpitāre
 putāre
 gaudēre
 dētergēre
 posse
 modo
 super
 infrā
 dē
 atque
 nec

PENSVM A

Membra corpor– hūmānī sunt duo brachia et duo crūr–. In corpor– hūmānō ūn– caput est, nōn duo capit–. In capit– sunt duae aur– et ūn– ōs. In ōr– sunt dent–. In pector– ūn– cor et duo pulmōn– sunt.

Medicus Quīnt– super lectum iac– videt; medicus puer– dorm– videt. Medicus: “Quīnt– dorm–.” Medicus ‘Quīnt– dorm–’ dīcit. Medicus puer– linguam ostend– iubet, et ‘lin–gu– eius rubr– es–’ dīcit. Puer dīcit ‘ped– et caput dol–.’ Medicus Aemili– pōculum ten– iubet. Syra Quīnt– spīr– nōn audit, itaque Syra e– mortu– es– putat. Sed Quīnt– vīv–. Māter fili– vīv– gaudet. Necesse est puer– aegr– dorm–.

PENSVM B

— hūmānum habet quattuor —: duo — et duo —. In brach–iīs duae — sunt, in crūr–ibus duo —. Super collum est —. In capite sunt duo oculī, duae —, ūnus nāsus, ūnum —. In ōre sunt dentēs et —. Sub collō est —. In pectore sunt pulmō–nēs et —. In corde et in vēnīs — est. Sanguis per — ad cor —.

Aemilia apud lectum Quīntī —, Syra apud lectum —. Quīntus nōn —, sed aeger est. Syrus medicum ex oppidō —. Medicus digitum ad pedem puerī —: medicus pedem eius —. Quīntus, quī digitum medicī in pede —: “Ei! Pēs —!”

PENSVM C

Quae sunt membra corporis hūmānī?

Ubi est cerebrum?

Quid est in pectore?

Ubi est venter?

Cūr Quīntus cibum sūmere nōn potest?

Estne Quīntus sōlus in cubiculō suō?

Unde medicus arcessitur?

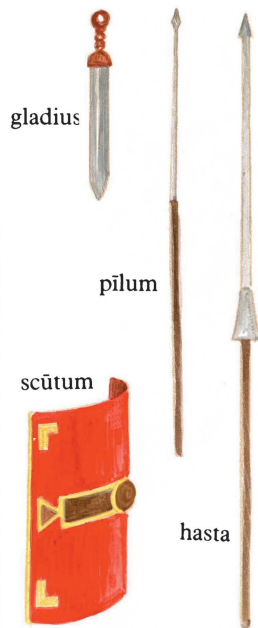
Quid videt medicus in ōre Quīntī?

Quid Quīntus in brach–iō sentit?

Cūr Syra Quīntum mortuum esse putat?

MILES ROMANVS

arma Rōmāna

- 1 Quīntus est frāter Mārcī. Iūlia soror eius est. Mārcus et Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcus patrem et mātrem, frātre[m] et sorōre[m] habet. Nōmen patris est 'Iūlius', māt[er]is 'Aemilia'; 'Quīntus' est nōmen frātris, 'Iūlia' so-
- 5 rōris.

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina frātrū sunt 'Mārcus' et 'Quīntus'. Patrī et māt[er]i ūna filia et duo filiī sunt.

- Māt[er]i 'Aemilia' nōmen est. Quod nōmen est patrī? Eī
- 10 nōmen est 'Lūcius Iūlius Balbus'. Virō Rōmānō tria nōmina sunt. 'Lūcius' est prae[n]ōmen, id est nōmen prī-mum; 'Balbus' cognōmen est. Filiīs nōmina sunt 'Mārcus Iūlius Balbus' et 'Quīntus Iūlius Balbus'. 'Mārcus'

frāter -tris *m*
soror -ōris *f*
pater -tris *m*
māter -tris *f*
nōmen -inis *n*

Mārcō (*dat*) ūna soror est
= Mārcus ūnam sorō-rem habet

prae-nōmen -inis *n*
cognōmen -inis *n*

praenōmina Latīna:

- A. = Aulus
- C. = Gāius
- D. = Decimus
- L. = Lūcius
- M. = Mārcus
- P. = Pūblius
- Q. = Quīntus
- Sex. = Sextus
- T. = Titus

avunculus -ī m = frāter
mātris
trīstis ↔ laetus

vester -tra -trum (= tuus
et tuus)

mīles -itis m

fert = portat
fert ferunt
armātus -a -um = quī
arma fert

pugnus -ī m

et 'Quīntus' praenōmina sunt filiōrum. Alia praenōmi-
na Latīna sunt 'Aulus', 'Decimus', 'Gāius', 'Pūblius', 15
'Sextus', 'Titus'.

Aemiliae est ūnus frāter, cui 'Aemilius' nōmen est
(praenōmen 'Pūblius', cognōmen 'Paulus'). Frāter Ae-
miliae est avunculus liberōrum. Aemilius autem procū
ā sorōre suā abest. Itaque trīstis est Aemilia, quae frā- 20
trem suum amat.

Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre
vident et patrem interrogant: "Cūr māter nostra trīstis
est?"

Iūlius: "Māter vestra trīstis est, quod Aemilius procū 25
ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter
mātris. Māter trīstis est, quod frātre suum vidēre nōn
potest."

Mārcus: "Ubi est avunculus noster?"

Iūlius: "Avunculus vester est in Germāniā. Aemilius 30
mīles est. In Germāniā multī sunt mīlitēs Rōmānī."

Iūlia: "Quid est mīles?"

Iūlius: "Mīles est vir quī scūtum et gladium et pīlum
fert. Scūtum et gladius et pīlum sunt arma mīlitis Rō-
mānī. Mīles est vir armātus." 35

Iūlia: "Quid agunt mīlitēs Rōmānī in Germāniā?" 40

Iūlius: "Mīlitēs nostrī in Germāniā pugnant."

Iūlia: "Meī quoque frātrēs pugnant."

Iūlius: "Puerī pugnīs, nōn armīs pugnant. Mīlitēs
pugnant gladiīs, pīlīs, hastīs." 40

Mārcus: “Num Aemilius et hastam et pīlum fert?”

Iūlius: “Aemilius pīlum tantum fert, is enim pedes est, nōn eques. Eques est mīles quī ex equō pugnat; quī pedibus pugnat pedes est. Equitēs hastās, peditēs pīla
45 ferunt. Pīlum nōn tam longum est quam hasta, neque gladius peditis tam longus est quam gladius equitis. Pīlum Aemiliī sex pedēs longum est.”

Mārcus: “Quam longus est gladius eius?”

Iūlius: “Duōs pedēs longus est.”

50 Mārcus: “Duōs pedēs tantum? Cūr tam brevis est gladius?”

Iūlius: “Quod gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus. Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Pedes, quī pedibus it multaque alia arma
55 fert, gladium longum et gravem ferre nōn potest; itaque gladius eius brevis et levis est — brevior et levior quam is quī ab equite fertur. Etiam gladiī quī ā Germānīs feruntur longiōrēs et graviōrēs sunt quam Rōmānōrum ac pīla eōrum longiōra et graviōra quam nostra sunt.”

60 Iūlia: “Quī sunt Germānī?”

Iūlius: “Germānī sunt hominēs barbarī quī Germāniam incolunt. Germānia est magna terra nōn procul ā Galliā; Gallia autem prōvincia Rōmāna est, ut Hispānia, Syria, Aegyptus. Prōvincia est pars imperiī Rōmānī, ut
65 membrum pars corporis est; Rōma enim caput imperiī est, prōvinciae membra sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna. Flūmen Rhēnus Germāniam ā Galliā prō-

pedes -itis *m*

eques -itis *m*

brevis ↔ longus

gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus
ferre (*inf*) = portāre

levis ↔ gravis

fertur feruntur
Germānī -ōrum *m pl*

ac = atque
atque ante *a, e, i, o, u, h*
ac/atque ante cēterās litterās

barbarus -a -um = nec Rōmānus nec Graecus
incolere: terram *i.* = in terrā habitāre

pars (< parts) partis *f*

dīvidere

patria -ae f: p. nostra
= terra/oppidum pa-
trum nostrōrum

contrā *prp* + *acc*

pārēre/imperāre + *dat*

hostis -is m ↔ amicus
bellum -ī n

op-pugnāre = pugnāre
contrā

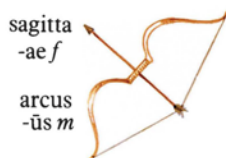
exercitus -ūs m:
sing nōm exercitus
acc exercitum
gen exercitiūs
dat exercituī
abl exercitū

dux ducis m
metuere = timēre

plūr nōm exercitūs
acc exercitūs
gen exercituum
dat exercitibus
abl exercitibus

Hispānī -ōrum m *pl*
Gallī -ōrum m *pl*

militāre = mīles esse

castra -ōrum n *pl* (vocā-
bulum *plūrāle tantum*)

vinciā dīvidit. Rhēnus ac Dānuvius flūmina, quae Ger-
māniam ab imperiō Rōmānō dīvidunt, finēs imperiī
nostrī sunt. Germānia est patria Germānōrum, ut Rōma 70
nostra patria est.”

Iūlia: “Cūr mīlitēs Rōmānī contrā Germānōs pug-
nant? Suntne Germānī hominēs improbī?”

Iūlius: “Mīlitēs nostrī contrā Germānōs pugnāt,
quod Germānī amīcī Rōmānōrum nōn sunt nec Rōmā- 75
nīs pārent. Germānī hostēs Rōmānōrum sunt, ac bellum
est inter Germānōs et Rōmānōs. Germānī exercitum
nostrum oppugnant.”

Iūlia: “Quid est ‘exercitus’?”

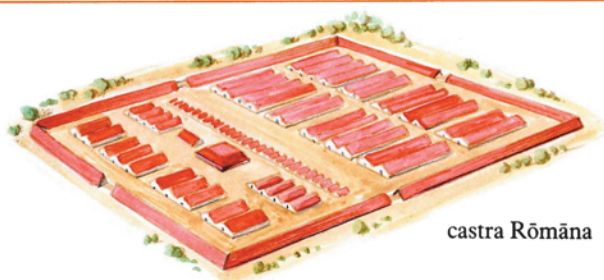
Iūlius: “Exercitus est magnus numerus mīlitum quī 80
contrā hostēs dūcitur. Quī exercitum dūcit dux exerci-
tūs est. Dux exercituī imperat, exercitus ducī suō pāret,
nam dux ab exercitū metuītur.

“In Germāniā et in Britanniā sunt magnī exercitūs
Rōmānī quī contrā exercitūs hostium pugnāt. Mīlitēs 85
et ducēs exercituum Rōmānōrum ab hostibus metuun-
tur. In Hispāniā et in Galliā nōn multī sunt mīlitēs
Rōmānī, nam Hispānī et Gallī, quī eās prōvinciās incol-
lunt, iam exercitibus nostrīs pārent. In exercitibus Rō-
mānīs etiam Hispānī et Gallī multī mīlitant, quī et alia 90
arma et arcūs sagittāsque ferunt.”

Iūlia: “Ubi habitat Aemilius?”

III

Iūlius: “Aemilius in castrīs habitat mille passūs ā fine
imperiī. Castra sunt mīlitum oppidum.”

fossa -ae f

passus -ūs *m*: I passus
= v pedēs [1,48 m]

mīlia -ium *n pl* (+ *gen pl*):
mille (M) hominēs; duo
mīlia (MM/II) hominum
puerī = puerī et puellae

altus -a -um

lātus -a -um

in bellō = cum bellum
est
dēfendere ↔ oppugnāre

iacere -it -iunt
in (+ *acc*) = contrā

ex-pugnāre
equitātus -ūs *m* = equi-
tum numerus (pars
exercitūs)
impetus -ūs *m*: impetum
facere in hostem =
hostem armīs petere,
oppugnāre
fugere -it -iunt

95 Mārcus: “Quam longus est passus?”

Iūlius: “Ūnus passus est quīnque pedēs, ergō mīlle passūs sunt quīnque mīlia pedum. In castrīs Aemiliī sex mīlia mīlitum habitant. Nūllae fēminae aut puerī illīc habitant, nec enim fēminae puerīque mīlitāre possunt.

100 Circum castra fossa et vāllum longum et altum est.”

Mārcus: “Quam altum est vāllum castrōrum.”

Iūlius: “Prope decem pedēs altum est, et duo mīlia passuum longum. Quattuor portae per vāllum in castra dūcunt. Inter duās portās est via lāta, quae castra in
105 duās partēs dīvidit; ea via centum pedēs lāta est.

“In bellō portae castrōrum clauduntur. Cum exerci-
tus Germānōrum castra oppugnat, Rōmānī castra dē-
fendunt: vāllum ascendunt ac pīla in Germānōs iaciunt.
Illī autem nec pīla in castra iacere possunt, quod fossa
110 nimis lāta et vāllum nimis altum est, nec vāllum ascen-
dere, quod Rōmānī pīlis et gladiīs vāllum dēfendunt.
Hostēs castra nostra expugnāre nōn possunt.

“Ecce portae aperiuntur atque equitātus noster in
hostēs impetum facit. Barbarī perterritī, quī im-
115 petum equitātūs sustinēre nōn possunt, arma ad terram
iaciunt atque in magnās silvās fugiunt.

metus -ūs *m* = timor

impetus hostium

“Mīles Rōmānus, quī hostem armātum accurrere videt, nōn ab eō fugit, sed armīs sē dēfendit. Mīlitēs Rōmānī fortēs sunt. Mīles fortis hostem nōn metuit, sed sine metū impetum in hostem facit. Aemilius, avunculus vester, mīles fortis est. 120

“Circum imperium Rōmānum multī sunt hostēs. Castra et oppida nostra ab hostibus oppugnantur neque expugnantur, nam mīlitēs nostrī prōvinciās ac patriam nostram ā Germānīs et ab aliīs hostibus dēfendunt.” 125

Mārcus: “Etiam Germānī suam patriam dēfendunt.”

Iūlius: “Sed patria nostra pulchrior est quam illōrum! Atque Germānī hominēs barbarī sunt.”

Mārcus: “Nōnne fortēs sunt Germānī?”

Iūlius: “Fortēs sunt illī, sed Rōmānī fortiōrēs sunt, nec arma Germānōrum tam bona sunt quam nostra. Scūtum eōrum nimis parvum est, pīlum nimis longum et grave; nec enim pīlum tam grave procul iacī potest. Itaque pīlum nostrum breve et leve est — brevius et levius quam pīlum Germānōrum. Mīlitēs Rōmānī bene pugnant, quod pīla eōrum brevia et levia sunt, nōn longa et gravia ut Germānōrum. Patria nostra bonīs armīs dēfenditur. Nūllus hostis Rōmam expugnāre potest.” 130 135

Mārcus: “Cūr Rōmānī Germāniam nōn expugnant?”

Iūlius: “Germānia nōn solum armīs dēfenditur, sed etiam altīs montibus, magnīs silvīs atque lātīs et altīs flūminibus.” 140

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō quārta

- 145 'Exercitus' (*m*) dēclīnātur hōc modō (vidē exempla in versibus 80–89 huius capitulī):

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Nōminātīvus</i>	exercit us	exercit ūs
<i>Accūsātīvus</i>	exercit um	exercit ūs
150 <i>Genetīvus</i>	exercit ūs	exercit uum
<i>Datīvus</i>	exercit uī	exercit ibus
<i>Ablātīvus</i>	exercit ū	exercit ibus

Ut 'exercitus' dēclīnantur masculīna: arcus, passus, equitātus, impetus, metus, versus, cēt.; fēminīnum: manus.

- 155 *Adiectīvum*

[I/II] Dēclīnātiō prīma et secunda.

Mōns altus. Arbor alta. Vāllum altum.

'Alt|us -a -um' est adiectīvum prīmae et secundae dēclīnātiōnis. Masculīnum 'altus' dēclīnātur ut 'servus', fēminīnum 'alta' ut 'fēmina', neutrum 'altum' ut 'oppidum'.

- 160 num 'alta' ut 'fēmina', neutrum 'altum' ut 'oppidum'.

	<i>Singulāris</i>			<i>Plūrālis</i>		
	Masc.	Fēm.	Neutr.	Masc.	Fēm.	Neutr.
<i>Nōm.</i>	alt us	alt a	alt um	alt ī	alt ae	alt a
<i>Acc.</i>	alt um	alt am	alt um	alt ōs	alt ās	alt a
165 <i>Gen.</i>	alt ī	alt ae	alt ī	alt ōrum	alt ārum	alt ōrum
<i>Dat.</i>	alt ō	alt ae	alt ō	alt īs	alt īs	alt īs
<i>Abl.</i>	alt ō	alt ā	alt ō	alt īs	alt īs	alt īs

Hōc modō dēclīnantur haec adiectīva: albus, bonus, fessus, foedus, irātus, laetus, lātus, longus, magnus, malus, meus, novus, plēnus, prīmus, sānus, tuus, cēt.; (-er -a -rum:) pulcher, aeger, niger, ruber, noster, vester, cēt.

[III] Dēclīnātiō tertia.

Gladius brevis. Via brevis. Pīlum breve.

'Brevis -e' est adiectīvum tertiae dēclīnātiōnis. Masculīnum et fēminīnum 'brevis' dēclīnātur ut 'ovis' (sed abl. sing. -ī), neutrum 'breve' ut 'mare'.

versus -ūs *m*: cap. XII
142 versūs habet

-us	-ūs
-um	-ūs
-ūs	-uum
-uī	-ibus
-ū	-ibus

ad-iectīvum -ī *n* (*adi*)

altus
alta
altum

-us	-a	-um
-um	-am	-um
-ī	-ae	-ī
-ō	-ae	-ō
-ō	-ā	-ō
-ī	-ae	-a
-ōs	-ās	-a
-ōrum	-ārum	-ōrum
-īs	-īs	-īs
-īs	-īs	-īs
-er	-ra	-rum

brevis
breve

dēcl. III: fēm. = masc.

-is	-e	-ēs	-ia
-em	-e	-ēs	-ia
-is	-is	-ium	-ium
-ī	-ī	-ibus	-ibus
-ī	-ī	-ibus	-ibus

	<i>Singulāris</i>		<i>Plūrālis</i>		
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	
<i>Nōm.</i>	brev is	brev e	brev ēs	brev ia	180
<i>Acc.</i>	brev em	brev e	brev ēs	brev ia	
<i>Gen.</i>	brev is	brev is	brev ium	brev ium	
<i>Dat.</i>	brev ī	brev ī	brev ibus	brev ibus	
<i>Abl.</i>	brev ī	brev ī	brev ibus	brev ibus	

Hōc modō dēclīnantur haec adiectīva: brevis, fortis, gravis, levis, tenuis, trīstis, cēt.

185

Exempla:

Pedes fortis Rōmānus gladium brevem et levem, scūtum magnum et grave fert; eques hastam fert longam et gravem. Pediti fortī Rōmānō est gladius brevis et levis, scūtum magnum et grave; equitī hasta longa et gravis est. Pedes gladiō 190 brevī et levī, scūtō magnō et gravī armātus est; eques hastā longā et gravī pugnat.

Peditēs fortēs Rōmānī gladiōs brevēs et levēs, scūta magna et gravia ferunt; equitēs hastās ferunt longās et gravēs. Peditibus fortibus Rōmānīs sunt gladii brevēs et levēs, scūta magna 195 et gravia; equitibus hastae longae et gravēs sunt. Peditēs gladiis brevibus et levibus, scūtīs magnīs et gravibus armātī sunt; equitēs hastīs longīs et gravibus pugnant.

comparātīvus (*comp*)

Comparātīvus

Hic mūrus altior est quam ille.

200

Hoc vāllum altius est quam illud.

‘Altior -ius’ comparātīvus est. Comparātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis tertiāe:

-ior	-ius
-iōrem	-ius
-iōris	-iōris
-iōrī	-iōrī
-iōre	-iōre
-iōrēs	-iōra
-iōrēs	-iōra
-iōrum	-iōrum
-iōribus	-iōribus
-iōribus	-iōribus

	<i>Singulāris:</i>		<i>Plūrālis:</i>		
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	
<i>Nōm.</i>	altior	altius	altiōr ēs	altiōr a	205
<i>Acc.</i>	altiōr em	altius	altiōr ēs	altiōr a	
<i>Gen.</i>	altiōr is	altiōr is	altiōr um	altiōr um	
<i>Dat.</i>	altiōr ī	altiōr ī	altiōr ibus	altiōr ibus	
<i>Abl.</i>	altiōr e	altiōr e	altiōr ibus	altiōr ibus	

210

Exempla: brevior, fortior, gravior, levior, longior, pulchrior.

Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Eques gladium longiorem et graviorem fert quam pedes. Eques gladiō longiore et graviore pugnat.

Gladii equitum longiores et graves sunt quam peditum. Equites gladiis longioribus et gravioribus pugnant.

Pilum brevius et levius est quam hasta. Pila breviora et leviora sunt quam hastae.

Dēlia ancilla pulchrior est quam Syra. Lēander, quī ancillae pulchrioris amicus est, ancillae pulchriori rosam dat. Quid pulchrius est quam rosa?

Militēs Rōmānī fortiōrēs sunt quam hostēs. Dux Rōmānus militibus fortiōribus imperat quam dux hostium. Ille dux militum fortiōrum est.

PENSVM A

Pilum ē man- iacitur, sagitta ex arc-. In exercit- Rōmānīs multī Gallī militant, quī arc- ferunt. Equitāt- sine met- impet- in hostēs facit, neque hostēs impet- equitāt- sustinēre possunt. Mille pass- sunt quīnque mīlia pedum. Via Latīna CL [150: centum quīnquāgintā] mīlia pass- long- est.

Rāmus tenu- puerum crass- sustinēre nōn potest, nam puer crass- grav- est. Ūnum mālum grav- nōn est, nec duo mālā grav- sunt, sed saccus plēn- mālōrum grav- est. Lēander saccum magn- et grav- portat. In saccō grav- sunt mālā. Servī saccōs grav- portant. In saccīs grav- sunt mālā et pira.

Saccus Lēandrī grav- est quam Syrī, nam mālā grav- sunt quam pira. Via Appia long- est quam via Latīna. Via Appia et via Aurēlia long- sunt quam via Latīna. Quīntus crass- est quam Mārcus. Lēander saccum grav- quam Syrus portat. In saccō grav- mālā sunt.

Hoc pilum long- et grav- est quam illud. Haec pila long- et grav- sunt quam illa.

Vocābula nova:

frāter
soror
nōmen
praenōmen
cognōmen
avunculus
mīles
scūtum
gladius
pilum
arma
arcus
sagitta
pugnus
hasta
pedes
eques
pars
finis
patria
hostis
bellum
exercitus
dux
castra
passus
fossa
vāllum

equitātus
 impetus
 metus
 versus
 mīlia
 trīstis
 armātus
 brevis
 gravis
 levis
 barbarus
 altus
 lātus
 fortis
 vester
 ferre
 pugnāre
 incolere
 dīvidere
 oppugnāre
 metuere
 mīlitāre
 dēfendere
 iacere
 expugnāre
 fugere
 contrā
 ac
 adiectīvum
 comparātīvus

PENSVM B

Mārcus — Quīntī est. Quīntus ūnum frātrem et ūnam — habet. 'Iūlia' — sorōris est. Frāter Aemiliae est — liberōrum. Quīntus: "Ubi est avunculus noster?" Iūlius: "Avunculus — est in Germāniā."

Prōvincia est — imperiī Rōmānī. Rhēnus Germāniam ab imperiō Rōmānō —; Rhēnus — imperiū est. In Germāniā multī — Rōmānī sunt, quī contrā Germānōs —; Germānī enim — Rōmānōrum sunt. Mīlitēs Rōmānī scūta et — et pīla —. Mīlitēs in — habitant. Circum castra est — et —, quod x pedēs — est. Mīlitēs patriam ab hostibus —.

PENSVM C

Num 'Mārcus' cognōmen est?

Quot frātrēs habet Aemilia?

Quid agit Aemilius in Germāniā?

Quae arma pedes Rōmānus fert?

Quam longum est pīlum Aemiliī?

Ubi habitant mīlitēs Rōmānī?

Quī sunt Germānī et Gallī?

Estne Germānia prōvincia Rōmāna?

Quod flūmen Germāniam ā Galliā dīvidit?

Cūr hostēs castra expugnāre nōn possunt?

Num mīles fortis ab hoste fugit?

Cūr hasta procul iacī nōn potest?

 MENSIS IANVAR DIES XXXI	 MENSIS FEBRVAR DIES XXVIII	 MENSIS MARTIVS DIES XXXI	 MENSIS APRILIS DIES XXX	 MENSIS MAIVS DIES XXXI	 MENSIS IUNIVS DIES XXX
 MENSIS IVLIVS DIES XXXI	 MENSIS AVGVSTVS DIES XXXI	 MENSIS SEPTEMBER DIES XXX	 MENSIS OCTOBER DIES XXXI	 MENSIS NOVEMBER DIES XXX	 MENSIS DECEMBER DIES XXXI

ANNVS ET MENSES

- 1 Annus in duodecim mēnsēs dīviditur, quibus haec sunt
nōmina: Iānuārius, mēnsis prīmus; Februārius, secun-
dus; Mārtius, tertius; Aprīlis, quārtus; Māius, quīntus;
Iūnius, sextus; Iūlius, septimus; Augustus, octāvus;
5 September, nōnus; Octōber, decimus; November, ūn-
decimus; December, mēnsis duodecimus ac postrēmus.

Ūnus annus duodecim mēnsēs vel trecentōs sexāgintā
quīnque diēs habet. Saeculum est centum annī. Centum
annī vel saeculum est longum tempus. Duo saecula sunt
10 ducentī annī. Homō sānus nōnāgintā vel etiam centum
annōs vīvere potest; ducentōs annōs vīvere nēmō po-
test.

- Mēnsī prīmō et mēnsī tertiō ā deīs nōmina sunt: Iā-
nuāriō ā deō Iānō, Mārtiō ā deō Mārte. Iānus et Mārs
15 sunt deī Rōmānī. Iānus est deus cui duae faciēs sunt.
Mārs deus bellī est.

Mēnsis September nōminātur ā numerō *septem*, Octō-
ber, November, December ab *octō*, *novem*, *decem*. Nam

kalendārium -ī *n*

Iān.	Capricornus
Febr.	Aquārius
Mārt.	Piscēs
Apr.	Ariēs
Māi.	Taurus
Iūn.	Gemini
Iūl.	Cancer
Aug.	Leō
Sept.	Virgō
Oct.	Libra
Nov.	Scorpiō
Dec.	Sagittārius

mēnsis -is *m*

V	quīntus -a -um
VI	sextus -a -um
VII	septimus -a -um
VIII	octāvus -a -um
IX	nōnus -a -um
X	decimus -a -um
XI	ūndecimus -a -um
XII	duodecimus -a -um
	postrēmus -a -um
↔	prīmus
tre-centī	-ae -a
	= CCC (300)
sexāgintā	= LX (60)

tempus -oris *n*
du-centī -ae -a = CC (200)Iānus
-ī *m*Mārs
-rtis *m*nōmināre < nōmen; nō-
minātur = nōmen habet

antīquus < ante
tunc = illō tempore

nunc = hōc tempore

...igitur = ergō

trīgintā = xxx (30)

ūnus et trīgintā
= xxxi (31)

duo-dē-trīgintā
= xxviii (28)
ūn-dē-trīgintā
= xxix (29)

ūn-decim = xi (11)

item = etiam (: ut
Mārtius)

dīmidia pars = ½

quārta pars = ¼

diēs -ēī m

vesper -erī m ↔ māne n

nox noctis f ↔ diēs

initium -ī n ↔ finis
finis = pars postrēma
initium = pars prīma

hōra -ae f

tempore antīquō Mārtius mēnsis prīmus erat. Tunc
September mēnsis septimus erat, Octōber, November, 20
December mēnsēs octāvus, nōnus, decimus erant.
Nunc autem mēnsis prīmus est Iānuārius, September
igitur mēnsis nōnus est, Octōber decimus, November
ūndecimus, December duodecimus.

Quam longus est mēnsis November? November trī- 25
gintā diēs longus est. December ūnum et trīgintā diēs
habet. Iānuārius tam longus est quam December, sed
Februārius brevior est: duodētrīgintā aut ūndētrīgintā
diēs tantum habet. Februārius brevior est quam cēterī
ūndecim mēnsēs: is mēnsis annī brevissimus est. Mār- 30
tius ūnum et trīgintā diēs longus est (et item Māius, Iū-
lius, Augustus, Octōber). Aprīlis trīgintā diēs habet
(item Iūnius et September). Sex mēnsēs sunt dīmidia
pars annī, trēs mēnsēs quārta pars annī.

Diēs est dum sōl in caelō est. Prīma pars diēī est 35
māne, pars postrēma vesper. Diēs est tempus ā māne ad
vesperum. Nox est tempus ā vesperō ad māne. Vesper
est finis diēī atque initium noctis. Māne finis noctis est
atque initium diēī.

Diēs in duodecim hōrās dīviditur. Ab hōrā prīmā 40
diēs initium facit. Hōra sexta, quae hōra media est inter

hōram prīmam et duodecimam, ‘merīdiēs’ nōminātur.
Hōra sexta vel merīdiēs diem dīvidit in duās aequās
partēs: ‘ante merīdiem’ et ‘post merīdiem’. Merīdiē sōl

45 altissimus in caelō est. Sex hōrae sunt dīmidia pars diēi.

II Nocte sōl nōn lūcet, sed lūna et stēllae lūcent. Lūna
ipsa suam lūcem nōn habet, lūx lūnae ā sōle venit; ita-
que lūna nōn tam clāra est quam sōl. Sōl est stēlla clāris-
sima, quae lūce suā et terram et lūnam illūstrat. Neque
50 tōta lūna sōle illūstrātur, sed tantum ea pars quae verti-
tur ad sōlem; cētera pars obscūra est. Cum exigua pars
lūnae tantum vidētur, lūna ‘nova’ esse dīcitur. Diē sep-
timō vel octāvō post lūnam novam lūna dīmidia vidētur,
quae fōrmam habet litterae D. Diē quīntō decimō post
55 lūnam novam lūna plēna est et fōrmam habet litterae O.
Cum lūna nōn lūcet, nox obscūra est.

Diēs mēnsis prīmus ‘kalendae’ nōminātur. Diēs prī-
mus mēnsis Iānuārii dīcitur ‘kalendae Iānuāriae’; is diēs
annī prīmus est atque initium annī novī. Diēi prīmō
60 mēnsis Iūlii ‘kalendae Iūliae’ nōmen est; is est diēs annī
medius.

Diēs tertius decimus post kalendās ‘īdūs’ nōminātur.
‘īdūs Iānuāriae’ diēs tertius decimus est post kalendās
Iānuāriās. Item ‘īdūs Februāriae’ dīcitur diēs tertius de-
65 cimus mēnsis Februārii. Sed ‘īdūs Mārtiae’ diēs est
quīntus decimus mēnsis Mārtiī, nam mēnse Mārtiō
(item Māiō, Iūliō, Octōbrī) īdūs nōn diēs tertius deci-
mus, sed quīntus decimus post kalendās est. Diēs nō-

merī-diēs (< medi-)
: medius diēs
aequus -a -um

lūna -ae f stēlla -ae f

lūx lūcis f
clārus -a -um

tōtus -a -um: tōta lūna
↔ pars lūnae
cēterus -a -um
obscurus -a -um ↔ clārus
exiguus -a -um = parvus

lūna nova dīmidia plēna

quīntus decimus
= xv (15.)

kalendae -ārum f pl

dīcitur = nōminātur

tertius decimus
= xiii (13.)
īdūs -uum f pl

(mēnsis) -ber -bris m,
abl -brī

nōnae -ārum *f pl*

ante diem octāvum kalendās Iūliās (a. d. viii kal. Iūl.) = diēs octāvus ante kalendās Iūliās

aestās -ātis *f* ↔ hiems
hiemis *f*
vēr vēris *n*
autumnus -ī *m*

incipere -it -iunt
= initium facere

calidus -a -um ↔
frigidus -a -um

imber -bris *m*
nix nivis *f*

operire

hieme montēs nive
operiuntur

nus ante idūs dīcitur ‘nōnae’ (nōnae Iānuāriae: diēs quīntus Iānuārii; nōnae Februāriae: diēs quīntus Februārii; nōnae Mārtiae: diēs septimus Mārtiī; cēt.) 70

Diēs octāvus ante kalendās Iānuāriās, quī dīcitur ‘ante diem octāvum kalendās Iānuāriās’, est diēs annī brevissimus. Ante diem octāvum kalendās Iūliās diēs annī longissimus est. Ante diem octāvum kalendās Aprīlēs (id est diē octāvō ante kalendās Aprīlēs) nox atque diēs aequī sunt; is diēs ‘aequinoctium’ dīcitur. Item ante diem octāvum kalendās Octōbrēs aequinoctium dīcitur, nam eō quoque diē nox aequa est atque diēs. 75

Tempora annī sunt quattuor: aestās et hiems, vēr et autumnus. Aestās est tempus ā mēse Iūniō ad Augustum, hiems ā mēse Decembrī ad Februārium. Mēnsis Iūnius initium aestātis, December initium hiemis est. Tempus ā Mārtiō ad Māium vēr dīcitur, ā mēse Septembrī ad Novembrem autumnus. Vēr ā mēse Mārtiō initium facit. Autumnus ā Septembrī incipit. 80

Aestāte diēs longī sunt, sōl lūcet, āēr calidus est. Aestās est tempus calidum. Hiems tempus frīgidum est. Hieme nōn sōlum imber, sed etiam nix dē caelō cadit. Imber est aqua quae dē nūbibus cadit. Nix frīgidior est quam imber. Hieme montēs et campī nive operiuntur. Vēre campī novā herbā operiuntur, arborēs novīs foliīs ōrnantur, avēs, quae hieme tacent, rūsus canere incipiunt. Autumnō folia dē arboribus cadunt et terram operiunt. In Germāniā hiemēs frīgidiōrēs sunt quam in Ita- 95

liā: altā nive operitur tōta terra et lacūs glaciē operiuntur; hieme Germānī puerī super glaciem lacuum lūdere possunt. Iānuārius mēnsis annī frigidissimus est. Mēnsēs calidissimī sunt Iūlius et Augustus. Eō tempore
 100 multī Rōmānī urbem relinquunt et villās suās petunt, neque enim tōtam aestātem in urbe vīvere volunt. —

III Hōra nōna est. Aemilia apud filium aegrum sedet. Cubiculum lūce sōlis illūstratur. Aemilia ad fenestram it caelumque spectat.

105 Aemilia: “Hōra nōna est. Sōl altus in caelō est nec nūbibus operitur.”

Quīntus: “Quandō sōl altissimus est?”

Aemilia: “Hōrā sextā vel merīdiē. Sed post merīdiem āēr calidior est quam ante merīdiem.”

110 Aemilia fenestram claudit. Iam satis obscurum est cubiculum.

Quīntus: “Ō, quam longae sunt hōrae, cum necesse est tōtum diem in lectō iacēre!”

Aemilia: “Vēr est. Diēs atque hōrae longiōrēs sunt
 115 vēre quam hieme.”

Quīntus: “Quandō longissimī sunt diēs?”

Aemilia: “Mēse Iūniō.”

Quīntus: “Iamne mēnsis Iūnius est?”

Aemilia: “Māius est: hic diēs est mēnsis Māi postrē-
 120 mus. Hōc annī tempore diēs nōn tam calidī sunt quam aestāte et noctēs frīgidiōrēs sunt.”

Quīntus: “Quī mēnsis annī calidissimus est?”

glaciēs -ēī *f*

lacus
-ūs *m*

urbs urbis *f* = oppidum
magnum (: Rōma)

puerī super glaciem lacūs
lūdunt

quandō? = quō tem-
pore?

iam-ne

Iūlius Caesar
-aris *m*

(mēnsis) Quīntilis -is *m*
= Iūlius

Caesar Augustus

(mēnsis) Sextilis -is *m*
= Augustus

faciēs -ēī *f*

vult volunt, *īnf* velle

Aemilia: "Iūlius."

Quīntus: "Cūr ille mēnsis patris nōmen habet?"

Aemilia rīdet et respondet: "Mēnsis Iūlius nōn ā pa- 125
tre tuō nōmen habet — nōn tantus vir est ille! — sed ā
Iūliō Caesare. Ante tempora Caesaris eī mēnsī erat nō-
men 'Quīntilis' ā 'quīntō' numerō — nōn ā nōmine
tuō!"

Quīntus: "Estne Iūlius mēnsis quīntus?" Puer digitīs 130
numerāre incipit: "Mēnsis prīmus Iānuārius, secundus
Februārius, tertius Mārtius, quārtus..."

Aemilia: "Antīquīs temporibus Mārtius nōn tertius,
sed prīmus mēnsis erat; tunc igitur Quīntilis, quī nunc
Iūlius nōminātur, mēnsis quīntus erat, nōn septimus, 135
ut nunc est. Item mēnsī Augustō nōmen erat 'Sextilis',
quia sextus erat, nunc Augustus nōminātur ā Caesare
Augustō. — Sed hoc satis est. Iam necesse est tē dor-
mīre." Māter enim faciem filiī aspicit eumque oculōs
claudere videt. Aemilia puerum dormīre velle putat. 140

Quīntus: "Sed diēs est. Sōl lūcet. Nocte iubē mē dor-
mīre, cum sōl in caelō nōn est! Ubi sōl est nocte, cum
hīc nōn lūcet?"

Aemilia: "Cum hīc nox est, sōl lūcet in aliīs terrīs
procul ab Italiā et ab urbe Rōmā. Cum nox est illīc, hīc 145
in Italiā diēs est."

Quīntus: "Ergō nunc in aliīs terrīs et urbibus nox est
atque hominēs dormiunt. Hīc diēs est, nec tempus est
dormīre!"

150 GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō quīnta

Diēs brevissimus est ante diem VIII kalendās Iānuāriās. Māne initium diē est. Diē prīmō Iānuāriū nōmen est kalendae Iānuāriae; ab eō diē incipit novus annus. Mēse Iūniō diēs longi
 155 sunt. Iūnius xxx diēs habet: numerus diērum est xxx. Diēbus prīmīs mēnsium nōmina sunt: kalendae Iānuāriae, Februāriae, Mārtiae, Aprīlēs, cēt. Ab iīs diēbus mēnsēs incipiunt.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
--	-------------------	-----------------

<i>Nōminātīvus</i>	di ēs	di ēs
--------------------	-------	-------

160 <i>Accūsātīvus</i>	di em	di ēs
------------------------	-------	-------

<i>Genetīvus</i>	di ēi	di ērum
------------------	-------	---------

<i>Datīvus</i>	di ēi	di ēbus
----------------	-------	---------

<i>Ablātīvus</i>	di ē	di ēbus
------------------	------	---------

Ut ‘diēs’ *m* dēclīnātur ‘merīdiēs’ *m*, item ‘faciēs’ *f*, ‘glaciēs’

165 *f*, et pauca alia vocābula fēminīna.

— ‘Māne’ est vocābulum neutrum indēclīnābile.

Superlātīvus

Aetna mōns altus est, altior quam cēterī montēs Siciliae: is mōns Siciliae altissimus est.

170 Via Appia longa est, longior quam cēterae viae Italiae: ea via Italiae longissima est.

‘Ire’ verbum breve est, brevius quam cētera verba Latīna: id verbum Latīnum brevissimum est.

175 ‘Altior, longior, brevius’ comparātīvus est. ‘Altissimus, longissima, brevissimum’ superlātīvus est. Superlātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis I et II: -issim|us -a -um.

PENSVM A

Hōrae di- sunt XII. Hōra sexta di- dīvidit in duās partēs: ante merīdi- et post merīdi-. Sex hōrae sunt dīmidia pars di-. Mēnsis Iūnius xxx di- habet: numerus di- est xxx. Novus annus incipit ab eō di- quī dīcitur kalendae Iānuāriae.

Iūlius mēnsis annī calid- est; Iānuārius est mēnsis annī

diēs
diem
diēi
diēi
diē

diēs
diēs
diērum
diēbus
diēbus

-ēs -ēs

-em -ēs

-ēi -ērum

-ēi -ēbus

-ē -ēbus

in-dēclīnābilis -e (*in-dēcl*) = quī dēclīnārī nōn potest

superlātīvus (*sup*)

altissimus -a -um

longissimus -a -um

brevissimus -a -um

-issim|us -a -um

Vocābula nova:

annus

mēnsis

diēs

saeculum

tempus

faciēs

māne

vesper

nox

initium

hōra

merīdiēs

lūna
stēlla
lūx
fōrma
kalendae
īdūs
nōnae
aequinoctium
aestās
hiems
vēr
autumnus
imber
nix
lacus
glaciēs
urbs
postrēmus
dīmidius
aequus
clārus
tōtus
obscurus
exiguus
calidus
frigidus
indēclinābilis
ūndecim
trīgintā
sexāgintā
ducentī
trecentī
quīntus
sextus
septimus
octāvus
nōnus
decimus
ūndecimus
duodecimus
nōmināre
illūstrāre
incipere
operīre
velle
erat erant
vel
tunc
nunc
igitur
item
quandō?
superlātīvus

frīgid—. Mēnsis annī brev— est Februārius. Padus est flūmen Italiae long— et lāt—. Sōl stēlla clār— est.

PENSVM B

Iānuārius — prīmus est. December est mēnsis — ac —. Tempore antīquō September mēnsis septimus —, nam — mēnsis prīmus erat Mārtius. Nunc September mēnsis — est. Diēs est tempus ā — ad —. Māne est — diēi, vesper — diēi est et initium —. Diēs in XII — dīviditur. Nocte — et — lūcent, neque eae tam — sunt quam sōl. Sōl lūnam — suā —. Ea lūnae pars quae sōle nōn illūstrātur — est.

Vēr et —, aestās et — sunt quattuor — annī. — ā mēnse Iūniō —. Hieme nōn solum —, sed etiam — dē nūbibus cadit: montēs et campī nive —. Aqua nōn tam — est quam nix.

PENSVM C

Quot sunt mēnsēs annī?

Ā quō Iānuārius nōmen habet?

Quam longus est mēnsis Aprīlis?

Ā quō mēnsis Iūlius nōmen habet?

Cūr mēnsis decimus Octōber nōminātur?

Cūr lūna nōn tam clāra est quam sōl?

Quī diēs annī brevissimus est?

Quī diēs aequinoctia dīcuntur?

Quod tempus annī calidissimum est?

Quandō nix dē nūbibus cadit?

Quid est imber?

Ā quō diē incipit annus novus?

NOVVS DIES

1 Nox est. Familia dormit. Villa Iūlii obscura et quieta
est. Mārcus quiētus in lectō suō cubat; is bene dormit.
Quīntus dormīre nōn potest, quod et caput et pēs eī
dolet. Bracchium quoque dolet Quīntō; itaque is nōn
5 dormit, sed vigilat.

Cubiculum in quō Quīntus cubat nōn magnum est,
nec magnum est cubiculum Mārcī. Utrumque cubicu-
lum parvum est. Uterque puer cubat in cubiculō parvō,
neuter in cubiculō magnō. Neutrum cubiculum mag-
num est. Uterque puer quiētus est, neuter puer sē mo-
10 vet. Alter puer dormit, alter vigilat. Alter ē duōbus
puerīs valet, alter aegrōtat. Uter puer aegrōtat, Mār-
cusne an Quīntus? Quīntus aegrōtat, Mārcus valet.

Āēr frīgidus cubiculum Mārcī intrat, fenestra enim
15 aperta est. Mārcus fenestrā apertā dormit. Fenestra
Quīntī aperta nōn est. Altera ē duābus fenestrīs est
aperta, altera clausa. Utra fenestra clausa est? Fenestra
Quīntī. Is fenestrā clausā dormit, quia aeger est.

gallus canēns

cubāre = iacēre (in
lectō)
dolēre + dat: pēs eī
/Quīntō dolet

vigilāre ↔ dormīre

uter- utra- utrum-que:
uterque puer : et M. et
Q.; utrumque cubicu-
lum : et cubiculum M.ī
et Q.ī
neuter -tra -trum: neuter
puer : nec M. nec Q.

alter -era -erum
duo, abl duōbus
valēre ↔ aegrōtāre
uter -tra -trum: uter
puer? : M. ne an Q.?

duae, abl duābus

clausus -a -um ↔ apertus
-a -um

canēns -entis = quī canit
(-ns < -nts)

gallus canēns
gallum canentem

dormiēns -entis = quī
dormit
vigilāns -antis = quī
vigilat

quō-modo? < quō
modō?
hō-diē = hōc diē

mē (acc): mihi (dat)

ad-hūc = ad hoc tempus,
etiam nunc

inquit = dicit
surgere

af-ferre < ad-ferre

af-fer! (imp)

lavāre
sordidus -a -um

Ecce gallus canit: “Cucurrū! Cucucurrū!” Gallus canēns novum diem salūtat.

20

Mārcus oculōs nōn aperit neque sē movet. Quīntus, quī oculīs apertīs iacet, super lectum sē vertit. Puer dormiēns gallum canentem nōn audit. Puer vigilāns gallum audit, et Dāvum vocat.

Dāvus cubiculum intrāns interrogat: “Quōmodo sē 25
habet pēs tuus hodiē?”

Quīntus respondet: “Pēs male sē habet, nec pēs tantum, sed etiam caput et bracchium dolet. Ō, quam longa nox est! Sed iam māne est, nam gallus canit. Dā mihi aquam, Dāve!”

30

Dāvus Quīntō aquam in pōculō dat. Puer aquam bibit. Servus puerum bibentem aspicit.

Dāvus Quīntum in lectō iacentem relinquit et cubiculum Mārcī intrat. Mārcus adhūc dormit. Dāvus ad puerum dormientem adit eumque excitat. Quōmodo servus 35
puerum excitat? In aurem puerī dormientis magnā vōce clāmat: “Mārce! Māne est!” Eō modō excitātur Mārcus, et oculōs aperiēns servum apud lectum stantem videt. Iam neuter ē duōbus puerīs dormit.

40

“Hōra prīma est” inquit Dāvus, “Surge ē lectō!”

Mārcus ē lectō surgit. Iam nōn cubat in lectō, sed ante lectum stat. Mārcus Dāvum aquam afferre iubet: “Affer mihi aquam ad manūs!”

Servus Mārcō aquam affert et “Ecce aqua” inquit, “Lavā faciem et manūs! Manūs tuae sordidae sunt.” 45

Mārcus primum manūs lavat, deinde faciem.

Dāvus: “Aurēs quoque lavā!”

“Sed aurēs” inquit Mārcus “in faciē nōn sunt!”

Dāvus: “Tacē, puer! Nōn modo faciem, sed tōtum
50 caput lavā! Merge caput in aquam!”

Mārcus caput tōtum in aquam mergit atque etiam
aurēs et capillum lavat. Iam tōtum caput eius pūrum
est. Aqua nōn est pūra, sed sordida.

Aqua quā Mārcus lavātur frīgida est; itaque puer ma-
55 nūs et caput solum lavat, nōn tōtum corpus. Māne Rō-
mānī faciem et manūs aquā frīgidā lavant; post merī-
diem tōtum corpus lavant aquā calidā.

Mārcus caput et manūs tergēns Dāvum interrogat:
“Cūr frāter meus tam quiētus est?”

60 Dāvus respondet: “Quīntus adhūc in lectō est.”

Mārcus: “In lectō? Quīntus, quī ante mē surgere
solet, adhūc dormit! Excitā eum!”

“Nōn dormit” inquit Dāvus, “Frāter tuus vigilat, nec
surgere potest, quod pēs et caput eī dolet.”

65 Mārcus: “Mihi quoque caput dolet!”

Dāvus: “Tibi nec caput nec pēs dolet! Caput valēns
nōn dolet nec membra valentia.”

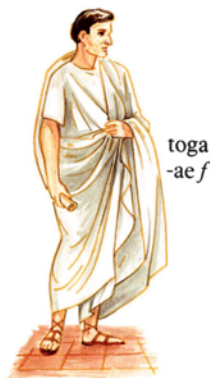
Per fenestram apertam intrat āēr frīgīdus. Mārcus frī-
get, quod corpus eius nūdum est (id est sine vestīmen-
70 tīs); itaque Mārcus vestīmenta sua ā servō poscit: “Dā
mihi tunicam et togam! Vestī mē!” Dāvus puerō frīgētī
tunicam et togam dat, neque eum vestit: necesse est

Mārcus faciem lavat

pūrus -a -um ↔ sordidus

māne *adv* (: hōrā primā)

vir togātus

tē (*acc*): tibi (*dat*)

frīgēre = frīgīdus esse
nūdus -a -um
vestīmentum -ī *n*
poscere = darī iubēre
vestīre

induere

gerere = (in corpore)
ferre, habere
togātus -a -um = togam
gerens
praeter *ppp* + *acc*

dexter -tra -trum ↔
sinister -tra -trum

calceus -ī *m*

mē-cum (= cum mē)
tē-cum (= cum tē)
sē-cum (= cum sē)
abl: mē, tē, sē (= *acc*)
parentēs -um *m pl*
= pater et māter

puerum ipsum sē vestīre. Mārcus primum tunicam induit, deinde togam. Puer iam nūdus nōn est.

(Toga est vestīmentum album, quod virī et puerī Rō- III
mānī gerunt. Graecī et barbarī togam nōn gerunt. Mul-
tīs barbarīs magna corporis pars nūda est. Virō togātō
nūlla pars corporis est nūda praeter bracchium alterum.
Utrum bracchium virō togātō nūdum est, dextrumne an
sinistrum? Bracchium dextrum est nūdum, bracchium 80
sinistrum togā operītur. Milītēs togam nōn gerunt,
nēmō enim togātus gladiō et scūtō pugnāre potest. Utrā
manū mīles gladium gerit? Manū dextrā gladium gerit,
scūtum gerit manū sinistrā.)

Mārcus, quī pedibus nūdis ante lectum stat, calceōs 85
poscit: “Dā mihi calceōs! Pedēs frīgēt mihi.” Dāvus eī
calceōs dat, et eum sēcum venīre iubet: “Venī mēcum!
Dominus et domina tē exspectant.”

Mārcus cum servō ātrium intrat, ubi parentēs sedent
liberōs exspectantēs. Ante eōs in parvā mēnsā pānis et 90
māla sunt. Parentēs ā filiō intrante salūtantur: “Salvēte,
pater et māter!” et ipsī filium intrantem salūtant:
“Salvē, Mārce!”

Māter alterum filium nōn vidēns Dāvum interrogat:
“Quīntus quōmodo sē habet hodiē?” 95

Dāvus: “Quīntus dīcit ‘nōn modo pedem, sed etiam
caput dolēre’.”

Aemilia surgit et ad filium aegrōtantem abit. Māter
filiō suō aegrōtantī pānem et mālum dat, sed ille, quī

100 multum ēsse solet, hodiē nec pānem nec mālum ēst.
Puer aegrōtāns nihil ēsse potest.

Mārcus autem magnum mālum ā patre poscit: “Dā mihi illud mālum, pater! Venter vacuus est mihi.”

Iūlius Mārcō pānem dāns “Primum ēs pānem” in-
105 quit, “deinde mālum!”

Mārcus pānem suum ēst. Deinde pater eī in utram-
que manum mālum dat, et “Alterum mālum nunc ēs”
inquit, “alterum tēcum fer!”

Dāvus Mārcō librum et tabulam et stilum et rēgulam
110 affert.

Iūlius: “Ecce Dāvus tibi librum et cēterās rēs tuās
affert. Sūme rēs tuās atque abī!”

“Sed cūr nōn venit Mēdus?” inquit Mārcus, quī Mē-
dum adhūc in familiā esse putat. Is servus cum puerīs
115 īre solet omnēs rēs eōrum portāns. Mārcus ipse nūllam
rem portāre solet praeter mālum.

Iūlius: “Mēdus tēcum īre nōn potest. Hodiē necesse
est tē solum ambulāre.”

Mārcus: “...atque mē ipsum omnēs rēs meās portāre?
120 Cūr ille servus mēcum venīre nōn potest ut solet?
Etiamne Mēdō caput dolet?”

Iūlius: “Immō bene valet Mēdus, sed hodiē aliās rēs
agit.”

Mārcus: “Quae sunt illae rēs?”

125 Iūlius nihil ad hoc respondet et “Iam” inquit “tempus
est discēdere, Mārce.”

multum -ī n

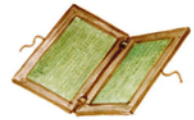
ēsse, *imp* ēs! ēste!

utra-que manus
utram-que manum

tē-cum = cum tē
ferre, *imp* fer! ferte!

rēs reī f		
	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	rēs	rēs
<i>acc</i>	rem	rēs
<i>gen</i>	reī	rērum
<i>dat</i>	reī	rēbus
<i>abl</i>	rē	rēbus

omnis -e ↔ nūllus

tabula -ae f

stilus -ī m

rēgula -ae f

salvē!
valē!
 “salvē!” dicit qui
 advenit
 “valē!” dicit qui
 discēdit

participium -ī n (part)

/Puella vigilāns...

masc./fēm.

	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ēs
acc.	-nt em	-nt ēs
gen.	-nt is	-nt ium
dat.	-nt ī	-nt ibus
abl.	-nt e/-ī	-nt ibus

neutr.

	sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt ia
acc.	-ns	-nt ia
gen.	-nt is	-nt ium
dat.	-nt ī	-nt ibus
abl.	-nt e/-ī	-nt ibus

[1] -āns -antis

[2] -ēns -entis

[3] -ēns -entis

[4] -iēns -ientis

Vocābula nova:

gallus
 vestimentum
 tunica
 toga
 calceus
 parentēs
 tabula
 stilus
 rēgula

Mārcus mālum, librum, tabulam, stilum rēgulamque
 sēcum ferēns ē villā abit. Fīlius ā patre discēdēns “Valē,
 pater!” inquit.

“Valē, Mārce!” respondet pater, “Bene ambulā!” 130

Quō it Mārcus cum rēbus suis? Vidē capitulum quīn-
 tum decimum!

GRAMMATICA LATINA

Participium

Puer vigilāns in lectō iacēns gallum canentem audit. Gallus 135
 canēns nōn audītur ā puerō dormiente. Puer dormiēns servum
 clāmantem audit, nec ā gallō canente, sed ā servō clāmante
 excitātur. Nōn vōx galli canentis, sed vōx servī clāmantis pue-
 rum dormientem excitat.

Puerī vigilantēs gallōs canentēs audiunt. Gallī canentēs ā 140
 puerīs dormientibus nōn audiuntur. Puerī dormientēs servōs
 clāmantēs audiunt, nec ā gallīs canentibus, sed ā servīs clā-
 mantibus excitantur. Nōn vōcēs gallōrum canentium, sed vō-
 cēs servōrum clāmantium puerōs dormientēs excitant.

Caput valēns nōn dolet nec membra valentia. Canis animal 145
 volāns nōn est; animālia volantia sunt avēs. Mīlitēs inter pīla
 volantia pugnant.

‘Vigilāns’, ‘iacēns’, ‘canēns’, ‘dormiēns’ participia sunt.
 Participium est adiectīvum dēclīnātiōnis III: gen. sing. -ant|is,
 -ent|is (abl. sing. -e vel -ī). 150

PENSVM A

Puer dorm– nihil audit. Dāvus puerum dorm– excitat: in
 aurem puerī dorm– clāmat: “Mārce!” Mārcus oculōs aper-
 servum apud lectum st– videt. Servus puerō frīg– vestīmenta
 dat. Parentēs filium intr– salūtant et ā filiō intr– salūtantur.
 Fīlius discēd– “Valē!” inquit.

Corpus val- nōn dolet. Medicus caput dol- sãnãre nōn potest. Piscēs sunt animãlia nat-.

PENSVM B

Puerī in lectīs — [= iacent]. — puer dormit, alter —; alter —, alter aegrōtat. — puer aegrōtat, Mārcusne — Quīntus? Quīntus aegrōtat.

Servus puerum dormientem — et eī aquam —. Mārcus ē lectō — et prīmum manūs —, — faciem. Puer vestīmenta ā servō —, et prīmum tunicam —, deinde —. Iam puer — nōn est. Virō — [= togam gerentī] bracchium — nūdum est. Dāvus Mārcum sēcum venīre iubet: “Venī —!”

Mārcus Mēdum, quī cum eō ire —, nōn videt. Mēdus librōs et cēterās — Mārcī portāre solet, Mārcus ipse — portāre solet — mālum. “Hodiē” — Iūlius “Mēdus — ire nōn potest.” Mārcus sōlus abīt librum et — et stilum — ferēns.

PENSVM C

Quīntusne bene dormit?

Uter puer aegrōtat?

Estne clausa fenestra Mārcī?

Uter ē duōbus puerīs gallum canentem audit?

Quōmodo servus Mārcum excitat?

Tōtumne corpus lavat Mārcus?

Cūr Mārcus frīget?

Quid Mārcus ā servō poscit?

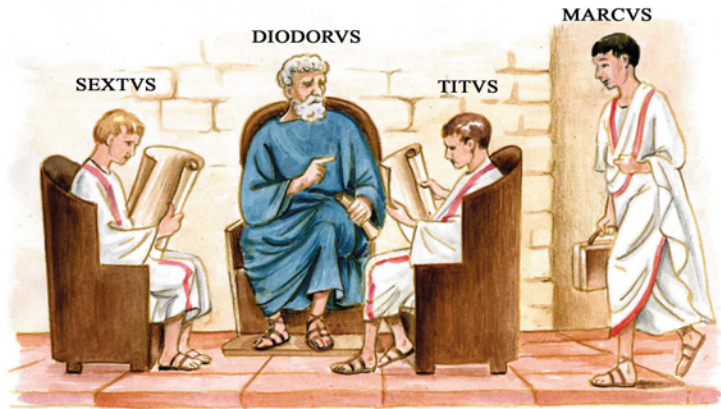
Utrum bracchium togā operītur?

Utrā manū mīles scūtum gerit?

Quās rēs Mārcus sēcum fert?

rēs
apertus
clausus
sordidus
pūrus
nūdus
togātus
dexter
sinister
omnis
cubāre
vigilāre
valēre
excitāre
surgere
afferre
lavāre
mergere
solēre
frīgēre
poscere
vestīre
induere
gerere
inquit
uterque
neuter
alter
uter?
mihi
tibi
mēcum
tēcum
sēcum
nihil
quōmodo
hodiē
adhūc
prīmum
deinde
praeter
an
valē
participium

lūdus

MAGISTER ET DISCIPVLII

lūdus -ī m

magister -trī m

sevērus -a -um
discipulus -ī mvirga
-ae f

nōn-dum = adhūc nōn

sella
-ae fcōn-sidēre = sedēre in-
cipere (↔ surgere)

Mārcus librum et tabulam et cēterās rēs ferēns Tūsco-
lum ambulat. Illīc est lūdus puerōrum. Multī puerī
māne in lūdum eunt.

Magister lūdī est vir Graecus, cui nōmen est Diodō-
rus. Mārcus magistrum metuit, Diodōrus enim magis-
ter sevērus est, quī discipulōs suōs virgā verberat; eō
modō magister sevērus discipulōs improbōs pūnīre so-
let. Discipulī sunt puerī quī in lūdum eunt. Mārcus et
Quīntus sunt duo discipulī. Aliī discipulī sunt Titus et
Sextus.

10

Sextus, quī ante Mārcum et Titum ad lūdum advenit,
prīmus lūdum intrat. Sextus sōlus est, nam cēterī disci-
pulī nōndum adsunt.

Magister intrāns Sextum solum in sellā sedentem vi-
det. Sextus dē sellā surgēns magistrum salūtat: “Salvē,
magister!”

Magister: “Salvē, Sexte! Cōnsīde!”

Sextus in sellā cōnsīdit. Discipulus tacitus ante magistrum sedet.	tacitus -a -um = tacēns
20 Magister interrogat: “Cūr tū sōlus es, Sexte?” “Ego sōlus sum, quod cēterī discipulī omnēs absunt” respondet Sextus.	
Exclāmat magister: “Ō, discipulōs improbōs...!” Sextus: “Num ego discipulus improbus sum?”	ex-clāmāre
25 Magister: “Immō tū probus es discipulus, Sexte, at Mārcus et Quīntus et Titus improbī sunt!”	at = sed
Hīc Titus ad lūdum advenit et iānuam pulsat antequam intrat: discipulus nōn statim intrat, sed prīmum iānuam pulsat; tum lūdum intrat et magistrum salūtat:	iānua -ae f = ōstium tum = deinde
30 “Salvē, magister!” Magister: “Ō Tite! Sextus iam adest...”	iam ↔ nōndum
Titus: “At Mārcus et Quīntus nōndum adsunt!” Magister: “Tacē, puer! Claude iānuam et cōnsīde! Aperīte librōs, puerī!”	
35 Sextus statim librum suum aperit, sed Titus, quī librum nōn habet, “Ego” inquit “librum nōn habeō.” Magister: “Quid? Sextus librum suum habet, tū librum tuum nōn habēs? Cūr librum nōn habēs?”	
Titus: “Librum nōn habeō, quod Mārcus meum librum habet.”	
40 11 Post Titum Mārcus ad lūdum advenit, neque is iānuam pulsat antequam intrat. Mārcus statim intrat, nec magistrum salūtat. “Ō Mārce!” inquit Diodōrus, “Cūr tū iānuam nōn	

tergum
-ī n

audītis-ne

vērus -a -um

vērum -ī n = id quod
vērum est
quod = id quodposterior -ius comp
< post
lacrimāre puerō (dat) nōn
convenit = lacrimae
puerō nōn conveniunt

dēsinerē ↔ incipere

red-īre = rūsus īre
(red- = re-)

audīs-ne

pulsās cum ad lūdum venīs, nec mē salūtās cum mē 45
vidēs?”

At Mārcus “Ego” inquit “iānuam nōn pulsō cum ad
lūdum veniō, nec tē salūtō cum tē videō, quia nec Sex-
tus nec Titus id facit.”

Sextus et Titus: “Quid?” 50

Mārcus (ad Sextum et Titum): “Vōs iānuam nōn pul-
sātis cum ad lūdum venītis, nec magistrum salūtātis
cum eum vidētis. Audītisne id quod dīcō?”

Tūm Sextus et Titus “Id quod dīcis” inquirunt “vē-
rum nōn est: nōs iānuam pulsāmus cum ad lūdum venī- 55
mus, et magistrum salūtāmus cum eum vidēmus. Nōn-
ne vērum dīcimus, magister?”

Magister: “Vōs vērum dīcitis. Quod Mārcus dīcit nōn
est vērum. Discipulus improbus es, Mārce! Necesse est
tē pūnīre. Statim ad mē venī!” 60

Diodōrus, magister sevērus, tergum puerī virgā ver-
berat. (Tergum est posterior pars corporis.) Tergum
dolet Mārcō, neque ille lacrimat, nam lacrimāre puerō
Rōmānō nōn convenit.

Mārcus clāmat: “Ei! Iam satis est! Dēsine, magister!” 65

Magister puerum verberāre dēsinit et “Ad sellam
tuam redī” inquit, “atque cōnsīde!”

Mārcus ad sellam suam redit, neque cōnsīdit, sed
tacitus ante sellam stat.

“Audīsne, Mārce? Ego tē cōnsīdere iubeō. Cūr nōn 70
cōnsīdis?” interrogat magister.

Mārcus: "Nōn cōnsīdō, quod sedēre nōn possum."	pos-sum
Diodōrus: "Cūr sedēre nōn potes?"	pot-es pot-est
Mārcus: "Sedēre nōn possum, quod mihi dolet..."	
75 pars tergī īnferior in quā sedēre soleō."	īnferior -ius <i>comp</i> < īnfra
Haec verba audientēs Titus et Sextus rīdent.	
Diodōrus: "Quid rīdētis, Tite et Sexte?"	quid? = cūr?
Titus: "Rīdēmus, quod Mārcō dolet..."	
Diodōrus: "Tacēte! Eam corporis partem nōmināre	
80 nōn convenit! — Sed ubi est frāter tuus, Mārce?"	
Mārcus: "Is domī est apud mātrem suam. Quīntus dīcit 'sē aegrum esse'."	domī ↔ in lūdō Q.: "Ego aeger sum" Q. dīcit 'sē aegrum esse'
Diodōrus: "Sī aeger est, in lūdum īre nōn potest. At vōs bene valētis. Iam aperīte librōs!"	
85 Titus: "Mārcus meum librum habet."	
Diodōrus: "Quid tū librum Titī habēs, Mārce?"	
Mārcus: "Ego eius librum habeō, quod is meum mālum habet. Redde mihi mālum meum, Tite!"	red-dere = rūsus dare
Titus rīdēs "Mālum" inquit "tibi reddere nōn pos-	
90 sum, id enī iam in ventre meō est!"	
Mārcus irātus Titum pulsāre incipit, sed magister "Dēsine, Mārce!" inquit, "Titus tibi mālum dare nōn potest, at ego tibi <i>malum</i> dare possum, nisi hīc et nunc Titō librum reddis!"	malum -ī n = mala rēs; m. dare tibi : tē pūnīre nisi = sī nōn
95 Mārcus Titō librum reddit.	
III Discipulī librōs aperīunt. Item librum suum aperit magister ac recitāre incipit. Puerī autem priōrem librī partem tantum audiunt, nam antequam magister par-	prior -ius ↔ posterior; prior pars : initium

pars posterior : finis

magister recitat
discipulī dormiunt

quod = id quod

lectulus = parvus lectus

tem librī posteriōrem recitāre incipit, omnēs puerī dormiunt!

100

Magister recitāre dēsinit et exclāmat: “O improbī discipulī! Dormītis! Quod recitō nōn audītis!”

Mārcus magistrō irātō “Ego” inquit “nōn dormiō. Immō vigilō et tē audiō, magister.”

Item Sextus et Titus “Neque nōs dormīmus” inquit, 105
unt, “Vigilāmus et omnia verba tua audīmus. Bene recitās, Diodōre! Bonus es magister!”

Magister laetus “Vērū est quod dīcitis” inquit, “ego bene recitō ac bonus sum magister — at vōs male recitātis ac malī discipulī estis!” 110

Discipulī: “Immō bonī discipulī sumus! Bene recitāmus!”

Diodōrus: “Tacēte! Ubi estis, puerī?”

Discipulī: “In lūdō sumus.”

Diodōrus: “Vērū dīcitis: in lūdō estis — nōn domī 115
in lectulīs! In lectulō dormīre licet, hīc in lūdō nōn licet dormīre!”

Magister irātus discipulōs virgā verberat.

- Discipulī: “Ei, ei! Quid nōs verberās, magister?”
- 120 Diodōrus: “Vōs verberō, quod aliō modō vōs excitāre nōn possum. Ad sellās vestrās redīte atque cōnsīdite!”
- Discipulī ad sellās suās redeunt, neque cōnsīdunt.
- Magister: “Quid nōn cōnsīditis?”
- Discipulī: “Nōn cōnsīdimus, quod sedēre nōn possu-
- 125 mus.”
- Diodōrus: “Quid? Sedēre nōn potestis? Ergō vōs hōram tōtam tacitī stāte, dum ego sedēns partem librī posteriorē recitō! Nec enim stantēs dormīre potestis!”

nōs *acc* (= *nōm*)vōs *acc* (= *nōm*)

red-īre -it -eunt

pos-sumus
pot-estis
pos-sunt

GRAMMATICA LATINA

130 *Persōnae verbī*

Puerī rident. Puella nōn ridet.

Puerī: “Cūr tū nōn rīdēs, cum nōs rīdēmus?”

Puella: “Ego nōn rīdeō, quia vōs mē rīdētis!”

- ‘Rīdeō rīdēmus’ dīcitur persōna prīma, ‘rīdēs rīdētis’ persōna secunda, ‘ridet rident’ persōna tertia.

persōna (*pers*)ego nōs
tū vōsrīdeō rīdēmus
rīdēs rīdētis
ridet rident

- 135

Singularis Plūralis

Persōna prīma rīde|ō rīdē|mus

Persōna secūda rīdē|s rīdē|tis

Persōna tertia rīde|t rīde|nt

- 140 Exempla: [1] clām|ō clāmā|mus; [2] rīde|ō rīdē|mus; [3] dīc|ō dīc|imus; faci|ō faci|mus; [4] audi|ō audī|mus.

Malus discipulus in lūdō clāmat et rīdet. Quī id nōn facit, et omnia verba magistrī audīt, bonus est discipulus.

- Bonus discipulus malō dīcit: “Ego bonus discipulus sum: in
- 145 lūdō nec clāmō nec rīdeō, et omnia verba magistrī audiō. At tū malus discipulus es: in lūdō clāmās et rīdēs nec verba magistrī audīs! Vērum dicō! Nōne hoc facis?” Malus discipulus: “Quod dīcis vērum nōn est: ego hoc nōn faciō!”

	sing.	plūr.
I	-ō	-mus
II	-s	-tis
III	-t	-nt

[1] clāmā re	
clām ō	clāmā mus
clāmā s	clāmā tis
clāma t	clāma nt
[2] rīdē re	
rīde ō	rīdē mus
rīdē s	rīdē tis
rīde t	rīde nt
[3] dīc ere	
dīc ō	dīc imus
dīc is	dīc itis
dīc it	dīc unt

face re	
faci ō	faci mus
faci s	faci tis
faci t	faci unt
[4] audi re	
audi ō	audi mus
audi s	audi tis
audi t	audi unt
esse	
sum	sumus
es	estis
est	sunt
[1] -ō	-āmus
-ās	-ātis
-at	-ant
[2] -eō	-ēmus
-ēs	-ētis
-et	-ent
[3] -ō	-imus
-is	-itis
-it	-unt
-iō	-imus
-is	-itis
-it	-iunt
[4] -iō	-imus
-is	-itis
-it	-iunt
īre	
eō	īmus
īs	ītis
it	eunt
posse	
pos-sum	pos-sumus
pot-es	pot-estis
pot-est	pos-sunt

Malī discipulī in lūdō clāmant et rident. Quī id nōn faciunt, et omnia verba magistrī audiunt, bonī sunt discipulī. 150

Bonī discipulī malīs dīcunt: “Nōs bonī discipulī sumus: in lūdō nec clāmāmus nec rīdēmus, et omnia verba magistrī audīmus. At vōs malī discipulī estis: in lūdō clāmātis et rīdētis nec verba magistrī audītis! Vērum dīcimus! Nōnne hoc facitis?” Malī discipulī: “Quod dīcitis vērū nōn est: nōs hoc nōn 155 facimus!”

[1] Ut ‘clāmō clāmāmus’ dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -āre.

[2] Ut ‘rīdeō rīdēmus’ dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ēre. 160

[3] Ut ‘dīcō dīcimus’ dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ere, praeter ea quae -i- habent ante -ō et -unt, ut ‘faciō faciunt’: accipere, aspicere, capere, facere, fugere, iacere, incipere, parere, cēt.

[4] Ut ‘audiō audīmus’ dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus 165 dēsinit in -īre, praeter verbum īre (pers. I sing. eō, pers. III plūr. eunt), item ab-īre, ad-īre, ex-īre, red-īre, cēt.

Ut ‘sum sumus’ dēclīnantur verba quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -esse, ut ab-esse, ad-esse, in-esse, cēt., et posse (pers. I pos-sum pos-sumus, II pot-es pot-estis, III pot-est pos-sunt). 170

PENSVM A

Mārcus ad lūdum ven- nec iānuam puls-. Magister: “Cūr tū iānuam nōn puls-, cum ad lūdum ven-?” Mārcus: “Ego iānuam nōn puls- cum ad lūdum ven-, quod nec Sextus nec Titus id facit. Audīte, Sexte et Tite: vōs iānuam nōn puls- cum ad lūdum ven-!” Sextus et Titus: “Nōs iānuam puls- cum ad lūdum ven-!” Magister: “Tacēte! Aperīte librōs!” Titus: “Ego librum nōn hab-.” Magister: “Cūr librum nōn hab-, Tite?” Titus: “Librum nōn hab-, quod Mārcus meum librum hab-!” Mārcus: “Sed vōs meās rēs hab-!” Titus et Sextus: “Nōs rēs tuās nōn hab-!”

Magister discipulōs dormīre vidēns exclāmat: “Ō puerī!

Dorm—! Ego recit—, vōs nōn aud—!” Mārcus: “Ego tē recitāre aud—. Nōn dorm—.” Titus et Sextus: “Nec nōs dorm—. Tē recitāre aud—. Bene recit—, magister.” Magister: “Ego bene recit—, at vōs male recit—! Malī discipulī es—!” Discipulī: “Vērum nōn dīc—, magister. Bonī discipulī s—: in lūdō nec clām— nec rīd—, et tē aud—!”

PENSVM B

Māne puerī in — eunt. Puerī quī in lūdum eunt — sunt. Quī lūdum habet — est. Mārcus magistrum metuit, nam Diodōrus magister — est quī puerōs improbōs — verberat.

Intrat magister. Sextus dē — surgit. Cēterī discipulī — adsunt. Magister —: “Ō, discipulōs improbōs!” Sextus: “Num ego improbus —?” Magister: “— discipulus improbus nōn es, — [= sed] cēterī discipulī improbī sunt!”

Post Sextum venit Titus, — [= deinde] Mārcus. Mārcus — [= ōstium] nōn pulsat, — lūdum intrat, nec magistrum salūtat.—Magister: “Discipulus improbus —, Mārce! — ad mē venī!” Magister — Mārce verberat. Tergum est — pars corporis. Magister puerum verberāre —. Mārcus ad sellam suam — neque —. Magister: “— [= cūr] nōn cōnsīdis?” Mārcus: “Sedēre nōn —, quod pars tergī — mihi dolet!”

PENSVM C

Quō puerī māne eunt?

Quis est Diodōrus?

Cūr puerī magistrum metuunt?

Quis discipulus prīmus ad lūdum advenit?

Quid facit Titus antequam lūdum intrat?

Cūr Titus librum suum nōn habet?

Quis est discipulus improbissimus?

Cūr Quīntus in lūdum ire nōn potest?

Cūr magister recitāre dēsinit?

Tūne magister an discipulus es?

Num tū iānuam pulsās antequam cubiculum tuum intrās?

Vocābula nova:

lūdus
magister
discipulus
virga
sella
iānuā
vērum
tergum
malum
lectulus
sevērus
tacitus
vērus
posterior
inferior
prior
pūnīre
cōnsīdere
exclāmāre
dēsīnere
redīre
reddere
recitāre
licēre
sum
es
sumus
estis
ego
tū
nōs
vōs
nōndum
statim
tum
quid?
domī
antequam
at
sī
nisi

nāvis Rōmāna

TEMPESTAS

inter-esse
quōrum : ex quibus
situs -a -um: situm est
= est (ubi?)
sive = vel
appellāre = nōmināre

īferus -a -um ↔ supe-
rus -a -um

ad = apud
Tiberis -is *m* (acc -im,
abl -ī)
paulum ↔ multum

nāvis -is *f*
nāvigāre < nāvis

maritimus -a -um = ad
mare situs
portus -ūs *m*

locus -ī *m*
īn-fluere

eō locō (abl) = in eō
locō, illic

Italia inter duo maria interest, quōrum alterum, quod 1
suprā Italiam situm est, 'mare Superum' sive 'Hadriāti-
cum' appellātur, alterum, infrā Italiam situm, 'mare
Īferum' sive 'Tūscum'. Tōtum illud mare longum et
lātum quod inter Eurōpam et Āfricam interest 'mare 5
nostrum' appellātur ā Rōmānīs.

Urbs Rōma nōn ad mare, sed ad Tiberim flūmen sita
est vīgintī mīlia passuum ā marī. Quod autem paulum
aquae est in Tiberī, magnae nāvēs in eō flūmine nāvi-
gāre nōn possunt. Itaque parvae tantum nāvēs Rōmam 10
adeunt.

Ōstiam omnēs nāvēs adire possunt, id enim est oppi-
dum maritimum quod magnum portum habet. Ad ōs-
tium Tiberis sita est Ōstia. ('Ōstium' sive 'ōs' flūminis
dīcitur is locus quō flūmen in mare īnfluit; Ōstia sita est 15
eō locō quō Tiberis in mare Īferum īnfluit.)

- Alia oppida maritima quae magnōs portūs habent sunt Brundisium, Arīminum, Genua, Puteolī. Haec omnia oppida in ōrā maritimā sita sunt. (Ōra maritima
 20 est finis terrae, unde mare incipit. Portus est locus in ōrā maritimā quō nāvēs ad terram adīre possunt.) In ōrā Italiae multī portūs sunt. Ex omnibus terrīs in portūs Italiae veniunt nāvēs, quae mercēs in Italiam vehunt. (Mercēs sunt rēs quās mercātōrēs emunt ac vëndunt.)
 25 Nōn modo mercēs, sed etiam hominēs nāvibus vehuntur. Portus Ōstiēnsis semper plēnus est hominum quī in aliās terrās nāvigāre volunt. Is quī nāvigāre vult adit nautam quī bonam nāvem habet. Sī āēr tranquillus est, necesse est ventum opperīrī. (Ventus est āēr quī
 30 movētur.) Cum nūllus ventus super mare flat, tranquillum est mare; cum magnus ventus flat, mare turbidum est. Tempestās est magnus ventus quī mare turbat ac flūctūs facit quī altiōrēs sunt quam nāvēs. Nautae tempestātēs metuunt, nam magnī flūctūs nāvēs aquā im-
 35 plēre possunt. Tum nāvēs et nautae in mare merguntur.

Puteolī -ōrum *m pl*ōra -ae *f*

ōra = ōra maritima

merx mercis *f*Ōstiēnsis -e < Ōstia
semper = omnī temporenauta -ae *m*
tranquillus -a -um
= quiētus
opperīrī = exspectāre
ventus -ī *m*
flāre: ventus flat (= mo-
vētur)
turbidus -a -um: (mare)
t.um ↔ tranquillum
tempestās -ātis *f*
turbāre = turbidum fa-
cere
flūctus -ūs *m*im-plēre = plēnum fa-
cerenāvis et nautae in mare
mergunturvēlum
-ī *n*

marī turbidō (*abl*) = dum
mare turbidum est
opperiuntur = exspectant

ventō secundō (*abl*) =
dum ventus secundus
est
ē-gredi = exīre; ēgredi-
untur = exeunt

puppis -is *f* (*acc* -im,
abl -ī)
medium mare = media
maris pars
gubernātor -ōris *m* = is
qui nāvem gubernat

orīrī: sōl oritur = sōl
in caelum ascendit
oriēns -entis *m* ↔
occidēns -entis *m*

sōl
oriēns

sōl
occidēns

'septem
triōnēs'

septem-triōnēs -um *m pl*
↔ merīdiēs
occidere ↔ orīrī

contrārius -a -um
< contrā

dextra -ae *f* = manus d.
sinistra -ae *f* = manus s.

serēnus -a -um: (caelum)
s. um = sine nūbibus
simul = ūnō tempore

Nautae nec marī turbidō nec marī tranquillō nāvigāre
volunt; itaque in portū ventum secundum opperiuntur
(id est ventus quī ā tergō flat). Ventō secundō nāvēs ē
portū ēgrediuntur: vēla ventō implentur ac nāvēs plēnīs
vēlīs per mare vehuntur.

40

Pars nāvis posterior puppis dīcitur. In puppī sedet
nauta quī nāvem gubernat. Quōmodo nāvis in mediō
marī gubernārī potest, cum terra nūlla vidētur? Guber-
nātor caelum spectat: in altō marī sōl aut stēllae eī ducēs
sunt. Ea pars caelī unde sōl oritur dīcitur oriēns. Par-
tēs caelī sunt quattuor: oriēns et occidēns, merīdiēs et

45

septentriōnēs. Occidēns est pars caelī quō sōl occidit.
Merīdiēs dīcitur ea caelī pars ubi sōl merīdiē vidētur;
pars contrāria septentriōnēs appellātur ā septem stēllīs
quae semper in eā caelī parte stant. Iīs quī ad septentri-
ōnēs nāvigant, oriēns ā dextrā est, ā sinistrā occidēns,
merīdiēs ā tergō. Oriēns et occidēns partēs contrāriae
sunt, ut merīdiēs et septentriōnēs. —

50

Hodiē caelum serēnum et ventus secundus est. Nāvēs
multae simul ē portū Ōstiēnsī ēgrediuntur. Inter eōs

55

hominēs quī nāvēs cōnscendunt est Mēdus, quī ex Italiā proficīscitur cum amīcā suā Lȳdiā. Mēdus, quī Graecus est, in patriam suam redīre vult. Graecia nōn modo ipsius patria est, sed etiam Lȳdiae.

cōn-scendere = ascen-
dere
proficīscī = abire

ipse -a -um, *gen* -īus

- 60 Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficīscētēs omnēs rēs suās sēcum ferunt: pauca vestīmenta, paulum cibī nec multum pecūniae. Praetereā Lȳdia parvum librum fert, quem sub vestīmentīs occultat.

multum pecūniae =
magna pecūnia
praeter-eā = praeter eās
rēs
sōle oriente = dum sōl
oritur
multīs spectantibus =
dum multī spectant
altum -ī n = altum mare
sequī = venīre post; eam
sequuntur = post eam
veniunt

- Sōle oriente nāvis eōrum ē portū ēgreditur multīs
65 hominibus spectantibus. Nāvis plēnīs vēlīs altum petit.
Aliae nāvēs eam sequuntur.

vix = prope nōn
cernere = vidēre (id
quod procul abest)

- Mēdus in puppim ascendit. Lȳdia eum sequitur. Ex
altā puppī sōlem orientem spectant. Iam procul abest
Ōstia, hominēs quī in portū sunt vix oculīs cernī pos-
70 sunt. Mēdus montem Albānum, quī prope villam Iūliī
situs est, cernit et “Valē, Italia!” inquit, “Valēte montēs
et vallēs, campī silvaeque! Ego in terram eō multō pul-
chriōrem, in patriam meam Graeciam!” Mēdus laetātur
neque iam dominum suum sevērū verētur.

īre: eō īmus
īs ītis
it eunt
laetārī = laetus esse,
gaudēre
verērī = timēre

- 75 Lȳdia collēs in quibus Rōma sita est procul cernit et
“Valē, Rōma!” inquit, “Nōn sine lacrimīs tē relinquo,
nam tū altera patria es mihi.” Lȳdia vix lacrimās tenēre
potest.

- Mēdus faciem Lȳdiae intuētur et “Nōnne gaudēs”
80 inquit, “mea Lȳdia, quod nōs simul in patriam nostram
redīmus?”

intuērī = spectāre

Lȳdia Mēdum intuēns “Gaudeō” inquit “quod mihi

licet (+ *dat*)

lābī = cadere

complectī: eam complec-
titur = braccia circum
corpus eius pōnit

paulō post = post
paulum (temporis)
quam in partem? = in
quam partem?

sōle duce = dum sōl dux
est, sōle dūcente

loquī = verba facere
(dicere); ↔ tacēre
āter -tra -trum = niger

fit = esse incipit

fulgur
-uris *n*

in-vocāre

paulum = paulum tem-
poris
tonitrus -ūs *m* = quod
audītur post fulgur

licet tēcum venīre. At nōn possum laetārī quod omnēs
amīcās meās Rōmānās relinquō. Sine lacrimīs Rōmā
proficīscī nōn possum.” Dē oculīs Lȳdiae lacrimae lā- 85
buntur.

Mēdus eam complectitur et “Tergē oculōs!” inquit,
“Ego, amīcus tuus, quī tē amō, tēcum sum. In patriam
nostram īmus, ubi multī amīcī nōs opperiuntur.” Hīs
verbīs Mēdus amīcam suam trīstem cōnsōlātur. 90

Paulō post nihil ā nāve cernitur praeter mare et cae-
lum. Mēdus gubernātōrem interrogat: “Quam in par-
tem nāvigāmus?” Ille respondet: “In merīdiem. Ecce
sōl oriēns mihi ā sinistrā est. Sōle duce nāvem gubernō.
Bene nāvigāmus ventō secundō atque caelō serēnō.” 95

Dum ille loquitur, Mēdus occidentem spectat et nū- III
bēs ātrās procul suprā mare orīrī videt; simul mare tran-
quillum fit. “Nōn serēnum est caelum” inquit, “Ecce
nūbēs ātrae...”

Gubernātor statim loquī dēsinit et nūbēs spectat; tum 100
vēla aspiciēns exclāmat: “Quid (malum!) hoc est? Nū-
bēs ātrae ab occidente oriuntur et ventus simul cadit! Ō
Neptūne! Dēfende nōs ā tempestāte!” Nauta Neptū-
num, deum maris, verētur.

“Cūr Neptūnum invocās?” inquit Mēdus, “Prope 105
tranquillum est mare.”

Gubernātor: “Adhūc tranquillum est, sed exspectā
paulum: simul cum illīs nūbibus ātrīs tempestās orīrī
solet cum tonitrū et fulguribus. Neptūnum invocō,

110 quod ille dominus maris ac tempestātum est.” Nauta perterritus tempestātem venientem opperitur.

Paulō post tōtum caelum ātrum fit, ac fulgur ūnum et alterum, tum multa fulgura caelum et mare illūstrant. Statim sequitur tonitrus cum imbre, et simul magnus
115 ventus flāre incipit. Mare tempestāte turbātur, ac nāvis, quae et hominēs et mercēs multās vehit, flūctibus iactātur et vix gubernārī potest. Nautae multum aquae ē nāve hauriunt, sed nāvis nimis gravis est propter mercēs. Hoc vidēs gubernātor “Iacite mercēs!” inquit nau-
120 tīs, quī statim mercēs gravēs in mare iacere incipiunt, spectante mercātōre, quī ipse quoque nāve vehitur. Ille trīstis mercēs suās dē nāve lābī et in mare mergī videt. Nēmō eum cōsōlātur! Nāvis paulō levior fit, simul vērō tempestās multō turbidior et flūctūs multō altiōrēs fiunt.

125 Mēdus perterritus exclāmat: “Ō Neptūne! Servā mē!” sed vōx eius vix audītur propter tonitrum. Nāvis aquā implērī incipit, neque enim nautae satis multum aquae haurīre possunt.

Cēterīs perterritīs, Lȳdia caelum intuētur et clāmat:
130 “Servā nōs, domine!”

Mēdus: “Quis est ille dominus quem tū invocās?”

Lȳdia: “Est dominus noster Iēsūs Chrīstus, quī nōn modo hominibus, sed etiam ventīs et marī imperāre potest.”

135 Mēdus: “Meus dominus nōn est ille! Ego iam nūllius dominī servus sum. Nēmō mihi imperāre potest!”

iactāre = iacere atque iacere

haurīre
propter *prp + acc*

spectante mercātōre =
dum mercātor spectat

...vērō = sed...: simul
vērō = sed simul
fit fiunt

servāre

cēterīs perterritīs = dum
cēterī perterritī sunt

nūllus -a -um, *gen -ius*

nec vērō = sed nōn

locō (*abl*) movēre = ē
locō movēre

iterum = rūsus

fit fiunt, *inf* fierīdēpōnēns -entis (*dēp*)

[1] -ārī: -ātur -antur

[2] -ērī: -ētur -entur

[3] -ī: -itur -untur

[4] -īrī: -ītūr -iuntur

ēgredī ēgrediuntur
orīrī oritur*Vocābula nova:*

nāvis

portus

locus

ōra

merx

nauta

ventus

tempestās

flūctus

vēlum

puppis

gubernātor

Hīc magnus flūctus nāvem pulsat. Mēdus Lȳdiam
lābentem complectitur ac sustinēre cōnātur, nec vērō
ipse pedibus stāre potest. Mēdus et Lȳdia simul lābun-
tur. Mēdus surgere cōnātur, nec vērō sē locō movēre 140
potest, quod Lȳdia perterrita corpus eius complectitur.

Lȳdia iterum magnā vōce Chrīstum invocat: “Ō Chrīs-
te! Iubē mare tranquillum fierī! Servā nōs, domine!”

Mēdus ōs aperit ac Neptūnum iterum invocāre vult,
sed magnus flūctus ōs eius aquā implet. Mēdus loquī 145
cōnātur neque potest.

Tum vērō ventus cadere incipit! Iam flūctūs nōn tantī
sunt quantī paulō ante. Nautae fessī aquam haurīre dē-
sinunt ac laetantēs mare iterum tranquillum fierī aspi-
ciunt.

150

GRAMMATICA LATINA

Verba dēpōnentia

Mēdus laetātur (= gaudet) nec dominum verētur (= timet).
Nauta nōn proficīscitur (= abit), sed ventum secundum op-
perītur (= exspectat). 155

‘Laetārī’, ‘verērī’, ‘proficīscī’, ‘opperīrī’ verba dēpōnen-
tia sunt. Verbum dēpōnēns est verbum quod semper fōrmam
verbī passīvī habet (praeter participium: laetāns, verēns, pro-
ficīscēns, opperiēns) atque in locō verbī āctīvī pōnitur.

Alia exempla verbōrum dēpōnentium: cōnsōlārī, cōnārī, 160
intuērī, sequī, loquī, lābī, complectī, ēgredī, orīrī.

Mēdus ex Italiā proficīscēns sōlem orientem intuētur. Nāvis
ē portū ēgreditur; aliae nāvēs eam sequuntur. Dum Lȳdia
loquitur, lacrimae dē oculīs eius lābuntur. Mēdus eam com-
plectitur et cōnsōlārī cōnātur.

165

PENSVM A

Nautae, quī Neptūnum ver–, tempestātem opper–. Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficiśc–. Lȳdia Mēdum in puppim ascendentem sequ–. Dum nauta loqu–, Mēdus occidentem intu–, unde nūbēs ātrae ori–. Simul tempestās or–. Mercātor trīstis mercēs suās in mare lāb– videt; nēmō eum cōnsōl– potest.

Quī ab amīcīs proficiśc– laet– nōn potest.

PENSVM B

Brundisium est oppidum — (in — maritimā situm) quod magnum—habet. Portus est—quō—ad terram adīre possunt.

Cum nūllus — flat, mare — est. — est magnus ventus quī mare—et altōs—facit. Gubernātor est—quī in—nāvis sedēns nāvem—. Partēs caelī sunt—et—, —et merīdiēs. Oriēns est ea caelī pars unde sōl —, occidēns est ea pars quō sōl —.

Mēdus et Lȳdia nāvem — atque ex Italiā —. Ventus — est, nāvis plēnīs — ex portū —; sed in altō marī tempestās —: magnus ventus — incipit et tōtum mare turbidum —. Nautae aquam ē nāve — et — in mare iaciunt. Mēdus Neptūnum —: “Ō Neptūne! — mē!” Nāvis flūctibus — nec — [= sed nōn] mergitur.

PENSVM C

Quae nāvēs Rōmam adīre possunt?

Quid est ‘ōstium’ flūminis?

Num Tiberis in mare Superum influit?

Quandō nāvēs ē portū ēgrediuntur?

Ubi sedet gubernātor et quid agit?

Quae sunt quattuor partēs caelī?

Quās rēs Mēdus et Lȳdia sēcum ferunt?

Quō Mēdus cum amīcā suā ire vult?

Cūr trīstis est Lȳdia?

Quem deum invocant nautae?

Cūr mercēs in mare iaciuntur?

Num nāvis eōrum mergitur?

oriēns
occidēns
septentrionēs
altum
tonitrus
fulgur
situs
superus
īferus
maritimus
tranquillus
turbidus
contrārius
serēnus
āter
interesse
appellāre
nāvīgāre
inflūere
opperīrī
flāre
turbāre
implēre
ēgredi
gubernāre
orīrī
occidere
cōnscendere
proficiścī
sequī
cernere
laetārī
verērī
intuērī
lābī
complectī
cōnsōlārī
loquī
invocāre
iactāre
haurīre
servāre
cōnārī
fierī fit fiunt
paulum
semper
simul
vix
praetereā
iterum
sīve
vērō
propter
dēpōnēns

discipulus digitīs
computat

discere: discipulus
discit
docēre: magister docet

ne-scīre = nōn scīre
doctus -a -um
in-doctus = nōn doctus

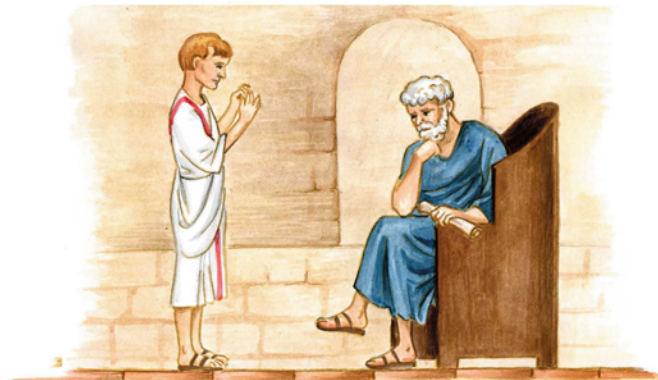

prūdēns -entis ↔ stultus
industrius -a -um
↔ piger -gra -grum

quis-que = et ūnus et alter
et tertius...; acc quem-que
quisque ante suam sellam
nēmō eōrum = nēmō ex
iīs

dicere, *imp* dic! dicite!

tollere

NVMERI DIFFICILES

In lūdō puerī numerōs et litterās discunt. Magister pue- 1
rōs numerōs et litterās docet. Magister puerōs multās
rēs docēre potest, nam is multās rēs scit quās puerī
nesciunt. Magister est vir doctus. Puerī adhūc indoctī
sunt. 5

Quī paulum aut nihil discere potest, stultus esse dīci-
tur. Quī discere nōn vult atque in lūdō dormit, piger
esse dīcitur. Discipulus quī nec stultus nec piger est,
sed prūdēns atque industrius, multās rēs ā magistrō
discere potest. — 10

Magister Diodōrus recitāre dēsinit et puerōs aspīcit,
quī tacitī stant ante suam quisque sellam; nēmō eōrum
dormit. Magister discipulum quemque cōnsīdere iubet,
prīmum Sextum, deinde Titum, postrēmō Mārcum.

Magister: “Nunc tempus est numerōs discere. Prī- 15
mum dīc numerōs ā decem ūsque ad centum!”

Quisque puer manum tollit, prīmum Sextus, tum Ti-
tus, postrēmō Mārcus. Magister Titum interrogat.

Titus: "Decem, ūndecim, duodecim, trēdecim, quat-
 20 tuordecim, quīndecim, sēdecim, septendecim, duodē-
 vīgintī, ūndēvīgintī, vīgintī, vīgintī ūnus, vīgintī duo..."

Hic magister eum interpellat: "Necesse nōn est om-
 nēs numerōs dīcere; ā vīgintī dīc decimum quemque
 numerum tantum, Tite!"

25 Titus: "Vīgintī, trīgintā, quadrāgintā, quīnquāgintā,
 sexāgintā, septuāgintā, octōgintā, nōnāgintā, centum."

Magister: "Bene numerās, Tite. Iam tū, Sexte, dīc
 numerōs ā centum ad mīlle!"

Sextus: "Longum est tot numerōs dīcere!"

30 Magister: "At satis est decem numerōs dīcere, id est
 centēsimum quemque."

Sextus: "Centum, ducentī, trecentī, quadringentī,
 quīngentī, sescentī, septingentī, octingentī, nōngentī,
 mīlle."

35 Magister: "Quot sunt trīgintā et decem?"

Omnēs puerī simul respondent, nēmō eōrum manum
 tollit. Titus et Sextus ūnō ōre dīcunt: "Quadrāgintā."

Mārcus vērō dīcit: "Quīnquāgintā." Quod Mārcus dīcit
 rēctum nōn est. Respōnsum Titī et Sextī rēctum est: īī
 40 rēctē respondent. Respōnsum Mārcī est prāvum: is
 prāvē respondet.

II Magister Titum et Sextum laudat: "Vōs rēctē respon-
 dētis, Tite et Sexte. Discipulī prūdentēs atque industriī
 estis." Deinde Mārcum interrogat: "Quot sunt trīgintā
 45 et septem?"

X	decem
XI	ūn-decim
XII	duo-decim
XIII	trē-decim
XIV	quattuor-decim
XV	quīn-decim
XVI	sē-decim
XVII	septen-decim
XVIII	duo-dē-vīgintī
XIX	ūn-dē-vīgintī
XX	vīgintī
XXX	trīgintā
XL	quadrāgintā
L	quīnquāgintā
LX	sexāgintā
LXX	septuāgintā
LXXX	octōgintā
XC	nōnāgintā
C	centum

tot (*indēcl*) = tam multī
 -ae -a

centēsimus -a -um = C
 (100.)

C	centum
CC	du-centī -ae -a
CCC	tre-centī -ae -a
CCCC	quadringentī -ae -a
D	quīn-gentī -ae -a
DC	ses-centī -ae -a
DCC	septin-gentī -ae -a
DCCC	octin-gentī -ae -a
DCCCC	nōn-gentī -ae -a
M/CIO	mille

rēctus -a -um
 respōnsum -ī n = quod
 respondētur
 prāvus -a -um ↔ rēctus
 prāvē ↔ rēctē

laudāre

trīgintā septem = XXXVII (37)	Mārcus: "Ad hoc rēctē respondēre possum: trīgintā et septem sunt trīgintā septem." "Rēctē respondēs, Mārce" inquit magister, "Quot sunt trīgintā et octō?"	
facilis -e	Mārcus: "Facile est ad hoc respondēre." Magister: "Nōn tam facile quam tū putās!" Mārcus: "Trīgintā et octō sunt trīgintā octō." Magister: "Prāvē dīcis! Trīgintā et octō sunt duodē-quadrāgintā. Quot sunt trīgintā et novem?"	50
duo-dē-quadrāgintā = XXXVIII (38)	Mārcus: "Trīgintā novem." Magister: "Ō Mārce! Id quoque prāvum est. Trīgintā et novem sunt ūndēquadrāgintā. Cūr nōn cōgitās antequam respondēs?"	55
ūn-dē-quadrāgintā = XXXIX (39) cōgitāre	Mārcus: "Semper cōgitō antequam respondeō." Magister: "Ergō puer stultus es, Mārce! Cōgitāre nōn potes! Nam stultē et pravē respondēs!" Magister Mārcum nōn laudat, sed reprehendit.	60
stultus es stultē respondēs reprehendere ↔ laudāre	Mārcus: "Cūr ego semper ā tē reprehendor, numquam laudor? Titus et Sextus semper laudantur, numquam reprehenduntur." Magister: "Tū ā mē nōn laudāris, Mārce, quia numquam rēctē respondēs. Semper prāvē respondēs, ergō reprehenderis!"	65
numquam = nūllō tempore numquam ↔ semper	Mārcus: "At id quod ego interrogor nimis difficile est. Atque ego semper interrogor!" Magister: "Tū nōn semper interrogāris, Mārce. Titus et Sextus saepe interrogantur."	70
dif-ficilis -e ↔ facilis		
saepe = multīs temporibus		

Mārcus: “Nōn tam saepe quam ego.”

Titus: “Nōs quoque saepe interrogāmur, nec vērō
75 prāvē respondēmus. Itaque nōs ā magistrō laudāmur,
nōn reprehendimur.”

Mārcus: “Et cūr vōs semper laudāmini? Quia id quod
vōs interrogāmini facile est — ego quoque ad id rēctē
respondere possum. Praetereā magister amīcus est pa-
80 tribus vestrīs, patrī meō inimīcus. Itaque vōs numquam
reprehendimini, quamquam saepe prāvē respondētis;
ego vērō numquam laudor, quamquam saepe rēctē re-
spondeō!”

Sextus: “At frāter tuus saepe laudātur, Mārce.”

85 Magister: “Rēctē dīcis, Sexte: Quīntus bonus disci-
pulus est, et industrius et prūdēns.” Quīntus ā magistrō
laudātur, quamquam abest.

III Sextus: “Nōne tū laetāris, Mārce, quod frāter tuus
etiam absēns ā magistrō laudātur?”

90 Mārcus: “Ego nōn laetor cum frāter meus laudātur!
Et cūr ille laudātur hodiē? Quia discipulum absentem
reprehendere nōn convenit!”

Magister irātus virgam tollēns “Tacēte, puerī!” in-
quit, “Nōne virgam meam verēmini?”

95 Mārcus: “Nōs nec tē nec virgam tuam verēmur!”

Magister, quī verba Mārcī nōn audit, ex sacculō suō
duōs nummōs prōmit, assem et dēnārium, et “Ecce”
inquit nummōs ostendēns “as et dēnārius. Ut scītis,
ūnus sēstertius est quattuor assēs et ūnus dēnārius quat-

quamquam ↔ quia

absēns -entis = quī abest

as

dēnārius

prōmere = sūmere (ē
locō)

as assis *m*

dēnārius -ī *m*

I sēstertius = IV assēs

I dēnārius = IV sēstertii

duo-dē-quīnquāgintā
= XLVIII (48)

oportere: oportet =
necesse est, convenit

Sextus: "*Ego respōsum
sciō*"
Sextus dīcit 'sē respōn-
sum scīre'

certus -a -um

in-certus = nōn certus

tuor sēstertiī. Quot assēs sunt quattuor sēstertiī, Tite?" 100

Titus digitīs computat: "...quattuor...octō...duode-
cim...sēdecim: quattuor sēstertiī sunt sēdecim assēs."

Magister: "Et decem dēnariī quot sēstertiī sunt?"

Titus: "Quadrāgintā."

Magister: "Quot dēnariī sunt duodēquīnquāgintā 105
sēstertiī?"

Titus magistrō interrogantī nihil respondet.

Magister: "Respōnsum tuum opperior, Tite. Cūr
mihi nōn respondēs?"

Titus: "Nōndum tibi respondeō, quod primum cōgi- 110
tāre oportet. Duodēquīnquāgintā est numerus diffi-
cilis!"

Sextus manum tollēns "Ego respōnsum sciō" inquit.

Magister: "Audī, Tite: Sextus dīcit 'sē respōnsum
scīre.' Sed expectā, Sexte! Nōn oportet respondēre 115
antequam interrogāris."

Titus: "Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt dēnariī...
quattuordecim? an quīndecim? Nōn certus sum!" Titus
nōn certus, sed incertus est, et respōnsum incertum dat
magistrō. 120

Magister: "Respōnsum certum magistrō dare oportet.
Respōnsum incertum nūllum respōnsum est. Nunc
tibi licet respondēre, Sexte."

Quamquam difficilis est numerus, Sextus statim rēctē
respondet: "Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt duo- 125
decim dēnariī."

Magister iterum Sextum laudat: “Bene computās, Sexte! Semper rēctē respondēs. Ecce tibi assem dō.”

dare: dō damus
dās datis
dat dant
re-pōnere = rŭrsus
pōnere

130 pōnit.

Mārcus: “Discipulō tam industriō dēnārium dare oportet. Largus nōn es, magister. Pecūniam tuam nōn largīris.”

largus -a -um = quī
multum dat
largīri = multum dare

Diodōrus: “Nōn oportet pecūniam largīri discipulīs.”

135 Mārcus: “Quārē igitur tot numerōs difficilēs discimus?”

quā-rē? = cūr?

Magister: “Quia necesse est computāre scīre, ut multīs exemplīs tibi dēmōnstrāre possum. Sī tria mālā ūnō asse cōstant et tū decem assēs habēs, quot mālā emere
140 potes?”

dē-mōnstrāre = mōns-
trāre (verbīs)

Mārcus: “Tot assēs nōn habeō — nōn tam largus est pater meus; nec mihi licet tot mālā emere.”

Magister: “Id nōn dīcō. Ecce aliud exemplum: Sī tū sex assēs cum frātre tuō partīris, quot sunt tibi?”

145 Mārcus: “Quīnque!”

partīri = dividere (in
partēs)

Magister: “In aequās partēs pecūniam partīri oportet. Sī vōs sex assēs aequē partīminī, quot tibi sunt?”

aequē partīri = in aequās
partēs dividere

Mārcus: “Pecūniam meam exiguam nōn largior nec partior cum aliīs!”

150 Postrēmō magister “Ō Mārce!” inquit, “hōc modō nihil tē docēre possum! Tam stultus ac tam piger es quam asinus!”

-or
-ris
-mur
-minī

	sing.	plūr.
I	-or	-mur
II	-ris	-minī
III	-tur	-ntur

[1] iactār i	
iact or	iactā mur
iactā ris	iactā minī
iactā tur	iacta ntur
[2] vidē rī	
vide or	vidē mur
vidē ris	vidē minī
vidē tur	vide ntur
[3] merg i	
merg or	merg imur
merg eris	merg iminī
merg itur	merg untur
[4] audī rī	
audi or	audī mur
audī ris	audī minī
audī tur	audi untur

[1] -or	-āmur
-āris	-āminī
-ātur	-antur
[2] -eor	-ēmur
-ēris	-ēminī
-ētur	-entur
[3] -or	-imur
-eris	-iminī
-itur	-untur
-ior	-imur
-eris	-iminī
-itur	-iuntur
[4] -ior	-imur
-iris	-iminī
-itur	-iuntur

GRAMMATICA LATINA

Persōnae verbī passīvi

Ego ā magistrō laudor = magister mē laudat.

155

Tū ā magistrō laudāris = magister tē laudat.

Nōs ā magistrō laudāmur = magister nōs laudat.

Vōs ā magistrō laudāminī = magister vōs laudat.

Singulāris Plūrālis

Persōna prīma laud|or laudā|mur

160

Persōna secunda laudā|ris laudā|minī

Persōna tertia laudā|tur lauda|ntur

Exempla: [1] iact|or iactā|mur; [2] vide|or vidē|mur; [3] merg|or merg|imur; [4] audī|or audī|mur.

Nauta, quī flūctibus iactātur ac mergitur: “Flūctibus iactor ac mergor! Servā mē, Neptūne, quī prope ades, quamquam nec vidēris nec audīris ab hominibus.” Neptūnus: “Flūctibus iactāris, nauta, nec vērō mergeris! Nam ego adsum, quamquam nec videor nec audior.” Deus ab hominibus nec vidētur nec audītur.

170

Nautae, quī flūctibus iactantur ac merguntur: “Flūctibus iactāmur ac mergimur! Servāte nōs, ō deī bonī, quī prope adestis, quamquam nec vidēminī nec audīminī ab hominibus.” Deī: “Flūctibus iactāminī, nautae, nec vērō mergiminī! Nam nōs adsumus, quamquam nec vidēmur nec audīmur.” Deī ab hominibus nec videntur nec audiuntur.

175

[1] Ut ‘laudor laudāmur’ dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ārī.

[2] Ut ‘videor vidēmur’ dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ērī.

180

[3] Ut ‘mergor mergimur’ dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -ī (praeter ea quae -ī habent ante -or et -untur, ut ‘capior capiuntur’, ‘ēgredior ēgrediuntur’).

[4] Ut ‘audior audīmur’ dēclīnantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īnfīnītīvus dēsinit in -īrī (sed ‘orīrī oritur’).

185

Exempla verbōrum dēpōnentium: [1] laet|or laetā|mur;

[2] vere|or verē|mur; [3] sequ|or sequi|mur; [4] parti|or parti|mur.

190 Lŷdia: “Ego Neptūnum nōn vereor. Tūne eum verēris, nauta?” Nauta: “Omnēs nautae deum maris verēmur.” Lŷdia: “Cūr Neptūnum verēmini?”

Nautae Neptūnum verentur, Lŷdia eum nōn verētur.

vereor	verēmur
= timeō	= timēmus
verēris	verēmini
= timēs	= timētis
verētur	verentur
= timet	= timent

PENSVM A

Mārcus ā magistrō nōn laud–, sed reprehend–. Mārcus: “Cūr ego semper reprehend–, numquam laud–? Titus et Sextus semper laud–, numquam reprehend–.” Magister: “Tū nōn laud–, sed reprehend–, quia prāvē respondēs.” Mārcus: “Sed ego semper interrog–!” Sextus: “Tū nōn semper interrog–; nōs saepe interrog– nec prāvē respondēmus: itaque ā magistrō laud–, nōn reprehend–.” Mārcus: “At facile est id quod vōs interrog–: itaque rēctē respondētis ac laud–!” Titus: “Nōs magistrum ver–. Nōne tū eum ver–?” Mārcus: “Ego magistrum nōn ver–. Cūr vōs eum ver–?”

PENSVM B

Discipulus est puer quī —. Vir quī puerōs — magister est. Magister est vir — quī multās rēs — quās puerī —. Sextus nec stultus nec piger, sed — atque — est. Magister interrogat, discipulus quī respondere potest manum —. Nōn — respondere antequam magister interrogat. Magister: “— numerōs ā decem — ad centum!” — puer manum tollit, primum Sextus, deinde Titus, — Mārcus. Sextus numerōs dicit: “X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXX, XL, L, LX, LXX, LXXX, XC, C.” Sextus bonus discipulus est, quī semper — respondet; itaque magister eum —. Mārcus, quī semper — respondet, ā magistrō —: “— rēctē respondēs, Mārce! Cūr nōn — antequam respondēs?” Mārcus: “Cūr Titum nōn interrogās? Is nōn tam — interrogātur quam ego.” Magister: “Iam eum interrogō: quot sunt XXI et LXVIII?” Titus: “LXXXVII? an LXXXVIII?” Titus nōn —, sed — est ac

Vocābula nova:

respōsum
as
dēnārius
doctus
indoctus
piger
prūdēns
industrius
rēctus
prāvus
facilis
difficilis
absēns
certus
incertus
largus
centēsimus
trēdecim
quattuordecim
quīndecim
sēdecim
septendecim
duodēvigintī
ūndēvigintī
quadrāgintā
quīnquāgintā
septuāgintā
quadrīngentī
quīngentī
sescentī
septīngentī
octīngentī
nōngentī
discere
docēre

scire
nescire
tollere
interpellāre
laudāre
cōgitāre
reprehendere
prōmere
oportēre
computāre
repōnere
largīri
dēmōnstrāre
partīri
quisque
tot
postrēmō
rēctē
prāvē
aequē
ūsque
numquam
saepe
quamquam
quārē

magistrō — incertum dat. Sextus vērō rēctē respondet, —
difficile est id quod interrogātur. Quod Mārcus interrogātur
nōn difficile, sed — est.

Ūnus — est IV sēstertiī, ūnus sēstertius IV —.

PENSVM C

Quid puerī discunt in lūdō?

Cūr Sextus ā magistrō laudātur?

Cūr Mārcus reprehenditur?

Estne facile id quod Titus interrogātur?

Cūr Titus nōn statim respondet?

Uter rēctē respondet, Titusne an Sextus?

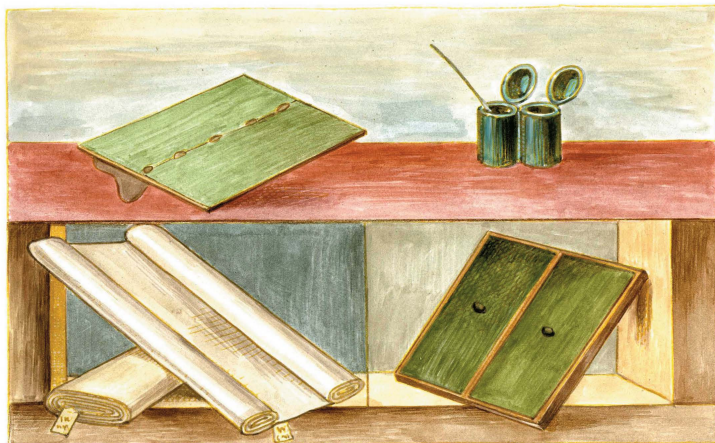
Quot sunt ūndētrīgintā et novem?

Trēs sēstertiī quot sunt assēs?

Quot dēnāriī sunt octōgintā sēstertiī?

Num facilēs sunt numerī Rōmānī?

Tūne ā magistrō tuō laudāris?

LITTERAE LATINAE

- 1 Discipulī nōn modo numerōs, sed etiam litterās discunt. Parvī discipulī, ut Mārcus et Titus et Sextus, litterās Latīnās discunt. Magnī discipulī litterās Graecās et linguam Graecam discunt. Lingua Graeca difficilis est.
- 5 Ecce omnēs litterae Latīnae, quārum numerus est vīgintī trēs, ab A ūsque ad Z: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Litterae sunt aut vōcālēs aut cōnsonantēs: vōcālēs sunt A, E, I, O, V, Y; cēterae sunt cōnsonantēs. (Etiam I et V cōnsonantēs sunt in
- 10 vocābulīs IAM, VEL, VOS, QVAM, cēt.)

Litterae Y et Z in vocābulīs Graecīs modo reperiuntur (ut in hōc vocābulō *zephyrus*, id est nōmen ventī quī ab occidente flat). Y et Z igitur litterae rārae sunt in linguā Latīnā, in linguā Graecā frequentēs. K littera, quae frequēns est in linguā Graecā, littera Latīna rārissima est,

15

litterae dicuntur

A 'ā'	N 'en'
B 'bē'	O 'ō'
C 'cē'	P 'pē'
D 'dē'	Q 'cū'
E 'ē'	R 'er'
F 'ef'	S 'es'
G 'gē'	T 'tē'
H 'hā'	V 'ū'
I 'ī'	X 'ix'
K 'kā'	Y 'ypsilon'
L 'el'	Z 'zēta'
M 'em'	

(littera) vōcālis -is *f*

(littera) cōnsonāns

-antis *f*

[in hōc librō U u = v vōcālis (cōnsonāns V v)]

zephyrus -ī *m*

rārus -a -um

frequēns -entis ↔ rārus

Kaesō -ōnis *m*

quae-que syllaba : et
prīma et secunda et
tertia syllaba
īdem ea-dem īdem (< is
ea id + -dem): *īdem* nu-
merus (*m*), *eadem* littera
(*f*), *īdem* vocābulum (*n*)
per sē : sōla

facere/fieri (*āct/pass*):
vōcālis syllabam *facere*
potest; sine vōcālī syl-
laba *fieri* nōn potest

iungere ↔ dividere

con-iungere = iungere

uter- ultra- utrum-que,
gen utrīus-que

varius -a -um ↔ īdem

īdem ea-dem īdem, *acc*
eum-dem *ēan*-dem īdem
(< *eum*- *eam*-dem)
erus -ī *m* = dominus

utraq̃ue lingua : lingua
Graeca et Latīna

quis- quae- quod-que,
acc quem- quam- quod-
que, *gen* cuius-que
sīc = hōc modō

nam κ in ūnō vocābulō Latīnō tantum reperītur, id est
kalendae (itemque in prae-nōmine *Kaesō*, quod prae-nō-
men Rōmānōrum rārissimum est).

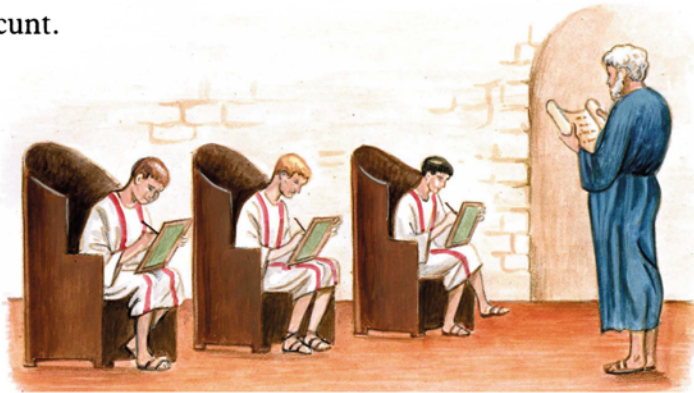
Hoc vocābulum *amīca* quīnque litterās habet et trēs
syllabās: *a-mī-ca*. Quaeque syllaba vōcālem habet, ergō 20
numerus syllabārum et vōcālium īdem est. In prīmā et
in postrēmā syllabā huius vocābulī eadem vōcālis est: *a*.
Vōcālis est littera quae per sē syllabam facere potest, ut
a syllabam prīmam facit in vocābulō *amīca*. Sine vōcālī
syllaba fierī nōn potest. Cōnsonāns per sē syllabam nōn 25
facit, sed semper cum vōcālī in eādem syllabā iungitur.
In exemplō nostrō *m* cum *ī* iungitur in syllabā secundā
mī, et *c* cum *a* in syllabā tertiā *ca*.

Cum syllabae iunguntur, vocābula fiunt. Cum vocā-
bula coniunguntur, sententiae fiunt. Ecce duae senten- 30
tiae: *Lingua in ōre inest* et *Lingua Latīna difficilis est*.
Vocābulum prīmum utrīusque sententiae īdem est, sed
hoc īdem vocābulum duās rēs variās significat. Item
varia vocābula eandem rem vel eundem hominem signi-
ficāre possunt, ut *ōstium* et *iānua*, *dominus* et *erus* (sed 35
erus est vocābulum multō rārīus quam *dominus*).

Quī litterās nescit legere nōn potest. Magister, quī
puerōs legere docet, ipse et librōs Latīnōs et Graecōs
legere potest, nam is utramque linguam scit. Quōmodo
parvus discipulus hanc sententiam legit: *Mīles Rōmānus* 40
fortiter pugnat? Discipulus quamque litteram cuiusque
vocābulī sīc legit: “M-I mī, L-E-s les: mī-les, R-O Rō, M-A

mā, Rō-mā-, N-v-s nus: Rō-mā-nus...” Ita quodque vocābulum cuiusque sententiae ā discipulō legitur. (In hāc
 45 sententiā vocābulum *fortiter* novum est, sed quī vocābulum *fortis* scit, hoc vocābulum quoque intellegit, nam mīles fortis est mīles quī fortiter pugnat.)

In lūdō puerī nōn modo legere, sed etiam scrībere discunt. Quisque discipulus in tabulā suā scrībit eās
 50 sententiās quās magister eī dictat. Ita puerī scrībere discunt.

Magister discipulīs imperat: “Prōmite rēgulās vestrās et līneās rēctās dūcite in tabulīs. Tum scrībite hanc sententiam: *Homō oculōs et nāsum habet.*”

55 Quisque puer stilum et rēgulam prōmit et dūcit līneam rēctam in tabulā suā; tum scrībere incipit. Discipulī eandem sententiam nōn eōdem modō, sed variīs modīs scrībunt. Sextus ūnus ex tribus puerīs rēctē scrībit: HOMO OCVLOS ET NASVM HABET. Titus sīc scrībit: HOMO
 60 HOCVLOS ET NASVM HABET. Mārcus vērō sīc: OMO OCLOS ET NASV ABET.

II Magister: “Date mihi tabulās, puerī!”

ita = eō modō

intellegere

fortis fortiter: mīles
 fortis fortiter pugnat

discipulī scrībunt
 magistrō dictante

līnea rēcta

ūnus : sōlus
 trēs tria, *abl* tribus

dare, *imp* dā! date!

quālis -e

tālis -e (= quī ita est)

pulcher, *comp* pulchrior,
sup pulcherrimus -a -um

simul = eōdem tempore

piger, *comp* pigrior,
sup pigerrimus -a -um

Discipulī magistrō tabulās suās dant. Is tabulam cuiusque puerī in manūs sūmit litterāsque eōrum aspici-
cit. Quālēs sunt litterae Sextī? Pulchrae sunt. Quālēs 65
sunt litterae Mārcī et Titī? Litterae eōrum foedae sunt
ac vix legī possunt. Magister suam cuique discipulō
tabulam reddit, primum Sextō, tum Titō, postrēmō
Mārcō, atque “Pulchrē et rēctē scrībīs, Sexte” inquit,
“Facile est tālēs litterās legere. At litterae vestrae, Tite 70
et Mārce, legī nōn possunt! Foedē scrībitis, pigrī disci-
pulī!” Magister Titum et Mārcum sevērē reprehendit.

Titus: “Certē pulcherrimae sunt litterae Sextī, sed
meae litterae pulchriōrēs sunt quam Mārcī.”

Magister: “Reddite mihi tabulās, Tite et Mārce!” 75

Titus et Mārcus tabulās suās reddunt magistrō, quī
eās simul aspicit. Magister litterās Titī comparat cum
litterīs Mārcī, et “Litterae vestrae” inquit “aequē foedae
sunt: tū, Tite, neque pulchrius neque foedius scrībīs
quam Mārcus.” 80

Titus: “At certē rēctius scrībō quam Mārcus.”

Magister: “Facile est rēctius quam Mārcus scrībere,
nēmō enim prāvius scrībit quam ille! Nōn oportet sē
comparāre cum discipulō pigerrimō ac stultissimō!
Comparā tē cum Sextō, quī rēctissimē et pulcherrimē 85
scrībit.” Tum sē vertēns ad Mārcum: “Tū nōn modo
foedissimē, sed etiam prāvissimē scrībīs, Mārce! Nescīs
Latīnē scrībere! Puer pigerrimus es atque stultissimus!”
Iam Mārcus multō sevērius reprehenditur quam Titus.

90 Mārcus (parvā vōce ad Titum): “Magister dicit ‘mē prāvē scribere’: ergō litterās meās legere potest.”

At magister, quī verba Mārci exaudit, “Litterās tuās turpēs” inquit “legere nōn possum, sed numerāre possum: quattuor litterās deesse cernō. Aspice: in vocābulō
95 prīmō et in vocābulō postrēmō eadem littera H deest.”

Mārcus: “At semper dicō ‘omō abet’.”

Magister: “Nōn semper idem dicimus atque scribimus. In vocābulō secundō V deest, in quārtō M. Quid significant haec vocābula turpia *oclōs* et *nāsu*? Tālia verba
100 Latīna nōn sunt! Nūllum rēctum est vocābulum praeter ūnum *et*, atque id vocābulum est frequentissimum et facillimum! Quattuor menda in quīnque vocābulīs! Nēmō alter in tam brevī sententiā tot menda facit!”

Magister stilō suō addit litterās quae dēsunt; ita
105 menda corrigit. Tum vērō “Nec solum” inquit “prāvē et turpiter, sed etiam nimis leviter scribis. Hās līneās tenuēs vix cernere possum. Necesse est tē stilum gravius in cēram premere.” (Discipulī in cērā scribunt, nam tabulae eōrum cērā operiuntur. Cēra est māteria mollis
110 quam apēs, bēstiolae industriae, faciunt.)

Mārcus: “Stilum graviter premō, sed cēra nimis dūra est. Aliam tabulam dā mihi! Haec cēra prope tam dūra est quam ferrum.” (Ferrum est māteria dūra ex quā cultrī, gladiī, stilī aliaeque rēs multae efficiuntur.)

115 Magister Mārcō eandem tabulam reddit et “Cēra tua” inquit “tam mollis est quam Sextī, et facile est eius

ex-audire = audire (quod parvā vōce dicitur)

turpis -e = foedus

de-esse (: ab-esse)
de-est dē-sunt

facilis, *comp* facilior,
sup facillimus -a -um
mendum -ī n: m. facere
= prāvē scribere

ad-dere < ad + dare

corrigere = rēctum facere

leviter scribere = levī
manū scribere

 apis -is f

 cēra -ae f

bēstiola -ae f = parva
bēstia

dūrus -a -um ↔ mollis -e

ferrum -ī n

ef-ficere -iō = facere
(< ex + facere)

decies = 10×

-ies [×]:
 quoties? toties:
 decies = 10×
 novies = 9×
 octies = 8×
 septies = 7×
 sexies = 6×
 quinquies = 5×
 quater = 4×
 ter = 3×
 bis = 2×
 semel = 1×

animadvertere = videre
 vel audire

semel = 1×

super-esse ↔ de-esse

litterās legere. Sūme tabulam tuam et scrībe H litteram decies!”

Mārcus decies H scrībit: H H H H H H H H H H. Tum III
 magister eum v sexiēs scrībere iubet, et Mārcus, quī 120
 eandem litteram totiēs scrībere nōn vult, v v v v scrībit.
 Quotiēs Mārcus v scrībit? Mārcus, ut piger discipulus,
 quater tantum v scrībit. Deinde magister eum tōtum
 vocābulum NASVM quīnquiēs scrībere iubet, et Mārcus
 scrībit NASVM NASVM NASVM NASV NASV. Mārcus ter 125
 rēctē et bis prāvē scrībit.

Tum Titus, quī duās litterās deesse videt, sīc incipit:
 “Magister! Mārcus bis...” — cum Mārcus stilum dū-
 rum in partem corporis eius mollissimam premit! Titus
 tacet nec finem sententiae facere audet. Magister vērō 130
 hoc nōn animadvertit.

Magister: “Iam tōtam sententiam rēctē scrībe!”

Mārcus interrogat: “Quotiēs?”

Magister breviter respondet: “Semel.”

Mārcus tōtam sententiam iterum ab initiō scrībere 135
 incipit: HOMO HOCVLOS...

Magister: “Quid significat *hocolōs*? Illud vocābulum
 turpe nōn intellegō!”

Mārcus: “Num hīc quoque littera deest?”

Magister: “Immō vērō nōn deest, at superest H litte- 140
 ra! Num tū *hocolōs* dīcis?”

Mārcus, ut puer improbus, magistrō verba sua red-
 dit: “Nōn semper dīcimus idem atque scrībimus!”

Magister: "Tacē, improbe! Dēlē illam litteram!"

145 Mārcus stilum vertit et litteram H dēlet. Simul Titus idem mendum eōdem modō corrigit in suā tabulā, neque vērō magister hoc animadvertit.

Postrēmō Mārcus "Quārē" inquit "nōs scribere docēs, magister? Mihi necesse nōn est scribere posse.

150 Numquam domī scribō."

Magister: "Num pater tuus semper domī est?"

Mārcus: "Nōn semper. Saepe abest pater meus."

Magister: "Cum pater tuus abest, oportet tē epistulās ad eum scribere."

155 Sextus: "Ego frequentēs epistulās ad patrem meum absentem scribō." Sextus puer probus est ac tam im-piger quam apis.

Mārcus: "Ego ipse nōn scribō, sed Zēnōnī dictō.

Zēnō est servus doctus quī et Latīnē et Graecē scit.

160 Īdem servus mihi recitāre solet."

Magister calamum et chartam prōmit et ipse scribere incipit; is enim calamō in chartā scribit, nōn stilō in cērā ut discipulī. (Charta ex papȳrō efficitur, id est ex altā herbā quae in Aegyptō apud Nīlum flūmen reperītur.

165 Charta et papȳrus vocābula Graeca sunt.)

Mārcus magistrum scribere animadvertit eumque interrogat: "Quid tū scribis, magister?"

"Epistulam" inquit ille "ad patrem tuum scribō. Breviter scribō 'tē esse discipulum improbum'."

170 Magistrō scribente, Mārcus "Prāvē scribis" inquit,

dēlēre ↔ addere

Zēnō

frequentēs : multās

im-piger = industrius
(↔ piger)
im- (ante *p, m, b*) = in-

Zēnō -ōnis *m*

Latīnē scīre = linguam
Latīnam scīre
īdem servus : is quoque
servus

calamus
-ī *m*

charta
-ae *f*

papȳrus -ī *f*

epistulae (dat) addere =
ad epistulam addere

kalendae Iūniae = diēs
primus mēnsis Iūni

mercēs -ēdis f

signāre (epistulam)
= cērā claudere

im-primere < in + pre-
mere

magister
epistulam
signat

“syllaba *im* superest. Dēlē illam syllabam et scrībe ‘dis-
cipulum *probum*!’”

Magister: “Tacē, puer improbissime! Nihil dēlēō,
immō vērō vocābulum addō: ‘tē discipulum improbum
atque *pigrum* esse’ scrībō!”

175

“Scrībe ‘*probum* atque *impigrum*!’” inquit Mārcus, nec
vērō haec verba ā magistrō audiuntur.

Diodōrus, quī diem epistulae addere vult, discipulōs
interrogat: “Quī diēs est hodiē?”

Titus: “Hodiē kalendae Iūniae sunt.”

180

Magister: “Rēctē dīcis. Kalendae sunt hodiē. Ergō
date mihi mercēdem!” (Mercēs est pecūnia quam ma-
gister quōque mēse ā patribus discipulōrum accipit.
Discipulī kalendīs cuiusque mēnsis mercēdem magistrō
suō afferre solent.)

185

Sextus et Titus statim magistrō mercēdem dant. Mār-
cus vērō mercēdem sēcum nōn fert. Magister, ante-
quam epistulam signat, pauca verba addit.

“Quid nunc scrībīs?” interrogat Mārcus.

“Scrībō ‘tē mercēdem ad diem nōn afferre’” respon- 190
det magister, atque epistulam signat ānulum suum in
cērā imprimēns.

GRAMMATICA LATINA

Adverbium

- 195 Discipulus stultus est quī stultē respondet.
Mīles fortis est quī fortiter pugnat.
'Stultus' et 'fortis' adiectīva sunt. 'Stultē' et 'fortiter' sunt adverbia.

Adiectīvum: -us -a -um (dēcl. I/II). Adverbium: -ē.

- 200 Adiectīvum: -is -e (dēcl. III). Adverbium: -iter.

Exempla:

Sextus rēctē et pulchrē scrībit, Titus et Mārcus prāvē et turpiter scrībunt ac sevērē reprehenduntur. Magister Latīnē et Graecē scit. Sōl clārē lūcet. Magister breviter respondet.

- 205 Puer crassus nōn leviter, sed graviter cadit.

Certē Titus rēctius et pulchrius scrībit quam Mārcus, nēmō prāvius aut turpius scrībit quam ille; Mārcus prāvissimē et turpissimē scrībit, Sextus rēctissimē et pulcherrimē. Nēmō fortius pugnat quam Rōmānī: Rōmānī fortissimē pugnant.

- 210 'Rēctius', 'fortius' est comparātīvus adverbīi, 'rēctissimē', 'fortissimē' superlātīvus est. Comparātīvus: -ius. Superlātīvus: -issimē.

PENSVM A

Sextus rēct- respondet, Mārcus prāv- respondet et sevēr- reprehenditur. Nēmō rēct- aut pulchr- scrībit quam Sextus; is rēctissim- ét pulcherrim- scrībit. Lūna plēna clār- lūcet, sed sōl clār- lūcet quam lūna et cēterae stēllae; sōl clārissim- lūcet.

Hostēs nōn tam fort- pugnant quam Rōmānī. Milītēs nostrī fort- pugnant quam hostēs. Nostrī fortissim- pugnant. Mārcus nimis lev- scrībit. Magister brev- scrībit 'Mārcum improbum esse.'

PENSVM B

Ex XXIII litterīs Latīnīs VI — sunt: A E I O V Y; cēterae sunt —. Cōnsonāns semper cum vōcālī —. K, Y, Z litterae — sunt in

stultē < stultus -a -um
fortiter < fortis -e

adverbium -ī n (adv)
< ad + verbum

-ē
-iter

rēctē
rēctius
rēctissimē

fortiter
fortius
fortissimē

-ius
-issimē

Vocābula nova:

vōcālis
cōnsonāns
zephyrus
sententia
erus
mendum
cēra
māteria
apis
ferrum
epistula
calamus
charta
papȳrus
mercēs
rārus
frequēns
varius
turpis

mollis
 dūrus
 quālis
 tālis
 impiger
 iungere
 coniungere
 significāre
 legere
 intellegere
 scribere
 dictāre
 comparāre
 exaudire
 deesse
 addere
 corrigere
 premere
 efficere
 animadvertere
 superesse
 delēre
 signāre
 imprimere
 idem
 eadem
 idem
 quaeque
 quodque
 sic
 ita
 quotiēs
 totiēs
 semel
 bis
 ter
 quater
 quīnquiēs
 sexiēs
 deciēs
 adverbium

— Latīnā, in linguā Graecā —. Vocābula *ōstium* et *iānuā* — rem significant; *lingua* duās rēs — significat. Magister librōs Latīnōs et Graecōs — potest.

Discipulī hanc — in tabulīs suīs —: *Homō oculōs et nāsum habet*. Magister tabulam — puerī aspicit, et Sextī et Titī et Mārcī. In tabulā Mārcī iv litterae —. Magister litterās quae dēsunt —; — [= eō modō] magister menda Mārcī —. Tum Mārcus scribit — [= hōc modō]: HOMO HOCVLOS... Magister: “Ō Mārce! Hīc nōn —, immō — littera H!” Mārcus stilum vertēns H litteram —. Tum magister calamum et — sūmit et — ad patrem Mārcī scribit.

Cēra est — mollis. Ferrum est māteria —.

PENSVM C

Quot sunt litterae Latīnae?

Estne D vōcālis an cōnsonāns?

Quot syllabās habet vocābulum ‘apis’?

Quōmodo parvus discipulus legit?

Quis discipulus rēctissimē scribit?

Quālēs sunt litterae quās Titus scribit?

Quālis discipulus est Mārcus?

Cūr Mārcus nōn HOMO, sed OMO scribit?

Quotiēs Mārcus litteram H scribit?

Stilōne in tabulā scribit magister?

Quid magister scribit?

Estne facilis grammatica Latīna?

Tūne rēctius scribis quam Mārcus?

tēctum

columnae

signa

MARITVS ET VXOR

- 1 Iūlius cum uxōre suā in peristylō ambulat. Uxor eius est Aemilia. Iūlius marītus Aemiliae est. Marītus et uxor inter columnās et signa ambulant. Tēctum peristylī altīs columnīs sustinētur, inter quās tria pulchra signa stant:
- 5 ūnum Iūnōnis, alterum Cupīdinis, tertium Veneris. Iūnō et Venus deae sunt. Cupīdō est filius Veneris et Mārtis, quamquam Venus Mārtis coniūnx nōn est, sed alterīus deī, cui nōmen est Vulcānus. Venus enim mala uxor est, quae aliōs deōs amat praeter coniugem suum
- 10 Vulcānum. Mārs et Vulcānus sunt filiī Iūnōnis et Iovis; Iūnō enim coniūnx Iovis est. Sed Iuppiter malus marītus est, quī multās aliās deās amat praeter Iūnōnem, coniugem suam. Nēmō deōrum pēior marītus est quam Iuppiter, neque ūlla dea pēior uxor est quam Venus.
- 15 Inter omnēs deōs deāsque Iuppiter pessimus marītus est ac Venus pessima uxor.

uxor -ōris *f*

marītus Aemiliae
= vir Aemiliae
columna -ae *f*
signum -ī *n*
tēctum -ī *n*

Iūnō -ōnis *f*
Cupīdō -inis *m*
Venus -eris *f*
deus -ī *m*; dea -ae *f*
con-iūnx -iugis *f/m*
= uxor/marītus
alter -era -erum,
gen -erīus
Vulcānus -ī *m*

Iuppiter Iovis *m*

malus, *comp* pēior -ius,
sup pessimus -a -um
ūllus -a -um: neque ūllus
= et nūllus

māter familiās = māter
(domina) familiae
mātrōna -ae *f* = fēmina
quae maritum habet
amor -ōris *m* < amāre

pulchritūdō -inis *f*
< pulcher
omnēs -ium *m pl*
↔ nēmō

bonus, *comp* melior -ius,
sup optimus -a -um
Aemilia: "Iūlius *bonus*
vir est, *melior* quam
ūllus alius vir: Iūlius
est *optimus* omnium
virōrum!"

vocāre = appellāre

trēs tria, *gen* trium
duo -ae -o, *gen* duōrum
-arum -ōrum
ūnus -a -um, *gen* -ius
pater *ūnius* filiū/filiae;
duōrum filiōrum/*duārum*
filiārum; *trium* filiōrum
/filiārum

magnus, *comp* māior -ius,
sup māximus -a -um
parvus, *comp* minor -us,
sup minimus -a -um

pater familiās = pater
(dominus) familiae
adulēscēns -entis *m* = vir
quī nōndum xxx annōs
habet
virgō -inis *f* = fēmina
quae maritum nōndum
habet

ab-erat
domus -ūs *f*, *abl* -ō,
pl acc -ōs

Mātrēs familiās Iūnōnem invocant, ea enim dea est
mātrōnārum. Venerem et Cupīdinem invocant aman-
tēs, nam Venus et Cupīdō amōrem in cordibus homi-
num excitāre possunt. Cupīdō enim est deus amōris, et 20
Venus, pulcherrima omnium deārum, dea amōris ac
pulchritūdinis est. Pulchritūdō Veneris ab omnibus
laudātur.

Iūlius est bonus marītus quī uxōrem suam neque ūl-
lam aliam fēminam amat. Certē Iūlius marītus melior 25
quam Iuppiter est! Item Aemilia bona uxor est quae
marītum suum neque ūllum alium virum amat. Certē
Aemilia uxor melior est quam Venus! Aemilia Iūlium
'virum optimum' appellat. Item Iūlius uxōrem suam
'optimam omnium fēminārum' vocat. 30

Iūlius et Aemilia sunt parentēs trium liberōrum: duō-
rum filiōrum et ūnīus filiae. Liberī adhūc parvī sunt.
Mārcus octō annōs habet. Quīntus est puer septem an-
nōrum. Iūlia quīnque annōs habet. Quīntus nōn tantus
est quantus Mārcus nec tam parvus quam Iūlia. Quīn- 35
tus māior est quam Iūlia et minor quam Mārcus. Māxi-
mus liberōrum est Mārcus, minima est Iūlia.

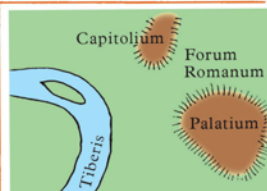
Ante decem annōs Iūlius pater familiās nōn erat, tunc
enim nec uxōrem nec liberōs habēbat. Iūlius adulēscēns
vīgintī duōrum annōrum erat. Aemilia mātrōna nōn 40
erat, sed virgō septendecim annōrum, quae Rōmae
apud parentēs suōs habitābat. Domus eōrum nōn pro-
cul aberat ab aliā domō, in quā Iūlius cum parentibus

suīs habitābat. Iūlius et Aemilia in eādem urbe habitā-
 45 bant, nōn in eādem domō.

In urbe Rōmā multae domūs sunt et multa templa
 deōrum. In mediā urbe inter collēs Capitōlium et Palā-
 tium est forum Rōmānum, quō hominēs ex tōtā Italiā
 atque ex omnibus prōvinciīs Rōmānīs conveniunt. In
 50 Capitōliō est templum Iovis Optimī Māximī; circum
 forum Rōmānum sunt alia multa templa deōrum. In
 Palātiō sunt domūs magnificae. Rōmae plūrēs hominēs
 habitant quam in ullā aliā urbe imperiī Rōmānī. Urbs
 Rōma plūrimōs hominēs et plūrimās domōs habet. Arī-
 55 minum, Capua, Ōstia magna sunt oppida, sed minōra
 quam Rōma. Ōstia est oppidum minus quam Rōma,
 sed māius quam Tūsculum. Rōma urbs māxima atque
 pulcherrima est tōtius imperiī Rōmānī.

II Pater Iūlii, quī iam mortuus est, magnam pecūniam
 60 habēbat multāsque villās magnificās possidēbat praeter
 domum Rōmānam: is homō dīves erat. Pater Aemiliae
 erat homō pauper, quī ūnam domum exiguam possidē-
 bat. Aemilia igitur virgō pauper erat, sed tamen Iūlius
 eam amābat. Cūr Iūlius, adulēscēns dīves, virginem
 65 pauperem amābat? Quia ea virgō proba ac fōrmōsa erat.
 Nec Iūlius amōrem suum occultābat, nam Aemiliam
 ‘amīcam’ appellābat et multa dōna eī dabat. Sed tamen
 Aemilia nōn Iūlium amābat, sed alium virum Rōmā-
 num. Ergō Iūlius miser erat et nocte male dormiēbat.

70 Vir quī ab Aemiliā amābātur Crassus Dīves nōminā-

templum -ī n = domus
 deī
 forum -ī n = locus in urbe
 apertus quō multī con-
 veniunt
 con-venire = in eundem
 locum venire
 Optimus Māximus: Iovis
 cognōmen
 magnificus -a -um =
 magnus et pulcher
 multi, comp plūrēs -a,
 sup plūrimī -ae -a

tōtus -a -um, gen -īus

possidēre = habēre
 dīves -itis = pecūniōsus
 pauper -eris ↔ dīves
 tamen : quamquam ea
 pauper erat
 tamen ↔ itaque

dōnum -ī n = rēs quae
 datur

miser -era -erum

cotīdiē = omnī diē,
quōque diē

flōs flōris *m*: rosa flōs
est; rosae et lilia
flōrēs sunt

re-mittere

annō (*abl*) post = post
annum
coniugēs -um *m pl* =
maritus et uxor

beātus -a -um ↔ miser

ōsculārī (*eam*) = ōscu-
lum dare (*eī*)

bātur. Aemilia Crassum amābat, neque vērō ab eō amā-
bātur, quod parentēs Aemiliae pauperēs erant. Itaque
ea quoque misera erat.

Aemilia numquam Iūlium salūtābat, cum eum in forō
Rōmānō vidēbat, quamquam ipsa ā Iūliō salūtābātur. 75
Iūlius cotīdiē epistulās ad Aemiliam scrībēbat, in qui-
bus pulchritūdō eius laudābātur verbīs magnificīs, ac
simul cum epistulīs rosās aliōsque flōrēs pulcherrimōs
ad eam mittere solēbat. Initiō Aemilia epistulās Iūliī
nōn legēbat nec dōna eius accipiēbat, sed omnia ad eum 80
remittēbat; sed post paucōs diēs neque epistulae neque
flōrēs remittēbantur...

Annō post Iūlius et Aemilia coniugēs erant sub eō-
dem tēctō habitantēs. Iūlius uxōrem suam amābat et ab
eā amābātur. 85

Etiam nunc, decem annīs post, beātī sunt coniugēs.
Iūlius Aemiliam amat et ab eā amātur, neque amor con-
iugum hodiē minor est quam tunc.

Iūlius uxōrem ōsculātur et “Ō Aemilia” inquit, “mea 111
optima uxor! Decem annī longum est tempus, sed amor 90

meus tempore nōn minuitur. Ut tunc tē amābam, ita etiam nunc tē amō.”

minuere = minōrem facere

Tum Aemilia, quae verbīs Iūliū dēlectātur, “Ō Iūli” inquit, “mī optime vir! Meus amor ergā tē multō māior
95 est hodiē quam tunc! Tempus amōrem meum nōn minuit, immō vērō auget!”

Iūlius, meus, *voc* Iūli! mī!: “Ō Iūli, mī vir!”
ergā *prp* + *acc*

augēre = māiōrem facere; ↔ minuere

Ad hoc Iūlius ridēns “Ita est ut dīcis” inquit, “nam tunc ego tē amābam, tū mē nōn amābās! Ego miserri-
mus eram omnium adulēsentium, quod tū numquam
100 mē salūtābās, cum mē vidēbās, quamquam ego semper tē salūtābam, cum tē vidēbam. Neque epistulās, quās cotīdiē tibi scribēbam, legēbās, neque flōrēs, quōs tibi multōs mittēbam, accipiēbās, sed omnēs ad mē remittēbās! Propter amōrem nocte vix dormiēbam — semper
105 dē tē cōgitābam...”

miser, *comp* miserior, *sup* miserrimus

Aemilia item dē illō tempore cōgitāns “Ego quoque” inquit “tunc miserrima eram. Amābam enim alium virum Rōmānum, quī mē nōn amābat, quod virgō pauper eram.”

110 Iūlius: “Ille vir pessimus tē dignus nōn erat!”

dignus -a -um (+ *abl*: tē/amōre tuō d.)

Aemilia: “Rēctē dīcis, mī Iūli. Tū sōlus amōre meō dignus erās, tū enim mē amābās, mihi epistulās scribēbās ac flōrēs mittēbās, quamquam pecūniam nūllam habēbam. Certē nōn propter pecūniam mē amābās, Iūli!

115 At nunc tē solum nec ūllum alium virum amō. Fēmina beāta sum, quod maritum bonum habeō, et quia nōs trēs liberōs habēmus et cum magnā familiā in hāc villā

haec (*n pl*) = hae rēsx annīs (*abl*) ante
= ante x annōspauper, *comp* -erior,
sup -errimus
dīves, *comp* dīvitior,
sup dīvitissimusminus pulcher (↔ pul-
chrior) = nōn tam
pulcher

gracilis -e = tenuis

ēsse: edō edimus
ēs ēstis
ēst edunt

magnificā habitāmus, quae familiā nostrā digna est.
Hoc peristylum magnificum, hae columnae, haec signa,
hī flōrēs — haec omnia cotīdiē mē dēlectant! Ō, quam 120
beātī hīc sumus, Iūli! Quantus est deōrum ergā nōs
amor!”

Iūlius: “Est ut dīcis, Aemilia. Decem annīs ante apud
parentēs nostrōs habitābāmus, ipsī parentēs nōndum
erāmus nec familiam habēbāmus. Tū et parentēs tuī 125
pauperēs erātis, in exiguā domō habitābātis nec ūllam
villam habēbātis, sed tamen ego tē amābam...”

Aemilia: “Quārē ego, virgō pauperrima, ā tē, adulēs-
cente dīvitissimō, amābar?”

Iūlius iterum Aemiliam ōsculāns “Tū ā mē amābāris” 130
inquit, “quod pulcherrima erās omnium virginum Rō-
mānārum, prope tam pulchra quam ipsa Venus!”

Aemilia: “Num hodiē minus pulchra sum quam tunc
eram?”

Iūlius faciem uxōris intuēns “Certē” inquit “mātrōna 135
tam pulchra es quam virgō erās, mea Aemilia. Omnēs
pulchritūdinem tuam laudant.” Tūm vērō fōrmam eius
spectāns: “At minus gracilis es quam tunc: eō enim
tempore gracilior erās quam hoc signum Veneris.”

Aemilia signum Veneris aspicit, cuius corpus graci- 140
lius ac minus est quam ipsius. “Certē tam gracilis hodiē
nōn sum” inquit, “sed quārē mē crassiōrem fierī putās?”

Iūlius rīdēns respondet: “Quia nunc cibum meliōrem
ēs quam tunc edēbās!”

145 Aemilia: "Id quod nunc edō nec melius nec pēius est
quam quod apud parentēs meōs edēbam."

Iūlius: "Ergō plūs ēs quam tunc, Aemilia."

150 Postrēmō Aemilia "Certē plūs edō quam solēbam"
inquit, "sed nec plūs nec minus quam opus est. Nimis
stultus vir es, Iūli! Nōne intellegis nōn modo amōrem
nostrum, sed etiam familiam tempore augērī? Num
opus est mē plūs dīcere?"

Amor dōnum est Veneris. Liberī dōna Iūnōnis sunt.

GRAMMATICA LATINA

155 Verbī tempora

Tempus praesēns et praeteritum

Tempus praesēns (nunc): Māne est. Sōl lūcet. Omnēs
vigilant, nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus praeteritum (tunc): Ante trēs hōrās nox erat.

160 Stēllae lūcēbant, sōl nōn lūcēbat. Nēmō vigilābat, omnēs dor-
miēbant. Avēs nōn canēbant.

Praeteritum (pers. III): singulāris -bat -ēbat, plūrālis -bant
-ēbant.

Praeteritum

165 [A] Actīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|bat; [2] pārē|re: pārē-
|bat; [3] scrīb|ere: scrīb|ēbat; [4] dormi|re: dormi|ēbat.

Ante vīgintī annōs Iūlius discipulus tam improbus erat
quam Mārcus nunc est: in lūdō dormiēbat, male computābat,

170 foedē scrībēbat, neque magistrō suō pārēbat.

Mārcus: "Num tū melior discipulus erās, pater, quam ego
sum? Nōne tū in lūdō dormiēbās? Num semper magistrō
pārēbās, bene computābās et pulchrē scrībēbās?" Iūlius: "Ego

multum, *comp* plūs plū-
ris, *sup* plūrimum -ī
paulum, *comp* minus
-ōris, *sup* minimum -ī
opus est = necesse est
/oportet

praesēns -entis (*praes*)
praeteritus -a -um

praeteritum -ī n =
tempus praeteritum
-bat -bant
-ēbat -ēbant

[1] computā|ba|m
computā|bā|s
computā|ba|t
computā|bā|mus
computā|bā|tis
computā|ba|nt
[2] pārē|ba|m
pārē|bā|s
pārē|ba|t
pārē|bā|mus
pārē|bā|tis
pārē|ba|nt

[3]	scrib ēba m	scrib ēbā s	scrib ēba t	scrib ēbā mus	scrib ēbā tis	scrib ēba nt
[4]	dormi ēba m	dormi ēbā s	dormi ēba t	dormi ēbā mus	dormi ēbā tis	dormi ēba nt
	esse era m	esse erā s	esse era t	esse erā mus	esse erā tis	esse era nt
[1,2]	-ba m	-bā s	-ba t	-bā mus	-bā tis	-ba nt
[3,4]	-ēba m	-ēbā s	-ēba t	-ēbā mus	-ēbā tis	-ēba nt
[1]	laudā ba r	laudā bā ris	laudā bā tur	laudā bā mur	laudā bā mini	laudā ba ntur
[2]	timē ba r	timē bā ris	timē bā tur	timē bā mur	timē bā mini	timē ba ntur
[3]	reprehend ēba r	reprehend ēbā ris	reprehend ēbā tur	reprehend ēbā mur	reprehend ēbā mini	reprehend ēba ntur
[4]	pūni ēba r	pūni ēbā ris	pūni ēbā tur	pūni ēbā mur	pūni ēbā mini	pūni ēba ntur
[1,2]	-ba r	-bā ris	-bā tur	-bā mur	-bā mini	-ba ntur
[3,4]	-ēba r	-ēbā ris	-ēbā tur	-ēbā mur	-ēbā mini	-ēba ntur

numquam in lūdō dormiēbam, semper magistrō pārēbam, bene computābam et pulchrē scribēbam! Certē ego discipulus 175 multō melior eram quam tū nunc es!"

Quīntus: "Quid? Num vōs meliōrēs discipulī erātis quam nōs sumus? Nōnne vōs in lūdō dormiēbātis? Num semper magistrō pārēbātis, bene computābātis et pulchrē scribēbātis?"

Iūlius: "Nōs numquam in lūdō dormiēbāmus, semper magistrō 180 pārēbāmus, bene computābāmus et pulchrē scribēbāmus! Certē nōs discipulī multō meliōrēs erāmus quam vōs nunc estis!"

Iūlius vērum nōn dicit: ante vīgintī annōs discipulī tam malī erant quam nunc sunt: in lūdō dormiēbant, male com- 185 putābant, foedē scribēbant, neque magistrō suō pārēbant!

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna prīma</i>	-bam	-bāmus	-ēbam	-ēbāmus
<i>Persōna secunda</i>	-bās	-bātis	-ēbās	-ēbātis
<i>Persōna tertia</i>	-bat	-bant	-ēbat	-ēbant

[B] Passivum. 190

Iūlius magistrum suum nōn timēbat, sed ipse ā magistrō timēbātur! Itaque nōn reprehendēbātur nec pūniēbātur, sed laudābātur ā magistrō.

Mārcus: "Num tū semper ā magistrō tuō laudābāris? Nōn- 195 ne reprehendēbāris ac pūniēbāris?" Iūlius: "Ego ā magistrō meō saepe laudābar, numquam reprehendēbar aut pūniēbar. Ego magistrum nōn timēbam, sed ipse ab eō timēbar!" Mār- cus: "Tūne ā magistrō timēbāris?" Iūlius: "Nōs omnēs ā ma- gistrō timēbāmur. Itaque nōn reprehendēbāmur nec pūniēbā- 200 mur, sed semper laudābāmur!" Mārcus: "Nōn vērum dīcis! Vōs nōn timēbāmini ā magistrō nec semper laudābāmini, sed reprehendēbāmini ac pūniēbāmini!"

In illō lūdō discipulī ā magistrō timēbantur! Itaque nōn reprehendēbantur nec pūniēbantur, sed semper laudābantur.

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna prīma</i>	-bar	-bāmur	-ēbar	-ēbāmur
<i>Persōna secunda</i>	-bāris	-bāmini	-ēbāris	-ēbāmini
<i>Persōna tertia</i>	-bātur	-bantur	-ēbātur	-ēbantur

PENSVM A

Ante x annōs Iūlius apud parentēs suōs habit– nec uxōrem hab–. Iūlius et Aemilia Rōmae habit–. Iūlius Aemiliam am– nec ab eā am–. Ea numquam Iūlium salūt– cum eum vid–, quamquam ipsa ab eō salūt–. Aemilia epistulās Iūlii nōn leg– nec dōna eius accipi–, sed omnia remitt–.

Iūlius: “Tunc ego tē am– nec ā tē am–, nam tū alium virum am– nec ab eō am–. Ego miser er– et tū misera er–. Tunc apud parentēs nostrōs habit–. Tū et parentēs tuī in parvā domō habit–. Vōs ā mē salūt–, quamquam pauperēs er–.”

PENSVM B

Iūlius, quī — Aemiliae est, — suam nec — aliam fēminam amat. Quīntus — quam Mārcus et — quam Iūlia est.

— peristylī xvi altīs — sustinētur. Inter columnās III — stant. Iūnō, — [= uxor] Iovis, — mātērōnarum est. Nēmō deōrum — marītus est quam Iūppiter. Inter omnēs deōs Iūppiter — marītus est.

Ante x annōs Aemilia nōn mātērōna, sed — erat. Tunc Iūlius — xxii annōrum erat. Pater Iūlii vir — [= pecūniōsus] erat. Quī nōn dīves, sed — est, in parvā — habitat. Rōmae multī hominēs habitant, — quam in ūllā aliā urbe. Rōma est urbs — imperiī Rōmānī.

PENSVM C

Quae est coniūnx Iovis?

Num Iūppiter bonus marītus est?

Cuius filiū est Cupīdō?

Estne Quīntus māior quam Mārcus?

Ubi parentēs Iūlii habitābant?

Cūr Iūlius tunc miser erat?

Cūr Aemilia Iūlium nōn amābat?

Num Iūlius Aemiliam propter pecūniam amābat?

Cūr Aemilia nunc beāta est?

Hodiēne Aemilia minus pulchra est quam tunc?

Vocābula nova:

uxor
marītus
columna
signum
tēctum
dea
coniūnx
mātērōna
amor
pulchritūdō
adulēscēns
virgō
domus
templum
forum
dōnum
flōs
melior
pēior
optimus
pessimus
māior
minor
māximus
minimus
magnificus
plūrēs
plūrimī
dīves
pauper
miser
beātus
dignus
gracilis
convenīre
possidēre
mittere
remittere
ōsculārī
minuere
augēre
opus esse
mī
ūllus
tamen
cotīdiē
minus
plūs
ergā
praesēns
praeteritum

vīcēsīmus -a -um
= xx (20.)

cūnae

parvulus -a -um = parvus
fārī = loquī
īn-fāns -antis *m/f*
cūnae -ārum *f/pl*

somnus -ī *m*

necessārius -a -um
< necesse
carēre + *abl*: cibō *c.*
= sine cibō esse
postulāre = poscere
vāgīre = 'vā' facere,
plōrāre (ut īnfāns)

lac lactis *n*

alere (īnfantem) = cibum
dare (īnfantī)
sī-ve = vel sī
mulier -eris *f* = fēmina

aliēnus -a -um = nōn
suus, alterius
nūtrīx -īcis *f*

nōlunt (< ne-volunt)
= nōn volunt

PARENTES

Puerī parvulī quī nōndum fārī possunt īnfantēs dīcun- 1
tur. Parvulus īnfāns in cūnīs cubāre solet. Cūnae sunt
lectulus īnfantis. Īnfāns multās hōrās dormit nōn solum
nocte, sed etiam diē; nam longus somnus īnfantī tam
necessārius est quam cibus. Īnfāns neque somnō neque 5
cibō carēre potest. Quōmodo īnfāns, quī fārī nōn potest,
cibum postulat? Īnfāns quī cibō caret magnā vōce vāgit.
Ita parvulus īnfāns cibum postulat. Tum māter accurrit
atque īnfantem ad pectus suum appōnit. Īnfāns lac mā-
tris bibit. Parvulus īnfāns, cui dentēs nullī sunt, nōn 10
pāne, sed lacte vīvit.

Sī māter īnfantem suum ipsa alere nōn potest sive
nōn vult, īnfāns ab aliā muliere alitur, quae eī in locō
mātris est. Mulier quae aliēnum īnfantem alit nūtrīx
vocātur. Multī īnfantēs Rōmānī nōn ā mātribus suīs, 15
sed ā nūtrīcibus aluntur. Multae mātres īnfantēs suōs
ipsae alere nōlunt.

Ante quīnque annōs Iūlia parvula infāns erat. Tunc infāntem in cūnīs habēbat Aemilia. Nunc ea parvulō

20 infānte caret: cūnae vacuae sunt.

Sed post paucōs mēnsēs novus infāns in cūnīs erit. Aemilia rūrsus parvulum infāntem habēbit neque cūnae vacuae erunt. Tum Iūlius et Aemilia quattuor liberōs habēbunt. Aemilia laeta cūnās movēbit et parvā vōce

25 cantābit: “Lalla”. Pater infāntem suum in manibus portābit eumque nōn minus amābit quam māter. Pater et māter infāntem suum aequē amābunt.

Annō post pater et māter ab infānte suō appellābuntur. Aemilia autem ‘mamma’ appellābitur, nōn ‘māter’,

30 neque Iūlius ‘pater’, sed ‘tata’ appellābitur; neque enim infāns ipsa nōmina ‘patris’ et ‘mātris’ dīcere poterit. Infāns igitur parentibus suis dīcet: “Mamma! Tata!” Neque solum prīma verba, sed etiam prīmōs gradūs faciet infāns. Initiō pater eum sustinēbit ac manū dūcet,

35 mox vērō infāns sōlus ambulāre incipiet neque ā parentibus sustinēbitur neque manū dūcētur. Infāns ambulāns ā parentibus laetīs laudābitur. Simul infāns plūra verba discet et mox rēctē loquī sciet.

Utra infāntem Aemiliae alet, māterne an nūtrix? Infāns ā mātre alētur. Aemilia ipsa infāntem vāgientem ad

40 pectus suum appōnet. Infāns lac mātris bibet, nōn nūtrīcis. Tum māter infāntem in cūnās impōnet. Vesperī duae ancillae cūnās in cubiculum parentum portābunt atque ante lectum eōrum pōnent. Sī infāns bene dor-

pot-erit

gradus -ūs *m*

mox = brevī tempore
post

prīmī gradūs infāntis

vesperī (*adv*) ↔ māne

col-loquī (< cum + lo-
quī) = inter sē loquī

futūrus -a -um: (tempus)
futūrum ↔ praeteritum
sermō -ōnis *m* = id quod
dīcitur, verba

(ego) volō, (tū) vīs,
(is) vult
nōlō (< ne-volō) = nōn
volō

fīliola -ae *f* = parva
fīlia

profectō = certē

nēmō, *acc* nēminem
magis ↔ minus

rārō (*adv*) ↔ saepe
velle: volō volumus
vīs vultis
vult volunt
adversus *prp* + *acc*
manēre (= nōn abīre)

→ } ōstium
ad ōstium versus =
adversus ōstium
nōlī abīre! = manē!

pergere (= nōn dēsinerē)
colloquium -ī *n* < colloquī

miet nec vāgiet, parentēs quoque bene dormient neque 45
ab infante vāgiente ē somnō excitābuntur. —

Iūlius adhūc in peristylō cum uxōre colloquitur. Ae- 11
milia fessa in sellā cōnsīdit. Marītus et uxor iam nōn dē
tempore praeteritō colloquuntur, sed dē tempore fu-
tūrō. Sermō eōrum est dē rēbus futūrīs. 50

Iūlius, quī iam intellegit Aemiliam novum infāntem
exspectāre, “Ō Aemilia!” inquit, “Mox parvulum fīlium
habēbimus.”

Aemilia: “Fīlium? Iam duōs fīliōs habēmus. Ego alte-
ram fīliam habēre volō, plūrēs quam duōs fīliōs nōlō! 55
Cūr tū fīlium habēre vīs, Iūlī? Nōnne laetus eris, sī
fīliolam habēbis? Num parvulam fīliam minus amābis
quam fīlium?”

Iūlius: “Profectō laetus erō, sī alteram fīliam habēbō.
Nēminem magis amābō quam parvulam fīliam.” 60

Aemilia: “Iam fīliōs tuōs magis amās quam tuam Iū-
liam fīliolam: Mārcum et Quīntum saepe laudās, sed Iū-
liam rārō laudās, quamquam proba est puella. Vōs virī
fīliōs modo habēre vultis, fīliās nōn amātis!” Aemilia
surgit atque gradum adversus ōstium facit. 65

Iūlius: “Manē hīc apud mē, Aemilia!”

Aemilia alterum gradum ad ōstium versus facit, tum
incerta cōnsistit.

Iūlius: “Nōlī abīre! Tēcum colloquī volō.”

Aemilia nōn abīt, sed apud marītum manet. Coniu- 70
gēs colloquī pergunt. Ecce colloquium eōrum:

Iūlius: “Nōs virī nōn filiōs tantum, sed etiam filiās habēre volumus, nec filiās minus amāmus quam filiōs. Certē mulierēs rārius ā liberīs suīs discēdunt...”

rārō *adv*, *comp* rārius,
sup rārissimē

75 Aemilia: “Multae mātērēs īnfantēs suōs apud nūtrīcēs relinquunt, ego vērō manēbō apud īnfantem meum: numquam ab eō discēdam! Sī aeger erit, ipsa eum cūrābō tōtamque noctem apud eum vigilābō; nēmō īnfantem aegrum tam bene cūrāre potest quam mātēr ipsa.”

80 Iūlius: “Nōnne ab īnfante sānō discēdēs?”

Aemilia: “Minimē! Bona mātēr semper apud īnfantem suum manēre dēbet. Sīve īnfāns valet sīve aegrōtat, mātēr ipsa eum cūrāre et alere dēbet — hoc est mātēris officium!”

minimē = certē nōn
(discēdam)
sī-ve ... sī-ve = sī ...
vel sī
dēbere

officium -ī n: mātēris
officium est = mātēr
dēbet

85 Iūlius: “Tūne ipsa īnfantem tuum lacte tuō alēs?”

Aemilia: “Profectō īnfantem meum ipsa alam. Ego faciam officium meum! Neque solum diē, sed etiam nocte apud īnfantem erō: semper cum eō dormiam.”

Iūlius: “Quid? Nōs et īnfāns in eōdem cubiculō dormiēmus? Vix ūnam hōram dormīre poterimus, sī īnfāns vāgiet. Sī tū et īnfāns tuus in cubiculō nostrō dormiētis, ego profectō in aliō cubiculō dormiam, ubi ab īnfante vāgiente nōn excitābor!”

pot-erimus

Aemilia: “Ō Iūlī! Ita loquitur homō quī officium suum nescit!”

Iūlius: “Meum officium est pecūniam facere ac magnam familiam alere, nōn cum īnfante vāgiente cubāre! Somnus virō industriō necessārius est!”

pergere : loquī pergere
plūra : plūra verba

ūnā cum = simul cum
occurrere + dat:

Syra Aemiliae in ōstiō
occurrit

silēre = tacēre

silentium -ī n (< silēns)
↔ sermō

ad-vehere

domum = ad domum
suam
re-vertī = red-īre

Aemilia irāta “Nōlī pergere!” inquit, “Plūra ā tē audīre nōlō!” atque iterum ad ōstium versus īre incipit. 100

“Manē, Aemilia!” inquit Iūlius, “Nōlī ita mē relinquere!” sed illa adversus ōstium īre pergit.

Tum vērō Syra, quae eō ipsō tempore peristylum intrat ūnā cum Iūliā, dominae in ōstiō occurrit. III

Aemilia ante Syram et Iūliam cōsistēns “Quid vultis?” inquit, “Cūr nōn manētis in hortō?” 105

Syra: “Quia mox imbrem habēbimus: ecce caelum nūbibus ātrīs operitur. Sī in hortō manēbimus, ūmidae erimus. Vōs quoque ūmidī eritis, dominī, sī hīc in peristylō manēbitis.” 110

Iūlius caelum spectāns “Rēctē dīcis” inquit, “Illae nūbēs imbrem afferent. Venīte mēcum in ātrium! Mox sōl rūsus lūcēbit.”

Iūlius ātrium intrat; Aemilia eum sequitur ūnā cum Iūliā et Syrā. In ātriō Iūlius et Aemilia silentēs imbrem in impluvium cadentem aspiciunt. Iūlia silentium parentum animadvertit, et “Quid silētis?” inquit, “Estisne trīstēs? Ego vōs cōsōlābor!” 115

Aemilia: “Cōgitāmus dē... miserīs nautīs, quōrum officium est nāvigāre, sive mare tranquillum sive turbulentum est. Multī nautae nunc in mare merguntur, dum rēs necessāriās ex terrīs aliēnīs in Italiam advehere cōnantur. Ō, miserōs nautās, quī numquam domum revertentur! Ō, miserōs liberōs nautārum, quī post hanc tempestātem patrēs suōs nōn vidēbunt!” 120 125

Iūlia: “Ego laetor quod pater meus nauta nōn est et domī apud nōs manēre potest.”

domī = in domō suā

Iūlius, quī crās Rōmam ībit, “Nōn semper” inquit “mihi licet apud vōs manēre, Iūlia. Necesse est mihi

crās = diē post hunc diem

130 crās rursus ā vōbīs discēdere, nec vērō in terrās aliēnās ībō, ut nauta.”

vōs, *abl* vōbīs: ā vōbīs

Iūlia: “Quō ībis, tata? Quandō revertēris? Ego et māmamma tē sequēmur!”

ire: ībō ībimus
ībis ībitis
ībit ībunt

Iūlius: “Quārē mē sequēminī? Rōmam proficīscar, unde tertiō quōque diē revertar, sī poterō.”

pot-erō

Iūlia: “Nōlī ā nōbīs discēdere! Vel sī necesse erit domō abīre, nōn modo tertiō quōque diē, sed cotīdiē ad nōs revertī dēbēs. Hoc postulō ā tē! Nōlō tē carēre, tata. Cotīdiē tibi occurram.”

nōs, *abl* nōbīs: ā nōbīs

domō = ā domō suā

140 Iūlius: “Audīsne, Aemilia? Iūlia dīcit ‘sē patre suō carēre nōlle’, ergō mē nōn minus dīligit quam tē. Atque ego profectō filiam meam aequē dīligō ac filiōs. Nec alteram filiam minus dīligam.”

nōlle *īnf* (< ne- + velle)
= nōn velle
dīligere = amāre (ut parentēs liberōs suōs)
aequē (ac) = nec magis nec minus (quam)

Iūlia: “Quam ‘alteram filiam’ dīcis? Mihi soror nōn est.”

Iūliō silente = dum
Iūlius silet
Iūliola = parva Iūlia

Iūliō silente, Aemilia “Nōnne gaudēbis, Iūliola” inquit, “sī parvulam sorōrem habēbis?”

Iūlia: “Sorōrem habēre nōlō! Nam sī sorōrem habēbō, ea sōla ā vōbīs amābitur, ego nōn amābor!”

150 Aemilia: “Certē tū nōn minus ā nōbīs amāberis: tū et parvula soror aequē amābiminī.”

Iūlia: “Sī aequē amābimur, laeta erō. Sed multō ma-

filiolus -ī m = parvus
filius

nolumus (< ne-volumus)
= nōn volumus

decēre = dignus esse;
eam decet = eā dignus
est, eī convenit
nōlī! (sg) nōlīte! (pl)

futūrum (fut)

- [1] computā|b|ō
computā|b|is
computā|b|it
computā|b|imus
computā|b|itis
computā|b|unt
- [2] pārē|b|ō
pārē|b|is
pārē|b|it
pārē|b|imus
pārē|b|itis
pārē|b|unt
- [3] scrīb|a|m
scrīb|ē|s
scrīb|ē|t
scrīb|ē|mus
scrīb|ē|tis
scrīb|ē|nt

gis laetābor, sī frātre habēbō, mamma! Nōne tū quo-
que laetāberis, tata, sī filiolum habēbis?”

Iūlius silet. Aemilia vērō, antequam Iūlia silentium 155
patris animadvertit, “Nōlī dīcere ‘tatam’ et ‘mammam’,
Iūliola!” inquit, “Ea nōmina ā tē audīre nolumus. Ita
loquuntur parvulī infāntēs, nec sermō infāntium tē de-
cet. ‘Patrem’ et ‘mātre’ dīcere oportet.”

Iūlia: “Sī infāns nōn sum, nōlīte mē ‘Iūliolam’ vo- 160
cāre! Id nōmen mē nōn decet. Mihi nōmen est ‘Iūlia’.”

Aemilia: “Rēctē dīcis, Iūlia. Tū igitur ā nōbīs ‘Iūlia’
vocāberis, et nōs ā tē ‘pater’ et ‘māter’ vocābimur.”

Iūlia: “Ita semper ā mē vocābiminī, tata et mamma!”

GRAMMATICA LATINA

165

Verbī tempora

Tempus futūrum

Tempus praesēns: Diēs est. Sōl lūcet. Omnēs vigilant.
Nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus futūrum: Mox nox erit. Sōl nōn lūcēbit, sed stēllae 170
lūcēbunt. Omnēs dormient. Nēmō vigilābit. Nūlla avis canet.

Futūrum (pers. III): singulāris -bit -et, plūrālis -bunt -ent.

[A] Āctīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|bit; [2] pārē|re: pārē- 175
|bit; [3] scrīb|ere: scrīb|et; [4] dormī|re: dormi|et.

Malus discipulus: “Ab hōc diē bonus discipulus erō, magis-
ter: numquam in lūdō dormiam, semper tibi pārēbō, bene
computābō et pulchrē scrībam!” Magister: “Quid? Tūne bo-
nus discipulus eris? Id fierī nōn potest! Crās rūsus in lūdō
dormiēs, male computābis, foedē scrībēs, nec mihi pārēbis!” 180
Crās discipulus tam malus erit quam hodiē est: in lūdō dor-
miet, male computābit, foedē scrībet, nec magistrō pārēbit.

Malī discipulī: “Ab hōc diē bonī discipulī *erimus*, magister:
numquam in lūdō dormiēmus, semper tibi pārēbimus, bene
185 computābimus et pulchrē scribēmus!” Magister: “Quid? Vōs-
ne bonī discipulī *eritis*? Id fierī nōn potest! Crās rūrsus in
lūdō dormiētis, male computābitis, foedē scribētis, nec mihi
pārēbitis!” Crās discipulī tam improbī *erunt* quam hodiē sunt:
in lūdō dormient, male computābunt, foedē scribent, nec ma-
190 gistrō pārēbunt.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prīma</i>	-bō	-bimus	-am	-ēmus
<i>Persōna secunda</i>	-bis	-bitis	-ēs	-ētis
<i>Persōna tertia</i>	-bit	-bunt	-et	-ent

195 [B] Passīvum.

Filius: “Ab hōc diē bonus discipulus *erō*. Ergō ā magistrō
laudābor, nōn reprehendar.” Pater: “Tū nōn laudāberis, sed
reprehendēris ā magistrō!” Crās discipulus rūrsus ā magistrō
reprehendētur, nōn laudābitur.
200 Filiū: “Ab hōc diē bonī discipulī *erimus*. Ergō ā magistrō
laudābimur, nōn reprehendēmur.” Pater: “Vōs nōn laudābi-
minī, sed reprehendēminī ā magistrō!” Crās discipulī rūrsus ā
magistrō reprehendentur, nōn laudābuntur.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
205 <i>Persōna prīma</i>	-bor	-bimur	-ar	-ēmur
<i>Persōna secunda</i>	-beris	-biminī	-ēris	-ēminī
<i>Persōna tertia</i>	-bitur	-buntur	-ētur	-entur

PENSVM A

Mox novus infāns in cūnīs Aemiliae er-. Aemilia rūrsus in-
fantem hab-. Tum quattuor liberī in familiā er-. Iūlius et
Aemilia quattuor liberōs hab-. Aemilia infāntem suum am-.
Iūlius et Aemilia infāntem suum aequē am-. Annō post in-
fāns prīma verba disc- et primōs gradūs faci-. Infāns ambu-
lāns ā parentibus laud-.

Aemilia: “Ego infāntem meum bene cūr-: semper apud
eum man-, numquam ab eō discēd-.” Iūlius: “Certē bona

[4]	dormi	a m
	dormi	ē s
	dormi	e t
	dormi	ē mus
	dormi	ē tis
	dormi	e nt
esse	erō	erimus
	eris	eritis
	erit	erunt

[1,2]	-b ō	-b imus
	-b is	-b itis
	-b it	-b unt
[3,4]	-a m	-ē mus
	-ē s	-ē tis
	-e t	-e nt

laudā	b or
laudā	b eris
laudā	b itur
laudā	b imur
laudā	b iminī
laudā	b untur
reprehend	a r
reprehend	ē ris
reprehend	ē tur
reprehend	ē mur
reprehend	ē minī
reprehend	e ntur

[1,2]	-b or	-b imur
	-b eris	-b iminī
	-b itur	-b untur
[3,4]	-a r	-ē mur
	-ē ris	-ē minī
	-ē tur	-e ntur

Vocābula nova:

infāns
 cūnae
 somnus
 lac
 mulier
 nūtrix
 gradus
 sermō
 filiola
 filiolus
 colloquium
 officium
 silentium
 parvulus
 necessārius
 aliēnus
 futūrus
 ūmidus
 fārī
 carēre
 postulāre
 vāgīre
 alere
 colloquī
 volō
 vīs
 volumus
 vultis
 manēre
 pergere
 cūrāre
 dēbēre
 occurrere
 silēre
 advehere
 revertī
 diligere
 decēre
 nōlle
 domō
 mox
 magis
 rārō
 crās
 adversus
 ad... versus
 nōli nōlite
 sive... sive
 profectō
 minimē
 ūnā cum

māter er–, Aemilia: infāntem tuum ipsa cūr– nec eum apud nūtrīcem relinqu–.” Aemilia: “Etiam nocte apud infāntem er–, semper cum eō dorm–. Nōs et infāns in eōdem cubiculō dorm–.” Iūlius: “Nōn dormiēmus, sed vigil–! Nam certē ab infānte vāgiente excit–!” Aemilia: “Ego excit–, tū bene dormi– nec excit–!”

PENSVM B

Parvulus puer quī in — iacet — appellātur. Infāns quī cibō — magnā vōce —. Nōn pānis, sed — cibus infāntium est. Nūtrīx est — [= fēmina] quae nōn suum, sed — infāntem —. Multāe mātres infāntēs suōs ipsae alere —.

Marītus et uxor iam nōn dē tempore praeteritō —, sed dē tempore —. Aemilia: “Cūr tū filium habēre —, Iūli? Ego alteram filiā habēre —, plūrēs quam duōs filiōs — [= nōn volō]. Vōs virī filiōs tantum —! Filiōs — diligitis quam filiās!” Iūlius — [= tacet]. Aemilia irāta — adversus ōstium facit, sed Iūlius “— hīc apud mē!” inquit, “— discēdere!” Aemilia manet ac loquī —: “Bona māter apud infāntem suum manēre —, hoc mātis — est. Nēmō enim infāntem melius — potest quam māter ipsa.”

PENSVM C

Ubi parvulus infāns cubat?
 Quid facit infāns quī cibō caret?
 Quid est cibus infāntium parvulōrum?
 Num omnēs infāntēs ā mātribus suīs aluntur?
 Quae sunt prīma verba infāntis?
 Quandō Aemilia novum infāntem habēbit?
 Cūr Aemilia ā marītō suō discēdere vult?
 Cūr Iūlius in aliō cubiculō dormīre vult?
 Quid Aemilia officium mātis esse dicit?
 Cūr Syra et Iūlia in hortō nōn manent?
 Cūr Iūlia sorōrem habēre nōn vult?

PVGNA DISCIPVLORVM

- 7 Ecce puer quī ē lūdō domum revertitur. Quis est hic puer? Mārcus est, sed difficile est eum cognōscere, nam sordidus est et sanguis dē nāsō eius fluit. Hodiē māne vestīmenta Mārcī munda erant atque tam candida quam
- 5 nix nova, nunc vērō sordida et ūmida sunt. Cūr vestis Mārcī ūmida est? Vestis ūmida est, quod Mārcus per imbrem ambulāvit. Nec modo Mārcus, sed etiam Titus et Sextus per imbrem ambulāvērunt. Omnēs discipulī vestīmentīs ūmidīs domum revertuntur.
- 10 Sed cūr sanguis dē nāsō fluit Mārcō? Sanguis eī dē nāsō fluit, quod Mārcus ā Sextō pulsātus est. Nōne Mārcus Sextum pulsāvit? Prīmum Sextus ōs Mārcī pugnō pulsāvit, deinde Mārcus et Titus Sextum pulsāvērunt. Sextus, quī māior est quam cēterī discipulī,
- 15 cum Mārcō et Titō pugnāvit et ab iīs pulsātus est. Puerī pugnāvērunt in viā angustā quae Tūsculō ad villam Iūliī fert.

mundus -a -um = pūrus
candidus -a -um = albus
(ut nix)
vestis -is f = vestīmenta

Mārcus ā Sextō pulsātus est
(pass) = Sextus Mārcum
pulsāvit (āct)

pugnāre cum = pugnāre
contrā
angustus -a -um ↔ lātus

via fert = via dūcit (ad)

genū -ūs *n*, *pl* genua
-uum

humus -ī *f* = terra; humī
(*loc*) = in humō

genū

cruor -ōris *m* = sanguis
cōn-spicere -iō = vidēre
meus filius, *voc* mī fili!

cornua

bōs bovis *m/f*

cornū -ūs *n* (*dēcl IV*):

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	cornū	cornua
<i>acc</i>	cornū	cornua
<i>gen</i>	cornūs	cornuum
<i>dat</i>	cornū	cornibus
<i>abl</i>	cornū	cornibus

Nōn modo vestis, sed etiam faciēs et manūs et genua
Mārcī sordida sunt. Cūr tam sordidus est puer? Sordi-
dus est quod humī iacuit; humus enim propter imbrem 20
ūmida et sordida est. Et Mārcus et Sextus humī iacuē-
runt. Primum Mārcus iacuit sub Sextō. Titus vērō Mār-
cum vocāre audīvit ac Sextum oppugnāvit. Mox Sextus
ipse humī iacēns ā duōbus puerīs pulsātus est; magnā
vōce patrem et mātrem vocāvit, nec vērō parentēs eum 25
audīverunt: vōx Sextī ā nullō praeter puerōs audīta est.

Mārcus ātrium intrāns nōn statim ā patre suō cognōs- 11
citur, sed cum primum filius patrem salūtāvit, Iūlius
vōcem filiī cognōscit. Tum cruōrem in faciē eius cōnspi-
ciēns exclāmat pater: “Ō mī fili! Quis tē pulsāvit?” 30

Mārcus: “Bōs īrātus cornū mē pulsāvit!”

Iūlius: “Id vērū nōn est! Is quī tē pulsāvit cornua
nōn gerit. Ā quō pulsātus es?”

Mārcus: “Ā Sextō pulsātus sum.”

Iūlius: “Intellegēbam tē nōn cornibus, sed pugnīs 35
pulsātum esse. At cūr tū pulsātus es? Certē nōn sine
causā Sextus tē pulsāvit. Incipe ab initiō: ille primum ā
tē pulsātus est!”

Mārcus: “Minimē! Primum ille mē pugnō pulsāvit
sine causā, deinde ego illum pulsāvī!” 40

Iūlius: “Tūne sōlus Sextum pulsāvistī?”

Mārcus: “Ego et Titus eum pulsāvimus.”

Iūlius: “Quid? Vōs duo ūnum pulsāvistis? Duo cum
ūnō pugnāvistis?”

45 Mārcus sē et Titum excūsāre cōnātur: “At pugnāvi-
mus cum puerō māiōre. Sōlus Sextum vincere nōn pos-
sum, nam is multō māiōr ac validior est quam ego.
Sextus tam validus est quam bōs!”

Iūlius: “Et tū tam sordidus es quam porcus! Cūr sor-
50 dida est vestis tua nova? Humīne iacuistī?”

Mārcus: “Humī iacuī: Sextus mē tenuit. Sed is quo-
que humī iacuit: nōs eum tenuimus!”

Iūlius: “Iam satis audīvī dē pugnā vestrā indignā.
Nam certē nōn decet pulsāre puerum minōrem, sed
55 duōs puerōs cum ūnō pugnāre indignissimum est —
hoc nullō modō excūsārī potest! Nōlī mihi plūs nārrāre
dē hāc rē! Age, ī in cubiculum tuum ac mūtā vestīmen-
ta! Dāvus tibi alia vestīmenta dabit.”

Mārcus Dāvum sequitur in cubiculum, ubi cruōrem
60 et sordēs ē faciē, manibus, genibus lavat ac vestīmenta
mūtāt. Puer vestem sordidam pōnit aliamque vestem
mundam et candidam induit.

Interim Aemilia ātrium intrat. Māter familiās statim
sordēs et vestīgia Mārcī in solō cōspicit et “Sordidum
65 est hoc solum!” inquit, “Aliquis pedibus sordidīs in solō
mundō ambulāvit! Quis per ōstium intrāvit? aliquis ē
familiā nostrā?”

“Porcus intrāvit!” ait Iūlius.

Aemilia: “Quid ais?”

70 Iūlius: “‘Porcum intrāvisse’ āiō.”

Aemilia: “Ain’ tū? Porcusne ātrium intrāvit?”

ex-cūsāre ↔ accūsāre

porcus -ī *m*

humī-ne

pugna -ae *f* < pugnāre
in-dignus -a -um = nōn
dignus
nōn decet = indignum
est

sordēs -ium *f pl*

(vestem) pōnere
↔ induere

interim = dum haec
aguntur
solum -ī *n*

ali-quis (: nesciō quis)
ali-quid (: nesciō quid)

ait = dicit
āiō —
ais —
ait āiunt

ain’? = ais-ne?

post-quam ↔ ante-
quam

lūdō-ne

sum fuī
es fuistī
est fuit

esse fuisse

falsus -a -um ↔ vērū
mentīrī = falsum dicere

multa (*n pl*) = multae rēs
cētera (*n pl*) = cēterae rēs
nōs, dat nobīs

quā dē causā? = dē quā
causā? = cūr?
omnia (*n pl*) = omnēs rēs
(↔ nihil)

crēdere = vērū esse
putāre

Iūlius: “‘Porcus’ quī intrāvit est tuus Mārcus filius!”
Iūlius ‘Mārcum intrāvisse’ dīcit, at nōn dīcit ‘eum ā
Sextō pulsātum esse et humī iacuisse.’

Aemilia, quae iam intellegit puerum sordidum ā pa- 75
tre ‘porcum’ appellātum esse, “Ubi est Mārcus?” in-
quit, “Cūr nōndum mē salūtāvit?”

Iūlius: “Mārcus lavātur et vestem mūtāt.”

Mārcus, postquam vestem mūtāvit, mundus redit et III
mātre salūtāt. 80

“Salvē, mī filī!” inquit māter, “Bonus es puer, quod
statim vestem mūtāvistī. In lūdōne quoque bonus puer
fuistī?”

Mārcus: “Profectō bonus puer fuī, māter. Laudātus
sum ā magistrō.” Mārcus dīcit ‘sē bonum puerum fuisse 85
et laudātum esse’, quamquam puer improbus fuit et ā
magistrō verberātus est. Quod dīcit nōn vērū, sed
falsum est: Mārcus mentītur.

Iūlius: “Quid magister vōs docuit hodiē?”

Mārcus: “Multa nōs docuit: legere et scrībere et com- 90
putāre et cētera. Prīmum magister nōbīs aliquid recitā-
vit, nesciō quid: nihil enim audīvī praeter initium!”
Mārcus dīcit ‘sē nihil audīvisse praeter initium’, id
quod vērū est.

Aemilia: “Quā dē causā nōn omnia audīvistī?” 95

Iūlius: “Hahae! Magistrō recitante, Mārcus dormī-
vit!” Iūlius ‘Mārcum dormīvisse’ dīcit, nec vērō māter
id crēdit.

Aemilia: “Audīsne, Mārce? Pater dīcit ‘tē in lūdō
100 dormīvisse’! Nōnne falsum est quod dīcit pater? Num
tū vērē in lūdō dormīvistī?”

Mārcus: “Ita est ut dīcit pater. Nec vērō ego sōlus
dormīvī: omnēs dormīvimus!”

Aemilia: “Ain’ vērō? In lūdō dormīvistis? Malī disci-
105 pulī fuistis! Nōnne pūnītī estis ā magistrō?”

Mārcus: “Certē malī discipulī fuimus ac pūnītī su-
mus: omnēs verberātī sumus ā magistrō. Adhūc mihi
dolet tergum. Sed paulō post magister litterās meās
laudāvit. Tabellam vōbīs ostendam. Ecce tabella mea.”

110 Mārcus parentibus nōn suam, sed aliēnam tabellam
ostendit. Cuius est ea tabella? Sextī est: Mārcus enim
tabellās eōrum mūtāvit inter pugnam! Nōn Mārcus,
sed Sextus scrīpsit litterās quae in eā tabellā leguntur.
Aemilia vērō, quae tabellam Mārcī esse crēdit, ā filiō
115 suō improbō fallitur. Nōn difficile est mātrem Mārcī
fallere!

Aemilia: “Tūne ipse hās litterās pulcherrimās scrīp-
sistī?”

Mārcus: “Ipse scrīpsī profectō. Mihi crēde!”

120 Mārcus mentītur; nam id quod Mārcus ‘sē ipsum
scrīpsisse’ dīcit, ā Sextō scrīptum est. Sed Aemilia,
quae litterās ā Mārcō scrīptās esse crēdit, “Aspice,
Iūli!” inquit, “Mārcus ipse haec scrīpsit et ā magistrō
laudātus est. Quid dīxit magister, Mārce? Nārrā nōbīs
125 omnia!”

tabella -ae *f* = parva
tabula
vōs, *dat* vōbīs

scrīps- < scrīb-

crēdere + *dat*: mihi
crēde! = crēde id
quod dīcō!

scrīpt- < scrīb-

haec (*n pl*) = hae rēs
dīx- < dīcs-

dubitāre = incertus esse;
dubitāre (dē) ↔ crē-
dere

sūmps- < sūms-

falsa (n pl) = rēs falsae

Mārcus iterum mentitur: “Dixit ‘mē pulcherrimē et rēctissimē scrīpsisse’.” (Nōs vērō scīmus magistrum aliud dīxisse!)

Iūlius, quī Mārcum discipulum pigerrimum esse scit, iam dē verbīs eius dubitāre incipit. Aemilia vērō nihil 130 dubitat, sed omnia crēdit!

Aemilia: “Cēterī discipulī nōnne rēctē scrīpsērunt?”

Mārcus: “Minimē! Titus et Sextus prāvē scrīpsērunt et malī discipulī fuērunt, nec ā magistrō laudātī sunt. Ego sōlus laudātus sum!” 135

Iūlius: “Vōsne omnēs eadem vocābula scrīpsistis?”

Mārcus: “Omnēs eadem scrīpsimus, sed ego sōlus rēctē scrīpsī — ut iam vōbīs dīxī.”

Iam Iūlius, quī Sextum discipulum industrium ac prūdentem esse scit, Mārcō nōn crēdit. Mārcus patrem 140 suum fallere nōn potest. Ergō Iūlius, quī interim tabel- lam in manūs sūmpsit, “Mentīris, Mārce!” inquit, “Hoc tuā manū scrīptum nōn est. Falsa sunt omnia quae nō- bīs nārrāvistī!”

Aemilia vērō “Quā dē causā” inquit “eum falsa dīx- 145 isse putās? Cūr nōn crēdis filiō tuō?”

Sed antequam Iūlius ad haec respondēre potest, ali- quis iānuam pulsatur. Quis pulsatur? Vidē capitulum quod sequitur!

150 GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

Praeteritum perfectum et imperfectum

Nox obscura erat: nulla luna caelum illustrabat; caelum neque luna neque stellis illustrabatur.

155 Tum fulgur caelum illustravit; caelum obscurum fulgure clarissimō illustratum est.

‘Illustrabat, illustrabatur’ est praeteritum imperfectum. ‘Illustravit, illustratum est’ praeteritum perfectum est.

Perfectum

160 [A] Activum.

Marcus dicit ‘se Sextum pulsavisse’: ‘Ego Sextum pulsavi.’ Iulius: ‘Tūne sōlus eum pulsavisti?’ Marcus: ‘Ego et Titus eum pulsavimus.’ Iulius: ‘Vosne ūnum pulsavistis?’ Primum Marcum pulsavit Sextus, tum Marcus et Titus eum pulsavērunt.

Infinitivus perfecti: pulsāv|isse.

*Singulāris**Plūrālis*

Persōna prīma pulsāv|i pulsāv|imus

Persōna secunda pulsāv|istī pulsāv|istis

170 *Persōna tertia* pulsāv|it pulsāv|ērunt

Exempla: [1] recitā|re: recitāv|isse; [2] pārē|re: pārū|isse; [3] scrīb|ere: scrīps|isse; [4] audī|re: audīv|isse.

Marcus malus discipulus fuit: male recitavit, foedē scrīpsit, in lūdō dormīvit, nec magistrō pārūit. Sed Marcus dicit ‘se bonum discipulum fuisse, bene recitavisse, pulchrē scrīpsisse, magistrō pārūisse, nec in lūdō dormīvisse’: ‘Ego bonus discipulus fui, bene recitavi, pulchrē scrīpsī, magistrō pārūi, nec in lūdō dormīvi!’ Iulius: ‘Mentiris, Mārce! Tū malus discipulus fuistī, male recitavistī, foedē scrīpsistī, in lūdō dormīvistī, nec magistrō pārūistī!’

180

Marcus et Titus malī discipulī fuērunt, male recitāvērunt, foedē scrīpsērunt, in lūdō dormīvērunt, nec magistrō pārūērunt. Marcus et Titus: ‘Nōs bonī discipulī fuimus, bene reci-

perfectum (*perf*)im-perfectum (*imperf*)

pulsāvisse

pulsāvī	pulsāvimus
pulsāvistī	pulsāvistis
pulsāvīt	pulsāvērunt

-isse

I	-ī	-imus
II	-istī	-istis
III	-it	-ērunt

[1] recitā-: recitāv-
[2] pārē-: pārū-
[3] scrīb-: scrīps-
[4] dormī-: dormīv-

[1] recitāv|isse
recitāv|i -āv|imus
recitāv|istī -āv|istis
recitāv|it -āv|ērunt
[2] pārū|isse
pārū|i pārū|imus
pārū|istī pārū|istis
pārū|it pārū|ērunt
[3] scrīps|isse
scrīps|i scrīps|imus
scrīps|istī scrīps|istis
scrīps|it scrīps|ērunt
[4] dormīv|isse
dormīv|i dormīv|imus
dormīv|istī dormīv|istis
dormīv|it dormīv|ērunt

fu|isse
fu|ī fu|imus
fu|istī fu|istis
fu|it fu|ērunt

laudāt|us est
laudāt|us = quī laudātus
est
laudāt|ī sunt
laudāt|ī = quī laudātī
sunt
laudāt|us -a -um

laudāt|us sum
laudāt|us es
laudāt|us est
laudāt|ī sumus
laudāt|ī estis
laudāt|ī sunt

-t|um esse

laudāt|um esse
-tus |sum -tī |sumus
-ta |es -tae |estis
-tum est -ta sunt

tāvimus, pulchrē scripsimus, magistrō pārūimus, nec in lūdō dormīvimus!” Iūlius: “Mentimini, pueri! Vōs malī discipulī 185
fuistis, male recitāvistis, foedē scripsistis, in lūdō dormīvistis,
nec magistrō pārūistis!”

[B] Passivum.

Pater filium/filiam laudāvit = filius laudātus est/filia lau-
dāta est ā patre. Fīlius laudātus/filia laudāta gaudet. 190

Pater filiōs/filiās laudāvit = filiī laudātī sunt/filiae laudātae
sunt ā patre. Fīliī laudātī/filiae laudātae gaudent.

‘Laudāt|us -a -um’ est participium perfectī. Participi-
um perfectī est adiectivum dēclīnātiōnis I/II. Alia participia
perfectī: pulsāt|us, appellāt|us, verberāt|us, script|us, audīt|us, 195
pūnīt|us. Cum participium perfectī cum tempore praesentī
verbī ‘esse’ coniungitur, fit perfectum passīvī.

Discipulus dicit ‘sē laudātum esse’: “Ā magistrō laudātus
sum.” Pater: “Tūne laudātus es?”

Discipulī dicunt ‘sē laudātōs esse’: “Ā magistrō laudātī su- 200
mus.” Pater: “Vōsne laudātī estis?”

Īnfīnītīvus: laudātum esse

	Singulāris	Plūrālis	
Persōna prīma	laudātus sum	laudātī sumus	
Persōna secunda	laudātus es	laudātī estis	205
Persōna tertia	laudātus est	laudātī sunt	

PENSVM A

Mārcus ūmidus est, quod per imbrem ambul–, ac sordidus,
quod humī iac–. Discipulī ūmidī sunt, quod per imbrem
ambul–, ac sordidī, quod humī iac–.

Mārcus: “Ā Sextō puls– sum.” Iūlius: “Nōne tū Sextum
puls–?” Mārcus: “Prīmum Sextus mē puls–, tum ego illum
puls–. Ego et Titus Sextum puls–.” Iūlius: “Quid? Vōs duo
ūnum puls–? Et cūr sordida est vestis tua? Humīne iac–?”
Mārcus: “Humī iac–: Sextus mē ten–.”

Aemilia: “Quid magister vōs doc– hodiē?” Mārcus: “Ma-
gister aliquid recit–, sed ego initium tantum aud–.” Aemilia:

“Cūr nōn omnia aud–?” Iūlius: “Mārcus in lūdō dorm–!”
 Aemilia: “Audīsne? Pater dīcit ‘tē in lūdō dorm–.’ Tūne vērē dorm–?” Mārcus: “Certē dorm–, māter. Omnēs dorm–! Sed paulō post magister laud– litterās meās.” Mārcus mātī litterās quās Sextus scrīps– ostendit. Aemilia: “Tūne ipse hoc scrīps–?” Mārcus: “Ipse scrīps–. Cēterī puerī prāvē scrīps–.”

PENSVM B

Hodiē māne Mārcus — erat, vestīmenta eius tam — erant quam nix. Nunc nōn modo — [= vestīmenta], sed etiam faciēs et manūs et — sordida sunt, atque — [= sanguis] eī dē nāsō fluit. Nam Sextus, quī tam — est quam bōs, Mārcum pulsāvit sine — (ut ait Mārcus). Mārcus, quī — iacuit, tam sordidus est quam —. Difficile est eum —.

In cubiculō suō Mārcus lavātur et vestem —. — [= dum haec aguntur] Aemilia ātrium intrat et vestīgia puerī —. Aemilia: “Quid hoc est? — pedibus sordidīs in — mundō ambulāvit!” Mārcus, — vestem mūtāvit, in ātrium redit. Puer mātī — [= parvam tabulam] Sextī ostendit et ‘sē ipsum eās litterās —’ dīcit. Id quod Mārcus dīcit nōn vērū, sed — est; Mārcus —, sed Aemilia filiō suō —. Iūlius vērō dē verbīs eius —; Mārcus patrem suum — nōn potest.

PENSVM C

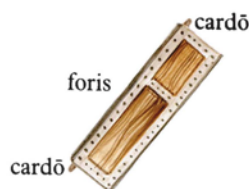
Cūr Mārcus rēdiēs ūmidus et sordidus est?
 Ā quō pulsātus est?
 Cūr Mārcus sōlus Sextum vincere nōn potest?
 Quōmodo Mārcus sē excūsāre cōnātur?
 Quid agit Mārcus in cubiculō suō?
 Quid Aemilia in solō cōnspicit?
 Quid tum Iūlius dīcit uxōrī?
 Quid Mārcus parentibus suīs ostendit?
 Quis litterās quae in eā tabulā sunt scrīpsit?
 Cūr Iūlius filium suum nōn laudat?

Vocābula nova:

vestis
 genū
 humus
 cruor
 bōs
 cornū
 causa
 porcus
 pugna
 sordēs
 solum
 tabella
 mundus
 candidus
 angustus
 validus
 indignus
 falsus
 cognōscere
 cōnspicere
 excūsāre
 vincere
 nārāre
 mūtāre
 mentīrī
 crēdere
 fallere
 dubitāre
 fuisse
 āiō ais ait
 ain'
 aliquis
 aliquid
 humī
 interim
 postquam
 perfectum
 imperfectum

limen

foris

cardō

foris -is *f*limen -inis *n*cardō -inis *m*

vertī = circum movērī

iānitor -ōris *m* = ōstiārius

sī quis = sī aliquis

extrā *prp + acc*

ad-mittere

intrā *prp + acc* ↔ extrā

ferōx -ōcis = ferus

anteā = ante hoc tempus,
antiquis temporibus

catēna

-ae *f*ferreus -a -um = ex ferrō
factusaurum -ī *n*

CAVE CANEM

Iānua villae ē duābus foribus cōstat. Sub foribus est *l*
 limen, in quō SALVE scrīptum est. Foris duōs cardinēs
 habet, in quibus vertī potest; cum foris in cardinibus
 vertitur, iānua aperītur aut clauditur. Servus cuius offi-
 cium est forēs aperīre et claudere ac villam dominī
 cūstōdīre, ōstiārius vel iānitor appellātur. *5*

Sī quis villam intrāre vult, iānuam pulsat et extrā
 iānuam exspectat, dum iānitor forēs aperit eumque in
 villam admittit. Iānitor intrā iānuam sedet cum cane
 suō, quī prope tam ferōx est quam lupus; itaque necesse *10*
 est eum catēnā vincīre. Anteā dominī sevērī nōn solum
 canēs, sed etiam iānitōrēs suōs catēnīs vinciēbant.

Catēna quā canis vincītur ex ferrō facta est. Catēna
 cōstat ē multīs ānulis ferreīs quī inter sē coniunguntur.

Ānuli quibus digitī ōrnantur nōn ex ferrō, sed ex aurō *15*

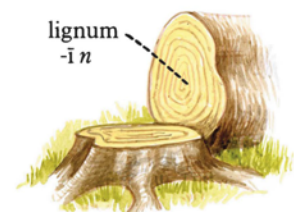
facti sunt. Aurum est magni pretii sicut gemmae. Anulus aureus multo pulchrior est quam anulus ferreus.

sic-ut = ut

aureus -a -um = ex aurō factus

ligneus -a -um = ex lignō factus
faber -brī m

claudere clausisse
clausum (esse)

heus! : audī!

num quis = num aliquis

quīn? = cūr nōn?
quīn aperīs? = cūr nōn
aperīs? aperī!

-tum: villam oppugnātum
= quia villam oppug-
nāre volō

tandem = postrēmō
(post longum tempus)

rogitāre = interrogāre
(multa)
post-eā = deinde

prius *adv* ↔ postea

Forēs ē lignō factae sunt sicut tabulae. Lignum est materia dura, sed minus dura quam ferrum. Quī rēs
20 ferreās vel ligneās facit, faber appellātur. Deus fabrō-
rum est Vulcānus. —

Iānuā clausa est. Iānitor, quī forēs clausit postquam
Mārcus intrāvit, iam rursus dormit! Iānitōre dormiente,
canis vigilāns iānuam cūstōdit. Extrā forēs stat tabellā-
25 rius (sic appellātur servus quī epistulās fert, nam antea
in tabellis scrībēbantur epistulae). Is baculō ligneō forēs
pulsat atque clāmat: “Heus! Aperī hanc iānuam! Num
quis hīc est? Num quis hanc aperit iānuam? Heus tū,
iānitor! Quīn aperīs? Dormīsne?”

30 Cane lātrante iānitor ē somnō excitātur.

Tabellārius iterum forēs pulsat magnā vōce clāmāns:
“Heus, iānitor! Quīn mē admittis? Putāsne mē hostem
esse? Ego nōn veniō villam oppugnātum sicut hostis,
nec pecūniam postulātum veniō.”

35 Tandem surgit iānitor. “Quis forēs nostrās sic pul-
sat?” inquit.

Tabellārius (extrā iānuam): “Ego pulsō.”

Iānitor (intrā iānuam): “Quis ‘ego’? Quid est tibi nō-
men? Unde venīs? Quid vīs aut quem quaeris?”

40 Tabellārius: “Multa simul rogītās. Admitte mē!
Postea respondēbō ad omnia.”

Iānitor: “Respondē prius! Postea admittēris.”

-tū: nōmen facile dictū
est = facile est nōmen
dicere; vōx difficilis
audītū est = difficile
est vōcem audīre

dicere dīxisse dictum
(esse)
erus -ī m = dominus

dormītum īre = ad
somnum īre

foris *adv* = extrā forēs

fremere = 'rrr' facere
ut canis īrātus
re-tinēre < re- + tenēre

cavēre

re-sistere = cōsistere
et manēre
solvere ↔ vincīre

imāgō
-inis f

terrēre = timentem facere
propius *comp* < prope
ac-cēdere = ad-īre

monēre -uisse -itum

Tabellārius: "Nōmen meum nōn est facile dictū: Tlē-
polemus nōminor."

Iānitor: "Quid dīcis? Cleopolimus? Vōx tua difficilis 45
est audītū, quod forēs intersunt."

Tabellārius: "Mihi nōmen est Tlēpolemus, sicut iam
dictum est. Tūsculō veniō. Erum tuum quaerō."

Iānitor: "Sī erum salūtātum venīs, melius est aliō
tempore venīre, nam hāc hōrā erus meus dormītum īre 50
solet, post brevem somnum ambulātum exībit, deinde
lavātum ībit."

Tlēpolemus: "Sī quis per hunc imbrem ambulat, nōn
opus est postea lavātum īre! At nōn veniō salūtātum.
Tabellārius sum." 55

Tandem iānitor forēs aperit et Tlēpolemum forīs in 11
imbre stantem videt. Canis īrātus dentēs ostendit ac
fremīt: "Rrrr...!" nec vērō tabellārium mordēre potest,
quod catēnā retinētur.

Iānitor: "Cavē! Canis tē mordēbit!" Sīc iānitor homi- 60
nem intransentem dē cane ferōcī monet.

Tlēpolemus in līmine resistēns "Retinē canem!" in-
quit, "Nōlī eum solvere! Nec vērō opus est mē monēre
dē cane, ego enim legere sciō." Tabellārius solum intrā
līmen aspicit, ubi CAVE CANEM scrīptum est īnfra imāgi- 65
nem canis ferōcis. "Neque haec imāgō neque canis vē-
rus mē terret!" inquit, et propius ad canem accēdit.

"Manē forīs!" inquit iānitor, "Nōlī ad hunc canem
accēdere! Iam tē monuī!"

70 Tabellārius vērō, quamquam sic ā iānitōre monitus est, alterum gradum ad canem versus facit — sed ecce canis in eum salit catēnam rumpēns! Homō territus ex ōstiō cēdere cōnātur, sed canis irātus pallium eius dentibus prehendit et tenet.

salīre
rumpere
terrēre -uisse -itum
cēdere = īre
pallium -ī n
prehendere

canis saliēns catēnam
rumpit et pallium
Tlēpolemī dentibus
prehendit

75 “Ei! Canis mē mordet!” exclāmat tabellārius, quī iam neque recēdere neque prōcēdere audet: canis fremēns eum locō sē movēre nōn sinit.

prō- [→] ↔ re- [←]
prō-cēdere ↔ re-cēdere

sinere

Iānitor rīdēns “Quīn prōcēdis?” inquit, “Nōlī resistere! Ego tē intrāre sinō. Iānuam aperuī. Prōcēde in
80 villam!” Sic iānitor virum territum dērīdet.

aperīre -uisse -rtum
dē-rīdēre

“Id facilius est dictū quam factū” inquit tabellārius, atque alterum gradum facere audet, sed canis statim in pedēs posteriōrēs surgit atque pedēs priōrēs in pectore eius pōnit! Tabellārius, tōtō corpore tremēns, ex ōstiō
85 cēdit: sic canis eum ē villā pellit. “Removē canem!” inquit ille, “Iste canis ferōx mē intrāre nōn sinit.”

re-movēre
iste -a -ud: iste canis
= ille canis apud tē

Iānitor eum tremere animadvertit iterumque dērīdet: “Quid tremis? Hicine canis tē terruit?”

hicine = hic-ne

sub + *abl/acc*:
sub tēctō esse
sub tēctum ire

solvere -visse solūtum

arbitrārī = putāre

rumpere rūpisse ruptum

posse potuisse

nūper = paulō ante
emere ēmissee emptum
scindere scidissee scissum
iste -a -ud

venīre vēnissee

num quid = num aliquid

ferre: ferō ferimus
fers fertis
fert ferunt

aureus -ī m = nummus
aureus (1 aureus = XXV
dēnārii = c sēstertiū)

sci-licet = ut sciunt
omnēs

hic haec hoc + -ne:
hicine?
haecine?
hocine?

forās *adv* = ē foribus,
ē domō

Tlēpolemus: “Nōlī putāre mē ab istō cane territum
esse! Sī tremō, nōn propter canem ferōcem, sed propter 90
imbrem frīgidum tremō. Admitte mē sub tēctum, iāni-
tor — amābō tē! Vincī istum canem ferōcem! Cūr eum
solvistī?” Tabellārius enim canem ā iānitōre solūtum
esse arbitrātur.

Iānitor catēnam manū prehendit canemque paulum ā 95
tabellāriō removet. “Nōlī arbitrārī” inquit “mē canem
solvisse. Canis ipse catēnam suam rūpit. Ecce catēna
rupta.”

Tlēpolemus: “Num canis catēnam ferream rumpere
potest? Id nōn crēdō. At certē vestem scindere potuit: 100
vidēsne pallium meum novum, quod nūper magnō pre-
tiō ēmī, scissum esse ā cane tuō?”

Iānitor: “Istud pallium nōn est magnī pretiī, neque id
nūper emptum esse crēdō. Sed quid tū vēnistī? Num
quid tēcum fers?” 105

Tlēpolemus: “Stultē rogītās, iānitor, nam iam tibi
dīxī ‘tabellārium mē esse’. Quid tabellāriōs ferre arbi-
trāris? aureōsne iānitōribus? Profectō nōs aurum nōn
ferimus.”

Iānitor: “Vōs scīlicet epistulās fertis.” 110

Tlēpolemus: “Rēctē dīcis. Epistulam afferō ad Lū-
cium Iūlium Balbum. Hocine erō tuō nōmen est?”

Iānitor. “Est. Quīn mihi istam epistulam dās?”

Tlēpolemus: “Prius vincī canem et sine mē intrāre!
Nōlī iterum mē forās in imbrem pellere!” 115

Iānitor, postquam canem vīnixit, “Nōn ego” inquit, “sed hic canis tē forās pepulit. Nōlī nārrāre ‘tē ā iānitōre forās pulsum esse’!”

vīncire vīnxisse vīnctum
pellere pepulisse pulsum

Cane vīnctō, tabellārius tandem intrat epistulamque
120 ostendit iānitōrī; quī statim epistulamprehendit et in
ātrium ad dominum suum fert.

cane vīnctō = postquam
canis vīnctus est

GRAMMATICA LATINA

Supīnum

[I] Amīcī salūtātum veniunt (= quia salūtāre volunt).

salūtātum
-tum

125 ‘Salūtātum’ supīnum vocātur. Supīnum in -tum dēsinēns
significat id quod aliquis agere vult et pōnitur apud verba
‘īre’, ‘venīre’, ‘mittere’ et alia.

Exempla: Rōmānī cotidiē lavātum eunt. Mīlitēs oppidum
oppugnātum mittuntur. Vesperī omnēs dormītum eunt. Mē-
130 dus et Lȳdia ad tabernam eunt ānulum ēmptum.

[II] Id est facile dictū = facile est id dīcere.

dictū
-tū

‘Dictū’ est alterum supīnum in -tū dēsinēns, quod apud
adiectīva ‘facilis’ et ‘difficilis’ et pauca alia reperītur.

Exempla: Multa sunt faciōra dictū quam factū. Vōx diffi-
135 cilis audītū est.

PENSVM A

Hōrā nōnā erus ambulā- īre solet. Tabellārii nōn mittuntur
pecūniam postulā-. Hostēs castra expugnā- veniunt. Multī
barbarī Rōmam veniunt habitā-.

Syra: “Verba medicī difficilia sunt audī-.” Ea rēs est fac-
facilis. Nōmen barbarum difficile dic- est.

Verba: terrēre -isse -um; claudere -isse -um; dīcere -isse
-um; solvere -isse -um; emere -isse -um; rumpere -isse
-um; aperīre -isse -um; vīncire -isse -um; pellere -isse -um;
scindere -isse -um; venīre -isse; posse -isse.

Vocābula nova:

foris
limen
cardō
iānitor
catēna
aurum
lignum
faber
tabellārius
imāgō
pallium
aureus

ferōx
 ferreus
 aureus
 ligneus
 cūstōdīre
 admittēre
 vincīre
 rogītāre
 fremere
 mordēre
 retinēre
 cavēre
 monēre
 resistere
 solvere
 terrēre
 accēdere
 salīre
 rumpere
 cēdere
 prehendere
 recēdere
 prōcēdere
 sinere
 dēridēre
 tremere
 pellerē
 removēre
 arbitrārī
 scindere
 iste
 scīlicet
 antea
 postea
 prius
 tandem
 nūper
 foris
 forās
 sicut
 quīn
 extrā
 intrā
 supīnum

PENSVM B

Iānua cōnstat ē duābus —, quae in — vertuntur. Ōstiārius vel — dīcitur servus quī hominēs in villam —. Canis eius prope tam — quam lupus est; itaque necesse est eum catēnā — [<ferrum] —. Ānulus Lȳdiae nōn ex ferrō, sed ex — factus est. Servus quī epistulās fert — dīcitur, nam — epistulae in tabellīs scrībēbantur.

Tabellārius — ianuam stat. Iānitor, quī — iānuam sedet, tabellārium dē cane ferōcī —: “Cavē! Canis tē —!” In solō intrā — scrīptum est ‘— canem’ infrā — canis. “Nec haec — nec canis vērus mē —” inquit tabellārius, ac propius ad canem —. Canis catēnam — et vestem eius dentibus —. Tabellārius neque — neque — audet. Iānitor: “— prōcēdis? Ego tē intrāre —!” Sic iānitor hominem territum —. Ille alterum gradum facit, sed canis eum ex ōstiō —. Tlēpolemus tōtō corpore — ex ōstiō —. — [= postrēmō] iānitor canem vincit.

PENSVM C

Quid est iānitōris officium?

Cūr necesse est canem eius vincīre?

Ex quā māteriā cōnstat iānua?

Vulcānus quis est?

Quid in solō intrā līmen vidētur?

Quid tabellārius sēcum fert?

Unde venit Tlēpolemus et quem quaerit?

Quōmodo iānitor ē somnō excitātus?

Quid agit Iūlius post merīdiem?

Cūr canis saliēns catēnā nōn retinētur?

Quid facit iānitor antequam tabellārius intrat?

EPISTVLA MAGISTRI

1 Iūlius, quī canem lātrāre audīvit, iānitōrem ātrium intrantem interrogat: “Quis advēnit?”

Iānitor: “Tabellārius advēnit Tūsculō. Ecce epistula quam illinc ad tē tulit.” Hoc dīcēns iānitor epistulam
5 dominō suō trādit.

Iūlius: “Quidnam hoc est? Quisnam Tūsculō epistulam ad mē mīsit?”

Iānitor: “Nesciō. Tantum sciō epistulam Tūsculō missam et ā tabellāriō ad tē lātā esse.”

10 Iūlius: “Nōn opus est idem bis dīcere. Ego id quod semel dictum est bene intellegō. Recēde hinc ad canem tuum!” Sīc Iūlius iānitōrem dīmīttit.

Dominus cēram aspiciēns signum magistrī cognōscit (est enim parva eius imāgō) et “Missa est” inquit “ā
15 magistrō Diodōrō. Nōlō hās litterās legere, nam certē

ad-venīre -vēnisse

illinc = ab illō locō
ferre tulisse lātum
trā-dere = dare (dē
manū in manum)
quid-nam? = quid?
quis-nam? = quis?
mittere mīsisse missum

signum
magistrī

hinc = ab hōc locō

dī-mittere = ā sē mittere,
iubēre discēdere

litterae -ārum *f pl*
= epistula

dēbere + *dat*: eī dēbeō
: eī dare dēbeō

con-tinēre = in sē habēre
integer -gra -grum: (sig-
num) i.um = nōn
ruptum
signō integrō (*abl*) = dum
signum integrum est
ea (*n pl*) = eae rēs

salūs -ūtis *f*: (eī) salūtem
dicere = (eum) salūtāre

umquam = ūllō tempore
(neque umquam = et
numquam)

nēmō magister = nūllus
magister

kalendīs Iūniīs = diē
prīmō mēnsis Iūniī

vultus -ūs *m* = faciēs
pallidus -a -um = albus
(dē colōre vultūs
dīcitur)
pallēre = pallidus esse
ob *prp* + *acc* = propter

legere lēgisse lēctum

magister poscit pecūniam quam eī dēbeō. Duōrum
mēnsium mercēdem magistrō dēbeō.”

Aemilia: “At fortasse epistula aliās rēs continet. Quis
scit? Fortasse magister aliquid scrīpsit dē Mārcō? Signō
integrō, nēmō scit.” 20

Iūlius signum rumpit et epistulam aperit. Ecce ea
quae in epistulā magistrī scrīpta sunt:

Diodōrus Iūliō salūtem dīcit.

*Discipulus improbus atque piger est tuus Mārcus filius.
Male recitat, foedē et prāvē scrībit, computāre nūllō modō
potest, neque umquam rēctē respondet cum eum interrogāvi.
Fīlium tuum nihil docēre possum quia ipse nihil discere
vult. Nēmō magister pēiōrem discipulum umquam docuit.
Valē.* 25

*Scrībēbam Tūsculī kalendīs Iūniīs. Hic diēs mē monet dē
pecūniā quam mihi dēbēs. Quārē Mārcus hodiē mercēdem
sēcum nōn tulit? Mercēs numquam mihi trādītur ad diem.
Iterum valē.* 30

Interim Mārcus, cuius vultus ad nōmen magistrī co-
lōrem mūtāvit, pallidus et tremēns patrem legentem 35
spectat. Cūr pallet puer? Pallet ob timōrem. (Quī timet
pallēre solet.)

Item Aemilia vultum Iūliī sevērū intūētur. Post-
quam ille epistulam lēgit ūsque ad finem, uxor eum
interrogat: “Quid scrīpsit magister?” 40

Iūlius: “Prior epistulae pars dē aliā rē est; in parte pos- 41
teriōre magister mē monet dē pecūniā quam eī dēbeō.”

Aemilia: “Cūr nōn solvis pecūniam quae magistrō
dēbētur? Certē magister, quī filiōs nostrōs tam bene
45 scribere et legere docet, mercēdem suam meret. Sed
quidnam scriptum est in priore epistulae parte? Nōne
magister Mārcum laudat?”

solvere pecūniam = dare
pecūniam quae dēbētur

merere -uisse -itum

Iūlius: “Hāc epistolā nūlla laus continētur, nec enim
puer piger atque improbus laudem meret! Tūne putās
50 tē hīs litterīs laudārī, Mārce?”

laus laudis *f* = verba
laudantia
rēs epistolā continētur =
epistula rem continet

Mārcus vultum ā patre āvertit nec ūllum verbum re-
spondet, at genua trementia et vultus pallidus respōn-
sum plānum est, quod pater facile intellegit. Saepe si-
lentium est respōnsum plānissimum.

ā-vertere

plānus -a -um = quī
facile intellegitur
facile *adv*

55 Tacente Mārcō, Aemilia “Quid fēcit Mārcus?” in-
quit, “Dīc mihi omnia!”

facere -iō fēcisse factum

Iūlius: “Mārcus prope omnia fēcit quae facere nōn
dēbuit! Haec epistula omnem rem plānam facit. — Ō
Mārce! Iam plānē intellegō falsa esse omnia quae nōbīs
60 nārrāvistī: magister plānīs verbīs scribit ‘tē discipulum
improbissimum fuisse ac foedē et prāvē scripsisse!’”

dēbere -uisse -itum

omnis -e = tōtus

ostendere -disse
superior -ius *comp*
↔ inferior
in-scribere

Mārcus: “At tabulam vōbīs ostendī...”

Iūlius: “Aspice hanc tabulam: vidēsne nōmen ‘Sextī’
litterīs plānīs in parte superioriore īnscriptum? Tūne solēs
65 nōmina aliēna īnscribere in tabulā tuā? Haec nōn tua,
sed Sextī tabula est. Hocine negāre audēs?”

negāre = dicere ‘nōn
vērum esse’

Mārcus, quī iam nōn audet mentīrī, nihil negat, sed
omnia fatētur: “Rēctē dīcis, pater. Tabula Sextī est.
Tabulās mūtāvī inter pugnam.”

fatērī ↔ negāre

per-dere ↔ servāre

per-dere -didisse

factum -ī n = id quod
factum est
pudēre: mē pudet=intel-
legō mē indignē fēcisse
/indignē factum esse

rubēre = ruber esse

pudor -ōris m < pudēre
pudēre + gen: factī suī
: ob factum suum

post-hāc = post hoc
tempus
futūrus sum = erō
pāritūrus sum = pārēbō
pugnātūrus sum = pug-
nābō
dormītūrus sum = dor-
miam
prō-mittere -mīsisse
-missum

pugnātūrum esse

ante-hāc = ante hoc
tempus; ↔ post-hāc
facere, imp fac! facite!

prōmissum -ī n = quod
prōmissum est

Aemilia: “Pugnam? Quam pugnam nārrās?”

70

Iūlius: “Mārcus mihi iam nārrāvit ‘sē cum Sextō pug-
nāvisse.’ — Nōnne tibi satis fuit vestem tuam novam
perdere? Etiamne tabulam aliēnam...?”

Mārcus: “Tabulam Sextī nōn perdidī, pater. Vidē:
integra est tabula.”

75

Iūlius: “At certē pater Sextī putābit eum perdidisse
tabulam suam. Fortasse Sextus ā patre suō pūniētur ob
hanc rem. Intellegisne factum tuum indignum esse?
Nōnne tē pudet hoc fēcisse? Profectō mē pudet hoc ā
meō filiō factum esse!”

80

Mārcus, quī paulō ante ob timōrem pallēbat, iam ru-
bet propter pudōrem. Puerum pudet factī suī. (Is quem
factōrum suōrum pudet rubēre solet.)

Mārcus: “Certē malus puer fuī, sed posthāc bonus III
puer futūrus sum: semper vōbīs pāritūrus sum, num- 85
quam pugnātūrus sum in viā nec umquam in lūdō dor-
mītūrus sum. Hoc vōbīs prōmittō, pater et māter! Mihi
crēdite!”

Mārcus ‘sē malum puerum fuisse’ fatētur ac simul
prōmittit ‘sē posthāc bonum puerum futūrum esse, 90
semper sē parentibus pāritūrum esse nec umquam in
viā pugnātūrum nec in lūdō dormītūrum esse’ — id
quod saepe antehāc prōmīsīt!

Iūlius: “Prīmum fac quod prōmīsistī, tum tibi crēdē-
mus!” Iūlius nōn crēdit Mārcum prōmissum factūrum 95
esse.

Mārcus: “Omnia quae prōmīsī factūrus sum. Nōlī mē verberāre! Iam bis verberātus sum ā magistrō.”

factūrus sum = faciam

100 “Ergō verbera magistrī nōn satis fuērunt!” inquit Iūlius, “Profectō verbera meruistī!” Tum oculōs ā filiō āvertēns: “Abī hinc ab oculīs meis! Dūc eum in cubiculum eius, Dāve, atque inclūde eum! Postea fer mihi clāvem cubiculī!”

verbera -um *n pl*

in-clūdere < in
+ claudere

clāvis -is *f*

Postquam Dāvus puerum ex ātriō dūxit, dominus
105 “Haec omnia” inquit “facta sunt, quod Mēdus herī domō fūgit nec hodiē Mārcum in lūdum euntem et illinc redeuntem comitārī potuit. Posthāc Mārcum sine comite ambulāre nōn sinam. Crās Dāvus eum comitābitur; is certē bonus comes erit.”

dūcere dūxisse ductum

herī = diē ante hunc diem (↔ crās)
fugere -iō fūgissee
īre, *part* iēns *euntis*
comitārī: eum *c.* = cum
eō īre
comes -itis *m* = is quī comitātur

110 Mārcō in cubiculum ductō atque inclūsō, Dāvus redit et “Mārcus” inquit “inclūsus est. Ecce clāvis cubiculī.”

in-clūdere -sisse -sum
Mārcō...ductō/inclūsō =
postquam Mārcus ...
ductus/inclūsus est

Iūlius clāvem sūmit ac surgit. Aemilia, quae putat eum ad Mārcum īre, “Quō īs, Iūli?” inquit, “Mārcumne verberātum īs?” Aemilia Mārcum ā patre verberātum īrī
115 putat. “Nōlī eum verberāre! Nōn putō eum posthāc in viā pugnātūrum neque in lūdō dormitūrum esse.”

māter putat filium ā
patre verberātum *īrī* =
māter putat patrem filiū
verberātūrum esse

Iūlius: “Putāsne iam mūtātum esse istum puerum? Ego eum nec mūtātum esse nec posthāc mūtātum īrī crēdō! Quamquam herī ā mē semel verberātus est atque
120 hodiē bis ā magistrō, nec verbera patris nec magistrī eum meliōrem fēcērunt.”

Aemilia: “Ergō nōn opus est iterum eum verberāre. Nec laudibus nec verberibus melior fierī potest.”

scrīptūrus sum =
scrībam

cui-nam? = cui?

trā-dere -didisse -ditum

'respōnsum ā Mārcō trā-
ditum īrī' = 'Mārcum
respōnsum trāditūrum
esse'

dēbitus -a -um = quī
dēbētur

"mercēdem solvere nōlō"

negāre + dat = dare nōlle
quam ob rem? = ob
quam rem? quārē?

af-ferre at-tulisse al-lātum
(< ad-)
quō-nam? = quō?
quae-nam? = quae?

epistulā lēctā = postquam
epistula lēcta est (ab eā)

Iūlius: "Nōlī timēre, Aemilia! Mārcum in cubiculō
relinquam. Iam epistulam scrīptūrus sum." Iūlius dīcit 125
'sē epistulam scrīptūrum esse.'

Aemilia: "Cuinam scrīptūrus es?"

Iūlius: "Magistrō scīlicet. Crās Dāvus, Mārcī comes,
epistulam meam sēcum feret, quae ā Mārcō ipsō trādē- 130
tur magistrō. Tabellārius, quī epistulam magistrī trādi-
dit, tempus perdit, sī forīs respōnsum meum opperītur.
Dīmītte eum, Dāve! Dīc eī 'respōnsum meum crās ā
Mārcō trāditum īrī'."

Aemilia: "Nōnne Mārcus simul cum epistulā tuā
mercēdem dēbitam trādet magistrō?" 135

Iūlius: "Minimē! Ego enim plānē respondēbō 'mē
mercēdem solvere nōlle!'"

Aemilia: "Quid ais? Nōnne tē pudet pauperī magistrō
mercēdem negāre? Quam ob rem mercēdem dēbitam
solvere nōn vīs? Causam afferre oportet." 140

Iūlius: "Magister ipse mihi causam attulit."

Aemilia: "Quōnam modō? Quaenam causa allāta est ā
magistrō?"

Iūlius: "In hīs litterīs magister ipse fatētur 'sē filium
meum nihil docēre posse': ergō mercēdem nōn meruit. 145
Pecūniam quae merita nōn est nōn solvam. Nōlō pecū-
niam meam perdere!"

Epistulam sūmēns Aemilia "Itane scrībit magister?"
inquit; tum, epistulā lēctā, "Hoc tē nōn excūsāt, nam
plānē scrībit 'Mārcum ipsum nihil discere velle', et quī 150

nihil discere vult, nihil discere potest. Nōn modo posse, sed etiam velle opus est: quod nōn vīs, nōn potes.”

Iūlius rīdēns “Rēctē dīcis” inquit, “Ego enim pecūniam solvere nōlō: ergō solvere nōn possum!”

155 Hoc dīcēns Iūlius epistulam magistrī scindit.

GRAMMATICA LATINA

Participium et infinitivus futūrī

[A] Actīvum.

Mīles: “Fortiter pugnātūrus sum.” Mīles dīcit ‘sē fortiter
160 pugnātūrum esse.’

‘Pugnātūrus -a -um’ est participium futūrī. Participium futūrī est adiectīvum dēclīnātiōnis I/II. ‘Pugnātūrum esse’ est infinitivus futūrī, quī cōstat ex participiō futūrī et ‘esse’.

Exempla: pāritūrus, dormītūrus, factūrus, scrīptūrus, futūrus.
165

Mārcus: “Posthāc bonus discipulus futūrus sum...” Mārcus dīcit ‘sē posthāc bonum discipulum futūrum esse, semper magistrō pāritūrum esse nec umquam in lūdō dormītūrum esse.’ Magister nōn crēdit eum prōmissum factūrum esse.

170 Puerī: “Posthāc bonī discipulī futūrī sumus...” Puerī dīcunt ‘sē posthāc bonōs discipulōs futūrōs esse, semper magistrō pāritūrōs esse nec umquam in lūdō dormītūrōs esse.’ Magister nōn crēdit eōs prōmissum factūrōs esse.

[B] Passīvum.

175 Iūlius: “Sextus ā magistrō laudābitur.” Iūlius dīcit ‘Sextum ā magistrō laudātum īrī.’

‘Laudātum īrī’ est infinitivus futūrī passīvī, quī ex supīnō et ‘īrī’ cōstat.

PENSVM A

Mārcus: “Posthāc bonus puer fu- sum et vōbīs pāri- sum.”
Mārcus prōmittit ‘sē bonum puerum fu- esse et sē parentibus

Iūlius epistulam scindit

pugnātūr|us sum = pug-
nābō
pugnātūr|um esse

-tūr|us -a -um
-tūr|um esse

[1] pugnātūr|um esse

[2] pāritūr|um esse

[3] factūr|um esse

[4] dormītūr|um esse

futūr|um esse

laudātum īrī

-tum īrī

Vocābula nova:

signum
 litterae
 vultus
 laus
 factum
 pudor
 prōmissum
 verbera
 clāvis
 comes
 integer
 pallidus
 plānus
 superior
 trādere
 dimittere
 dēbere
 continēre
 salūtem dicere
 pallēre
 solvere
 merēre
 āvertere
 inscribere
 negāre
 fatērī
 perdere
 pudēre
 rubēre
 prōmittere
 inclūdere
 comitārī
 illinc
 hinc
 quidnam?
 quisnam?
 fortasse
 umquam
 posthāc
 antehāc
 herī
 ob

pāri— esse.’ Aemilia putat Mārcum ā Iūliō verberā— irī, sed Iūlius ‘sē epistulam scrīp— esse’ dicit.

Verba: dūcere —isse —um; legere —isse —um; mittere —isse —um; inclūdere —isse —um; facere —isse —um; ferre —isse —um; afferre —isse —um; trādere —isse —um; perdere —isse; ostendere —isse; fugere —isse.

PENSVM B

Iānitor dominō epistulam — [= dat]. Iūlius — rumpit; iam signum — nōn est. Mārcus — et tremēns — patris legentis aspicit. Epistula magistrī omnem rem — facit. Iūlius: “Sextī est haec tabula; num hoc — audēs?” Puer nihil negat, sed omnia —. Iūlius: “Indignum est — tuum. Nōnne tē — factī tuī?” Mārcus, quī paulō ante — timōrem pallēbat, iam — ob —. Mārcus: “— semper bonus puer erō, hoc vōbīs —!”

Hodiē Mēdus Mārcum ad lūdum — nōn potuit, nam — domō fūgit; itaque Mārcus sine — ambulāvit. Magister pecūniam quam Iūlius eī — postulat. Iūlius: “Magistrō pecūniam — nōlō, neque enim is mercēdem —. Pecūniam meam — nōlō.”

PENSVM C

Ā quō epistula missa est?

Quōmodo Iūlius epistulam aperit?

Quid magister scrīpsit dē Mārcō?

Cuius nōmen in tabulā inscrip̄tum est?

Quam ob rem rubet Mārcus?

Negatne Mārcus sē malum discipulum fuisse?

Quid Mārcus parentibus suis prōmittit?

Quō Dāvus puerum dūcit?

Quārē Iūlius surgit?

Quid Iūlius magistrō respondēbit?

Cūr mercēdem solvere nōn vult?

PVER AEGROTVS

- 1 Interim Quīntus lectō tenētur. Puer aegrōtus iterum
iterumque super lectum sē convertit nec dormīre potest
sive in latere dextrō cubat sive in latere sinistrō. Itaque ē
lectō surgere cōnātur, sed pēs dēnuō dolēre incipit.
5 Puer territus pedēs nūdōs aspicit et “Quid hoc est?”
inquit, “Pēs dexter multō māior est quam pēs laevus!”
Quīntus mīrātur quod pedēs, quī herī parēs erant, ho-
diē tam imparēs sunt. Tum puer aegrōtus in lectō re-
cumbit. Villa quiēta est: nūllus sonus audītur ab ūllā
10 parte; etiā avēs, tempestāte subitā territae, in hortō
silent.

- At subitō silentium clāmōre et strepitū māximō rum-
pitur, nam Mārcus in cubiculō suō, quod iūxtā cubicu-
lum Quīntī est, magnā vōce clāmat et forem manibus
15 pedibusque percutit. Quīntus, quī tantum strepitum
mīrātur, Syram vocat; quae continuō accurrit.

Syra: “Quid est, Quīnte? Putāvī tē dormīre.”

Quīntus: “Mēne dormīre per tantum strepitum?

aegrōtus -a -um = aeger

con-vertere = vertere

latus -eris *n*

dē-nuō (< dē novō)
= rūsus

laevus -a -um = sinister

pār paris = aequus

im-pār ↔ pār
re-cumbere ↔ surgere
(ē lectō)

subitus -a -um = nōn
exspectātus

subitō *adv*
strepitus -ūs *m* = sonus
magnus
iūxtā *prp* + *acc* = apud

per-cutere -iō = pulsāre

continuō = statim

mē-ne dormīre putāvistī?

quid agitur? = quid fit?

valdē < validē

frangere = rumpere
(rem dūram)
aliter = aliō modō

sē, *dat* sibidolor -ōris *m* < dolēre

cōnārī -ātum esse

dolēre -uisse
intuērī, *imp* -re:
intuēre! = aspice!
cadere cecidisse

māior pede laevō = māior
quam pēs laevus

frangere frēgisse frāctum

os ossis *n*

flēre = lacrimāre

patī -ior: dolōrem p.
= dolōrem ferre
et-sī = quamquam
dolor gravis = d. magnus
intus ↔ forīs

cōnsōlārī, loquī, *imp* -re:
Q. imperat: "Cōnsōlāre
mē! loquere mēcum!"

laetārī, *imp* -re:
laetāre! = gaudē!

Quid agitur, Syra? Quam ob rem Mārcus sīc clāmat ac
forem tam valdē percutit?"

20

Syra: "Nōlī hoc mīrārī: Mārcus forem frangere cōnā-
tur, quod aliter exīre nōn potest. Sed tū quid agis?
Doletne tibi pēs adhūc?"

Puer 'pedem sibi dolēre' ait: "Valdē mihi dolet pēs,
ob dolōrem ē lectō surgere nōn possum."

25

Syra: "Tūne ē lectō surgere cōnātus es?"

Quīntus: "Certē surgere cōnātus sum, at necesse fuit
mē continuō recumbere, ita pēs doluit. Intuēre pedēs
meōs, Syra! Comparā eōs! Antequam dē arbore cecidī,
parēs erant, nunc pēs dexter māior est pede laevō."

30

Syra: "Ego nōn mīror pedem tuum aegrum esse,
quod dē tam altā arbore cecidistī; at mīror tē crūs nōn
frēgisse. Facile os frangere potuistī."

Quīntus: "Quis scit? Fortasse os frāctum est, nam
pedem vix movēre possum sine dolōribus."

35

Syra: "Ossa tua integra sunt omnia. Nōlī flēre! Pue-
rum Rōmānum sine lacrimīs dolōrem patī decet."

Quīntus: "Nōn fleō, etsī dolōrem gravem patior.
Trīstis sum, quod mihi necesse est intus cubāre, dum
aliī puerī forīs lūdunt. Cōnsōlāre mē, Syra! Cōnsīde hīc
iūxtā lectum et loquere mēcum!"

40

Syra iūxtā lectum ad latus puerī laevum cōnsīdit
eumque sīc cōnsōlātur: "Nōlī trīstis esse quod hīc intus
cubās: immō laetāre tē nōn inclūsum esse in cubiculō ut
frātre tuum! Nec Mārcō licet cum aliīs puerīs lūdere."

45

Quīntus: "Is nōn aegrōtat nec dolōrēs patitur."	
Syra: "Etsī valet, certē tergī dolōrēs passus est."	patī passum esse
Quīntus: "Estne verberātus Mārcus? Cūr eī nōn licet exīre? Quid factum est postquam frāter meus domum	fierī factum esse
50 rediit? Omnia ignōrō. Dum hīc sōlus cubō, nihil nōscere possum, etsī omnia scīre cupiō."	red-īre -iisse ignōrāre = nescīre
II Syra: "Iam nārrābō tibi omnia quae facta sunt: Frāter tuus hodiē sine comite in lūdum iit..."	cupere -iō = velle
Quīntus: "Nōnne Mēdus eum comitātus est?"	iam (+ fut) = continuō
55 Syra: "Mēdus herī domō fūgit — putō quia amīcam suam, quae Rōmae habitat, vidēre cupīvit."	īre iisse (< īvisse)
Quīntus: "Quōmodo Mēdus, quī vix umquam Rōmae fuit, puellam Rōmānam nōscere potuit?"	comitārī -ātum esse
60 Syra: "Nesciō quōmodo, sed certō sciō eum aliquam fēminam nōvisse, nam saepe dē eā locūtus est. Nihil difficile est amanti, ut aiunt.	cupere -īvisse
"Mēdus igitur hodiē Mārcum comitārī nōn potuit.	vix umquam = prope numquam
Nūper Mārcus sōlus rediit, sed pater filium suum redeuntem vix cognōvit neque eum ōsculātus est ut solet,	certō <i>adv</i> ali-qua fēmina, <i>acc</i> aliquam fēminam nōscere nōvisse loquī locūtum esse ut <i>hominēs</i> aiunt
65 nam Mārcus nōn modo ūmidus erat quod per imbrem ambulāverat, sed etiam sordidus atque cruentus quod humī iacuerat et ā Sextō pulsātus erat. Puerī enim in viā pugnāverant: prīmum Mārcum pulsāverat Sextus, tum Mārcus et Titus Sextum pulsāverant. Hōc audītō, dominus Mārcum sevērē reprehendit."	cognōscere cognōvisse cognitum
70 Quīntus: "Māter quid dīxit?"	cruentus -a -um < cruor
Syra: "Māter tua nōn aderat, sed paulō post intrāvit.	reprehendere -disse -ēsum
	ad-erat

lavāre lāvisse lautum
(= lavātum)
vidēre vīdisse vīsum

cēterum = praetereā, sed

pēior cēterīs (*abl*) =
pēior *quam* cēterī

mentīrī mentītum esse

ali-quis, *acc* ali-quem

tumultus -ūs *m* = clāmor
et strepitus
verērī veritum esse

mordēre momordisse
morsum
lupō ferōcior = ferōcior
quam lupus

saepe, *comp* saepius,
sup saepissimē
nōvisse ↔ ignōrāre

dare dedisse datum
lūdere lūsisse

Tunc Mārcus iam lautus erat et vestem mūtāverat, do-
mina eum sordidum atque cruentum nōn vīdit. Mārcus
vērō ‘sē bonum discipulum fuisse’ dīxit, etsī in lūdō 75
dormīverat nec magistrum recitantem audīverat — cēte-
rum in hāc rē is nōn pēior fuerat cēterīs, nam omnēs
dormīverant! Postrēmō litterās pulchrās quās Sextus
scrīpserat mātīrī ostendit atque dīxit ‘sē ipsum eās lit-
terās scrīpsisse.’ Tam turpiter frāter tuus mentītus est!” 80

Quīntus: “Quōmodo scīs Mārcum mentītum esse et
eās litterās ā Sextō scrīptās esse?”

Syra: “Quia nōmen ‘Sextī’ in tabellā scrīptum erat. Et
paulō post tabellārius advēnit...”

Quīntus: “Nūper aliquem iānuam pulsāre et canem 85
valdē lātrāre audīvī. Tum subitō magnā vōce clāmāvit
aliquis. Quidnam tantus ille tumultus significāvit?”

Syra: “Tabellārius clāmāvit quod canem veritus est,
nec sine causā, nam canis eum momordit et vestem eius
scidit. Is canis lupō ferōcior est!” 90

Quīntus: “Ego canem iānitōris nōn vereor neque um-
quam ab eō morsus sum.”

Syra: “Id nōn mīror, nam canis saepissimē tē vīdit.
Canis tē nōvit, ignōrat illum.”

Quīntus: “Canis mē nōn modo nōvit, sed etiam dīli- 95
git, nam multa eī ossa dedī et saepe cum eō lūsī. Cēte-
rum quid attulit tabellārius?”

Syra: “Epistulam attulit in quā magister scrīpserat
‘Mārcum discipulum pigerrimum fuisse atque foedē et

100	prāvē scrīpsisse.’ Tum Mārcus, quī prīmō omnia negā- verat, ‘sē mentītum esse’ fassus est.”	prīmō <i>adv</i> = initiō fatērī fassum esse
	Quīntus: “Profectō verbera meruit!”	
	Syra: “Magister eum iam bis verberāverat, nec igitur pater eum dēnuō verberāre voluit, sed in cubiculum 105 inclūsit. Cēterum facile tibi est frātre tuum reprehē- dere, dum ipse hīc in mollī lectulō cubās. Tūne ipse semper bonus discipulus es?”	velle voluisse
	Quīntus: “Melior sum frātre meō! Herī laudātus sum, quia pulchrē scrīpseram et recitāveram.”	melior frātre meō = m. quam frāter meus
110	Syra: “Tūne sōlus pulchrē scrīpserās et recitāverās?”	
	Quīntus: “Immō omnēs praeter Mārcum laudātī su- mus, quod pulchrē scrīpserāmus et recitāverāmus.”	
	Syra: “Sī vōs laudātī estis, quod pulchrius scrīpserātis et recitāverātis quam Mārcus, nōnne ille tam rēctē 115 scrīpserat quam vōs? Ego Mārcum bene nōvī, nec putō eum vōbīs stultiōrem esse.”	stultior vōbīs (<i>abl</i>) = stultior quam vōs
	Quīntus: “At certē pigrior est nōbīs!”	

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

120 *Plūsquamperfectum*[A] *Āctīvum*.

Puer ūmidus est quod per imbrem ambulāvit.

Puer ūmidus erat quod per imbrem ambulāverat

‘Ambulāvit’ praeteritum perfectum est. ‘Ambulāverat’ est

- 125 tempus praeteritum plūsquamperfectum. Plūsquamper-
fectum dēsinit in *-erat* (pers. III sing.), quod ad infinītivum
perfectī sine *-isse* additur.

ambulāverat

plūs-quam-perfectum
-erat

[1]	recitāv era m	
	recitāv erā s	
	recitāv era t	
	recitāv erā mus	
	recitāv erā tis	
	recitāv era nt	
[2]	pāru era m	
	pāru erā s	
	pāru era t	
	pāru erā mus	
	pāru erā tis	
	pāru era nt	
[3]	scrips era m	
	scrips erā s	
	scrips era t	
	scrips erā mus	
	scrips erā tis	
	scrips era nt	
[4]	dormīv era m	
	dormīv erā s	
	dormīv era t	
	dormīv erā mus	
	dormīv erā tis	
	dormīv era nt	
	fu era m	fu erā mus
	fu erā s	fu erā tis
	fu era t	fu era nt

-era m	-erā mus
-erā s	-erā tis
-era t	-era nt

verberāt|us erat

verberāt|i erant

verberāt us eram	
verberāt us erās	
verberāt us erat	
verberāt i erāmus	
verberāt i erātis	
verberāt i erant	

-tus eram	-tī erāmus
-ta erās	-tae erātis
-tum erat	-ta erant

Exempla: [1] recitāv|erat; [2] pāru|erat; [3] scrips|erat; [4] dormīv|erat.

Herī magister puerum laudāvit, quia bonus discipulus fue- 130
rat: bene recitāverat et scrīpserat, magistrō pāruerat, nec in
lūdō dormīverat.

Bonus discipulus malō: “Herī magister mē laudāvit, quia
bonus discipulus fueram: bene recitāveram et scrīpseram, ma-
gistrō pārueram, nec in lūdō dormīveram. At tē verberāvit 135
magister, quia malus discipulus fuerās: male recitāverās et
scrīpserās, in lūdō dormīverās, nec magistrō pāruerās.”

Herī magister puerōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerant:
bene recitāverant et scrīpserant, magistrō pāruerant, nec in 140
lūdō dormīverant.

Bonī discipulī malīs: “Herī magister nōs laudāvit, quia
bonī discipulī fuerāmus: bene recitāverāmus et scrīpserāmus,
magistrō pāruerāmus, nec in lūdō dormīverāmus. At vōs ver-
berāvit magister, quia malī discipulī fuerātis: male recitāverā- 145
tis et scrīpserātis, in lūdō dormīverātis, nec magistrō pārue-
rātis.”

	Singulāris	Plūrālis	
<i>Persōna prīma</i>	-eram	-erāmus	
<i>Persōna secunda</i>	-erās	-erātis	
<i>Persōna tertia</i>	-erat	-erant	150
[B] Passīvum.			

Magister Mārcum verberāverat = Mārcus verberātus erat ā
magistrō. Magister puerōs verberāverat = puerī verberātī
erant ā magistrō.

Filius: “Pater mē verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātus 155
eram.” Māter: “Cūr verberātus erās?”

Filiī: “Pater nōs verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātī
erāmus.” Māter: “Cūr verberātī erātis?”

	Singulāris	Plūrālis	
<i>Persōna prīma</i>	verberātus eram	verberātī erāmus	160
<i>Persōna secunda</i>	verberātus erās	verberātī erātis	
<i>Persōna tertia</i>	verberātus erat	verberātī erant	

PENSVM A

Mārcus rediēns sordidus erat quod humī iac— et cruentus quod Sextus eum puls—. Puerī in viā pugn—. Tergum Mārcō dolēbat quod magister eum verber—. Mārcus ā magistrō verber— quod in lūdō dorm— nec magistrum recitantem aud—. Mārcus: “Magister mē verberāvit quod in lūdō dorm— nec eum recitantem aud—, sed mē laudāvit quod bene comput— et scrīps—.”

Verba: lavāre —isse —um; vidēre —isse —um; mordēre —isse —um; dare —isse —um; reprehendere —isse —um; frangere —isse —um; cognōscere —isse —um; nōscere —isse; lūdere —isse; cadere —isse; īre —isse; cupere —isse; velle —isse; patī —um esse; loquī —um esse; fatērī —um esse.

PENSVM B

Puer — [= aeger] dormīre nōn potest sive in — dextrō iacet sive in — [= sinistrō]. Itaque surgere cōnātur, sed in lectō —, nam pēs — [= rursus] dolēre incipit. Mārcus clāmat et forem valdē — [= pulsat], ita puer inclūsus forem — cōnātur. Quīntus clāmōrem et — audit et Syram vocat; quae — accurrit. Puer dicit ‘pedem — dolēre’: “Pēs mihi dolet, ob — dormīre nōn possum. Fortasse — crūris frāctum est.” Syra: “Nōlī —!” Quīntus: “Nōn fleō, — [= quamquam] dolōrem gravem —.”

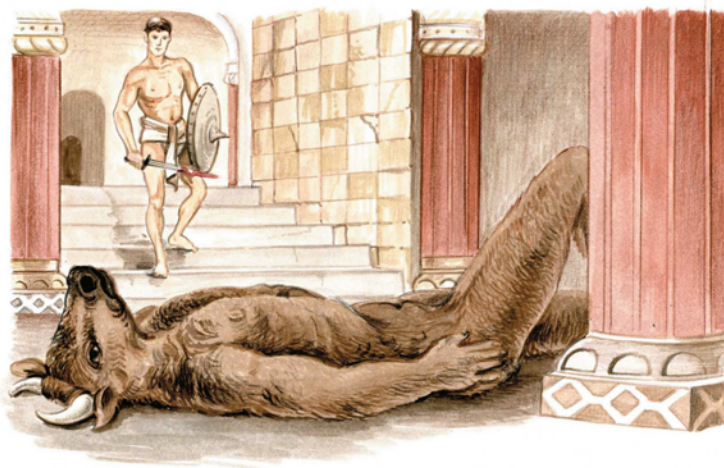
PENSVM C

Cūr Quīntus mīrātur pedēs suōs aspiciēns?
 Quam ob rem pēs eius aegrōtat?
 Estne frāctum os crūris?
 Quārē Mārcus forem frangere cōnātur?
 Quid Syra Quīntō nārrat dē Mārcō?
 Cūr Mārcus rediēns cruentus erat?
 Quārē Mēdus ē villā fūgit?
 Quid Syra dē cane iānitōris putat?
 Cūr canis Quīntum dīligit?
 Cūr Iūlius Mārcum nōn verberāvit?

Vocābula nova:

latus
 sonus
 strepitus
 dolor
 os
 tumultus
 aegrōtus
 laevus
 pār
 impār
 subitus
 cruentus
 convertere
 mīrārī
 recumbere
 percutere
 frangere
 flēre
 patī
 ignōrāre
 nōscere
 cupere
 iūxtā
 dēnuō
 subitō
 continuō
 certō
 primō
 valdē
 aliter
 intus
 etsī
 cēterum
 plūsquamperfectum

THESEVS ET MINOTAVRVS

1 Syra, postquam facta Mārci nārrāvit, abire vult, sed
Quīntus “Nōlī” inquit “mē relinquere! Tē hīc manēre
volō. Nārrā mihi aliquam fābulam!”

Syra: “Quam fābulam mē tibi nārrāre vīs? Fābulam-
5 ne dē lupō et agnō quī forte ad eundem rīvum vēnē-
runt? an fābulam dē puerō quī cupīvit regere equōs quī
currum Sōlis per caelum trahunt?”

Tacente Quīntō, Syra pergīt: “An cupis audīre fābu-
lam dē Achille, duce Graecōrum, quī Hectorem, ducem
10 Trōiānum, interfēcīt atque corpus eius mortuum post
currum suum trāxit circum moenia urbis Trōiae? an
fābulam dē Rōmulō, quī prīma moenia Rōmāna aedifi-
cāvit...”

Quīntus: “...et Remum frātre[m] interfēcīt quia moe-
15 nia humilia dērīdēbat! Omnēs istās fābulās antīquās
saepe audīvī. Iam vērō nec dē hominibus nec dē bēstiīs

currus
-ūs *m*

fābula -ae *f* (< fārī)

agnus -ī *m* = parvula ovis
forte = nesciō cūr, sine
causā
regere = gubernāre
Sōl : deus sōlis
trahere trāxisse tractum

Achillēs -is *m*
Hector -oris *m*
Trōiānus -a -um < Trōia
-ae *f*, urbs Asiae
inter-ficere -iō -fēcisse
-fectum = mortuum fa-
cere
moenia -ium *n pl* = mūrī

Rōmulus -ī *m*

Remus -ī *m*

humilis -e ↔ altus

mōnstrum -ī n

vorāre = tōtum ēsse

timidus -a -um = quī
timetThēseus -ī m
Mīnōtaurus -ī mōlim = aliquō tempore,
tempore antiquō
terribilis -e < terrēre
taurus -ī m = bōs
masculus
labyrinthus -ī maedificium -ī n < aedi-
ficārepatēre = apertus esse
Daedalus -ī m
Athēniēnsis -e < Athē-
nae -ārum fpl, urbs
Graeciae
quī : Daedalus
com-plūrēs -a = plūrēs
quam duo
mirābilis -e < mirārīquot-annīs = omnī annō,
quōque annō

audīre cupiō. Nārrā mihi fābulam dē aliquō ferōcī
mōnstrō, cui caput bēstiae et corpus hominis est et quod
hominēs vīvōs vorat! Tālem fābulam audīre cupiō.”

Syra: “At tāle mōnstrum tē terrēbit, Quīnte.” 20

Quīntus: “Nōlī putāre mē puerum timidum esse! Ti-
mor mōnstrōrum puerum Rōmānum nōn decet!”

“Nārrābō tibi fābulam dē Thēseō et Mīnōtaurō” in-
quit Syra, et sīc nārrāre incipit:

“In īnsulā Crētā ōlim vīvēbat mōnstrum terribile, 25
nōmine Mīnōtaurus, cui caput taurī, corpus virī erat.
Mīnōtaurus in magnō labyrinthō habitābat.”

Quīntus: “Quid est labyrinthus?”

Syra: “Est magnum aedificium quod frequentibus
mūrīs in plūrimās partēs dīviditur. Nēmō quī tāle aedi- 30
ficium semel intrāvit rūrsus illinc exīre potest, etsī iānuā
patet. Labyrinthus ille in quō Mīnōtaurus inclūsus te-
nēbātur, ā Daedalō, virō Athēniēnsī, aedificātus erat.
Quī iam antequam ex urbe Athēnīs in Crētā vēnit,
complūrēs rēs mīrābilēs fēcerat. 35

“Mīnōtaurus nihil praeter hominēs vīvōs edēbat. Ita-
que complūrēs adulēscētēs virginēsq̄ quotannīs

Athēnīs in Crētā mittēbantur, quī omnēs in labyrinthō ā mōnstrō illō saevō vorābantur. Nāvis quā Athēni-
 40 ēnsēs illūc vehēbantur vēla ātra gerēbat, nam eō colōre significātur mors.”

II Quīntus: “Quam ob rem tot Athēniēnsēs ad mortem certam mittēbantur?”

Syra: “Rēx Mīnōs, quī tunc Crētā regēbat, paucīs
 45 annīs ante urbem Athēnās bellō expugnāverat. Post expugnātiōnem urbis Mīnōs, cupidus aurī atque sanguinis, nōn modo magnam pecūniam, sed etiam hominēs vīvōs ab Athēniēnsibus postulāverat. Rēx enim Athēniēnsibus male volēbat, quod filius eius paulō ante ab iīs
 50 necātus erat.

“Eō tempore Thēseus, vir patriae amāns atque glōriae cupidus, Athēnīs vīvēbat. Quī nūper Athēnās vēnerat neque ibi fuerat cum urbs ā rēge Mīnōe expugnāta est. Thēseus, quī patrem Mīnōtaurī, taurum album, iam
 55 necāverat, novam glōriam quaerēs Mīnōtaurum ipsum quoque interficere cōstituit. Itaque ūnā cum cēterīs Athēniēnsibus nāvem vēlīs ātrīs ōrnātam cōnscendit et in Crētā profectus est. Ibi continuō rēgem Mīnōem adiit, quī eum ā mīlitibus in labyrinthum dūcī iussit.

60 “Mīnōs autem filiam virginem habēbat, cui nōmen erat Ariadna. Quae cum prīmum Thēseum cōspexit, eum amāre coepit cōstituitque eum servāre.

“Ariadna igitur, antequam Thēseus labyrinthum intrāvit, ad eum accessit et sīc loquī coepit: “Contrā Mī-

Athēnīs (*abl*) = *ab/ex*
 urbe Athēnīs
 saevus -a -um = ferōcissimus
 illūc = ad illum locum

mors mortis *f*

rēx rēgis *m*: vir quī terram/urbem regit
 Mīnōs -ōis *m*: rēx Crētae
 expugnātiō -ōnis *f*
 < expugnāre
 cupidus -a -um < cupere; aurī cupidus = quī aurum cupit

velle: volēbat (*imperf*)
 bene/male velle + *dat* = amicus/inimicus esse
 necāre = interficere
 patriae amāns = quī patriam amat
 glōria -ae *f* = magna laus
 Athēnīs = *in* urbe Athēnīs
 Athēnās = *ad/in* urbem
 Athēnās
 ibi = illic

cōn-stituere -uisse -ūtum
 vēlīs ōrnātus = vēla gerēs
 cōnscendere -disse
 proficiscī -fectum esse

iubēre iussisse iussum
 eum ā mīlitibus dūcī iussit = mīlites eum dūcere iussit

cōn-spicere -iō -spexisse
 -spectrum
 incipere -iō coepisse
 coeptum

ac-cēdere -cessisse

auxilium -ī *n*

occidere -disse -sum =
interficere (gladiō)
civis -is *m/f* = quī/quae
in eādem urbe habitat

parātus -a -um

exitus -ūs *m* < exīre

reperire repperisse
reperitum
filum -ī *n* = linea tenuis

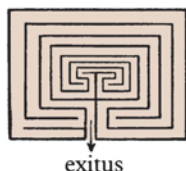
hūc = ad hunc locum
haec locūta = postquam
haec locūta est
opperire! = expectā!

brevi *adv* = brevī tem-
pore, mox

pollicērī = prōmittere

mora -ae *f*: sine morā
= continuō
petere -īvisse -ītum

Mīnōtaurō occīsō = post-
quam M.us occīsus est
sequi secūtum esse
filum secūtus : postquam
filum secūtus est, filum
sequēns

nex necis *f* < necāre

nōtaurum ego tibi auxilium ferre nōn possum..." "Deī" 65
inquit Thēseus "mihi auxilium ferent contrā illum. Ho-
diē certē Mīnōtaurum occīdam atque cīvēs meōs ā
mōnstrō illō terribilī servābō. Bonum gladium gerō. Ad
pugnam parātus sum." Tum Ariadna "Hoc nōn dubitō"
inquit, "sed quōmodo exitum labyrinthī postea repe- 70
riēs? Nēmō adhūc per sē viam ē labyrinthō ferentem
repperit. Ego vērō tibi auxilium feram: ecce filum ā
Daedalō factum quod tibi viam mōnstrābit. Auxiliō
huius fili hūc ad mē redībīs." Haec locūta, Ariadna
Thēseō filum longum dedit; atque ille "Opperrē mē" 75
inquit "hīc ad iānuam! Nōlī timēre! Ego mortem nōn
timeō. Sine timōre mortis contrā hostem eō. Brevī hūc
redībō, neque sine tē, Ariadna, in patriam revertar.
Illūc tē mēcum dūcam neque umquam tē relinquam.
Hoc tibi polliceor." 80

"Tum Thēseus, filum Ariadnae post sē trahēns, laby-
rinthum intrāvit ac sine morā Mīnōtaurum in mediō
labyrinthō expectantem petīvit, quem post brevem
pugnam gladiō occīdit. Mīnōtaurō occīsō, Thēseus fi-
lum Ariadnae secūtus exitum labyrinthī facile repperit. 85
Ita Thēseus ob amōrem patriae cīvēs suōs ā mōnstrō
saevisimō servāvit.

"Haec sunt quae narrantur dē nece Mīnōtaurī."

Hīc Quīntus "Perge" inquit "nārrāre dē Thēseō et 111
Ariadnā! Nōnne illa Thēseum secūta est?" 90

Syra: "Thēseus ē labyrinthō exiēns "Mīnōtaurus ne-

cātus est” inquit, “Laetāminī, cīvēs mēi! Intuēminī gladium meum cruentum! Sequiminī mē ad portum! Ibi nāvis mea parāta est ad nāvigandum.” Tum Ariadnam
 95 cōspiciēns “Et tū” inquit “sequere mē! Proficīscere mēcum Athēnās!” Ariadna, quae nihil magis cupiēbat, “Parāta sum ad fugiendum” inquit, atque sine morā nāvem Thēseī cōnscendit. Thēseus nāvem solvit et cum filiā rēgis nāvigāvit Naxum; ibi vērō nocte silentī Ariad-
 100 nam dormientem reliquit atque ipse Naxō profectus est. Māne Ariadna ē somnō excitāta amīcum in lītore quae- sīvit neque eum repperit. Puella misera ab humilī lītore

in altum saxum ascendit, unde prōspiciēns nāvem Thē-
 seī procul in marī vīdit. Tum, etsī vōx eius ā nūllō au-
 105 dīrī poterat, Ariadna amīcum suum fugientem vocāvit:
 “Thēseu! Thēseu! Revertere ad mē!” neque ūllum re-
 spōnsum eī redditum est praeter vōcem ipsīus quam
 dūra saxa reddidērunt. Brevī nāvis ē cōnspectū eius
 abiit neque iam ūllum vēlum in marī cernēbātur. Ari-
 110 adna igitur in lītus dēscendit atque hūc et illūc currēns

laetāminī! = gaudēte!
 intuēminī! = spectāte!
 sequiminī mē! = venīte
 mēcum!
 nāvigāre: ad nāvigandum

et = etiam; et tū
 = etiam tū

fugere: ad fugiendum

Naxus -ī f
 Naxum = ad insulam
 Naxum
 Naxō = ab insulā Naxō
 relinquere -līquisse
 -lictum
 lītus -oris n
 quaerere -sīvisse -sītum

saxum -ī n
 prō-spīcere -iō = ante sē
 aspīcere
 ascendere -disse

Thēseus, voc Thēseu!
 revertere! = redī!

red-dere -didisse -ditum

cōnspectus -ūs m < cōn-
 spīcere; ē cōnspectū =
 ab oculīs

dē-scendere -disse [↓]
 ↔ ascendere [↑]

maerere ↔ gaudere

ante omnēs : magis
quam omnēs aliōsdēserere -uisse -rtum
= relinquere

oblīvīscī -litum esse

quis...? : nēmō...!

pollicērī -itum esse
cupiditās -ātis f
< cupidusob amōrem virī : quia
virum amō/amāvīoblīvīscī + *gen/acc.* o.
hominis, o. *reī/rem*nārrātiō -ōnis f
< nārrāre

Naxī = in īnsulā Nāxō

Aegeus -ī m

gerere gessisse gestum

arbitrātus = quī arbi-
trātus est

multīs cum lacrimīs capillum et vestem scindēbat, ut
hominēs quī maerent agere solent — ita maerēbat virgō
miserrima, quae ā virō quem ante omnēs amābat sōla
relicta erat inter ferās īnsulae sicut agnus timidus inter
saevōs lupōs.”

115

Quīntus: “Cūr Thēseus amīcam suam ita dēseruit?”

Syra: “Tālēs sunt virī, mī puer. Montēs aurī fēminīs
pollicentur, tum prōmissa oblīvīscuntur ac fēminās sine
nummō dēserunt! Quis tam facile prōmissum oblīvīsci-
tur quam vir quī fēminam amāvit? Ego quoque ōlim
dēserta sum ab amīcō pecūniōsō quī mihi magnās rēs
pollicitus erat. Nōlī vērō putāre mē ob cupiditatem pe-
cūniae amāvisse eum, ego eum amābam quia eum pro-
bum virum esse crēdēbam. Etiam nunc maereō ob amō-
rem illīus virī.”

125

Quīntus: “Oblīvīscere illīus virī improbī quī tē tam
turpiter dēseruit!”

Syra: “Nōn facile est amōris antīquī oblīvīscī. Sed
hoc tū nōndum intellegis, mī Quīnte. Redeō ad nārrā-
tiōnem fābulae, quam prope oblīta sum, dum dē aliīs
rēbus loquor.

130

“Ariadnā Naxī relictā, Thēseus ad patriam suam nā-
vigābat. Interim pater eius Aegeus, rēx Athēniēnsium,
ab altō saxō in mare prōspiciēbat. Brevī nāvis filiī in
cōnspectum vēnit, sed nāvis rediēns eadem vēla ātra
gerēbat quae abiēns gesserat: Thēseus enim post necem
Mīnōtaurī vēla mūtāre oblītus erat! Itaque Aegeus, ar-

135

bitrātus mortem filiī eō colōre significārī, sine morā dē
saxō sē iēcit in mare, quod ā nōmine eius etiam nunc
140 ‘mare Aegaeum’ vocātur.

“Post mortem rēgis Aegeī filius eius Thēseus rēx
Athēniēnsium factus est. Quī multōs annōs Athēnās
magnā cum glōriā rēxit.”

Hīs verbīs Syra finem nārrātiōnis facit.

iacere -iō iēcisse iactum

regere rēxisse rēctum

finem nārrātiōnis facit
= nārrāre dēsinit

145 GRAMMATICA LATINA

Verba dēpōnentia

Imperātīvus.

Laetā|*re!* = gaudē! Laetā|*minī!* = gaudēte!

Intuē|*re!* = spectā! Intuē|*minī!* = spectāte!

150 Revert|*ere!* = redī! Revert|*iminī!* = redīte!

Partī|*re!* = dīvide! Partī|*minī!* = dīvidite!

‘Laetāre laetāminī’ et cētera sunt imperātīvī verbōrum dē-
pōnentium. Imperātīvus verbī dēpōnentis: singulāris -*re*, plū-
rālis -*minī*.

[1] laetā|rī
laetā|*re* laetā|*minī*
[2] intuē|rī
intuē|*re* intuē|*minī*
[3] revert|ī
revert|*ere* revert|*iminī*
[4] partī|rī
partī|*re* partī|*minī*

-*re* -*minī*

PENSVM A

Mēdus (ad Lȳdiam): “In Graeciam ibō. Comit– mē! Profi-
cisc– mēcum! Hoc mihi pollic–! Oblīvisc– Rōmae! Ōsul-
mē!”

Mēdus (ad nautās): “Iam proficisc–, nautae! Ventus secun-
dus est: intu– caelum! Laet–!”

Verba: trahere –isse –um; petere –isse –um; quaerere –isse
–um; occidere –isse –um; relinquere –isse –um; interficere
–isse –um; cōstituere –isse –um; dēserere –isse –um; cōn-
spicere –isse –um; incipere –isse –um; reddere –isse –um; re-
perire –isse –um; iubere –isse –um; gerere –isse –um; iacere
–isse –um; regere –isse –um; accēdere –isse; ascendere –isse;
proficiscī –um esse; sequī –um esse; oblīviscī –um esse.

Vocābula nova:
fābula
agnus
currus
moenia
mōnstrum
taurus
labyrinthus
aedificium
mors

rēx
 expugnātiō
 glōria
 auxilium
 cīvis
 exitus
 filum
 mora
 nex
 litus
 saxum
 cōspectus
 cupiditās
 nārrātiō
 humilis
 timidus
 terribilis
 mirābilis
 saevus
 cupidus
 parātus
 regere
 trahere
 interficere
 aedificāre
 vorāre
 patēre
 necāre
 cōstituere
 occidere
 pollicērī
 prōspicere
 dēscendere
 maerēre
 dēserere
 obliviscī
 coepisse
 complūrēs
 forte
 quotannis
 ōlim
 ibi
 illūc
 hūc
 brevī

PENSVM B

Quīntus — dē lupō et — audīre nōn vult nec fābulam dē Achille, quī Hectorem — et corpus eius mortuum post — suum circum — [= mūrōs] Trōiae —.

Labyrinthus est magnum — unde nēmō exīre potest, etsī iānuā —. Thēseus, quī patrem Mīnōtaurī, — album, iam necāverat, Mīnōtaurum ipsum quoque — [= interficere] —. Antequam Thēseus, ad pugnam —, labyrinthum intrāvit, Ariadna, filia —, eī — longum dedit. Ita Ariadna Thēseō — tulit, nam ille filum sequēns — labyrinthī repperit. Post — Mīnōtaurī Thēseus cum Ariadnā Naxum nāvigāvit atque — [= illic] eam — [= reliquit]. Ariadna ab altō — prōspiciēbat, sed — [= mox] nāvis Thēseī ē — eius abiit. Puella misera in — dēscendit, ubi — et — currēns capillum scindēbat, ut faciunt eae quae —. Thēseus post — patris multōs annōs Athēnās —.

PENSVM C

Quid fēcit Achillēs?

Quid fēcit Rōmulus?

Quālem fābulam Quīntus audīre cupit?

Ubi habitābat Mīnōtaurus?

Quid est labyrinthus?

Quid Mīnōtaurus edēbat?

Cūr tot Athēniēnsēs ad eum mittēbantur?

Quis Athēniēnsēs ā Mīnōtaurō servāvit?

Quōmodo Thēseus exitum labyrinthī repperit?

Sōlusne Thēseus ē Crētā profectus est?

Ubi Thēseus Ariadnam reliquit?

Ā quō mare Aegaeum nōmen habet?

DAEDALVS ET ICARVS

I Quīntus: “Nōne rēx Mīnōs Thēseum cum Ariadnā fugientem persecūtus est?”

Syra: “Certē rēx eōs persequī coepit, sed nāvis Thēseī nimis celeris fuit. Mīnōs, quamquam celeriter nāvigāvit, nōn tam celer fuit quam Thēseus neque eum cōsequī potuit. Tum rēx irātus cēpit Daedalum, quī filum cōnfecerat et Ariadnae dederat, eumque in labyrinthum inclūdī iussit ūnā cum eius Īcarō filiō; vērūm pater et filius mīrābilī modō ē labyrinthō fūgērunt. Crās tibi
10 nārrabō dē fugā eōrum, hodiē plūs temporis ad nārrandum nōn habeo: iam hōram cōsūmpsī in nārrandō.”

Quīntus: “Neque tempus melius cōsūmere potuistī! Nōn oportet in mediā fābulā finem nārrandī facere. Quoniam māiōrem fābulae partem iam nārrāvistī, par-
15 tem reliquam quoque nārrāre dēbēs. Ego parātus sum ad audiendum.”

Ad hoc Syra “Ergō” inquit, “quoniam tam cupidus es audiendī, reliquam fābulam tibi nārrābō:

per-sequi = (fugientem) sequi

celer -eris -ere:
equus celer (*m*)
nāvis celeris (*f*)
pilum celere (*n*)
capere-iō cēpisse captum

cōn-ficere -iō -fēcisse
-fectum = facere
vērūm = sed
Īcarus -ī *m*

fuga -ae *f* < fugere
ad nārrandum = ad nār-
rātiōnem
cōn-sūmere
in nārrandō = in nār-
rātiōne

finis nārrandī = finis
nārrātiōnis
quoniam = quia

reliquus -a -um = cēterus

cupidus audiendī = quī
audire cupit
reliqua fābula = reliqua
fābulae pars

in-venīre = reperīre

audāx -ācis = audēns
 āera *acc* (= āerem)
 ef-fugere < ex + fugere
 cōnsilium -ī *n*: c. eius =
 quod facere cōstituit
 cōsidere -sēdisse

carcer -eris *m*
 per nōs : sine auxiliō
 quis-quam = ūllus homō
 (neque *q.* = et nēmō)
 iuvāre iūvisse: eum *i.*
 = eī auxiliū ferre
 haud = nōn

paene = prope
 diī = deī

carcer

ex-cōgitāre

līber -era -erum
 trāns *prp + acc*:
 trāns montem → mōns

imitārī: avēs *i.* = facere
 ut avēs
 ē-volāre

quidem = certē
 studiōsus -a -um =
 cupidus discendi

“Daedalus in labyrinthō inclūsus cum filiō suō intrā
 mūrōs errābat nec exitum invenīre poterat, etsī ipse 20
 labyrinthum aedificāverat. Quoniam igitur aliae viae
 clausae erant, ille vir audāx per āera effugere cōstituit.
 Īcarus autem, quī cōnsilium patris ignōrābat, humī
 cōnsēdit et “Fessus sum” inquit “ambulandō in hōc
 carcere, quem ipse nōbīs aedificāvistī, pater. Ipsī per 25
 nōs hinc effugere nōn possumus, neque quisquam nōs
 in fugiendō iuvāre poterit, ut Thēseum iūvit Ariadna.
 Haud longum tempus nōbīs reliquum est ad vīvendum,
 nam cibus noster paene cōnsūptus est. Ego iam paene
 mortuus sum. Nisi diī nōs iuvābunt, numquam vīvī 30
 hinc ēgrediēmur. Ō diī bonī, auxiliū ferte nōbīs!”

“Daedalus vērō “Quid iuvat deōs invocāre” inquit, 11
 “dum hīc quiētus sedēs? Quī ipse sē iuvāre nōn vult,
 auxiliū deōrum nōn meret. At nōlī timēre! Ego cōnsi-
 lium fugae iam excōgitāvī. Etsī clausae sunt aliae viae, 35
 ūna via nōbīs patet ad fugiendum. Intuēre illam aq-
 uilam quae in magnum orbem circum carcerem nostrum
 volat! Quis est tam līber quam avis quae trāns montēs,
 vallēs, flūmina, maria volāre potest. Quīn avēs caelī
 imitāmur? Mīnōs, quī terrae marīque imperat, dominus 40
 āeris nōn est: per āera hinc ēvolābimus! Hoc est cōnsi-
 lium meum. Nēmō nōs volantēs persequī poterit.” “Ego
 quidem studiōsus sum volandī” inquit Īcarus, “sed ālae
 necessariāe sunt ad volandum. Quoniam diī nōbīs ālās
 nōn dedērunt, volāre nōn possumus. Hominēs sumus, 45

nōn avēs. Nēmō nisi deus nātūrā suā mūtāre potest.

Avēs nātūrā volāre possunt, hominēs nōn item.” Tūm

Daedalus “Quid ego facere nōn possum?” inquit, “Pro-

fectō arte meā ipsa nātūra mūtārī potest. Multās rēs

50 mīrābilēs iam cōnfēcī, quae artem meam omnibus dē-

mōnstrant, nōn solum aedificia magnifica, ut hunc la-

byrinthum, vērū etiam signa quae sē ipsa movēre pos-

sunt tamquam hominēs vīvī. Ālās quoque cōnfigere

possum, quamquam opus haud facile est.” “Audāx qui-

55 dem est cōnsilium tuum” inquit Īcarus, “sed omne cōn-

silium fugiendī mē dēlectat, ac tū id quod semel excōgi-

tāvistī perficere solēs.” “Certē cōnsilium meum perfi-

ciam” inquit pater, “Ecce omnia habeo quae necessāria

sunt ad hoc opus: pennās, cēram, ignem. Igne cēram

60 molliam, cērā mollī pennās iungam et in lacertīs fīgam.”

“Daedalus igitur arte mīrābilī sibi et filiō suō ālās

ingentēs cōnfēcīt ex pennīs, quās cērā iūnxīt et in lacer-

tīs fīxit. Postquam finem operis fēcīt, “Opus iam perfec-

tum est” inquit, “ecce exemplum artis meae novissi-

65 mum. Avēs quidem nōn sumus, sed avēs imitābimur in

volandō. Ventō celerius trāns mare volābimus, nūlla

avis nōs cōnsequī poterit.”

“Īcarus studiōsus volandī ālās hūc illūc mōvit, nec sē

suprā humum levāre potuit. “Ālae mē sustinēre nōn

70 possunt” inquit, “Tū docē mē volāre!” Statim Daedalus

sē ālīs levāvit et “Nisi ālās rēctē movēs” inquit, “volāre

nōn potes. Imitāre mē! Haud difficilis est ars volandī.

nisi deus : praeter deum

nōn item : nōn possunt

ars artis *f*: ars mea = id
quod facere possum

ignis
-is *m*

tam-quam = sicut

opus -eris *n*

cōnsilium fugiendī
= cōnsilium fugae
per-ficere -iō -fēcisse
-fectum < per + facere

penna -ae *f*

mollire = mollem facere
lacertus -ī *m* = brachium
superius
ingēns -entis = valdē
magnus
iungere iūnxisse iūnctum
figere fīxisse fīxum

movēre mōvisse mōtum

levāre (< levis)
= tollere

sūrsūm[↑]↔deorsūm[↓]

puerum ōsculātus = post-
quam puerum ōsculātus
estīnfimū -a -um *sup* < īn-
ferus, *comp* īnferior
sīn = sī autemsummus -a -um *sup* ↔
īnfimū; *comp* superior
ūrere ussisse ustum
= igne cōnsūmere
cautus -a -um ↔ audāx
estō! estōte! = es! este!
(*imp*)aliquis : aliquī vir
su-spicere -iō = sūrsūm
aspicerelibertās -ātis *f* < liberdē-spicere (↔ suspicere)
= deorsum aspicere
multitūdō -inis *f* (< multī)
= magnus numerus

tibi vidētur : tū putās

rēs magna esse mihi vi-
dētur = rem magnam
esse putōpaen-īnsula -ae *f* < paene
īnsula
Isthmus -ī *m*

Movē ālās sūrsūm deorsūm hōc modō!” Ita pater fīlium
suum artem volandī docuit tamquam avis pullōs suōs.

Tūm puerum ōsculātus “Parātī sumus ad volandum” 75

inquit, “sed prius hoc tē moneō: volā post mē in mediō

āere inter caelum et terram, nam sī in īnfimō āere prope

mare volābis, pennae ūmidāe fient, sīn volābis in

summō āere prope caelum, ignis sōlis cēram molliet

atque pennās ūret. Nōlī nimis audāx esse in volandō! 80

Cautus estō, mī fili! Iam sequere mē! Carcerem nostrum
effugimus — liberī sumus!”

“Haec verba locūtus Daedalus cum filiō sūrsūm ē III

labyrinthō ēvolāvit, neque quisquam fugam eōrum ani-

madvertit nisi aliquī pāstor, quī forte suspiciēns eōs 85

tamquam magnās avēs volantēs vīdit ac deōs esse arbi-

trātus est. Mox pater et fīlius Crētā relīquērunt, ne-

que vērō rēctā viā Athēnās in patriam suam volāvērunt,

sed novā libertāte dēlectātī in magnum orbem suprā

mare Aegaeum volāre coepērunt. Īcarus dēspiciēns 90

multitūdinem īnsulārum mīrātus est: “Ō, quot parvae

īnsulae in marī ingentī sunt!” Daedalus vērō “Illae īnsu-

lae” inquit “haud parvae sunt, quamquam parvae esse

videntur. Certē Mēlos īnsula, quae īnfā nōs est, nōn

tam parva est quam tibi vidētur.” Īcarus: “Sed illa īn- 95

sula quae nōbīs ā sinistrā est multō māior esse mihi

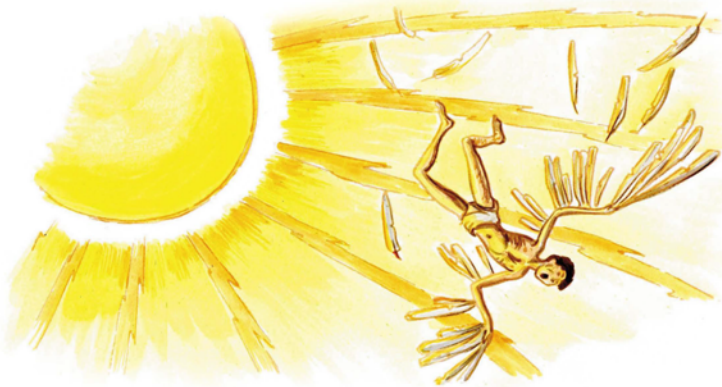
vidētur. Quae est illa īnsula?” Daedalus: “Peloponnēsus

est, Graeciae pars, nec vērō īnsula est, sed paenīnsula,

nam Peloponnēsus terrā angustā, quae Isthmus vocā-

100 tur, cum reliquā Graeciā coniungitur. Prope Isthmum
 sita est Corinthus, urbs pulcherrima, nec procul absunt
 Athēnae, patria nostra.” “Sī altius volābimus, nōn solum
 Graeciam, sed paene tōtum orbem terrārum spectā-
 105 vāvit. Illinc nōn solum magnās Eurōpae et Asiae partēs
 dēspiciēbat mīrāns, vērūm etiam ōram Āfricae procul
 cernēbat, deinde suprā sē sōlem in caelō serēnō lūcen-
 tem suspexit. Statim puer, cupidus sōlem propius aspi-
 ciendī, quamquam pater eum monuerat, in summum
 110 caelum ascendit...”

Hīc Quīntus, quī exitum fābulae studiōsē exspectat,
 interrogat: “Quid tum accidit?”

Syra: “Tum factum est id quod necesse erat accidere:
 ignis sōlis propinquī cēram, quā pennae iūctae et fixae
 115 erant, mollivit et pennās ussit. Puer territus, lacertōs
 nūdōs quatiēns, in mare cecidit ac mersus est, neque
 pater eī auxilium ferre potuit. Ea maris Aegaeī pars in
 quā Īcarus mersus est ā nōmine eius ‘mare Īcarium’

Corinthus -ī f

orbis terrārum = omnēs
 terrae (Eurōpa, Asia,
 Āfrica)
 temerārius -a -um =
 nimis audāx

-spicere -iō -spexisse
 -spectrum

exitus = finis

accidere -disse = fierī:
 accidit = fit/factum est

orbis terrārum

propinquus -a -um = quī
 prope est

quater -iō = celeriter
 hūc illūc movēre
 mergere mersisse
 mersum

Īcarius -a -um < Īcarus

invenire -vēnisse
-ventum

omnis -e = tōtus

tempus dormiendī est =
tempus est dormire

cāsus -ūs *m* < cadere
valdē, *comp* magis,
sup māximē

ab-errāre

quārē nārrātur fābula?
monendī causā nārrātur

re-vocāre

volāre sibi vidētur = sē
volāre videt/putat

appellātur. Item īnsula propinqua, in cuius lītore cor-
pus puerī inventum est, etiam nunc ‘Īcaria’ vocātur.” 120

“Ecce omnem fābulam habēs dē puerō temerārīō quī
libertātem quaerēs mortem invēnit. Iam tempus dor-
miendī est. Nōne fessus es longās fābulās audiendō?”

Quīntus caput quatit et “Nōn sum fessus, nec illa
fābula longa esse mihi vidētur. Ex omnibus fābulīs haec 125
dē cāsū Īcarī mē māximē dēlectat, etiam magis quam
illa dē filiō Sōlis, quī currum patris regere cōnātus item
dē summō caelō cecidit, quod ab orbe sōlis stultē aber-
rāverat. Semper valdē dēlector tālēs fābulās audiendō.”

Syra: “Ego nōn minus dēlector nārrandō illās fābulās, 130
nōn modo quod ipsae per sē pulcherrimae esse mihi
videntur, sed etiam quia exitūs fābulārum hominēs teme-
rārīōs optimē monent. Tālis enim est hominum nātūra,
et quidem māximē puerōrum. Nōn solum dēlectandī
causā, vērū etiam monendī causā nārrātur fābula dē 135
filiō Daedalī, nam quod illī puerō accidit, idem omnī
puerō accidere poterit, nisi patrī suō pāret. Nōlī Īcarum
imitārī, mī Quīnte! Semper cautus estō! Vērūm haud
necesse est tē ā mē monērī post id quod herī tibi accidit.
Certē ille cāsus tuus melius tē monet quam ūlla fābula!” 140

Hīs verbīs puerō monitō, Syra tandem nārrandī fi-
nem facit. Neque Quīntus eam abeuntem revocat, sed
in lectō recumbit oculōsque claudit. Mox puer in som-
nīs sibi vidētur ālīs ōrnātus trāns montēs et flūmina
volāre. 145

GRAMMATICA LATINA

Gerundium

Hōrā in nārrandō cōnsūptā, Syra plūs temporis ad nārrandum nōn habet et finem facit nārrandī.

- 150 'Nārrandum' est gerundium; quod pōnitur in locō īnfīnī-
tīvī et sic dēclīnātur: accūsātīvus -ndum, genetīvus -ndī, ablā-
tīvus (et datīvus) -ndō.

Exempla:

- Ovidius, semper parātus ad amandum, librum dē amandō
155 scrīpsit, quī appellātur 'Ars amandī.'

Magister, quī artem docendī scit, parātus est ad docendum.
Magister ipse discit aliōs docendō.

Industriū estōte in scrībendō, discipulī! Tempus scrībendī
est. Estisne parātī ad scrībendum?

- 160 Iam tempus dormiendī est, sed Quīntus nōn est fessus
audiendō neque parātus ad dormiendum.

Scrībere scrībendō, dicendō dicere discēs.

nārrandum
nārrandī
nārrandō

-ndum -ndī -ndō

[1] amā|re
ama|nd|um
ama|nd|ī
ama|nd|ō

[2] docē|re
doce|nd|um
doce|nd|ī
doce|nd|ō

[3] scrīb|ere
scrīb|end|um
scrīb|end|ī
scrīb|end|ō

[4] dormi|re
dormi|end|um
dormi|end|ī
dormi|end|ō

dicere = loquī

PENSVM A

Nāvēs necessāriae sunt ad nāvig-. Iūlia dēlectātur in hortō
ambul- et flōrēs carp-. Mēdus cōnsilium fugi- excōgitāvit;
Lýdia eum iūvit in fugi-. Paulum satis est ad beātē vīv-.

Verba: iungere -isse -um; figere -isse -um; mergere -isse
-um; ūrere -isse -um; movēre -isse -um; capere -isse -um;
invenīre -isse -um; cōnsidere -isse; iuvāre -isse; accidere
-isse.

PENSVM B

Daedalus exitum labyrinthī — [= reperīre] nōn poterat nec
— [= ūllus homō] eum in fugiendō — poterat. — igitur aliae
viae clausae erant, vir — [= audēns] per āera — cōstituit. —
patris filium dēlectāvit. Tum Daedalus ālās cōnfēcit ex —
quās cērā iūnxit et in lacertīs —. Postquam hoc — perfēcit,
Daedalus filium suum — volandī docuit: "— mē! Movē ālās
— — hōc modō! Ars volandī — [= nōn] difficilis est. Sed
antequam hinc —, hoc tē moneō: nōlī volāre in — āere prope

Vocābula nova:

fuga
cōnsilium
carcer
orbis
nātūra
ars
opus
penna
ignis
lacertus
libertās
multitūdō
paenīnsula
cāsus
celer
reliquus
audāx
liber
studiōsus
ingēns
īnfīmus
summus
cautus

temerārius
 propinquus
 persequi
 cōsequi
 cōficere
 cōsumere
 invenire
 effugere
 iuvare
 excōgitare
 imitari
 ēvolare
 perficere
 mollire
 figere
 levare
 ūrere
 suspicere
 dēspicere
 accidere
 quater
 aberrare
 revocare
 vidēri
 estō
 quisquam
 sūrsūm
 deorsum
 haud
 paene
 quidem
 tamquam
 quoniam
 vērūm
 sīn
 trāns
 gerundium

mare nec in — āere prope sōlem. Iam sequere mē! — nostrum relinquimus, — sumus!”

Īcarus in summum caelum ascendēns nōn solum Graeciam, — [= sed] etiam Asiam ac — [= prope] tōtum — terrārum dēspiciēbat. Tum vērō id quod pater timuerat — [= factum est]: — sōlis propinquī cēram — atque pennās —.

Ecce fābula mīrābilis dē puerō — quī — quaerēns mortem invēnit.

PENSVM C

Quis Daedalum in labyrinthum inclūdī iussit?

Quōmodo Daedalus effugere cōstituit?

Cūr hominēs volāre nōn possunt?

Ex quibus rēbus Daedalus ālās cōnfēcit?

Cūr ālae Īcarum sustinēre nōn poterant?

Quid pater et filius volantēs vīdērunt?

Estne Peloponnēsus magna īnsula?

Quārē Īcarus in summum caelum ascendit?

Quid tum puerō accidit?

Ubi corpus puerī inventum est?

Num haec fābula dēlectandī causā modo nārrātur?

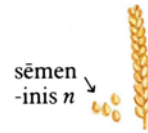

RES RVSTICAE

- 1 Quid agit pater familiās post merīdiem? Prīmum quiēs-
cit, tum ambulat, dēnique lavātur. Iūlius igitur, post-
quam paulum quiēvit, ambulātum exit. Iam dēsiit im-
ber, avēs rūsus in hortō canunt. Dominus hūc illūc in
5 hortō suō amoenō ambulat, deinde exit in agrōs, quī
hortum cingunt.

- In agrīs frūmentum crēscit vĕre et aestāte. Mēse
Augustō frūmentum metitur et ex agrīs vehitur. Deinde
agrī arantur et novum frūmentum seritur. Quī agrōs
10 arant ac frūmentum serunt et metunt, agricolae appel-
lantur. Agricola est vir cuius negōtium est agrōs colere.

- Agricola arāns post arātrum ambulat. Arātrum est
īnstrūmentum quō agrī arantur. Arātor duōs validōs
bovēs quī arātrum trahunt prae sē agit. Quōmodo frū-
15 mentum seritur? Agricola sēmen manū spargit. Ex par-
vīs sēminibus quae in agrōs sparsa sunt frūmentum
crēscit. Mēse Augustō frūmentum mātūrum est. Quō-

arātrum -ī *n*frūmentum -ī *n*sēmen
-inis *n*

quiēscere -ēvisse = nihil
agere, quiētus esse,
dormire
dēnique = postrēmō

dēsinerē -siisse

amoenus -a -um = pul-
cher
ager -grī *m*
cingere: locum cingere
= circum locum esse
crēscere crēvisse
= māior fierī

serere ↔ metere

agricola -ae *m*

negōtium -ī *n* = officium,
opus
īnstrūmentum -ī *n*

arātor -ōris *m* = quī arat

prae *prp* + *abl* = ante
agere = euntem facere

spargere -sisse -sum

mātūrus -a -um

falx -cis *f*ūtī ūsum esse (+ *abl*)

regiō -ōnis *f* = pars
terrae
Latīnī -ōrum *m* = quī
Latium incolunt
rudis -e = indoctus

-ve = vel: aliās-ve
= vel aliās
frūgēs -um *f pl*
fertilis -e (< ferre)
= quī frūgēs fert
loca -ōrum *n pl* = regiō

pāscere = herbā alere
pecus -oris *n* = ovēs,
porcī, bovēs
pābulum -ī *n* = cibus
pecoris et equōrum
lāna -ae *f*

cōpia -ae *f*: magna
cōpia = multum
in-vehere
solum = terra, humus
parum = nōn satis

bis ter-ve = bis vel ter

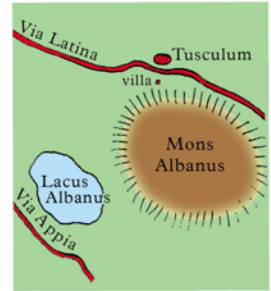
Aegyptus -ī *f*

modo metitur frūmentum? Falce metitur. Falx est īn-
strūmentum quō agricola metit. Quō īnstrūmentō serit
agricola? Quī serit nūllō īnstrūmentō ūtitur praeter ma- 20
num. Quī arat arātrō ūtitur; quī metit falce ūtitur; quī
serit manū suā ūtitur.

Deus agricolārum est Sāturnus, quī ōlim rēx caeli
fuit, sed ā filiō suō Iove ē caelō pulsus in Italiam vēnit,
ubi eam regiōnem quae Latium appellātur optimē rēxit 25
Latīnōsque, hominēs ut tunc erant rudēs ac barbarōs,
agrōs colere docuit. In forō Rōmānō est templum Sā-
turnī.

Ager quī multum frūmentī aliāsve frūgēs ferre potest,
fertilis esse dīcitur. Italia est terra fertilis, sed multa loca 30
Italiae nōn arantur nec ūllās frūgēs ferunt praeter her-
bam. Iīs locīs ovēs, porcī, bovēs pāscuntur, nam herba
est pecoris pābulum, et facilius est pecus pāscere quam
agrōs colere. Praetereā lānā ovium ūtuntur hominēs,
nam ē lānā vestēs efficiuntur. Itaque pecus māiōris pre- 35
tiī est quam frūmentum, et quī pecus pāscit plūs pecū-
niae facit quam quī agrōs colit.

Frūmentum minōris pretiī est, quia magna cōpia frū-
mentī ex Āfricā in Italiam invehitur. Solum Āfricae fer-
tile est, nisi aquā caret, sed multīs locīs Āfricae parum 40
aquae est. Ergō necesse est agrōs aquā flūminum rigāre.
Agricolae quī agrōs prope Nīlum flūmen colunt bis ter-
ve in annō metere possunt, Aegyptus enim terra fertilis-
sima est, quia solum eius aquā Nīlī rigātur.

45 Agrī Iūlii, quī sub monte Albānō sitī sunt, nōn solum frumentum, sed etiam vītēs ferunt. Iī agrī in quibus vītēs crēscunt vīneae dicuntur. Frūgēs vīnearum sunt ūvae, quae mēse Septembrī mātūrae sunt. Ex ūvīs mātūrīs vīnum efficitur.

II Iūlius, quī nūper ex urbe in praedium suum Albānum vēnit, circā agrōs et vīneās suās ambulat. Suprā eum est mōns Albānus, post montem lacus Albānus, quī villīs magnificīs cingitur. Nullā in parte Italiae tot et
55 lacum illum amoenum. Nē in Campāniā quidem plūrēs villae sunt, quamquam multī Rōmānī in ōrā maritimā eius regiōnis villās possident; nam plūrimī Rōmānī sub urbe Rōmā habitāre volunt in villīs suburbānīs.

Iūlius aspicit agricolās quī in agrīs et in vīneīs opus
60 faciunt, gaudēs quod ipsī, ut dominō dīvītī, nōn

praedium -ī n = villa
cum agrīs
circā *prp* + *acc* = circum

nē = nōn; nē... quidem
= etiam nōn

sub urbe = prope urbem

sub-urbānus -a -um =
sub urbe situs

ipse -a -um, dat -ī

labōrāre = opus facere;
 ↔ quiēscere
 labor -ōris *m* = opus
 existimāre = cēnsēre
 = putāre
 prae agricolīs beātus =
 beātor quam agricolae

rūs rūris *n* (↔ urbs) =
 agrī, silvae, campī...
 rūri (*loc*) ↔ in urbe
 ōtium -ī *n* ↔ negōtium
 (neg-ōtium < nec +
 ōtium)
 urbānus -a -um < urbs

colōnus -ī *m* < colere

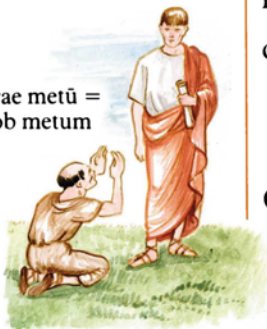
prō *prp* + *abl*: prō dominō
 = in locō dominī

quī- quae- quod-dam:
 quī-dam colōnus =
 ūnus ex colōnīs

dominus imperat *ut* colō-
 nus accēdat = dominus
 colōnum accēdere iubet

abs = ā: abs tē = ā tē
 poscere poposcisse

prae metū =
 ob metum

necesse est in agrīs labōrāre. Quamquam nūllō modō
 labōrem agricolārum sordidum indignumve esse existi-
 mat, tamen sē prae agricolīs beātum esse cēnsset. Neque
 enim labōrat dominus, sed quiēscit, cum in praediō suō
 est. Rūs quiētum et amoenum eum dēlectat. In urbe 65
 Iūlius semper in negōtiō est, sed rūri in ōtiō cōgitat dē
 negōtiīs urbānīs. Itaque Iūlius, quī ōtium rūris valdē
 amat, cum primum cōfecta sunt negōtia urbāna, in
 praedium suum suburbānum proficīscitur.

Agrī Iūlii nōn ā dominō ipsō coluntur, sed ā colōnīs. 70
 Colōnus est agricola quī nōn suōs, sed aliēnōs agrōs prō
 dominō absentī colit et mercēdem dominō solvit prō
 frūgibus agrōrum.

Colōnī Iūlii sunt agricolae validī quī industriē labō-
 rant omnēsque mercēdem ad diem solvere solent. At 75
 hōc annō quīdam colōnus mercēdem nōndum solvit.
 Iūlius eum colōnum in agrō cōspicit et “Hūc accēde,
 colōne!” inquit. Dominus imperat ut colōnus accēdat,
 tum interrogat: “Cūr nōndum solvistī mercēdem quam
 ter quaterve iam abs tē poposcī? Octingentōs sēstertiōs 80
 mihi dēbēs. Solve eōs!” Iūlius colōnō imperat ut mercē-
 dem solvat.

Colōnus pallidus prae metū loquī nōn potest.

Iūlius: “Audīsne? Imperō tibi ut mercēdem solvās.
 Quin respondēs?” 85

Colōnus: “Nūlla est mihi pecūnia. Nē assem quidem
 habeō.”

Iūlius: “Nisi hīc et nunc solvis mercēdem dēbitam, servīs meīs imperābō ut tē agrīs meīs pellant. Iam trēs 90 mēnsēs exspectō ut ea pecūnia mihi solvātur. Etsī vir patiēns sum, hic fīnis est patientiae meae!”	agrīs : ex agrīs patiēns -entis < pati patientia -ae f < patiēns
Colōnus ad pedēs dominī sē prōicit eumque ōrat ut patientiam habeat: “Patientiam habē, domine! Nōlī ā mē postulāre ut tantum pecūniae statim solvam! Intrā 95 duōs trēsve mēnsēs omnia accipiēs. Nōlī mē ē domō meā rapere! Octō liberī mihi sunt, quōs ipse cūrāre dēbeō. Cūra infāntium multum temporis magnamque patientiam postulat, itaque parum temporis habeō ad opus rūsticum.”	prō-icere (-iicere) -iō < prō- + iacere tantum -ī n = tam multum rapere -iō -uisse raptum cūra -ae f rūsticus -a -um < rūs
100 Iūlius: “Quid? Num uxor abs tē postulat ut tū prō mātrem infāntēs cūrēs? Itane infāntēs suōs negligit? Mātris officium est infāntēs cūrāre. Tū vērō cūrā ut agrī bene colantur et mercēs ad diem solvātur!”	neglegere -ēxisse -ēctum ↔ cūrāre
Colōnus: “Uxor mea officium suum nōn negligit nec 105 postulat ut ego infāntēs cūrem; sed nunc nec infāntēs cūrāre nec quidquam aliud agere potest, quia aegrōtat: intrā paucōs diēs novum infāntem exspectat. Nōlī mē ab uxōre gravidā rapere! Per omnēs deōs tē ōrō!”	quid-quam = ūlla rēs (neque q. = et nihil) gravidus -a -um: (fēmina) grāvida = quae infāntem exspectat
Hīs precibus dominus sevērus tandem movētur. Co- 110 lōnō imperat ut taceat atque surgat, tum “Quoniam” inquit “uxor tua grāvida est, abī domum! Prīmum cūrā ut uxor et liberī valeant, tum vērō labōrā ut pecūniam omnem solvās intrā finem huius mēnsis, id est intrā trīcēsimum diem!”	precēs -um f/pl = verba ōrantia, quod ōrātur trīcēsimus -a -um = xxx (30.)

dī-mittere -mīsisse
-missum

prōd-esse prō-fuisse
(+ dat) = bonum esse
calor -ōris *m* = aēr cali-
dus, tempus calidum
nocēre -uisse ↔ prōdesse
frīgus -oris *n* ↔ calor

vīnum bonum *est*: calor
efficit ut v. bonum *sit*
satis dē vīneīs *dictum est*

siccus -a -um ↔ ūmidus

grex gregis *m*
= multitūdō bēstiārū

nē = ut nē

nē-ve = vel nē, et nē

Colōnō dīmissō, Iūlius alium agricolam vocat eum- III
que dē rēbus rūsticīs rogitat, ac prīmum dē vīneīs:
“Quōmodo vīneae sē habent hōc annō?”

“Optimē” inquit agricola, “Aspice hanc vītem: tot et
tantae ūvae magnam vīnī cōpiam prōmittunt, ac vīnum
bonum futūrum esse exīstimō, nam sōl duōs iam mēn- 120
sēs prope cotīdiē lūcet ūsque ā māne ad vesperum. Ni-
hil enim vīneīs magis prōdest quam sōl et calor, nec
quidquam iīs magis nocet quam imber et frīgus.”

Iūlius: “Calor sōlis nōn ipse per sē efficit ut vīnum
bonum sit. Vītēs probē cūrāre oportet. Itaque vōs mo- 125
neō ut industriē in vīneīs labōrētis. Sed satis dē vīneīs.
Frūmentum quāle erit?”

“Nōn ita bonum” inquit alter agricola, “Solum nimis
siccum est nec rigārī possunt agrī quod procul absunt ā
rīvō. Imber brevis quem hodiē habuimus frūmentō prō- 130
fuit quidem, sed parum fuit. Item sicca est herba, pecus
parum pābulī invenit. Sed scīsne ovem herī paene rap-
tam esse ā lupō?”

Iūlius: “Quid? Lupusne ovem ē grege rapuit?”

Agricola: “Ovis ipsa ē grege aberrāverat. Nec vērō 135
lupus ovī nocuit, nam pāstor eam in silvā repperit atque
ē dentibus lupī servāvit!”

Iūlius: “Ō, pāstōrem pigerrimum, quī officium suum
ita neglēxit! Pāstōris officium est cūrāre nē ovēs aber-
rent nēve silvam petant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor 140
posthāc officium neglegat!”

Agricola: “Nōlī nimis sevērus esse! Nōn cēseō illum
pāstōrem prae cēterīs pigrum esse.”

prae cēterīs piger = cē-
terīs pigrior
neglegēns -entis = quī
officiū neglegit

Iūlius: “Rēctē dīcis: nam pigrī ac neglegentēs sunt
145 omnēs! At ego faciam ut industriū sint!”

Agricola: “Certē pāstōrēs minus labōrant quam agri-
colae. Nōbīs nūllum est ōtium, nec opus est nōs monēre
ut industriū sīmus nēve quiēscāmus.”

Iūlius: “Nōlī cēnsēre opus pāstōrum facilius esse.
150 Cūra pecoris magnum est negōtium, nōn ōtium, ut
pāstōrēs nēquam in mollī herbā dormientēs putant. Ego
vērō cūrābō nē ille pāstor neglegēns sit nēve dormiat!
Faciam ut tergum eī doleat! Arcesse eum!”

nē-quam *indēcl* = impro-
bus

Sed eō ipsō tempore pāstor gregem prae sē agēns ē
155 campīs revertitur. Cum prīmum is prope vēnit, “Op-
timē advenīs” inquit dominus irātus baculum prae sē
tenēns, “nam verbera meruistī!”

optimē: optimō tempore

Pāstor humī sē prōiciēns dominum ōrat nē sē verbe-
ret: “Nōlī mē verberāre, ere! Nihil fēcī!”

160 “At propter hoc ipsum” inquit Iūlius “tē verberābō,
homō nēquam, quod nihil fēcistī! Officiū tuum est
cūrāre nē ovēs aberrent nēve ā lupō rapiantur. Precēs
tibi nōn prōsunt. Prehendite eum, agricolae, et tenēte!”
Iūlius duōbus agricolīs imperat ut pāstōrem prehendant
165 et teneant.

prōd-est prō-sunt

Tum vērō, dum pāstor territus verbera exspectat,
ovēs sine pāstōre relictæ dē viā in agrōs aberrant ac
frūmentum immātūrum carpere incipiunt. Agricolae

im-mātūrus -a -um < in-
mātūrus

pro-hibēre = retinēre
mittere ↔ prehendere

modo = nūper

officiō (*abl*) prohibēre =
ab officiō prohibēre

quam celerrimē potest =
tam celeriter quam
māximē fieri potest

sevērus *esse*
in-hūmānus -a -um

coniūctīvus -ī *m* (*coni*)

[1] *intret*
[2] *taceat*
[3] *claudat*
[4] *audiat*

-*et*
-*at*

[1] cōgit|*e*|*m*
cōgit|*e*|*s*
cōgit|*e*|*t*
cōgit|*e*|*mus*
cōgit|*e*|*tis*
cōgit|*e*|*nt*

hoc videntēs clāmant: “Prohibē ovēs tuās ab agrīs nos-
trīs, pāstor!” — tum pāstōrem mittunt atque celeriter 170
ovēs in agrīs sparsās persequuntur.

Pāstor sōlus cum dominō relictus “Modo dīxistī” in-
quit “meum officium esse cavēre nē ovēs aberrant. Nōlī
mē officiō meō prohibēre!”

Iūlius: “Ego tē nōn prohibēbō officium facere. Fac ut 175
ovēs ex agrīs agantur! Age, curre, pāstor!”

Vix haec dīxerat Iūlius, cum pāstor quam celerrimē
potest ad ovēs suās currit. Dominus rīdēns eum curren-
tem aspicit, tum ad vīllam revertitur. Etsī dominus se-
vērus exīstimātur, tamen inhūmānus nōn est. 180

GRAMMATICA LATINA

Coniūctīvus

Tempus praesēns.

[A] Āctīvum.

Dominus: “Intrā, serve! Claude forem! Tacē et audī!” Do- 185
minus servō imperat ut *intret*, forem *claudat*, *taceat* et *audiat*.
Servus intrat, forem claudit, tacet et audit.

‘Intrat’, ‘tacet’, ‘claudit’, ‘audit’ est indicātīvus. ‘Intret’,
‘taceat’, ‘claudat’, ‘audiat’ coniūctīvus est. Coniūctīvus
praesentis (pers. III sing.) [1] -*et*, [2, 3, 4] -*at*. 190

Exempla: [1] cōgitā|re: cōgit|*et*; [2] respondē|re: respon-
de|*at*; [3] scrīb|ere: scrīb|*at*; [4] audī|re: audi|*at*.

Magister: “Studiōsus estō, discipule! Prīmum audī quod
interrogō, tum cōgitā, dēnique surge et respondē!” Magister
discipulum monet ut studiōsus *sit*: prīmum *audiat*, tum cōgi- 195
tet, dēnique *surgat* et *respondeat*. Discipulus silet. Magister:

“Audīsne, puer? Moneō tē ut studiōsus sīs: primum audiās, tum cōgitēs, dēnique surgās et respondeās.” Discipulus: “Nōn opus est mē monēre ut audiam et cōgitēm atque ut studiōsus sim. Sed respondēre nesciō. Nōlī igitur ā mē postulare ut surgam et respondeam!”

Magister: “Studiōsī estōte, discipulī! Primum audite quod interrogō, tum cōgitāte, dēnique surgite et respondēte!” Magister discipulōs monet ut studiōsī sint: primum audiant, tum cōgitent, dēnique surgant et respondeant. Discipulī silent. Magister: “Auditisne, puerī? Moneō vōs ut studiōsī sītis: primum audiātis, tum cōgitētis, dēnique surgātis et respondeātis.” Discipulī: “Nōn opus est nōs monēre ut audiāmus et cōgitēmus atque ut studiōsī simus. Sed respondēre nescimus. Nōlī igitur ā nōbīs postulāre ut surgāmus et respondeāmus!”

	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.
<i>Persōna prīma</i>	-em	-ēmus	-am	-āmus
<i>Persōna secunda</i>	-ēs	-ētis	-ās	-ātis
<i>Persōna tertia</i>	-et	-ent	-at	-ant

[B] Passivum.

Dominus imperat ut servus improbus teneātur et verberetur, deinde ut vinciātur et inclūdatur.

Dominus imperat ut servī improbī teneantur et verberentur, deinde ut vinciāntur et inclūdantur.

Iānitor tabellārium monet ut caveat nē ā cane mordeātur: “Cavē nē ā cane mordeāris!” Tabellārius: “Tuum negōtium est cūrāre nē ego mordear. Vincī canem! Ego cūrābō ut tū vinciāris et inclūdāris et verberēris ab erō tuō!” Iānitor: “Num tuum negōtium est cūrāre ut ego vinciā et inclūdar et verberer?”

Iānitorēs tabellāriōs monent ut caveant nē ā cane mordeantur: “Cavēte nē ā cane mordeāmini!” Tabellārii: “Vestrum negōtium est cūrāre nē nōs mordeāmur. Vincīte canem! Nōs cūrābimus ut vōs vinciāmini et inclūdāmini et verberēmini ab erō vestrō!” Iānitorēs: “Num vestrum negōtium est cūrāre ut nōs vinciāmur et inclūdāmur et verberēmur?”

[2] responde|a|m
responde|ā|s
responde|a|t
responde|ā|mus
responde|ā|tis
responde|a|nt

[3] surg|a|m
surg|ā|s
surg|a|t
surg|ā|mus
surg|ā|tis
surg|a|nt

[4] audi|a|m
audi|ā|s
audi|a|t
audi|ā|mus
audi|ā|tis
audi|a|nt
esse|s|m
esse|s|s
esse|s|t
esse|s|nt

[1] -e|m
-ē|s
-ē|t
-ē|nt

[2,3,4] -a|m
-ā|s
-a|t
-ā|mus
-ā|tis
-a|nt

[1] verber|e|r
verber|ē|ris
verber|ē|tur
verber|ē|mur
verber|ē|mini
verber|e|ntur

[2] morde|a|r
morde|ā|ris
morde|a|tur
morde|ā|mur
morde|ā|mini
morde|a|ntur

[3] inclūd|a|r
inclūd|ā|ris
inclūd|a|tur
inclūd|ā|mur
inclūd|ā|mini
inclūd|a|ntur

[4] vinci|a|r
vinci|ā|ris
vinci|a|tur
vinci|ā|mur
vinci|ā|mini
vinci|a|ntur

[1]	-e r	-ē mur
	-ē ris	-ē minī
	-ē tur	-e ntur
[2,3,4]	-a r	-ā mur
	-ā ris	-ā minī
	-ā tur	-a ntur

Vocābula nova:

ager
frūmentum
agricola
negōtium
arātrum
īnstrūmentum
sēmen
falx
regiō
frūgēs
pecus
pābulum
lāna
cōpia
vītis
vīnea
ūva
vīnum
praedium
labor
rūs
ōtium
colōnus
patientia
cūra
precēs
calor
frīgus
grex
amoenus
mātūrus
rudis
fertilis
suburbānus
urbānus
patiēns
rūsticus
gravidus
siccus
neglegēns
nēquam
immātūrus
inhūmānus

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	
<i>Persōna prīma</i>	-er	-ēmur	-ar	-āmur	
<i>Persōna secunda</i>	-ēris	-ēminī	-āris	-āminī	
<i>Persōna tertia</i>	-ētur	-entur	-ātur	-antur	235

PENSVM A

Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solv-. Ille dominum ōrat ut patientiam habe-: "Nōlī postulāre ut tantam pecūniam statim solv-!" Dominus colōnō imperat ut tace- et surg-, tum "Prīmum cūrā" inquit "ut uxor et liberī vale-, tum vērō cūrā ut agrōs bene col- et mercēdem solv-!"

Dominus colōnōs monet ut labōr- nēve quiēsc-: "Moneō vōs ut labōr- nēve quiēsc-!"

Māter filiam monet ut cauta s-: "Moneō tē ut cauta s-!" Fābula nōs monet nē temerāriī s-.

Verba: spargere -isse -um; rapere -isse -um; neglegere -isse -um; dēsinere -isse; quiēscere -isse; crēscere -isse; poscere -isse; prōdesse -isse.

PENSVM B

Mēse Augustō — metitur, deinde — arantur et novum frūmentum —. Agricola quī — post arātrum ambulat duōs bovēs — [= ante] sē agēns; arātrum est — quō agrī arantur. Agricola quī serit nūllō īnstrūmentō — et sēmen manū —. Quī — falce ūtitur. Agricola est vir cuius — est agrōs —. Ex Aegyptō, quae terra — est, magna — frūmentī in Italiam —. Frūgēs vīneārum sunt —, ex quibus — efficitur. — sōlis vīneīs —, — [↔ calor] vīneīs —.

Iūlius in — suō Albānō nōn labōrat, sed —. — quiētum et — [= pulchrum] eum dēlectat. Colōnus aliēnōs agrōs — dominō absentī colit.

Pāstor est vir quī pecus — et cūrat. — pecoris magnum negōtium est, nōn —, ut pigrī pāstōrēs — [= cēsent]. Pāstōrēs nōn tam industriē — quam agricolae. Pāstōris officium est cūrāre — ovēs aberrent — [= et nē] ā lupō rāpantur.

PENSVM C

Quid est negōtium agricolae?
 Quandō frūmentum metitur?
 Num arātor ipse arātrum trahit?
 Quid est pābulum pecoris?
 Unde frūmentum in Italiam invehitur?
 Quae regiō Āfricae fertilissima est?
 Cūr necesse est agrōs rigāre?
 Quae sunt frūgēs vīneārum?
 Num Iūlius ipse in agrīs labōrat?
 Omnēsne colōnī mercēdem solvērunt?
 Quot sēstertiōs colōnus Iūliō dēbet?
 Num uxor colōnī officium suum neglegit?
 Quid est officium pāstōris?
 Estne Iūlius dominus inhūmānus?

trīcēsīmus
 quiēscere
 cingere
 crēscere
 metere
 arāre
 serere
 colere
 spargere
 ūtī
 pāscere
 invehere
 rigāre
 labōrāre
 existimāre
 cēnsēre
 prōicere
 ōrāre
 rapere
 neglegere
 prōdesse
 nocēre
 prohibēre
 quīdam
 parum
 tantum
 dēnique
 circā
 prae
 prō
 abs
 -ve
 nē
 coniūctīvus

PERICVLA MARIS

fretum -ī *n*
Siculus -a -um = Siciliae
dis-iungere (↔ con-
iungere) = dīvidere

ē-icere (-iicere) -iō
-iēcisse -iectum
< ē + iacere

cessāre = opus neglegere,
minus agere; ventus
cessat : v. minuitur

animus -ī *m* ↔ corpus

utrum... an = -ne... an

ob-oedire (< -audire)
(+ *dat*) = pārēre

Interim Mēdus et Lȳdia ventō secundō per mare Īnfe- 1
rum nāvigāre pergunt ad fretum Siculum (id est fretum
angustum quō Sicilia ab Italiā disiungitur). Gaudent
omnēs quī eā nāve vehuntur praeter mercātōrem cuius
mercēs necesse fuit ē nāve ēicere. 5

Mēdus vērō multum cōgitat dē verbīs Lȳdiae et dē
tempestāte quae tam subitō cessāvit, postquam Lȳdia
dominum suum invocāvit. Ut tempestās mare tranquil-
lum turbāvit, ita verba Lȳdiae animum Mēdī turbāvē-
runt. 10

Lȳdia amicum suum colōrem mūtāvisse animadvertit
et “Quid pallēs?” inquit, “Utrum aegrōtās an territūs
es?”

“Nōn aegrōtō” inquit Mēdus, “Corpus quidem sā-
num est mihi, animus vērō turbātus. Quis est ille domi- 15
nus tuus cui mare et ventī oboedire videntur?”

Lýdia: “Nōn meus tantum, sed omnium hominum est dominus, et Rōmānōrum et Graecōrum et barbarōrum.”

20 Mēdus: “Utrum homō an deus est?”

Lýdia: “Chrīstus est Deī fīlius quī homō factus est. In oppidō Bethlehem nātus est in Iūdaeā, patriā Iūdaeōrum, quae inter Syriam et Aegyptum sita est. Eō vērunt rēgēs, quī stēllam eius vīderant in oriente, et invērunt

25 nērunt puerum cum Mariā, mātrem eius, et adōrāvērunt eum velut deum. Postea Chrīstus ipse plānē dēmōnstrāvit sē esse fīlium Deī, nam discipulōs docēbat, quōrum magna turba eum sequēbātur, aegrōs sānābat...”

Mēdus: “Omnis medicus id facit.”

30 Lýdia: “Quī medicus verbīs sōlīs potest facere ut hominēs caecī videant, surdī audiant, mūtī loquantur, claudī ambulent?”

Mēdus: “Potestne dominus tuus haec facere?”

Lýdia: “Profectō potest. In Iūdaeā Iēsūs nōn solum

35 faciēbat ut caecī vidērent, surdī audīrent, mūtī loquerentur, vērū etiam verbīs efficiēbat ut mortuī surgerent et ambulārent. Ex ūniversā Iūdaeā hominēs aegrī, quī fāmam dē factīs eius mīrābilibus audīverant, ad eum conveniēbant. Postrēmō tamen Iēsūs Chrīstus ab

40 improbīs hominibus necātus est.”

Mēdus: “Quid? Nōn vīvit dominus tuus?”

Lýdia: “Immō vērō vīvit, nam tertiō diē Iēsūs surrexit ā mortuīs et quadrāgēsīmō diē post in caelum

Bethlehem *n indēcl*
Iūdaea -ae *f*
Iūdaeī -ōrum *m pl*
eō *adv* = illūc

ad-ōrāre

vel-ut = tamquam, sicut

turba -ae *f* = multitudō
hominum

caecus -a -um = quī
vidēre nōn potest
surdus -a -um = quī
audīre nōn potest
mūtus -a -um = quī lo-
quī nōn potest
claudus -a -um = quī
ambulāre nōn potest
Iēsūs -ū *m (acc -um)*

ūniversus -a -um = tōtus

fāma -ae *f* = quod nārrā-
tur dē aliquō

surgere surrexisse

quadrāgēsīmus -a -um
= XL (40.)

im-mortālis -e ↔ mor-
tālis -e (< mors)
nāscī nātum esse ↔ morī
-ior mortuum esse

libellus -ī *m* = parvus
liber

ex-tendere

ap-prehendere = pre-
hendere (manū)
quī-dam, *abl* quō-dam
Matthaeus -ī *m*
vivere vixisse

dictum -ī *n* = quod
dictum est, verbum
memorāre = nārrāre,
dicere
discere didicisse

rogāre = ōrāre

ē-volvere: librum ē.
= librum aperire
tollere = sūmere et
sēcum ferre

prīnceps -īpis *m* = vir
inter aliōs prīmus (quī
aliis imperat)

sus-citāre = excitāre
[*Math.* 9.18–19, 23–26]
ūnus = quīdam

ascendit. Immortālis est filius Deī sicut pater eius,
Deus vīvus. Hominēs mortālēs nāscuntur ac moriuntur, 45
Deus immortalis semper vīvit. Sed ipsa male nārrō: ex
hōc libellō recitābō tibi aliquid.”

Lȳdia libellum, quem adhūc intrā vestem occultāvit,
prōmit et Mēdō ostendit. Quī manum extendēns libel- 50
lum apprehendit et “Quī liber est iste?” inquit.

Lȳdia: “Scrīptus est ā quōdam Iūdaeō, nōmine Mat-
thaeō, quī simul cum Chrīstō vīxit et discipulus eius
fuit. In hōc librō Matthaeus, quī suīs oculīs auribusque
dominum nostrum vīderat et audīverat, dicta et facta
eius memorat.” 55

Mēdus, quī legere nōn didicit, Lȳdiae librum reddit 57
eamque rogat ut aliquid sibi legat; quae continuō li-
brum ēvolvit et “Legam tibi” inquit “dē virō claudō cui
Iēsūs imperāvit ut surgeret et tolleretur lectum suum et
domum ambulāret.” 60

Mēdus: “Modo dīxistī ‘Chrīstum etiam mortuīs im-
perāvisse ut surgerent et ambulārent.’ Plūra de eā rē
audīre cupiō.”

Lȳdia: “Audī igitur quod scrīptum est dē Iaīrō, prīn-
cipe quōdam Iūdaeōrum, quī Iēsūm rogāvit ut filiam 65
suam mortuam suscitāret:

*Ecce prīnceps ūnus accessit, nōmine Iaīrus, et adorābat
eum dīcēns: “Fīlia mea modo mortua est, sed venī, impōne
manum tuam super illam, et vīvet.” Et surgēns Iēsūs sequē-
bātur eum cum discipulīs suīs. — Et veniēns Iēsūs in do-* 70

mum principis, vidēns tībicinēs et turbam tumultuantem, dīcēbat: “Discēdite! Nōn enim mortua est puella, sed dormit.” Et dērīdēbant eum. Et, ēiectā turbā, intrāvit et tenuit manum eius et dīxit: “Puella, surge!” Et surrēxit puella. Et

75 *exiit fāma haec in ūniversam terram illam.*

Mēdus: “Per deōs immortalēs! Sī hoc vērū est, prīnceps omnium deōrum est deus tuus; neque enim ūllus deus Rōmānus hominem mortālem ab Īnferīs suscitāre potest — nē Iuppiter quidem tantam potestātem

80 *habet, etsī ille deus māximus habētur.”*

Lȳdia: “Est ut dīcis; nec solum deus prīnceps, sed Deus ūnus et sōlus est ille. Tōtus mundus in potestāte Deī est, et caelum et terra et mare.”

Hīc gubernātor, quī sermōnem eōrum exaudīvit, 85 “Tanta” inquit, “ūnīus deī potestās nōn est. Nam trēs diī, Neptūnus, Iuppiter, Plūtō, mundum ūniversum ita inter sē dīvisērunt, ut Iuppiter rēx caelī esset, rēx maris esset Neptūnus, Plūtō autem rēgnāret apud Īnferōs, ubi animae mortuōrum velut umbrae versārī dīcuntur.”

90 Mēdus: “Num quis tam stultus est ut ista vērā esse crēdat? Perge legere ē libellō tuō, Lȳdia!”

Lȳdia iterum librum ēvolvit et “Ecce” inquit “quod nārrātur dē Chrīstō super mare ambulante:

Nāvicula autem in mediō marī iactābātur flūctibus, erat 95 *enim ventus contrārius. Quārtā autem vigiliā noctis vēnit ad eōs Iēsūs ambulāns super mare. Discipulī autem videntēs eum super mare ambulantem turbātī sunt dīcentēs: “Phan-*

tumultuārī = tumultum facere

tībiae
-ārum
f pl

tībīcen -cīnis m

Īnferī -ōrum m = mortuī, quī loca Īnfera (sub terrā) incolere dīcuntur potestās -ātis f

habērī = exīstimārī

mundus -ī m = caelum et terra et mare

Plūtō -ōnis m: deus, rēx Īnferōrum
dīvidere -vīsisse -vīsum

rēgnāre = rēx esse
anima: fōrma hominis mortuī ut ex animā facta
versārī = hūc et illūc movērī, errāre

[Math. 14.24–33]
nāvicula -ae f = parva nāvis
(ventus) contrārius
↔ secundus
vigilia -ae f: quārta v. = nōna hōra noctis (nox in iv vigiliās dīviditur)

phantasma-atis *n* = anima
 quae ambulare videtur
 eīs = iīs
 cōstāns -antis
 ↔ turbātus
 Petrus -ī *m*: Christī discipulus
 ipse : ille

ut venīret = quia venīre
 volēbat
 salvus -a -um = servātus;
 salvum facere = servāre

-āstī = -āvistī
 ascendentibus eīs = dum
 ascendant

attentus -a -um = quī
 studiōse audit
 per-suādere -suāsisse
 (+ *dat*): p. hominī =
 facere ut homō crēdat

[*Matth. 28.18*]

[*Matth. 8.23–27*]

= et eum in nāviculam
 ascendentem secūtī
 sunt discipulī eius

servāre = salvum facere
 per-īre -eō -iisse = per-
 dī, morī (↔ servārī)
 tunc = tum
 tranquillitās -ātis *f*
 (< tranquillus)
 ↔ tempestās

*tasma est!” et prae timōre clāmāvērunt. Statimque Iēsūs
 locūtus est eīs dīcēns: “Cōstantēs estōte! Ego sum. Nōlīte
 timēre!” Respondēns autem eī Petrus dīxit: “Domine, sī tū 100
 es, iubē mē ad tē venīre super aquam!” At ipse ait: “Venī!”
 Et dēscendēns Petrus dē nāviculā ambulābat super aquam,
 ut venīret ad Iēsū. Vidēns vērō ventum validum timuit, et
 incipiēns mergī clāmāvit dīcēns: “Domine! Salvum mē
 fac!” Et continuō Iēsūs extendēns manum apprehendit eum, 105
 et ait illī: “Quārē dubitāstī?” Et ascendentibus eīs in nāvi-
 culam, cessāvit ventus. Quī autem in nāviculā erant vērē-
 runt et adōrāvērunt eum dīcentēs: “Vērē filius Deī es.”*

Gubernātor, quī Mēdum attentum videt, “Num tū” *III*
 inquit “tam stultus es ut haec crēdās? Mihi nēmō per- 110
 suādēbit hominem super mare ambulare posse!”

Lȳdia: “Christus nōn est homō, sed filius Deī, quī
 omnia facere potest. Ipse dīxit: “Data est mihi omnis
 potestās in caelō et in terrā.” Modo nōs ē tempestāte
 servāvit, nōnne id tibi persuāsit eum habēre potestātem 115
 maris et ventōrum? Audī igitur quod in eōdem librō
 nārrātur dē potestāte Christī:

*Et ascendente eō in nāviculam, secūtī sunt eum discipulī
 eius. Et ecce tempestās magna facta est in marī, ita ut
 nāvicula operīrētur flūctibus — ipse vērō dormiēbat! Et 120
 accessērunt ad eum discipulī eius et suscitāvērunt eum dīcen-
 tēs: “Domine, salvā nōs! Perīmus!” Ait illīs Iēsūs: “Quid
 timidī estis?” Tunc surgēns imperāvit ventīs et marī, et
 facta est tranquillitās magna. Hominēs autem mīrātī sunt*

125 *dīcentēs*: “*Quālis est hic, quod ventī et mare oboediunt eī?*”

Gubernātor: “Mare et ventī nēminī oboediunt nisi Neptūnō. Ille cūrāvit ut nōs ē tempestāte servārēmur nēve mergerēmur—vel potius nōs ipsī quī mercēs ēiēcimus. Nōlīte vērō cēnsēre nōs iam extrā perīculum esse.

nēmō, *dat* nēminī

130 Tempestās quidem dēsiit, sed multa alia perīcula nōbīs impendent, ut saxa quibus nāvēs franguntur, vorāginēs in quās nāvēs merguntur, praedōnēs maritimī quī nāvēs persequuntur, ut mercēs et pecūniam rapiant nautāsque occīdant. Semper in perīculō versāmur.”

perīculum -ī *n*

impendēre (+ *dat*)
vorāgō -inis *f* = locus
quō nāvēs flūctibus
vorantur (: merguntur)
praedō -ōnis *m*
ut ... rapiant = quia ...
rapere volunt

135 Mēdus: “Sed hīc tūtī sumus ā praedōnibus.”

tūtus -a -um = sine
perīculō

Gubernātor: “Nūllum mare tūtum est ā praedōnibus, nē mare Īnferum quidem, quamquam rārī hūc perveniunt. Nec tūtī sumus ā cēterīs perīculīs quae modo memorāvī. Brevī nāvigābimus per fretum Siculum, ubi ab

per-venīre

140 utrāque parte magnum perīculum impendet nautīs: ab ōrā Italiae saxa perīculōsa quibus Scylla nōmen est, ab ōrā Siciliae vorāgō terribilis quae Charybdis vocātur. Multae nāvēs quae Scyllam iam vītāverant, deinde in Charybdim mersae sunt. At bonum animum habēte!

perīculōsus -a -um
< perīculum
Scylla -ae *f*
Charybdis -is *f* (*acc* -im)
(perīculum) vītāre = nōn
adīre, effugere
(bonus) animus ↔ timor

145 Ego, ut gubernātor cōnstāns, cūrābō ut omnia perīcula vītēmus ac salvī in Graeciam eāmus.”

īre, *coni praes*:
eam eāmus
eās eātis
eat eant

Mēdus: “Omnēs id futūrum esse spērāmus. Quandō eō perveniēmus?”

spērāre = rem bonam
futūram esse putāre
eō : in Graeciam

Gubernātor: “Intrā sex diēs, ut spērō, vel potius octō.

150 Sed cūr tam cupidus es in Graeciam eundī? Ego Rōmae vīvere mālō quam in Graeciā.”

īre: *eundī* (*gerundium*);
cupidus es eundī = īre
cupis
mālō = magis volō

mā-vīs = magis vīs
servīre (+ dat) = servus
esse

mālumus = magis vo-
lumus

mālle = magis velle:
mālō mālumus
māvīs māvultis
māvult mālunt

pecūlium -ī n = pecūnia
dominī quae servō datur
sī quid = sī aliquīd

persuādere ut = verbīs
efficere ut
mā-vult = magis vult

in caelīs = in caelō

Mēdus: "Num Rōmae māvīs servīre quam līber esse
in Graeciā?"

Gubernātor: "Nōs cīvēs Rōmānī morī mālumus
quam servīre!"

155

Mēdus: "Nōlī putāre mē servīre mālle, nam ego quo-
que līber nātus sum, nec quisquam quī līber fuit libertā-
tem spērāre dēsinit. In Italiā dominō sevērō serviēbam,
quī ā mē postulābat ut opus sordidum facerem nec mihi
pecūlium dabat. Sī quid prāvē fēcera, dominus impe- 160
rābat ut ego ab aliīs servīs tenērer et verberārer. Sed
herī ē villā fūgī, ut verbera vitārem, atque ut amīcam
meam vidērem ac semper cum eā essem. Multīs prōmis-
sīs eī persuāsī ut mēcum ex Italiā proficīscerētur, Lȳdia
enim Rōmae vīvere māvult quam in Graeciā. Ōstiā igi- 165
tur hanc nāvem cōnscendimus, ut in Graeciam nāvigā-
rēmus."

Gubernātor Lȳdiam interrogat: "Tūne quoque do-
minō Rōmānō serviēbās?"

Lȳdia: "Minimē vērō. Ego nēminī serviō nisi dominō 170
nostrō quī est in caelīs. Nēmō potest duōbus dominīs
servīre. Certē nōn laetō animō Rōmā profecta sum, et
difficile fuit mihi persuādere ut amīcās meās Rōmānās
dēsererem. Nec prōmissīs sōlīs Mēdus mihi persuāsit ut
sēcum venīrem, sed etiam dōnō pulcherrimō. Ecce ānu- 175
lus aureus gemmātus quem amīcus meus prope centum
sēstertiīs ēmit mihi." Lȳdia manum extendēns digitum
ānulō aureō ōrnātum gubernātōrī ostendit.

Gubernātor ānulum tam pulchrum admīrātur, tum
 180 conversus ad Mēdum “Profectō” inquit “dīves esse vi-
 dēris, ut servus! Num dominus ille sevērus, quī tibi
 imperābat ut opus sordidum facerēs, tantum pecūlium
 tibi dabat prō opere sordidō?”

Mēdus rubēns nescit quid respondeat, et velut homō
 185 surdus mūtusque ante eōs stat.

Lŷdia: “Quīn respondēs? Sacculum prōmpsistī pecū-
 niae plēnum — nōne tua erat ista pecūnia?”

Mēdus turbātus, dum oculōs Lŷdiae vītāre cōnātur,
 mercātōrem celeriter accēdere videt.

190 GRAMMATICA LATINA

Coniūctīvus

Tempus imperfectum

[A] Āctīvum.

Dominus servum monet ut sibi pāreat.

195 Dominus servum monēbat/monuit ut sibi pārēret.

‘Pāreat’ est coniūctīvus praesentis. ‘Pārēret’ coniūctīvus
 imperfectī est. Coniūctīvus imperfectī (pers. III sing.) -ret.

Exempla: [1] recitā|re: recitā|ret; [2] tacē|re: tacē|ret; [3]
 scrīb|ere: scrīb|eret; [4] audī|re: audī|ret.

200 Magister discipulum monuit ut tacēret et audīret et studiō-
 sus esset. Tum eī imperāvit ut scrīberet et recitāret.

Pater: “Nōne magister tibi imperāvit, fili, ut scrīberēs et
 recitārēs?” Filius: “Prīmum mē monuit ut tacērem et audīrem
 et studiōsus essem, tum mihi imperāvit ut scrīberem et recitā-
 205 rem.” Pater: “Num necesse erat tē monēre ut tacērēs et audīrēs
 et studiōsus essēs?”

Magister discipulōs monuit ut tacērent et audīrent et studi-
 ōsī essent. Tum imperāvit ut scrīberent et recitārent.

ad-mīrārī = mīrārī (rem
 magnificam)

prōmere -mpsisse
 -mptum

pārēret

[1] recitā|re|m
 recitā|rē|s
 recitā|re|t
 recitā|rē|mus
 recitā|rē|tis
 recitā|re|nt
 [2] tacē|re|m
 tacē|rē|s
 tacē|re|t
 tacē|rē|mus
 tacē|rē|tis
 tacē|re|nt
 [3] scrīb|ere|m
 scrīb|erē|s
 scrīb|ere|t
 scrīb|erē|mus
 scrīb|erē|tis
 scrīb|ere|nt

[4]	audi re m	
	audi rē s	
	audi re t	
	audi rē mus	
	audi rē tis	
	audi re nt	
esse	esse m	esse mus
	esse s	esse tis
	esse t	esse nt

-re m	-rē mus
-rē s	-rē tis
-re t	-re nt

[1]	servā re r	
	servā rē ris	
	servā rē tur	
	servā rē mur	
	servā rē minī	
	servā re ntur	
[3]	merg ere r	
	merg erē ris	
	merg erē tur	
	merg erē mur	
	merg erē minī	
	merg ere ntur	

-re r	-rē mur
-rē ris	-rē minī
-rē tur	-re ntur

Vocābula nova:

fretum
animus
turba
fāma
libellus
dictum
prīnceps
tībīcen
potestās
mundus
nāvīcula
vigilia

Pater: “Nōne magister vōbīs imperāvit, filiī, ut scrīberētis et recitārētis?” Filiī: “Prīmum nōs monuit ut tacērēmus et audīrēmus et studiōsī essēmus, tum nōbīs imperāvit ut scrīberēmus et recitārēmus.” Pater: “Num necesse erat vōs monēre ut tacērētis et audīrētis et studiōsī essētis?”

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>	
<i>Persōna prīma</i>	-rem	-rēmus	215
<i>Persōna secunda</i>	-rēs	-rētis	
<i>Persōna tertia</i>	-ret	-rent	

[B] Passīvum.

Dominus imperāvit ut servus tenērētur et verberārētur, deinde ut vincīrētur et inclūderētur.

Dominus imperāvit ut servī tenērentur et verberārentur, deinde ut vincīrentur et inclūderentur.

Mēdus: “Salvus sum. Neptūnus cūrāvit ut ego ē periculō servārer nēve in mare mergerer.” Lȳdia: “Nōlī putāre Neptūnum cūrāvisse ut tū servārēris nēve mergerēris. Nēmō nisi Christus cūrāvit ut nōs ē periculō servārēmur nēve in mare mergerēmur.” Gubernātor: “Ego bene gubernandō cūrāvī ut vōs servārēminī nēve mergerēminī!”

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>	
<i>Persōna prīma</i>	-rer	-rēmur	230
<i>Persōna secunda</i>	-rēris	-rēminī	
<i>Persōna tertia</i>	-rētur	-rentur	

PENSVM A

Servus dominum ōrābat nē sē verberā-, sed dominus imperāvit ut tacē- et surg-, tum aliīs servīs imperāvit ut eum prehēnd- et tenē-.

Mēdus ā dominō fūgit, ut amīcam suam vidē- et semper cum eā es-. Mēdus: “Ā dominō fūgī, ut amīcam meam vidē- et semper cum eā es-.”

Mīnōs imperāvit ut Daedalus et Īcarus in labyrinthum inclūd-. Īcarus: “Quis imperāvit ut nōs inclūd-?” Daedalus: “Mīnōs imperāvit ut ego inclūd- et ut tū mēcum inclūd-.”

Verba: dīvidere –isse –um; ēicere –isse –um; prōmere –isse –um; vīvere –isse; discere –isse; persuādēre –isse; surgere –isse.

PENSVM B

Lýdia Rōmae vīvere — quam in Graeciā, sed Mēdus multīs prōmissīs eī — ut sēcum proficīscerētur. In Italiā Mēdus dominō sevērō —.

Nāvis nōndum extrā — est. Multa perīcula nautīs —. — maritimī nāvēs persequuntur; nūllum mare — est ā praedōnibus.

Hominēs mortālēs nāscuntur et —, diī vērō — sunt. Nūllus deus Rōmānus hominem mortuum ab Īnferīs — [= excitāre] potest, nē Iuppiter quidem tantam — habet, etsī ille deus māximus — [= exīstimātur]. Trēs diī ūniversum — inter sē dīvīsērunt.

Chrīstus in oppidō Bethlehem — est. Ille verbīs sōlis efficiēbat ut hominēs — vidērent, — audīrent, — loquerentur, — ambulārent.

PENSVM C

Fretum Siculum quid est?

Ubi nātus est Chrīstus?

Quid Iaīrus Chrīstum rogāvit?

Quae perīcula nautīs impendent?

Cūr nautae praedōnēs maritimōs metuunt?

Quālī dominō Mēdus in Italiā serviēbat?

Quārē Mēdus ā dominō suō fūgit?

Num Lýdia laetō animō Rōmā profecta est?

Quōmodo Mēdus eī persuāsīt ut sēcum venīret?

Cūr Mēdus nescit quid respondeat?

Quem Mēdus accēdere videt?

Tūne in Graeciā vīvere māvīs quam in patriā tuā?

phantasma
tranquillitās
voragō
periculum
praedō
pecūlium
caecus
surdus
mūtus
claudus
ūniversus
mortālis
immortālis
cōnstāns
salvus
attentus
tūtus
periculōsus
quadrāgēsīmus
disiungere
ēicere
cessāre
oboedīre
adōrāre
nāscī
morī
extendere
apprehendere
memorāre
rogāre
ēvolvere
suscitāre
tumultuārī
habērī
rēgnāre
versārī
persuādēre
salvāre
perīre
impendēre
pervenīre
vītāre
spērāre
servīre
mālle
admīrārī
potius
utrum
velut

dē-terrēre

ad-icere (-iicere) -iō
= addere
aestimāre: magnī ae. =
magnī pretiū esse cēn-
sēre
vīta -ae f < vīvere
re-manēre = manēre

nōn-nūllī -ae -a = haud
paucī, complūrēs
pretiōsus -a -um =
magnī pretiū

lucrum -ī n: l. facere =
pecūniam suam augēre
spēs -ei f = id quod
spērātur

NAVIGARE NECESSE EST

Multae nāvēs multique nautae quotannis in marī per- 1
eunt. In fundō maris plūrimae nāvēs mersae iacent. Nec
tamen ūllīs periculīs ā nāvīgandō dēterrentur nautae.
“Nāvīgāre necesse est” āiunt, et mercātōrēs, quī ipsī
pericula maris adīre nōn audent, haec adiciunt: “Vīvere 5
nōn est necesse!” Mercātōrēs mercēs suās magnī aesti-
mant, vītam nautārum parvī aestimant!

Nec vērō omnēs mercātōrēs domī remanent, cum
mercēs eōrum nāvibus vehuntur. Nōnnūllī in terrās ali-
ēnās nāvīgant, quod mercēs pretiōsās nautīs crēdere nō- 10
lunt, sicut mercātor ille Rōmānus quī eādem nāve vehi-
tur quā Mēdus et Lȳdia. Is laetus Ōstiā profectus est
cum mercibus pretiōsīs quās omnī pecūniā suā in Italiā
ēmerat eō cōnsiliō ut eas māiōre pretiō in Graeciā vēr-
deret. Ita spērābat sē magnum lucrum factūrum esse. 15
Iam vērō ea spēs omnis periit, nam flūctibus mersae

sunt mercēs in quibus omnem spem posuerat. Subitō mercātor ē dīvitissimō pauperrimus factus est. Nōn mīrum est eum maestum esse.

pōnere posuisse positum

mīrus -a -um: mīrum = quod mīrantem facit
maestus -a -um = mae-rēns, trīstis

20 Mercātor ad gubernātōrem accēdēns multīs cum lacrimīs queritur: “Heu, mē miserum! Omnia quae possidēbam in fundō maris sunt. Quid faciam? Quid spērem? Quōmodo uxōrem et liberōs alam? Nē as quidem mihi reliquus est: omnia āmīsī. Heu!”

heu! (dolōrem animī significat)

25 “Dēsine querī!” inquit gubernātor, “Nōn enim omnia āmīsistī sī uxor et liberī tuī salvī sunt. Nōne liberōs plūris aestimās quam mercēs istās? Dīvitiās āmittere miserum est, at multō miseriūs liberōs āmittere.”

ā-mittere -mīsisse
-missum ↔ accipere

plūris aestimāre = māiō-ris pretiū esse cēnsēre
dīvitiāe -ārum *f* (<divēs)
= magna pecūnia

Tālibus verbīs nauta mercātōrem maestum cōsōlārī cōnātur, sed frūstrā, nam ille prōtinus “Nōlī tū mē cōsōlārī” inquit, “quī ipse imperāvistī ut mercēs meae iacerentur!”

prōtinus = statim

Gubernātor: “Iactūrā mercium nāvis servāta est.”

iactūra -ae *f* < iacere

Mercātor: “Rēctē dīcis: meae mercēs ēiectae sunt, ut

35 nāvis tua salva esset!”

Gubernātor: “Mercēs iēcimus ut nōs omnēs salvī es-sēmus. Iactūrā mercium nōn modo nāvis, sed etiam vīta omnium nostrum servāta est. Mercēs quidem periērunt, sed nēmō nostrum periit. Ergō bonum animum habē! Laetāre unā nobīscum tē vītam nōn āmīsisse si-
40 mul cum mercibus! Hominēs fēlicēs sumus.”

omnēs nōs, *gen* omnium
nostrum
nēmō nostrum = nēmō
ex nobīs
nobīs-cum = cum nobīs

Mercātor: “Vōs quidem fēlicēs estis, nēmō enim vestrum assem āmīsīt. Mīrum nōn est vōs laetārī. At

fēlix -īcis = cui rēs
bona accidit
nēmō vestrum = nēmō
ex vōbīs

ē-ripere -iō -ripuisse
 -reptum < ē + rapere
 laetitia -ae *f* < laetus
 af-ficere -iō -fēcisse
 -fectum
 trīstitia -ae *f* < trīstis;
 t. ā afficere = trīstem
 facere; t. ā affīcī =
 trīstis fierī
 nāvīgatiō -ōnis *f* < nāvi-
 gāre

dolor (animī) ↔ laetitia
 dolōre afficere = dolen-
 tem (: maestum) facere

dī = diī

precārī (< precēs)
 = ōrāre

vōbīs-cum = cum vōbīs
 per-turbāre = valdē
 turbāre

delphīnus
 -ī *m*

Arīōn -onis *m*

fidēs
 -ium
fpl

nōtus -a -um: is mihi
 nōtus est = eum nōvī
 ignārus -a -um = ignō-
 rāns, rudis
 nōbilis -e = multīs nōtus
 Lesbos -ī *f*
 Orpheus -ī *m*
 an = num
 ignōtus -a -um ↔ nōtus

fidicen -inis *m* = quī
 fidibus canit

nōlīte mē monēre ut laetus sim, postquam omnia mihi
 ēripuistis! Laetitia vestra mē nōn afficit.” 45

Gubernātor: “Nec quisquam nostrum trīstitiā tuā af-
 ficitur. Semper gaudeō cum dē liberīs meīs cōgitō, quī
 māximā laetitiā afficiuntur cum patrem suum ē nāvīgā-
 tiōne periculōsā salvum redire vident.”

Mercātor: “Ego quoque liberōs meōs amō nec eōs 50
 dolōre afficere volō. Sed quōmodo vīvāmus sine pecū-
 niā? Quōmodo cibum et vestem emam īfantibus meīs?
 Ō dī immortalēs! Reddite mihi mercēs!”

Gubernātor: “Quid iuvat deōs precārī ut rēs āmissae
 tibi reddantur? Frūstrā hoc precāris.” 55

Mercātor: “Quid ergō faciam? Ipse dē nāve saliam,
 an in eādē nāve maneam vōbīscum?” Vir ita perturbā-
 tus est ut sē interroget, utrum in mare saliat an in nāve
 remaneat.

“Salī modo!” inquit gubernātor, “Nēmō nostrum tē 11
 prohibēbit. At certē nōn tam fēlīx eris quam Arīōn, quī
 delphīnō servātus est.”

Mercātor, quī Arīōnem ignōrat, “Quisnam est Arī-
 ōn?” inquit, “Nē nōmen quidem mihi nōtum est.”

Gubernātor: “Ignārus quidem es sī illum ignōrās. 65
 Arīōn, vir nōbilis Lesbī nātus, tam pulchrē fidibus ca-
 nēbat ut alter Orpheus appellārētur. An tam ignārus es
 ut etiam Orpheus tibi ignōtus sit?”

Mercātor: “Minimē vērō. Orpheus quidem omnibus
 nōtus est. Is fidicen nōbilissimus fuit quī tam pulchrē 70

canēbat ut bēstiae ferae, nātūram suam oblītae, accēderent, ut eum canentem audīrent, ac rapidī fluvīi cōsisterent, nē strepitū cantum eius turbārent. Orpheus etiam ad Īnferōs dēscendit ut uxōrem suam mortuam

75 inde redūceret... Sed perge nārrāre dē Arīone.”

Gubernātor, cum omnēs attentōs videat, hanc fābulam nārrat:

“Cum Arīōn, nōbilissimus suī temporis fidicen, ex Italiā in Graeciam nāvigāret magnāsque dīvitiās sēcum

80 habēret, nautae pauperēs, quī hominī dīvitī invidēbant, eum necāre cōstituērunt. Ille vērō, cōsiliō eōrum cognitō, pecūniam cēteraque sua nautīs dedit, hoc solum ōrāns ut sibi ipsī parcerent. “Ecce” inquit “omnia quae possideō iam vestra sunt. Dīvitiās meās habēte, parcite

85 vītāe! Permittite mihi in patriam revertī! Hoc solum precor.” Nautae precibus eius ita permōtī sunt ut manūs quidem ab eō abstinērent; sed tamen imperāvērunt ut statim in mare dēsiliēret! Ibi homō territus, cum iam vītā dēspērāret, id ūnum ōrāvit ut sibi licēret vestem

90 ōrnātā induere et fidēs capere et ante mortem carmen canere. Id nautae, studiōsī cantum eius audiendī, eī permīsērunt. Ille igitur, pulchrē vestītus et ōrnātus, in celsā puppī stāns carmen clārā vōce ad fidēs cecinit. Ut Orpheus cantū suō ferās ad sē alliciēbat, ita tunc Arīōn
95 canendō piscēs allēxit ad nāvem. Postrēmō autem cum fidibus ōrnāmentisque, sicut stābat canēbatque, in mare dēsiluit.

oblītae : cum oblīvīscerentur
rapidus -a -um (<rapere)
= celerrimus
nē = ut nē (: quia... turbāre nōlēbant)
cantus -ūs *m* < canere

inde = illinc
re-dūcere
cum videat = vidēns,
quia videt

cum... nāvigāret = dum
nāvigat

in-vidēre (+ *dat*) = inimicus esse ob bonum aliēnum

parcere (+ *dat*) = nōn
necāre, salvum esse sinere

per-mittere (eī) = sinere (eum)

per-movēre: permōtī sunt : animī eōrum
p. sunt
abs-tinēre < abs + tenēre
dē-silire -uisse < dē + salīre
dē-spērāre ↔ spērāre

carmen -inis *n* = verba quae canuntur

celsus -a -um = altus
canere cecinisse
al-licere -iō -lēxisse
-lectum

repente = subitō
 sub-īre eum = sub eum
 ire
 dorsum -ī n = tergum
 bēstiae
 vehere vēxisse vectum
 ex-pōnere
 Periander -drī m

parum : haud
 crēdere -didisse
 quasi = tamquam
 fallāx -ācis = quī fallit

inde : ex Italiā

appārere -uisse = in cōn-
 spectum venīre
 stupēre = valdē mīrārī

maleficium -ī n = malum
 factum
 cōn-fitērī -fessum esse
 = fatērī

dubitō num fābula vēra
 sit = nōn crēdō fābulam
 vēram esse

sī-ve... sī-ve

salūs -ūtis f < salvus
 in modum = modō (abl)
 dē salūte dēspērāre
 = salūtem d.
 nōn-numquam = haud
 rārō, satis saepe

bonō animō (abl) esse =
 bonum animum habēre

anima : vīta

“Tum vērō nova et mīra rēs accidit: delphīnus, cantū
 allectus, repente hominem natantem subiit eumque in
 dorsō suō sedentem vēxit et in litore Graeciae salvum 100
 exposuit. Inde Arīōn prōtinus Corinthum petīvit, ubi
 rēgem Periandrum, amīcum suum, adiit eīque rem sīc-
 ut acciderat nārrāvit. Rēx haec parum crēdidit, et Arīo-
 nem quasi virum fallācem cūstōdīrī iussit. Sed post-
 quam nautae Corinthum vēnērunt, rēx eōs interrogāvit 105
 ‘num scīrent ubi esset Arīōn et quid faceret?’ Respon-
 dērunt ‘hominem, cum inde abīrent, in terrā Italiā fu-
 isse eumque illic bene vīvere, aurēs animōsque homi-
 num cantū suō dēlectāre atque magnum lucrum facere.’
 Cum haec falsa nārrārent, Arīōn repente cum fidibus 110
 ōrnāmentisque cum quibus sē in mare iēcerat appāruit.
 Nautae stupentēs, cum eum quem mersum esse putā-
 bant ita vīvum appārere vidērent, prōtinus maleficium
 suum cōfessī sunt.”

Hīc Mēdus “Etsī nōtum est” inquit “nōnnūllōs homi- 115
 nēs delphīnīs vectōs esse, tamen dubitō num haec fā-
 bula vēra sit.”

Gubernātor: “Sīve vēra sīve falsa est, valdē mē dēlec-
 tat fābula dē fēlicī salūte Arīonis, nam sicut ille mīrum
 in modum servātus est, cum iam dē salūte dēspērāret, 120
 ita hominēs nōnnumquam contrā spem ē māximīs perī-
 culīs ēripiuntur. Hāc fābulā monēmur ut semper bonō
 animō sīmus nēve umquam dē salūte dēspērēmus. Dum
 anima est, spēs est.”

125 Haec verba tandem mercatōrem perturbātum aliquid
cōnsolārī videntur.

III Tum vērō Lȳdia ad Mēdum versa “Modo tē inter-
rogāvi” inquit “tuane esset pecūnia quā hunc ānulum
ēmisti. Cūr nōndum mihi respondisti?”

130 Ita repente interrogātus Mēdus ‘sē pecūniam ē sac-
culō dominī surripuisse’ cōfītētur.

“Ō Mēde!” exclāmat Lȳdia, “Fūr es! Iam mē pudet
tē, fūrem nēquissimum, amāvisse!”

At Mēdus “Nōlī” inquit “mē fūrem appellāre, mea

135 Lȳdia! Dominus enim aliquid pecūlii mihi dēbēbat. Pe-
cūlium dēbitum sūmere fūrtum nōn est.”

Sed Lȳdia pergit eum fūrti accūsāre: “Fūrtum fēcisti,
Mēde! Frūstrā tē excūsāre cōnāris.”

Mēdus: “Sī fūrtum fēcī, tuā causā id fēcī. Eō enim
140 cōnsiliō nummōs surripui ut dōnum pretiōsum tibi
emerem. Nōne hoc beneficium potius quam malefi-
cium esse tibi vidētur?”

Lȳdia: “Facile est aliēnā pecūniā dōna pretiōsa
emere. Tāle dōnum mē nōn dēlectat. Hunc ānulum iam
145 gerere nōlō: in mare eum abiciam!” Hoc dīcēns Lȳdia
ānulum dē digitō dētrahit, sed gubernātor prōtinus
bracchium eiusprehendit. Simul Mēdus ānulum ē
manū Lȳdiae lāpsū capit.

Lȳdia īrāta exclāmat: “Abstinē manum, nauta!” at ille
150 “Nōlī stultē agere!” inquit, “Nēmō tibi ānulum ita
abiectionem reddet — nisi forte tam fēlix eris quam Poly-

sur-ripere -iō -ripuisse
-reptum < sub + rapere
fūr fūris *m*

nēquam, *comp* nēquior,
sup nēquissimus

fūrtum -ī *n* = malefīcium
fūris
accūsāre + *gen*: fūrti ac-
cūsāre = dē fūrtō *a*.

bene-fīcium -ī *n* ↔ male-
fīcium

ab-icere (-iicere) -iō
-iēcisse -iectum < ab
+ iacere
dē-trahere

lābi lāpsū esse

Polycratēs -is *m*

tyrannus -ī *m* = rēx
sevērissimus
Samius -a -um
< Samos -ī *f*

sē-sē = sē

fēlicitās -ātis *f* < fēlix

suādēre -sisse (+ *dat*) =
persuādēre cōnārī
iactūram facere reī = rem
abicere/āmittere
invidia -ae *f* < invidēre
ā-vertere : prohibēre

piscātor -ōris *m* = quī
piscēs capit

dōnāre (< dōnum) = dare

secāre -uisse sectum
= cultrō dīvidere

re-cognōscere

quis-quam, *acc* quem-
quam = ūllum hominem
fortūna -ae *f*: *f. f.* hominis
= quod forte hominī ac-
cidit

cratēs, tyrannus Samius, cuius ānulum, quem ipse in mare abiēcerať, mīrum in modum inventus est nōn in fundō maris, sed in ventre piscis!”

Lȳdia: “Cūr ille tyrannus ānulum suum abiēcit?” 155

Gubernātor: “Ānulum abiēcit, cum sēsē nimis fēlicem esse cēnsēret. Nihil malī umquam eī acciderat ac tanta erat potestās eius, tanta glōria tantaeque dīvitiae, ut nōn sōlum aliū tyrannī, sed etiam dī immortalēs eī invidērent. Tum amīcus eius, rēx Aegyptī, cum fēlicitā- 160 tem atque glōriam eius ingentem vidēret, tyrannō suāsīt, ut iactūram faceret eius reī quā māximē omnium dēlectābātur: ita deōrum invidiam āvertī posse spērābat. Polycratēs igitur nāvem cōnscendit et ānulum quem pretiōsissimum habēbat in mare abiēcit. 165

“Paucīs post diēbus aliquī piscātor in eōdem marī piscem cēpit quī tam fōrmōsus erat ut piscātor eum nōn vēnderet, sed tyrannō dōnāret. Vērum antequam piscis ad mēnsam tyrannī allātus est, servus quī piscem secābat eī ānulum attulit ‘quem in ventre piscis inventum 170 esse’ dīxit. Polycratēs, cum ānulum suum recognōsceret, māximā laetitiā affectus est.”

Mēdus: “Nēmō umquam eō tyrannō beātiór fuit!”

Gubernātor: “Nōlī quemquam ante mortem beātum dīcere! Hoc nōs docet fortūna illīus tyrannī. Polycratēs 175 enim paulō post ā quōdam virō fallācī, quī eum falsīs prōmissīs Samō in Asiam allēxerat, terribilem in modum necātus est. Ita nōnnumquam vīta beāta morte

miserrimā finītur. Varia quidem est hominum fortūna,
 180 sed homō prūdēns bonam et malam fortūnam aequō
 animō fert nec alteriūs fortūnae invidet.”

Dum gubernātor loquitur, altera nāvis procul in mari
 appāret. Mēdus eum apprehendit et “Dēsine loquī!”
 inquit, “Cūrā negōtium tuum! Quīn prōspicis? Vidēsne
 185 nāvem illam vėlōcem quae ā septentriōnibus nōbīs ap-
 propinquat?”

“Per deōs immortalēs!” inquit gubernātor, cum prī-
 mum nāvem appropinquantem prōspexit, “Illa nāvis
 vėlōx nōs persequitur. Certē nāvis praedōnum est. Om-
 190 nia vēla date, nautae!”

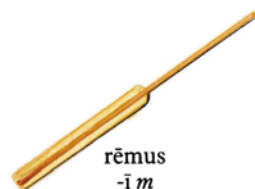
Nāvis autem vėlīs sōlīs nōn tam vėlōciter vehitur
 quam ante tempestātem, nam vēla ventō rapidō scissa
 sunt. Itaque gubernātor imperat ut nāvis rēmīs agātur.
 Mox rēmīs vėlīsque vehitur nāvis quam vėlōcissimē po-
 195 test, sed tamen altera nāvis, cuius rēmī quasi ālae ingen-
 tēs sūrsum deorsum moventur, magis magisque appro-
 pinquat.

Gubernātor perterritus exclāmat: “Ō dī bonī! Quid
 faciāmus? Brevī praedōnēs hīc erunt.”

200 Tum mercātor, cum gubernātōrem pallidum videat,
 “Bonō animō es!” inquit, “Nōlī dēspērāre! Spēs est,
 dum anima est.”

finīre (< finis): rem f.
 = finem facere rei
 varius = quī mūtātur
 aequus animus = animus
 cōstāns
 ferre = patī

vėlōx -ōcis = celer
 ap-propinquāre (+ dat)
 = prope venīre

= D. clāmat quia puerum excitāre vult
 = S. tacet quia puellam excitāre nōn vult

Vocābula nova:

fundus
 vīta
 lucrum
 spēs
 dīvītia
 iactūra
 laetitīa
 trīstitīa
 nāvīgātiō
 delphīnus
 fidēs
 fidicen
 cantus
 carmen
 dorsum
 malefīcium
 salūs
 fūr
 fūrtum
 benefīcium
 tyrannus
 fēlicitās
 invidia
 piscātor
 fortūna
 rēmus

GRAMMATICA LATINA

'Ut', 'nē' cum coniūctīvō

[A] Tempus praesēns.

205

Iūlius Dāvō imperat *ut* puerum excitet. Aemilia Syram monet *nē* puellam excitet.

Dāvus clāmat, *ut* puerum excitet. Syra tacet, *nē* puellam excitet.

Dāvus *ita* (tam clārē, tantā vōce) clāmat *ut* puerum excitet. 210
 Syra *tam* quiēta est *ut* puellam nōn excitet.

[B] Tempus praeteritum.

Iūlius Dāvō imperāvit *ut* puerum excitāret. Aemilia Syram monuit *nē* puellam excitāret.

Dāvus clāmāvit, *ut* puerum excitāret. Syra tacēbat, *nē* puellam excitāret. 215

Dāvus *ita* clāmāvit *ut* puerum excitāret. Syra *tam* quiēta erat *ut* puellam nōn excitāret.

PENSVM A

Magister puerōs monet — pulchrē scrīb—. Sextus tam pulchrē scrībbit — magister eum laud—. Magister ipse calamum sūmit, — litterās scrīb—.

Daedalus ālās cōnfēcit — ē labyrinthō ēvol—. Īcarus tam altē volāvit — sōlī appropinqu—, quamquam pater eum monuerat — temerārius es—.

Herī Quīntus arborem ascendit, — nīdum quaer—, etsī pater eum monuerat — cautus es—. Medicus Quīntō imperāvit — oculōs claud—, — cultrum medicī vid—. Quīntus tam pallidus erat — Syra eum mortuum esse put—.

Sōl *ita* lūcēbat — pāstor umbram pet—, — in sōle ambul—.

Tantus atque tālis deus est Iuppiter — Optimus Māximus appell—.

Verba: vehere —isse —um; pōnere —isse —um; āmittere —isse —um; allicere —isse —um; ēripere —isse —um; secāre —isse —um; suādēre —isse; dēsilīre —isse; canere —isse; crēdere —isse; cōnfitērī —um esse; lābī —um esse.

PENSVM B

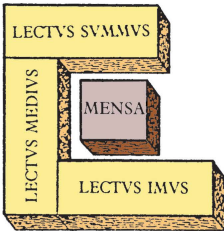
Orpheus, fidicen —, tam pulchrē canēbat ut ferae — [= prope venīrent] ac fluvīi — cōsisterent. Etiam ad — dēscendit, ut — [= illinc] uxōrem suam —. Nēmō tam — est ut Orpheum ignōret.

Arīōn quoque omnibus — est. Cum ille magnās — sēcum in nāve habēret, nautae pauperēs hominī dīvitī — eumque necāre cōstituērunt. Arīōn, cum — suam in periculō esse sentīret, pecūniam nautīs — [= dedit] eōsque ōrāvit ut sibi —. Precibus — nautae eī permīsērunt ut ante mortem — caneret. Hōc factō, Arīōn in mare —; sed delphīnus eum in — sedentem ad lītus vēxit. Ita ille servātus est, cum iam salutem —. Nautae, cum Arīōnem — [= in cōspectum venīre] vidērent, — [= statim] — suum cōfessī sunt.

PENSVM C

Quōmodo mercātōrēs lucrum faciunt?
 Cūr mercātor Rōmānus trīstis est?
 Quārē mercēs ēiectae sunt?
 Quid mercātor deōs precātur?
 Quārē ad Īnferōs dēscendit Orpheus?
 Num nautae Arīōnem gladiīs interfēcērunt?
 Quōmodo Arīōn servātus est?
 Quid nōs monet haec fābula?
 Cūr Polycratēs ānulum suum abiēcīt?
 Ubi ānulus eius inventus est?

pretiōsus
 mīrus
 maestus
 fēlix
 nōtus
 ignārus
 nōbilis
 ignōtus
 rapidus
 celsus
 fallāx
 vēlōx
 dēterrēre
 adicere
 aestimāre
 remanēre
 querī
 āmittere
 ēripere
 afficere
 precārī
 perturbāre
 redūcere
 invidēre
 parcere
 permittere
 permovēre
 abstinēre
 dēsiliēre
 dēspērāre
 allicere
 subīre
 expōnere
 appārēre
 stupēre
 cōfītērī
 surripere
 abicere
 dētrahere
 suādēre
 dōnāre
 secāre
 recognōscere
 finīre
 appropinquāre
 nōnnūllī
 sēsē
 frūstrā
 inde
 prōtinus
 repente
 quasi
 nōnnumquam

triclinium
-ī *n*

CONVIVIVM

revertū -tisse/-sum esse
balneum -ī *n* = locus ubi
corpus lavātur

hospes -itis *m*

re-cipere -iō = accipere,
admittere
in-exspectātus -a -um
= nōn exspectātus

cēna -ae *f*

circiter *adv* < circum:
c. IX = plūs minus IX
[±9]

tardus -a -um = quī ad
tempus nōn venit
diū = per longum
tempus

induere -uisse -ūtum;
indūtus = vestītus

Ex agrīs reversus Iūlius continuō balneum petit, atque
prīmum aquā calidā, tum frīgidā lavātur. Dum ille post
balneum vestem novam induit, Cornēlius et Orontēs,
amīcī et hospitēs eius, cum uxōribus Fabiā et Paulā
adveniunt. (Hospitēs sunt amīcī quōrum alter alterum
semper bene recipit domum suam, etiam sī inexpectā-
tus venit.)

Hodiē autem hospitēs Iūlii expectātī veniunt, nam
Iūlius eōs vocāvit ad cēnam. (Cēna est cibus quem Rō-
mānī circiter hōrā nōnā vel decimā sūmunt.)

Aemilia ātrium intrāns hospitēs salūtat et marītum
suum tardum excūsāt: “Iūlius tardē ex agrīs revertit
hodiē, quod nimis diū ambulāvit. Ergō nōndum exiit ē
balneō. Sed brevī lautus erit.”

Tum Iūlius lautus et novā veste indūtus intrat et amī-

cōs salvēre iubet: “Salvēte, amīcī! Gaudeō vōs omnēs iam adesse. Quam ob rem tam rārō tē videō, mī Cornēlī?”

salvēre iubēre = salūtāre

Cornēlius: “Nōnnumquam tē vīsere voluī, nec prius
20 urbem relinquere potuī prae multīs et magnīs negōtiīs
meīs. Nunc dēmum, postquam herī ad villam Tūsculā-
nam rediī, paulum requiēscere possum et amīcōs vīsere.
Post tanta negōtia magis quam umquam ōtiō fruor.”

vīsere = vīsum īre

dēmum = dēnique,
tandem
Tūsculānus -a -um
< Tūsculum
re-quiēscere
frui (+ abl) = dēlectārī

Iūlius: “Tūne quoque Rōmā venīs, Orontēs?”

25 Orontēs: “Nūper longum iter fēcī in Graeciam. Īdi-
bus Māiīs dēmum ex itinere Rōmam revertī, unde ho-
diē veniō.”

iter itineris *n* < īre

Iūlius: “Ergō vōs mihi aliquid dē rēbus urbānīs no-
vissimīs nūntiābitis.”

Iūlius
frontem
contrahit

nūntiāre (< nūntius)
= (verba) afferre

30 Cornēlius: “Et tū nōs docēbis dē rēbus rūsticīs, ut
agricola studiōsus et dīligēns.”

Iūlius frontem contrahit et “Agricola” inquit “ipse
nōn sum, sed multīs agricolīs praesum ac dīligenter
cūrō ut colōnī agrōs meōs bene colant.”

dīligēns -entis
↔ neglegēns
con-trahere
prae-esse (+ dat) = do-
minus esse, imperāre
-ēns -entis, adv -enter
(< -ent|iter): dīligēns,
adv dīligenter; prūdēns,
adv prūdenter

35 Orontēs, quī vītā rūsticā nōn fruitur, “Prūdenter fa-
cis” inquit “quod agrōs ipse nōn colis. Sī necesse est in
agrīs labōrāre, vītā rūstica nōn iūcunda, sed molesta
est. Ego numquam īnstrūmentō rūsticō ūsus sum.”

iūcundus -a -um = quī
dēlectat
molestus -a -um
↔ iūcundus
ūtī ūsum esse

40 Iūlius: “Dē rēbus rūsticīs et urbānīs colloquēmur in-
ter cēnam. Prīmum omnium cēnābimus. Sex hōrae iam
sunt cum cibum nōn sūmpsī. Venter mihi contrahitur
propter famem.”

cēnāre = cēnam sūmere

famēs -is *f*

pos-sim

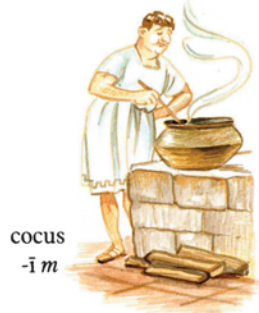
carēre -uisse

sitis -is *f*, *acc* -im,
abl -ī
 paulis-per ↔ diū

equidem = ego quidem

bonum -ī *n* (↔ malum)
 = bona rēs

per-ferre = ferre (ūsque
 ad finem), diū pati
 ē-ligere -lēgisse -lēctum

cocus
 -ī *m*

coquere coxisse *cocum*
 ex-ōrnāre = ōrnāre

parāre = parātum facere
 culīna -ae *f* = locus ubi
 cibus coquitur
 minister -trī *m*

Cornēlius: “Sex hōrae nihil est. Homō sex diēs cibō carēre potest, nec tamen fame moritur.”

Iūlius: “Dubitō num ego tam diū famem ferre pos- 45
 sim. Sex hōrās cibō caruisse iam molestum est. Mag-
 num malum est famēs.”

Cornēlius: “Id nōn negō, sed multō molestior est si-
 tis. Sine cibō diū vīvere possumus, sine aquā paulisper
 tantum.” 50

Orontēs rīdēs “Equidem” inquit “sine aquā iūcundē
 vīvere possum, sine vīnō nōn item! Magnum bonum est
 vīnum.”

Cornēlius: “Nēmō negat vīnum aquā iūcundius esse,
 sed tamen aquam bibere mālō quam sitim patī. Num tū 55
 sitim perferre māvīs quam aquam bibere?”

Orontēs: “Melius quidem est aquam bibere quam sitī
 perīre. Ex malīs minimum ēligere oportet. Nec vērō
 iūcundē vīvō nisi cotīdiē bonō vīnō fruor. Vīnum vīta
 est.” 60

Cornēlius: “Nōn vīvimus, ut bibāmus, sed bibimus,
 ut vīvāmus.”

Hīc Aemilia “Necesse est” inquit “paulisper famem
 et sitim ferre, dum cibus coquitur et triclinium ex-
 ōrnātur.” 65

(Servus cuius negōtium est cibus coquere atque cē-
 nam parāre in culīnā, cocus appellātur. Aliī servī, minis-
 trī quī vocantur, cibus parātum ē cūlīnā in triclinium
 portant. In tricliniō sunt trēs lectī, lectus summus, me-

70 dius, īmus, et mēnsa in mediō. Ante convīvium triclinium flōribus exōrnātur et vestis pretiōsa super lectōs sternitur. Neque enim sedentēs cēnant Rōmānī, sed in lectīs cubantēs. Quot convīvae in singulīs lectīs accubant? In singulīs lectīs aut singulī aut bīnī aut ternī
 75 convīvae accubāre solent. Cum igitur paucissimī sunt convīvae, nōn pauciōrēs sunt quam trēs, cum plūrimī, nōn plūrēs quam novem — nam ter ternī sunt novem.)

Iūlius: “Hōra decima est. Cēnam iam prīdem parātam esse oportuit! Nimis tardus est iste cocus!”

80 Aemilia: “Tuumne hoc negōtium est an meum? Uter nostrum in culinā praeest? Nōndum hōra decima est. Patienter exspectā, dum servī lectōs sternunt. Cēnābimus cum prīmum cocus cēnam parāverit et servī triclinium ōrnāverint. Brevī cēna parāta et triclinium ōrnātum erit.”

III Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ nūntiat. “Triclinium intrēmus!” inquit Iūlius, atque convīvae laetī triclinium flōribus exōrnātum et veste pulcherrimā strātum intrant. Rosae et līlia et alia multa flōrum genera in
 90 mēnsā sparsa sunt inter vāsa et pōcula argentea; nec enim quidquam nisi argentum mēnsam decet virī nōbilibis. (Argentum quidem minōris pretiī est quam aurum, nec vērō quisquam ex vāsīs aureīs cēnat nisi hominēs dīvitissimī atque glōriōsī, ut rēgēs Orientis.)

95 Iūlius, dominus convīviī, cum Aemiliā in lectō mediō accumbit; in aliīs duōbus lectīs bīnī convīvae accum-

īmus -a -um = īfimus
 medium -ī n = medius
 locus
 convīvium -ī n = cēna
 quae amīcīs datur
 sternere strāvisse strātum
 convīva -ae m/f = quī/
 quae in convīviō adest
 ac-cubāre = ad mēnsam
 cubāre
 singulī -ae -a = I et I...
 bīnī -ae -a = II et II...
 ternī -ae -a = III et III...

ter ternī = 3 × 3

prīdem = multō ante

tardus ↔ celer

lectum sternere = vestem
 super lectum sternere

vāsa
 argentea

puer = servus
 intrēmus! = quīn
 intrāmus?

genus -eris n
 vās vāsīs n; pl vāsa -ōrum
 argenteus -a -um = ex
 argentō factus
 argentum -ī n: ex argentō
 fiunt dēnāriī

glōriōsus -a -um = nimis
 glōriae cupidus

ac-cumbere = accubantem
 sē pōnere

holus -eris *n* = herba
quam edunt hominēs

nux
nucis *f*

placēre (+ *dat*) = iūcun-
dus esse
carō carnis *f*
acūtus -a -um: (culter)
a. = quī bene secat

sānē = certē

sāl salis *m*
carnī : in carnem
a-spergere < ad + spar-
gere
cibum sale aspergere =
cibō salem aspergere

calida -ae *f* = aqua calida
fundere fūdīsse fūsum
merus -a -um: (vīnum)
merum = vīnum sine
aquā
miscēre -uisse mixtum

pōtāre = bibere

liberāre = liberum facere

bibāmus! = quīn bibi-
mus?

Falernus -a -um

bunt: Cornēlius et Fabia in lectō summō ad sinistram
Iūliū, Orontēs et Paula ad dextram Aemiliae in lectō
īmō. Tum dēmum incipit cēna.

Prīmum ōva convīvīs appōnuntur; deinde piscēs cum 100
holeribus; sequitur caput cēnae: porcus quem Iūlius
ipse ē grege ēlēgit; postrēmō mēnsa secunda: nucēs,
ūvae, varia genera mālōrum. Cibus optimus est atque
convīvīs placet, māximē vērō laudātur carō porcī, quam
minister cultrō acūtō secat convīvīs spectantibus. 105

“Haec carō valdē mihi placet” inquit Fabia cum prī-
mum carnem gustāvit, “Cocus iste sānē negōtium suum
scit.”

“Ego cocum nōn laudō” inquit Orontēs et salem carnī
aspergit, “quī sale nōn ūtitur! Optima quidem est carō, 110
sed sale caret.” Orontēs cibum sale aspergere solet, ut
sitim augeat! (Sāl est māteria alba quae in marī et sub
terrā invenītur.)

Iam ministrī vīnum et calidam in pōcula fundunt.
Rōmānī vīnum cum aquā miscent neque vīnum merum 115
bibere solent. Sōlus Orontēs, cui nōn placet vīnum mix-
tum, merum pōtat, sed is Graecus est atque libertīnus.
(Libertīnus est quī servus fuit et liberātus est; in lectō
īmō accubant libertīnī.)

Iūlius pōculum tollēns “Ergō bibāmus!” inquit, “Hoc 120
vīnum factum est ex optimīs ūvīs meārum vīneārum.
Nec vīnum meum pēius esse mihi vidētur quam vīnum
illud Falernum quod vīnum Italiae optimum habētur.”

(Falernum est vīnum ex agrō Falernō, regiōne Campā-
125 niae.)

Statim Cornēlius “Sānē optimum” inquit “vīnum est
tuum, etiam melius quam Falernum”, itemque Fabia
“Sānē ita est” inquit, nam ea omnibus dē rēbus idem
sentit quod marītus.

130 At Paula vīnum gustāns “Hoc vīnum” inquit “nimis
acerbum est: ōs mihi contrahitur. Ego vīnum dulce
amō; semper mel vīnō misceō.” Statim minister mel
apportat, quod Paula in pōculum suum fundit. (Mel est
quod apēs ex flōribus quaerunt; nihil melle dulcius est.)

135 Iūlius: “Idem nōn omnibus placet. Sed quidnam tū
sentīs, Orontēs? Utrum vīnī genus melius esse tibi vidē-
tur, Falernum an Albānum?”

“Equidem” inquit Orontēs “sententiam meam nōn
ante dīcam quam utrumque gustāverō.”

140 Ad hoc Iūlius “Rēctē mē monēs” inquit “ūnum vīnī
genus parum esse in bonā mēnsā. Profectō utrumque
gustābis. Age, puer, prōfer Falernum quod optimum
habeō! Tum dēmum hoc vīnum cum illō comparāre
poterimus, cum utrumque gustāverimus. Ergō pōcula
145 exhaurīte, amīcī! Cum prīmum meum vīnum pōtāverī-
tis, Falernum pōtābitis!”

Pōculum Orontis prīmum Falernō complētur, nam is
iam prīdem pōculum suum exhaustit. Deinde ministrī
Falernum in cētera pōcula fundunt. Omnēs, postquam

150 vīnum gustāverunt, idem sentiunt: vīnum Falernum

Falernum -ī n = vīnum
F.
ager = terra, regiō

acerbus -a -um
↔ dulcis -e
mel mellis n
vīnō (dat) : in vīnum
ap-portāre < ad-portāre

sententia mea = id quod
sentio
ante ... quam = ante-
quam

prō-ferre = prōmere

ex-haurire -sisse -stum
↔ implēre

com-plēre = implēre

inter sē aspiciunt = alter
alterum aspicit

multō melius esse vīnō Albānō! Cornēlius et Orontēs
inter sē aspiciunt. Neuter eōrum sententiam suam aper-
tē dīcere audet.

Tum Orontēs sīc incipit: “Nesciō equidem utrum
melius sit. Dulcius quidem est Falernum, nec vērō 155
tuum vīnum nimis acerbum esse cēseō...”

At Cornēlius prūdenter “Utrumque” inquit “aequē
bonum est. Neutrum melius esse mihi vidētur.”

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

160

Futūrum perfectum

[A] Āctīvum.

pugnāverit

-erit

[1] recitāv|er|ō
recitāv|er|s
recitāv|er|t
recitāv|er|mus
recitāv|er|tis
recitāv|er|nt

[2] pārū|er|ō
pārū|er|s
pārū|er|t
pārū|er|mus
pārū|er|tis
pārū|er|nt

[3] scrīps|er|ō
scrīps|er|s
scrīps|er|t
scrīps|er|mus
scrīps|er|tis
scrīps|er|nt

[4] audīv|er|ō
audīv|er|s
audīv|er|t
audīv|er|mus
audīv|er|tis
audīv|er|nt

Dux militem laudābit, sī fortiter pugnāverit.

‘Laudābit’ tempus futūrum est. ‘Pugnāverit’ est tempus
futūrum perfectum. Futūrum perfectum dēsinit in -erit 165
(pers. III sing.), quod ad īfīnītīvum perfectī sine -isse ad-
icitur.

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pārū|erit; [3] scrīps|erit; [4]
audīv|erit.

Discipulus laudābitur sī magistrō pāruerit et industrius fue- 170
rit: sī rēctē scrīpserit, bene recitāverit et attentē audīverit.

Magister: “Tē laudābō sī mihi pārueris et industrius fueris.”

Discipulus: “Quid mihi faciēs sī piger fuerō nec tibi pāruerō?”

Magister: “Sī prāvē scrīpseris et male recitāveris nec attentē
audīveris, tē verberābō!” Discipulus: “Ergō mē laudābis sī 175
rēctē scrīpserō, bene recitāverō et attentē audīverō.”

Discipulī laudābuntur sī magistrō pāruerint et industriī fue-
rint: sī rēctē scrīpserint, bene recitāverint et attentē audīverint.

Magister: “Vōs laudābō sī mihi pārueritis et industriī fue-
ritis.” Discipulī: “Quid nōbīs faciēs sī pigrī fuerimus nec tibi 180
pāruerimus?” Magister: “Sī prāvē scrīpseritis et male recitāve-

ritis nec attentē audīveritis, vōs verberābō!” Discipulī: “Ergō nōs laudābis sī rēctē scripserimus, bene recitāverimus et attentē audīverimus.”

fu|er|ō fu|eri|mus
fu|eri|s fu|eri|tis
fu|eri|t fu|eri|nt

185 *Singulāris* *Plūrālis*

Persōna prīma -erō -erimus

-er|ō -eri|mus

Persōna secunda -eris -eritis

-eri|s -eri|tis

Persōna tertiā -erit -erint

-eri|t -eri|nt

[B] Passīvum.

190 Pater gaudēbit sī filius ā magistrō laudātus erit (= sī magister filium laudāverit).

laudāt|us erit

Pater gaudēbit sī filiī ā magistrō laudātī *erunt* (= sī magister filiōs laudāverit).

laudāt|ī erunt

Pater: “Gaudēbō, fili mī, sī laudātus eris.” Fīlius: “Quid

195 mihi dabis sī laudātus erō?”

-tus		erō	-tī		erimus
-ta		eris	-tae		eritis
		erit			erunt
-tum erit			-ta erunt		

Pater: "Gaudēbō, filiī meī, sī laudātī eritis." Fīlii: "Quid nōbīs dabis sī laudātī erimus?"

laudāt|us erō
laudāt|us eris
laudāt|us erit
 laudāt|ī erimus
 laudāt|ī eritis
 laudāt|ī erunt

Singulāris *Plūrālis*

Persōna prīma laudātus erō laudātī erimus

200 *Persōna secunda* laudātus eris laudātī eritis

Persōna tertiā laudātus erit laudātī erunt

PENSVM A

Syra: "Iam dormī, Quīnte! Cum bene dormīv-, valēbis."

Quīntus: “Nōn dormiam antequam tū mihi fābulam nārrāv-.

Cum fābulam audīv-, bene dormiam. Cum bene dormīv-,
brevī sānus erō, nisi medicus mē necāv-!”

Patria salva erit sī mīlitēs nostrī fortiter pugnāv-. Dux: “Nisi vōs fortiter pugnāv-, mīlitēs, hostēs castra nostra expugnābunt.” Mīlitēs: “Num quid nōbīs dabitur, sī fortiter pugnāv-?”

Verba: induere –isse –um; ēligere –isse –um; coquere –isse –um; sternere –isse –um; fundere –isse –um; miscēre –isse –um; exhaurīre –isse –um; revertī –isse/–um esse; ūtī –um esse.

Vocabula nova:
balneum
hospes
cēna
iter
famēs
sitis
bonum
triclinium
culīna
cocus
minister
medium
convivium
convīva
genus
vās
argentum
holus
nux
carō
sāl
calīda

merum
 libertinus
 mel
 inexpectatus
 tardus
 diligens
 iucundus
 molestus
 imus
 argenteus
 gloriosus
 acutus
 merus
 acerbus
 dulcis
 recipere
 salvēre iubere
 visere
 requiescere
 frui
 nuntiāre
 contrahere
 praeesse
 cenare
 perferre
 eligere
 coquere
 exornare
 parare
 sternere
 accubare
 accumbere
 placere
 gustare
 aspergere
 fundere
 miscere
 potare
 liberare
 apportare
 proferre
 exhaurire
 complere
 singuli
 bini
 terni
 circiter
 diu
 paulisper
 demum
 pridem
 equidem
 sane

PENSVM B

Iūlius Cornēlium et Orontem, amīcōs et — suōs, cum uxōribus ad — vocāvit. Cum hospitēs veniunt, Iūlius in — lavātur. Aemilia eōs — iubet [= salūtat] et maritum suum — excūsat. Cornēlius ad villam suam reversus ōtiō —. Orontēs, quī ex longō — revertit, vītā rūsticā nōn —, sed — esse cēset. Hospitēs in ātriō exspectant, dum cibus —. Servus quī in — cibum coquit, — appellātur. In — sunt trēs lectī: lectus summus, medius, —; in singulīs lectīs — aut — aut ternī — accubant. Rōmānī in lectīs cubantēs —.

Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ —. In mēnsā sunt — et pōcula ex — facta. Cibus omnibus —, māximē autem — laudātur. — [= servī] vīnum in pōcula —. Orontēs vīnum merum — [= bibit], cēterī convīvae aquam vīnō —.

Sine cibō homō — vīvere potest, sine aquā — tantum. — mala rēs est, sed multō pēior est —. Ex malīs minimum — oportet.

PENSVM C

Quī sunt Cornēlius et Orontēs?

Ubi est Iūlius cum hospitēs adveniunt?

Quid est balneum?

Nōne iucunda est vīta rūstica?

Quid est cocī negōtium?

Num Rōmānī in sellīs sedentēs cēnant?

Quot lectī sunt in tricliniō?

Quot convīvae in singulīs lectīs accubant?

Ex quā materiā pōcula et vāsa facta sunt?

Tūne vīnum aquā calidā mixtum bibis?

INTER POCVLA

1 Nōn solum dē cibō et pōtiōne est sermō convīvārum.
Iūlius hospitēs suōs dē rēbus urbānīs interrogat: “Quid
novī ex urbe? Octō diēs iam sunt cum Rōmae nōn fuī,
nec quisquam interim mihi litterās inde mīsīt. Quam ob
5 rem nec ipse praesēns nec absēns per litterās quidquam
cognōvī dē eō quod nūper Rōmae factum est.”

Aemilia: “Nēmō tibi quidquam scrībet dē rēbus ur-
bānīs, nisi prius ipse epistulam scrīpseris.”

Orontēs: “Opus nōn est epistulās exspectāre, nam
10 facile aliquid novī per nūntiōs cognōscere potes. Cūr
nōn servum aliquem Rōmam mittis?”

Iūlius: “Servī sunt malī nūntiī: saepe falsōs rūmōrēs
nūntiant. Numquam servōs meōs Rōmam mittō.”

Cornēlius: “Quid? Herī quendam servum tuum vīdī
15 in viā Latīnā. Faciem recognōvī, saepe eum hīc vīdī.”

pōtiō -ōnis *f* = quod
pōtātur

praesēns -entis
↔ absēns

nūntius -ī *m* = is quī
nūntiat

rūmor -ōris *m* = rēs ex
aliīs audīta quae nār-
rātur

quī-dam, *acc* quen-dam
(< quem-dam)

ab aliquō quaerere = ali-
quem interrogāre
ali-quī -qua -quod

Midās -ae *m*
quī- quae- quod-dam,
abl quō- quā- quō-dam,
gen cuius-dam
avārus -a -um = cupidus
pecūniae
optāre = cupere

minimē = nullō modō

Bacchus -ī *m*: deus vinī

quid-quid = omnis rēs
quae

tangere tetigisse tāctum

mūnus -eris *n* = dōnum

im-patiēns -entis < in-
patiēns

quam-ob-rem = cūr

cui: Aemiliae

simul atque = eōdem
tempore quō, cum
primum

Iūlius ā Cornēliō quaerit ‘quod nōmen eī sit?’

Cornēlius: “Aliquod nōmen Graecum, putō. ‘Midās’
fortasse, nec vērō certus sum. Semper nōmina oblīvīs-
cor, nam mala memoria mihi est.”

Orontēs: “Midās est nōmen rēgis, dē quō haec fābula 20
nārrātur: In quādam urbe Asiae ōlim vīvēbat rēx quī-
dam avārus, nōmine Midās, quī nihil magis optābat
quam dīvitiās...”

Iūlius, quī fābulam audire nōn vult, Orontem inter-
pellat: “Nōn Midās” inquit, “sed Mēdus est nōmen 25
cuiusdam servī meī, quī herī...”

Orontēs vērō, minimē turbātus, nārrāre pergit:
“Tum Bacchus deus, quī ob quoddam beneficium rēgī
bene volēbat, “Dabō tibi” inquit “quidquid optāveris.”
Statim Midās “Ergō dā mihi” inquit “potestātem quid- 30
quid tetigerō in aurum mūtandī. Hoc solum mihi optō.”
Bacchus, etsī rēgem avārum mūnus pessimum optā-
visse cēnsēbat, tamen prōmissum solvit.”

Iūlius impatiēns “Tacē, Orontēs!” inquit, “Omnēs
illam fābulam nōvimus.” 35

At Aemilia, quae fābulam ignōrat, ab Oronte quaerit
‘quamobrem id mūnus pessimum sit?’

Cui Orontēs “Stultē id quaeris” inquit, “Midās enim,
quamquam terram, lignum, ferrum manū tangendō in
aurum mūtāre poterat, fame et sitī moriēbātur, cum 40
cibus quoque et pōtiō, simul atque ā rēge tācta erat,
aurum fieret. Postrēmō rēx miser deum ōrāvit ut mūnus

illud infelix revocaret. Bacchus igitur ei suavit ut in
quodam flumine lavaretur; cuius fluminis aqua, simul

in-felix -icis ↔ felix

45 atque corpore regis tacta est, colorem aureum accipit.”

ac-cipere -iō -cēpisse
-ceptum

Iulius: “Hicne finis fabulae est?”

Orontes: “Huius quidem fabulae finis est, sed aliam
fabulam de eodem rege novi. Deus Apollo effecerat ut
Midās aurēs asininās habēret...”

Apollo -inis *m*

asininus -a -um < asinus

50 Iulius: “Satis est! Fabulās tuās Graecās audire nolu-
mus. Redeāmus ad meum Mēdum servum, quī herī au-
fūgit aliquantum pecūniae secum auferens.”

au- < ab-: au-fugere, au-
ferre
ali-quantum = haud pau-
lum (nesciō quantum)
quantum = quam multum
au-ferre abs-tulisse ab-
lātum

Cornelius: “Quantum pecūniae abstulit?”

Iulius: “Centum circiter sestertiōs. Atque ego illi
55 servō praeter ceteros fidēbam! Posthāc servō Graecō
nulli cōfidam, neque enim fidē meā digni sunt: infidi
et nequam sunt omnēs! In familiā meā unum solum
servum fidum esse credō.”

fidere (+ dat/abl)
= credere
cōn-fidere = fidere
fidēs -ei *f* = animus
fidēs
fidus -a -um ↔ in-fidus

11 Hic Aemilia maritum interpellat et “St, Iulī!” inquit,
60 “Noli servum praesentem laudare!”

Iulius Dāyūm cōspiciēs “Sed is servus adest” in-
quit, “Nolo eum laudare praesentem. Mēdus vērō plānē
infidissimus omnium est. Profecto eum verberābō at-
que omnibus modis cruciābō, si eum invēnerō prius-
65 quam Italiam reliquerit. Nisi pecūniam mihi reddiderit,
in cruce figētur!”

crux

cruciāre = dolōribus
afficere
prius-quam = antequam

crux -ucis *f*

Cornelius: “Etiam si adhuc Rōmae latet, difficile erit
servum fugitivum in tantā urbe reperire. Rōmae enim
tot servi sunt quot hominēs liberī.”

latēre = sē occultāre,
occultārī
fugitīvus -a -um = quī
aufūgit
tot... quot = tam multī
... quam

iuvenis -is *m* = vir cir-
citer XXX annōrum
crēdere = putāre

Ovidius -ī *m*
[I.59]
tot puellās... quot

praemium -ī *n* = mūnus
quod datur prō bene-
ficiō
re-trahere

statuere -uisse -ūtum

tantum quantum = tam
multum quam
nimius -a -um = nimis
magnum

clēmēns -entis ↔ sevērus

ignōscere (+ *dat*): alicui
i. = maleficia alicuius
oblīvīscī/nōn pūnīre

ōdisse (*perf*) ↔ amāre

nec enim umquam =
numquam enim

Aemilia: “Fortasse Rōmam abiit ob amōrem alicuius 70
mulieris. Iuvenis est Mēdus: quid nōn faciunt iuvenēs
amōris causā? Crēdō eum apud puellam Rōmānam la-
tēre.”

Orontēs: “Ergō numquam reperiētur, nam vērum est
quod scrīpsit Ovidius in librō quī vocātur ‘Ars amandī’: 75
Quot caelum stēllās, tot habet tua Rōma puellās.”

Iūlius: “Profectō magnum praemium dabō eī quī ser-
vum meum fugitīvum hūc retrāxerit.”

Cornēlius: “Quantum pecūniae dabis? Certum prae-
mium statuere oportet.” 80

Iūlius: “Tantum quantum ille surripuit.”

Orontēs: “Centum tantum sēstertiōs? Sānē nōn ni-
mium praemium prōmittis!”

Aemilia autem marītō suō suādet ut clēmēns sit:
“Nōlī Mēdum cruciāre, sī eum invēneris. Clēmēns estō, 85
mī Iūli! Centum sēstertiī haud magna pecūnia est, ut ait
Orontēs, nec aliud quidquam surripuit Mēdus.”

Iūlius: “An cēnsēs eum praemium meruisse quod
manūs abstinuit ā gemmīs tuīs? Nimis clēmētēs sunt
mulierēs: quam facile virīs nēquissimīs ignōscunt! At 90
nostra melior est memoria!”

Aemilia: “Nōvistīne hoc dictum: ‘Dominō sevērō tot
esse hostēs quot servōs?’ Servī enim dominum clēmen-
tem amant, sevērūm ōdērunt.”

Iūlius: “Servī mē metuunt quidem, nec vērō ōdērunt. 95
Nec enim umquam sine causā servum pūnīvī. Sum do-

minus iustus. Servus dominum iniustum odit, iustum
et severum metuit, non odit. Ne servō quidem iniuriam
facere oportet, sed necesse est servos infidos aut fugiti-
100 vos severē punire, nec enim quidquam nisi poena se-
vera eius generis servos a maleficiis detertere atque in
officio tenere potest. Neque quisquam me accusabit si
servum meum cruciaverō aut interfecerō, id enim est
ius domini Romani. Servum alienum necare non licet,
105 ut scriptum est in legibus, nec verō ulla lex dominum
vetat servum suum improbum interficere.”

Cornelius: “Nec ulla lex id permittit. Non idem est
permittere ac non vetare. Solō, vir sapiens et iustus, qui
Athēniensibus leges scripsit, nullam poenam statuit in
110 parricidas. Num ideo censēs civi Athēniensi licuisse pa-
trem suum necare?”

Iulius: “Ita sanē non censeō. At quamobrem Solō
nullam poenam in parricidas statuit? Quia nemō Athē-
niēnsis umquam post hominum memoriam patrem
115 suum occiderat, nec ille vir sapientissimus arbitrābatur
quemquam postea tam inhumanum scelus facturum
esse. At profectō aliud est patrem suum necare, longē
aliud servum scelestum capite punire, illud enim turpis-
simum scelus, hoc supplicium iustum est. Olim ius erat
120 patri familiās non modo servos, sed etiam liberos suos
interficere. Eius rei exemplum memoratur Titus Man-
lius Torquatus, qui filium suum coram exercitū necari
iussit quia contra imperium patris cum hoste pugnave-

iustus -a -um ↔ in-iustus

in-iuria -ae f = factum
iniustum

nec enim quidquam =
nihil enim
punire < poena -ae f
eius generis servi
= tales servi

ius iuris n (↔ iniuria) =
quod licet et iustum est
lex legis f

vetare ↔ permittere

Solō -ōnis m
sapiens -entis = prudens
et doctus

parricida -ae m = qui
patrem suum occidit
id-eō = ob eam rem

scelus -eris n = grave
maleficio
scelestus -a -um < scelus

capite punire = puniendi
causā interficere
supplicium -ī n = poena
severissima, poena ca-
pitis (: vitae)

coram *prp+abl*: c. aliquo
= ante oculos alicuius

crūdēlis -e = saevus
atque inhūmānus

vetus -eris = antiquus

in-validus -a -um

necandus/pūniendus -a
-um: vir necandus/pūni-
endus est = virum necā-
rī/pūnīrī oportet

nam-que = nam
mōs mōris *m* = id quod
fierī solet

cruci : in cruce

dēbilis -e ↔ validus

Chrīstiānus -a -um
< Chrīstūs; *m pl* quī
Christum adōrant

super + *abl* = dē

ēducāre=(liberōs) alere,
cūrāre, docēre

rat! Sānē pater crūdēlis fuit Mānlius, sed illō suppliciō
sevērissimō cēterī mīlitēs dēterrēbantur nē officium dē- 125
sererent.”

Aemilia: “Nōtum est veterēs Rōmānōs etiam ergā
liberōs suōs crūdēlēs fuisse, nec vērō quisquam hodiē
exemplum sūmit ab illō patre crūdēlissimō.”

Orontēs: “At etiam nunc patrī licet īnfantem suum 130
invalidum in montibus expōnere.”

Aemilia: “Pater quī īnfantem exposuit ipse necandus III
est! Nōne tālis pater tibi vidētur cruce dignus esse?”

Iūlius: “Certē pater tam inhūmānus sevērē pūniē-
dus est, namque īfantēs invalidōs expōnere est mōs 135
antīquus atque crūdēlis. Aliī nunc sunt mōrēs. Vērū
hominem liberum crucī figere nōn est mōs Rōmānō-
rum; id supplicium in servōs statūtum est.”

Aemilia: “Ergō quī īnfantem suum dēbilem ad ferās
expōnī iussit, ipse ad bēstiās mittendus est cum aliīs 140
hominibus scelestīs!”

Orontēs: “...et cum Chrīstiānīs istīs quī quendam ho-
minem Iūdaeum tamquam novum deum adōrant, deōs
veterēs Rōmānōs dērīdent. In convīviīs suīs sanguinem
hūmānum bibere solent, ut rūmor est.” 145

Aemilia: “Nōn omnēs vērī sunt rūmōrēs quī afferun-
tur super Chrīstiānīs.”

Fabia: “Nec omnēs īfantēs expositī pereunt. Aliī in
silvīs ab ipsīs ferīs aluntur, aliī inveniuntur ā pāstōri-
bus, quī eōs cum liberīs suīs ēducant.” 150

Orontēs: “Sicut Paris, rēgis Priamī filius dēbilis, quī
ā servō rēgis fidō in quōdam monte prope urbem
Trōiam expositus...”

At Cornēlius “Opus nōn est” inquit “vetus exemplum
155 Graecum afferre, cum complūres fābulae nārrentur dē
Rōmānīs puerīs quī ita servātī sunt. Cēterum fābulam
male intellēxistī, nec enim dēbilis fuit Paris nec fidus
servus Priamī, nam rēx eī imperāverat ut Paridem inter-
ficeret, et quidquid dominus imperāvit, servō facien-
160 dum est.”

Orontēs: “Ille servus nōn pūniendus, sed potius
laudandus fuit: namque ita Paridem servāvit — eum
quī postea Helenam, fēminam omnium pulcherrimam,
ā marītō Menelāō abdūxit.”

165 Paula: “Num tantam iniūriam laudandam esse
cēnsēs?”

Orontēs: “Quod Venus suādet iniūria nōn est! Sānē
laudandus est ille iuvenis quī nōn modo fēminam illam
pulcherrimam abdūcere ausus est, sed etiam mīles for-
170 tissimus fuit quī et multōs aliōs hostēs et ipsum Achil-
lem occīdit.” Hīc pōculum tollit Orontēs et exclāmat:
“Vivat fortissimus quisque! Vivant omnēs fēminae
amandae! Gaudeāmus atque amēmus! Iuvenēs sumus
ut Paris, nōn senēs ut Priamus, rēx Trōiānōrum, aut
175 Nestor, dux Graecōrum senex, quī ad nōnāgēsimum
annum vīxit. Quisquis fēminās amat, pōculum tollat et
bibat mēcum! Nunc merum bibendum est!”

Paris -idis *m*
Priamus -ī *m*: rēx Trōiae

vetus *m/f/n* (*nōm sg*):
liber vetus
fābula vetus
vīnum vetus

intelligere -lēxisse
-lēctum

servō (*dat*): ā servō

Menelāus -ī *m*: rēx
Spartae
ab-dūcere

senex

audēre ausum esse

fortissimus quisque =
omnēs virī fortēs

senex senis *m* = vir an-
nōrum plūs quam LX
Nestor -oris *m*
nōnāgēsimus -a -um
= XC (90.)
quis-quis = omnis homō
quī

nimium = nimis multum

bibere bibisse

alterum tantum = bis
tantumfunditus (*adv*) = ā fundō
ab ōvō ūsque ad māla =
ab initio cēnae ūsque
ad finem
fābulārī = loquīēbrius -a -um = quī ni-
mum vīnī pōtāvitper-īre, *comi* -eatbis tantō = bis tantō
magis
nūgae -ārum *pl* = rēs
stultae
negat 'sē esse' = dicit
'sē nōn esse'
falsus = quī fallit,
fallāx

Cornēlius: "Tacendum est, nōn bibendum! Iam ni-
mum bibistī. Cēseō tē ūnum tantum vīnī bibisse
quantum nōs omnēs, vel potius alterum tantum!" 180

Orontēs: "Vōs igitur parum bibistis. Numquam ni-
mum huius vīnī bibere possum. Valeat quisquis vīnum
bonum amat! Vīvat Bacchus, deus vīnī! Vīvāmus om-
nēs et bibāmus! Pōcula funditus exhaustiāmus!"

Paula: "Iam tacē! Satis est. Nōne tē pudet ita ab ōvō 185
ūsque ad māla fābulārī? Sānē pudendum est!"

Orontēs autem, simul atque pōculum suum funditus
exhausit, ā Paulā ad Aemiliam versus "Omnēs m-mē
interpellant" inquit, "praeter t-tē Aemilia. Tū t-tam p-
pulchra es quam Helena..." 190

Aemilia: "...et tū tam rūsticus quam Paris, quī inter
rudēs pāstōrēs educātus erat! Numquam mōrēs urbānōs
didicistī, rūstice! Nimium pōtāvistī, ēbrius es. Abstinē
manum ā mē!"

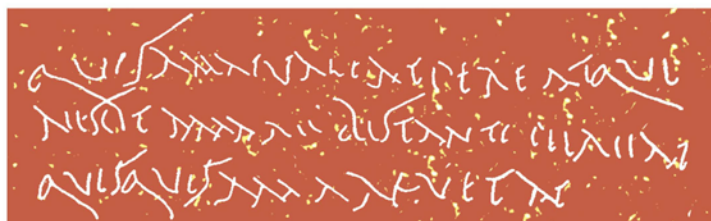
Orontēs iterum pōculum tollēns haec cantat: 195
"*Quisquis amat valeat! Pereat quī nescit amāre!*

Bis tantō pereat quisquis amāre vetat!"

Aemilia: "Nōlumus istās nūgās audīre. Ēbrius es!"

Orontēs negat 'sē esse ēbrium' atque in lectō surgēns
aliud carmen super fēminā falsā et infidā cantāre incipit, 200
sed priusquam finem facit, sub mēnsam lābitur!

Duo servī eum ē tricliniō auferunt atque in cubiculō
pōnunt. Tum vestem super eum iam dormientem ster-
nunt.

[QVIS]QVIS AMAT VALEAT PEREAT QVI
 NESCIT AMARE BIS TANTO PEREAT
 QVISQVIS AMARE VETAT

Haec inscriptiō inventa est Pompēiis in oppidō Campāniae (item imāgō canis in pāg. 172 et labyrinthi in pāg. 196 et palmae in pāg. 285)

inscriptiō -ōnis *f* = quod inscriptum est

205 GRAMMATICA LATINA

Gerundivum

Vir *laudandus*. Fēmina *laudanda*. Factum *laudandum*.

laudand|us -a -um

‘Laudandus -a -um’ gerundivum appellātur. Gerundivum est adiectivum dēclīnātiōnis I/II. Cum verbō *esse* coniunctum gerundivum significat id quod fieri oportet; is ā quō aliquid fieri oportet apud gerundivum significātur *dativō*.

210 iunctum gerundivum significat id quod fieri oportet; is ā quō aliquid fieri oportet apud gerundivum significātur *dativō*.

Exempla:

Discipulus industrius magistrō *laudandus* est. Discipulus piger reprehendendus et pūniendus est. Tacendum est.

magistrō (*dat*)
 = ā magistrō

215 Lingua Latīna vōbīs *discenda* est. Vocābula dīligenter scribenda sunt. Omnia menda corrigenda sunt: addendae sunt litterae quae dēsunt, quae supersunt stilō versō dēlendae sunt. Quidquid magister imperāvit discipulō *faciendum* est.

[1] lauda|nd|us

[2] dēle|nd|us

[3] scrib|end|us

[4] pūni|end|us

Dominus dīcit ‘ovēs bene cūrandās esse.’

PENSVM A

In hīs exemplīs syllabae quae dēsunt add- sunt:

Mercēs ad diem solv- est. Quī fūrtum fēcit pūn- est. Quidquid dux imperāvit mīlitibus faci- est. Quid magis opt- est quam vīta beāta? Ē malīs minimum ēlig- est. In periculīs dēspēr- nōn est. Pater dīcit ‘fīlium pūn- esse, nōn laud-.’

Verba: tangere -isse -um; accipere -isse -um; auferre -isse -um; statuere -isse -um; intellegere -isse -um; bibere -isse; audēre -um esse.

In exemplīs quae sequuntur vocābula add- sunt.

Vocābula nova:

pōtiō
 rūmor
 memoria
 mūnus
 fidēs
 crux
 iuvenis
 praemium
 poena
 iūs
 lēx
 parricīda
 scelus
 supplicium
 mōs

iniūria
 senex
 nūgae
 praesēns
 avārus
 impatiēns
 infēlix
 asinīnus
 fidus
 infidus
 fugitīvus
 nimius
 clēmēns
 iūstus
 iniūstus
 sapiēns
 scelestus
 crūdēlis
 vetus
 invalidus
 dēbilis
 ēbrius
 nōnāgēsīmus
 optāre
 interpellāre
 aufugere
 auferre
 fidere
 cōnfidere
 cruciāre
 latēre
 retrahere
 statuere
 ignōscere
 ōdisse
 vetāre
 ēducāre
 abdūcere
 fābulārī
 quidquid
 quisquis
 quantum
 aliquantum
 nimium
 quamobrem
 ideō
 funditus
 priusquam
 namque
 cōram

PENSVM B

Herī Mēdus ā dominō — aliquantum pecūniae sēcum —.
 Mēdus dominum suum nōn amat, sed —. Iūlius, quī eum
 Rōmae — [= occultārī] putat, magnum praemium dabit eī
 quī eum invēnerit — [= antequam] Italiam relīquerit. Iūlius
 dīcit ‘mulierēs nimis — esse ac facile virīs nēquissimīs —.’ —
 dominus imperāvit servō faciendum est. Solō, vir —, Athēni-
 ēnsibus — optimās scripsit. Patrem suum necāre — inhūmā-
 num est. Iūlius nōndum — est ut Nestor, sed adhūc — ut
 Paris ille quī Helenam ā marītō —. “— amat valeat!” cantat
 Orontēs, quī — est quod — [= nimis multum] vīnī pōtāvit.

PENSVM C

Quis fuit Midās?
 Quamobrem Midās fame et sitī cruciābātur?
 Cūr Iūlius illam fābulam audīre nōn vult?
 Ubi Cornēlius servum Iūliū vidit?
 Quantum pecūniae Mēdus sēcum abstulit?
 Estne Mēdus adhūc Rōmae?
 Quid faciet Iūlius sī Mēdum invēnerit?
 Quōmodo hominēs ā maleficiīs dēterrentur?
 Quam fēminam Paris abdūxit?
 Quī hominēs ad bēstiās mittuntur?
 Cūr Orontēs pedibus stāre nōn potest?

CLASSIS ROMANA

- 1 Ōlim cūncta maria tam īnfēsta erant praedōnibus ut
nēmō nāvigāret sine māximō periculō mortis aut servi-
tūtis. Multī nautae et mercātōrēs, mercibus ēreptīs nā-
vibusque submersīs, ā praedōnibus aut interficiēbantur
5 aut in servitūtem abdūcēbantur. Iī sōlī quī magnam
pecūniam solvere potuerant servitūte liberābantur. Ipse
Gāius Iūlius Caesar, cum adulēscēns ex Italiā Rhodum
nāvigāret, ā praedōnibus captus est nec prius liberātus
quam ingēns pretium solvit.
- 10 Nec solum nautae, sed etiam incolae ōrae maritimae
īnsulārumque in metū erant. Nōnnūllae īnsulae ab inco-
līs dēsertae erant, multa oppida maritima ā praedōnibus
capta. Tanta enim erat vīs et audācia eōrum, ut vim
Rōmānōrum contemnentēs etiam portūs Italiae oppug-
15 nārent.

nāvēs longae

cūnctus -a -um = omnis,
tōtus; *pl* = omnēs
īnfēstus -a -um: (locus)
īnfēstus ↔ tūtus
servitūs -ūtis *f* (<servus)
↔ libertās

sub-mergere = mergere
(sub aquam)

liberāre + *abl* = l. ab/ex

incola -ae *m/f* = quī/quae
incolit

(oppidum) capere = ex-
pugnāre
vīs *f*, *acc* vim, *abl* vī
= potestās
audācia -ae *f* < audāx
contemnere = parvī aes-
timāre, nōn timēre

mare Tūscum = mare
Inferum

in-opia -ae *f* ↔ cōpia

crēscere = augērī

cārus -a -um = magnī
pretiī
populus -ī *m* = cūnctī
cīvēs
classis -is *f* = nāvium
numerus
adversus = contrā
ēgregius -a -um = melior
cēterīs, optimus
prae-pōnere (+ *dat*)
proximus -a -um *sup*
(*comp* propior -ius)
< prope; + *dat*: p.
Rōmae

ali-quot *indēcl* = com-
plūrēs (nesciō quot)

vincere vīcis victum
victōria -ae *f* < vincere
gēns gentis *f*
Aegyptiī -ōrum *m pl*
commūnis -e = nōn
ūnūs sed omnium
grātus -a -um = quī
placet, optātus
nūntius = quod nūntiātur
minuī coeptum est = mi-
nuī coepit

summus : māximus

vīlis -e ↔ cārus

victor -ōris *m* = quī vīcit

fit = accidit

Quoniam igitur propter vim atque multitudinem
praedōnum nē mare Tūscum quidem tūtum erat, pa-
rum frūmentī ex Siciliā et ex Āfricā Rōmam advehēbā-
tur. Ita māxima inopia frūmentī facta est, quam ob rem
pretium frūmentī semper crēscēbat. Postrēmō, cum 20
iam tam cārum esset frūmentum ac pānis ut multī
pauperēs inopiā cibī necessariī perīrent, populus Rōmā-
nus ūnō ōre postulāvit ut ūniversa classis Rōmāna ad-
versus hostēs illōs audācissimōs mitterētur. Ergō
Gnaeus Pompēius, dux ēgregius, classī praepositus est. 25
Quī primum ē marī Tūscō, quod mare proximum Rō-
mae est, et ex Siciliā, insulā Italiae proximā, praedōnēs
pepulit, tum eōs in Āfricam persecūtus est. Dēnique,
aliquot nāvibus in Hispāniam missīs, ipse cum classe in
Asiam profectus praedōnēs quōs ibi invēnit brevī tem- 30
pore omnēs vīcit. Hāc victōriā ēgregiā omnēs gentēs, ab
Hispānīs ūsque ad Aegyptiōs Iūdaeōsque, commūnī pe-
rīculō liberātae sunt. Simul atque grātus nūntius dē eā
victōriā grātissimā Rōmam pervēnit, pretium frūmentī
minuī coeptum est; victīs enim praedōnibus, nautae 35
sine metū per maria, quae omnium gentium commūnia
sunt, nāvigābant. Rōmae igitur ex summā inopiā re-
pente māxima frūmentī cōpia facta est ac pānis tam vīlis
fuit quam antea fuerat — id quod populō Rōmānō grā-
tissimum fuit. Pompēium victōrem cūnctus populus 40
Rōmānus summīs laudibus affēcit.

Ex eō tempore rārō fit ut nāvis praedōnum in marī

Internō appāreat, nam classēs Rōmānae, quae cūncta
 maria percurrunt, nāvēs mercātōriās atque ōram mariti-
 45 mam dīligerter tuentur. Mare Internum iterum ‘nos-
 trum mare’ iūre appellātur ā Rōmānīs. Neque tamen
 classis Rōmāna omnēs nautās quī ubīque nāvigant tuērī
 potest. Adhūc supersunt aliquot praedōnēs maritimī,
 quī tantā audaciā sunt ut nē armīs quidem Rōmānōrum
 50 dēterreantur.

Amīcī nostrī in marī Tūscō nāvigantēs tālēs praedō-
 nēs audācissimōs nāvem suam persequī arbitrantur.
 Cūnctī perturbātī sunt. Etsī nautae omnibus vīribus
 rēmigant, tamen illa nāvis, ventō secundō adiuvante,
 55 magis magisque appropinquat.

Caelum nūbilum suspiciēns gubernātor optat ut ven-
 tus in adversum vertātur. Is enim nautās suōs tam vali-
 dōs esse crēdit ut nūlla alia nāvis rēmīs sōlīs ācta nāvem
 suam cōnsequī possit.

II Intereā Lȳdia genua flectit et Deum precātur ut sē
 adiuvet: “Pater noster quī es in caelīs! Fīat voluntās tua!
 Sed liberā nōs ā malō!”

Mēdus autem gladium brevem, quem adhūc sub
 veste occultāvit, ēdūcit et “Equidem” inquit “nōn iner-
 65 mis occīdar. Sī praedōnēs mē armīs petīverint, omnibus
 vīribus repugnābō! Fortēs fortūna adiuvat, ut āiunt.”

Tum vērō Lȳdia “Converte gladium tuum” inquit “in
 locum suum! Omnēs enim quī cēperint gladium, gladiō
 perībunt, ut ait Chrīstus.”

internus -a -um < intrā;
 mare I. um (intrā fretum
 ōceanī) = mare nostrum
 per-currere
 mercātōrius -a -um
 < mercātor
 tuērī = tūtum facere,
 cūstōdīre
 iūre : rēctē, vērē
 ubī-que = omnī locō
 super-esse = reliquus
 esse
 tantā audaciā esse = tam
 audāx esse

vīrēs -ium *fpl* < vīs
 rēmigāre = nāvem rēmīs
 agere
 ad-iuvāre = iuvāre

nūbilus -a -um ↔ se-
 rēnus
 adversus -a -um: (ven-
 tus) a. ↔ secundus
 agere ēgisse āctum

inter-eā = interim
 flectere -xisse -xum
 voluntās -ātis *f* < velle;
 v. tua = quod tū vīs
 [Matth. 6.9,10,13]

ē-dūcere
 in-ermis -e ↔ armātus

re-pugnāre = contrā
 pugnāre

[Matth. 26.52]

dōnec = dum, tam diū
quam

ab aliquō petere = ali-
quem rogāre

dis-suādēre ↔ persuā-
dēre
neu = nē-ve
re-sistere (+ *dat*) = re-
pugnāre
opus esse + *abl*

prae-ferre: mortem servi-
tūtī p. = morī malle
quam servīre
haud sciō an dixerim
= fortasse dixi
cārus = quī diligitur

grātia -ae *f* = rēs grāta,
beneficium

pecūniae grātiā = ob grā-
tiam pecūniae, pecū-
niae causā
sēstertium = sēstertiōrum

of-ferre ob-tulisse ob-
lātum = sē datūrum
esse dicere/ostendere

red-imere -ēmissee -ēmp-
tum <red- + emere

“Sed tē quoque” inquit Mēdus “gladiō meō dēfen- 70
dam. Nōlō tē ā praedōnibus occidī spectāre inermis.
Dōnec ego vīvam, nēmō tibi nocēbit!”

Sed Lȳdia, quae Mēdum ut fūrem contemnit, “Nōn ā
tē” inquit, “sed ā Deō auxilium petō. Is sōlus nōs tuērī
potest.” 75

Item gubernātor multīs verbīs Mēdō dissuādēre cōnā-
tur nē gladium ēdūcat neu praedōnibus vī et armīs resis-
tat: “Quid opus est armīs? Tanta est vīs praedōnum ut
nūllō modō iīs resistere possīmus. Neque praedōnēs
nautās inermēs occidunt, cum eōs magnō pretiō servōs 80
vēndere possint.”

Mēdus: “Iamne oblītus es quid modo dixeris? Dixistī
enim ‘tē mortem servitūtī praeferre’.”

Gubernātor: “Haud sciō an ego ita dixerim, sed pro-
fectō libertās mihi vītā cārīor est. Nihil libertātī prae- 85
ferō. Quam ob rem omnem pecūniam meam praedōni-
bus dabō, sī libertātem mihi reddent. Hanc grātiam
sōlam ab iīs petam.”

Mēdus: “Certē praedōnēs pecūniam tibi ēripiant, sed
fēlix eris sī pecūniae grātiā vītae tuae parcent.” 90

Gubernātor: “Sī necesse erit, decem mīlia sēstertium
praedōnibus offerre possum. Quod ipse nōn possideō
amīcī meī prō mē solvent.”

Mēdus: “Ergō nūlla spēs est mihi, quī nec ipse pecū-
niam habeō nec amīcum tam pecūniōsum, ut mē ē ser- 95
vitūte redimere possit aut velit.”

Tum mercātor “Mihi quidem” inquit “multī sunt amīcī pecūniōsī, sed valdē dubitō num pecūniā suā mē redimere velint. Fortūnā adversā amīcīs fīdendum nōn
 100 est! Namque amīcī, quōs in rēbus secundīs multōs habēre vidēmur, temporibus adversīs nōbīs dēsunt. Duōs versūs reminīscor ē carmine quod dē hāc rē scrīpsit poēta quīdam:

Dōnec eris fēlīx, multōs numerābis amīcōs.

105 *Tempora sī fuerint nūbila, sōlus eris!”*

Gubernātor: “Nesciō quī poēta ista scrīpserit. Tūne nōmen eius meministī?”

Mercātor: “Illōs versūs scrīpsit Ovidius, poēta ēgre-
 110 gius, nisi memoria mē fallit. Quī ipse, cum fortūnā ad-
 versā premerētur, ab amīcīs suīs dēsertus erat.”

Gubernātor: “Nōn vērūm est quod dīxit Ovidius. Nam etsī rāra est vēra amīcītia ac fidēs, nōn omnēs amīcī sunt falsī seu infidī. Multō melius Ennius poēta:

Amīcus certus in rē incertā cernitur.

115 Certus ac vērūm amīcus est quī numquam amīcō suō deest seu secunda seu adversa fortūna est. Mihi vērō multī sunt tālēs amīcī, quī semper mihi aderunt in rēbus adversīs, seu pecūniā seu aliā rē mihi opus erit. Ipse enim saepe amīcīs meīs affuī, nēmō amīcus umquam
 120 frūstrā auxilium ā mē petīvit. Ergō omnēs mihi grātī sunt prō beneficiīs.”

Mercātor: “Aliud est grātiam habēre, aliud grātiam referre. Nōn omnēs quī tibi prō beneficiīs grātiās agunt,

velle, *coni praes:*
 velim velimus
 velis velitis
 velit velint
 adversa fortūna = mala fortuna

de-esse (+ *dat*) = auxilium nōn ferre
 re-miniscī ↔ obliviscī

poēta -ae *m* = quī carmina scrībit
 (multōs) numerāre: habēre
 nūbila : adversa
 [Ovidius: *Tristia* I.9.5-6]

meminisse (*perf*) = memoriā tenēre
 (↔ oblitus esse)

premere : malā rē afficere

amīcītia -ae *f* < amīcus
 fidēs = animus fidus
 seu = sive

(amīcus) certus : fidus

ad-esse (+ *dat*) = auxilium ferre (↔ deesse)

ad-esse af-fuisse (< ad-fuisse)
 mihi grātus = quī mihi bene vult prō beneficiō;
 g. esse = grātiam (: animum grātum) habēre
 grātiam re-ferre = g.am prō grātiā reddere
 grātiās agere = dicere ‘sē grātiam habēre’

meminisse + *gen/acc*: m.
hominis, m. rei/rem

ali-quandō = aliquō tem-
pore (nesciō quandō)

nē quis = nē aliquis,
nē quisquam

pīrāta -ae m = praedō
maritimus

mūtuus -a -um: pecūnia
mūtua = pecūnia quae
reddenda est
condiciō -ōnis f = lēx
inter duos statūta
diēs f = tempus statūtum

ipsī posteā, sī opus fuerit, grātiā tibi referent. Facile
est grātiās agere prō beneficiis, nec vērō quidquam dif- 125
ficilius esse vidētur quam beneficiōrum meminisse.”

Gubernātor: “Sed ego ipse soleō amīcis meīs grātiā
referre. Numquam beneficii oblītus sum, semper pecū-
niam acceptam reddidī.”

Hic Mēdus “Ergō” inquit “melior es amīcus quam ille 131
quem ego aliquandō ē servitūte redēmī.”

Gubernātor: “Mīror unde pecūniā sūmpseris ut
aliōs redimerēs, cum tē ipse redimere nōn possis.”

Lȳdia: “Ego mīror cūr id mihi nōn nārrāveris.”

Mēdus: “Nihil cuiquam nārrāvī dē eā rē, nē quis mē 135
glōriōsum exīstimāret. Sed quoniam omnēs mē quasi
servum scelestum contemnit, nārrābō vōbīs breviter
quōmodo amīcum ē servitūte redēmerim atque ipse ob
eam grātiā servus factus sim:

“Cum homō liber Athēnīs vīverem, ā quōdam amīcō 140
epistulam accēpī quā ille mihi nūntiāvit ‘sē ā pīrātis cap-
tum esse’ ac mē per amīcitiam nostram ōrāvit ut sē ē
servitūte redimerem magnum pretium solvendō. Cum
autem tantum pecūniae nōn habērem, necesse fuit pe-
cūniā mūtua sūmere. Ergō virum dīvitem adiī, quī 145
mihi omnem pecūniā mūtua dedit hāc condiciōne,
ut annō post ad certam diem omnia sibi redderentur.
Pecūniā solūtā, amīcus meus ā pīrātis liberātus grātiās
mihi ēgit prō beneficiō, ac simul mihi prōmīsīt ‘sē intrā
annum omnem pecūniā redditūrum esse’ — sed annō 150

post nē assem quidem ab eō accēperam! Diē ad solven-
dum cōstitutā, cum pecūniam dēbitam solvere nōn
possem, homō ille dīves mē in carcerem mīsīt et aliquot
diēbus post servum vēndidit. — Sed nesciō cūr hoc
155 vōbīs nārrāverim, nec enim sine māximō dolōre eius
temporis reminiscor cum in patriā liber inter cīvēs libe-
rōs versārer. Utinam aliquandō liber patriam videam!
Sed frūstrā hoc optō, nam iam illī pīrātae eam spem
mihi ēripiēt, idque eōdem diē quō ab amīcā meā dēser-
160 tus sum!” Hoc dīcēns Mēdus ānulum quem Lȳdia ab-
icere voluit prae sē fert.

Gubernātor: “Nē dēspērāveris! Fortasse ānulō istō
aureō tē redimere poteris. Namque avārī atque aurī cu-
pidī sunt omnēs pīrātae. Magna est vīs aurī.”

165 Mēdus ānulum parvum aspiciēns “Putāsne” inquit
“mē tam parvī aestimārī ā pīrātīs?”

Gubernātor: “Nōn omnēs hominēs parī pretiō aesti-
mantur. Scīsne quantum pīrātae ā Iūliō Caesare captō
postulāverint? Vīgintī talenta postulāvērunt, id est
170 prope quīngenta mīlia sēstertium. At Caesar, vir super-
bus, cum id parum esse cēnsēret, quīnquāgintā talenta
pīrātīs obtulit, simul vērō supplicium iīs minātus est!
Tum praedōnibus quasi servīs suīs imperāvit ut tacē-
rent neu somnum suum turbārent — ita Caesar praedō-
175 nēs contemnēbat, cum in eōrum potestāte esset. Ubi
prīmum redēptus est, ipse nāvēs armāvit et captōs
praedōnēs in crucem tollī iussit.”

cōn-stituere = statuere

reminiscī + *gen/acc.*: r.
hominis, r. reī/rem
utinam (+ *conī*) = optō
ut

prae sē ferre = ante sē
tenēre, ostendere
nē dēspērāveris! = nōlī
dēspērāre!

talentum -ī *n* (pecūnia
Graeca) = xxiv mīlia
sēstertium
superbus -a -um = quī
aliōs contemnit

minārī (+ *dat*) = poenam
prōmittere

cum... esset : quam-
quam ... erat
ubi prīmum + *perf*
= cum prīmum
armāre = armīs parāre

utinam nē = optō nē

nē abiēceris! = nōlī
abicere!

meā grātiā = meā causā

hōc nihil grātius = nihil
grātius quam hocnāvis longa = nāvis ar-
māta (ē classe Rōmānā)
nē timueritis! = nōlīte
timēre!dē-sistere = dēsinerē
tollere sus-tulisse
sub-lātum

Mēdus: “Nōn sum tam superbus ut mē cum Caesare comparandum esse putem. Utinam nē pīrātae mē ut servum fugitīvum occīdant! Vērum hōc ānulō sī quis 180 servārī potest, nōn ego, sed amīca mea servanda est. Ecce ānulum reddō tibi, Lȳdia. Nē eum abiēceris! Utinam ille ānulus vītā tuā servet!”

Lȳdia ānulum oblātum accipit et “Grātiās tibi agō” inquit, “sed quōmodo tuā vīta servābitur?” 185

“Id nōn cūrō” inquit Mēdus, “nec enim mortem me- tuō, sī tē salvam esse sciō.”

Tum Lȳdia “Ō Mēde!” inquit, “Nunc dēmum intel- legō mē tibi vītā cārīorem esse. Ignōsce mihi quod tē accūsāvī! Omnia meā grātiā fēcistī. Quōmodo tibi grā- 190 tiam referam?”

Mēdus: “Nihil rogō, nisi ut mē amēs ita ut mē amā- bās. Hōc nihil grātius mihi fierī potest.”

Lȳdia nihil respondet, sed Mēdum complectitur at- que ōsculātur. Quid verbīs opus est? 195

Intereā gubernātor in mare prōspicit et “Quid hoc?” inquit, “Aliae nāvēs illam sequuntur. Tot nāvēs praedō- nēs nōn habent. Nāvēs longae sunt, quae mare percur- runt, ut nōs ā pīrātīs tueantur. Nē timueritis, amīcī!”

Mercātor: “Sed cūr illae nōs persequuntur?” 200

Gubernātor: “Quia tamquam praedōnēs ab iīs fugi- mus. Rēmōs tollite, nautae!”

Nautae statim rēmigāre dēsistunt ac rēmīs sublātīs nāvēs longās salūtant. Classis celeriter appropinquat.

205 Iam mīlitēs armātī in nāve proximā cernuntur. Lȳdia magnā cum laetitiā classem appropinquantem spectat, sed Mēdus etiamnunc perterritus esse vidētur.

etiam-nunc = adhūc

“Nōne laetāris, Mēde” inquit Lȳdia, “quod nōs omnēs ē commūnī periculō servātī sumus?”

210 Mēdus: “Laetor sānē quod vōs servātī estis; sed ego mīlitēs aequē timeō atque pīrātās. Nē oblīta sīs mē servum fugitīvum esse. Timeō nē mīlitēs mē captum Rōmam abdūcant, ut cōram populō ad bēstiās mittar in amphitheātrō. Hoc dominus mihi minārī solēbat.”

nē oblīta sīs! = nōlī oblīvīscī!

215 “Nē timueris!” inquit Lȳdia, “Mīlitēs ignōrant quī homō sīs et quid antea fēceris. Iam nēmō nōs prohibēbit simul in patriam nostram commūnem redīre.”

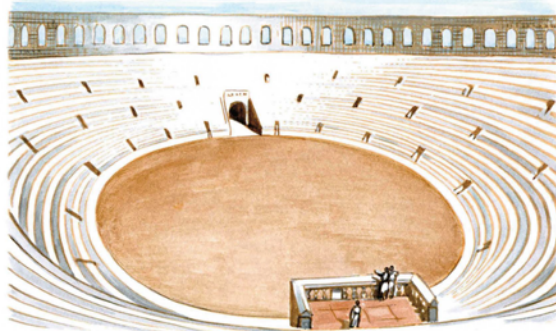
amphitheātrum -ī n

nē timueris! = nōlī timēre!

Intereā nāvēs longae tam prope vērunt ut mīlitēs cognōscant nāvem mercātōriam esse. Itaque persequī dēsistunt atque cursum ad orientem flectunt. Brevī cūncta classis ē cōnspectū abit.

cursus -ūs m < currere

— Hīc amīcōs nostrōs in mediō cursū relinquimus. Utinam salvī in Graeciam perveniant! Omnia bona iīs optāmus.

amphitheātrum

GRAMMATICA LATINA

225

Coniunctīvus

Tempus perfectum

[A] Āctīvum.

laudāverit

Iūlius dubitat num magister Mārcum laudāverit.

-erit

‘Laudāverit’ est coniunctīvus temporis praeteritī perfectī. 230

Coniunctīvus perfectī dēsinit in *-erit* (pers. III sing.), quod ad īnfīnītivum perfectī sine *-isse* adicitur.

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pārū|erit; [3] scrīps|erit; [4] audīv|erit.

[1] recitāv|erit|m
 recitāv|erit|s
 recitāv|erit|t
 recitāv|erit|mus
 recitāv|erit|tis
 recitāv|erit|nt

Pater filium interrogat ‘num bonus discipulus fuerit: num 235
 magistrō pārūerit, attentē audīverit, rēctē scrīpserit et pulchrē recitāverit.’

[2] pārū|erit|m
 pārū|erit|s
 pārū|erit|t
 pārū|erit|mus
 pārū|erit|tis
 pārū|erit|nt

Pater: “Audīsne? Interrogō tē ‘num bonus discipulus fue-
 ris, num magistrō pārūeris, attentē audīveris, rēctē scrīpseris et
 pulchrē recitāveris’.” Fīlius: “Iam tibi dīxī ‘mē industrium 240
 fuisse.’ Quārē igitur mē interrogās ‘num bonus discipulus
 fuerim, num magistrō pārūerim, attentē audīverim, rēctē scrīp-
 serim et pulchrē recitāverim’? Crēde mihi! Nē dubitāveris dē
 verbīs meis!”

[3] scrīps|erit|m
 scrīps|erit|s
 scrīps|erit|t
 scrīps|erit|mus
 scrīps|erit|tis
 scrīps|erit|nt

Parentēs filiōs interrogant ‘num bonī discipulī fuerint: num 245
 magistrō pārūerint, attentē audīverint, rēctē scrīpserint et pul-
 chrē recitāverint.’

[4] audīv|erit|m
 audīv|erit|s
 audīv|erit|t
 audīv|erit|mus
 audīv|erit|tis
 audīv|erit|nt

Parentēs: “Audītisne? Interrogāmus vōs ‘num bonī disci-
 pulī fueritis, num magistrō pārūeritis, attentē audīveritis, rēctē
 scrīpseritis et pulchrē recitāveritis’.” Fīlii: “Iam vōbīs dīximus 250
 ‘nōs industriōs fuisse.’ Quārē igitur nōs interrogātis ‘num
 bonī discipulī fuerimus, num magistrō pārūerimus, attentē
 audīverimus, rēctē scrīpserimus et pulchrē recitāverimus’? Crē-
 dite nōbīs! Nē dubitāveritis dē verbīs nostrīs!”

fu|erit|m fu|erit|mus
 fu|erit|s fu|erit|tis
 fu|erit|t fu|erit|nt

nē dubitāveris! = nōlī
 dubitāre!nē dubitāveritis! =
 nōlīte dubitāre!

Singulāris Plūrālis

255

-erit|m -erit|mus

Persōna prīma -erim -erimus

-erit|s -erit|tis

Persōna secunda -eris -eritis

-erit|t -erit|nt

Persōna tertia -erit -erint

[B] Passivum.

260 Pater dubitat num filius ā magistrō laudātus sit.

Pater: “Tūne ā magistrō laudātus es?” Filius: “Nesciō num laudātus sim!” Pater: “Quōmodo nescīs num laudātus sīs ā magistrō?” Filius: “Nesciō quid ab eō dictum sit, nam in lūdō dormīvī!”

laudāt	us	sim
laudāt	us	sīs
laudāt	us	sit
laudāt	i	sīmus
laudāt	i	sītis
laudāt	i	sint

265 Pater dubitat num filiī ā magistrō laudātī sint.

Pater: “Vōsne ā magistrō laudātī estis?” Filiī: “Nescīmus num laudātī sīmus!” Pater: “Quōmodo nescītis num laudātī sītis?” Filiī: “Nescīmus quid magister dīxerit, nam in lūdō dormīvimus!”

270		<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
	<i>Persōna prīma</i>	laudātus sim	laudātī sīmus
	<i>Persōna secunda</i>	laudātus sīs	laudātī sītis
	<i>Persōna tertia</i>	laudātus sit	laudātī sint

-tus	sim	-tī	sīmus
-ta	sīs	-tae	sītis
	sit		sint
-tum sit		-ta sint	

PENSVM A

Dominus dubitat num pāstor ovēs bene cūrāv-. Dominus: “Dīc mihi, pāstor, utrum in campō dormīv- an vigilāv-.” Pāstor: “Mīror cūr mē interrogēs utrum dormīv- an vigilāv-. Semper officium meum faciō.” Dominus: “Ergō dīc mihi cūr herī ovis ē grege aberrāv- ac paene ā lupō capta s-.” Pāstor mīrātur unde dominus hoc audīv-.

Iūlius servōs interrogat num Mēdum vīd-. Servī: “Nescīmus quō fūg-, ut tibi dīximus. Cūr nōs interrogās num eum vīd-?” Iūlius: “Id interrogō, quia dubitō vērumne dīx-!”

Verba: vincere -isse -um; agere -isse -um; flectere -isse -um; offerre -isse -um; redimere -isse -um; tollere -isse -um; adesse -isse.

PENSVM B

Priusquam Pompēius, dux — [= optimus], — Rōmānae praepositus est, — [= omnia] maria — erant praedōnibus, quī Rōmānōs ita — ut etiam portūs Italiae oppugnārent. Tanta erat — praedōnum ut nēmō iīs — posset. Nēmō sine metū

Vocābula nova:

servitūs
incola
vīs
vīrēs
audācia
inopia
populus
classis
victōria
gēns
victor
vīrēs
voluntās
grātia
poēta
amīcitia
pīrāta
condiciō
talentum
amphitheātrum
cursus
cūctus
īnfēstus
cārus
ēgregius
proximus
commūnis

grātus
vīlis
internus
mercātōrius
nūbilus
adversus
inermis
mūtus
superbus
submergere
contemnere
praepōnere
percurrere
tuērī
rēmigāre
adiuvāre
flectere
ēdūcere
repugnāre
dissuādere
praeferre
offerre
redimere
reminiscī
meminisse
referre
minārī
armāre
dēsistere
aliquot
ubique
aliquandō
intereā
etiāmnunc
dōnec
neu
seu
utinam

mortis aut — nāvigābat. — [= complūrēs] īnsulae ab — relinquēbantur. Rōmae frūmentum tam — erat ut multī pauperēs fame (= — cibī) perīrent.

Pīrātae, quī — [= aliquō tempore] Caesarem cēperant, xx talenta — [= sīve] d mīlia sēstertium ab eō postulāvērunt, sed Caesar, vir —, l talenta iīs —. Tantō pretiō Caesar — est.

Omnēs amīcī prō beneficiīs — agunt, sed paucī postea — referre volunt. Vēra — rāra est. Difficile est beneficiōrum —. Fortēs fortūna —.

PENSVM C

Cūr Pompēius classī Rōmānae praepositus est?

Cūr amīcī nostrī ab alterā nāve fugiunt?

Utrum ventus secundus an adversus est?

Quantum gubernātor pīrātīs offerre potest?

Num ipse tantum pecūniae possidet?

Quandō vērus amīcus cognōscitur?

Quōmodo Mēdus servus factus est?

Cūr Mēdus adhūc nihil nārrāvit de eā rē?

Suntne praedōnēs quī eōs persequuntur?

Cūr Mēdus etiāmnunc perterritus est?

Quō nāvēs longae cursum flectunt?

EXERCITVS ROMANVS

- 1 Exercitus Rōmānus ūniversus cōstat ex legiōnibus duodētrīgintā, quae in dēnās cohortēs dīviduntur. In singulīs legiōnibus sunt sēna vel quīna vel quaterna mīlia mīlitum, quī omnēs cīvēs Rōmānī sunt. Praetereā
- 5 magna auxilia exercituī adiunguntur. Auxilia sunt pedītēs equitēsque ex prōvinciīs, quī arma leviōra, sicut arcūs sagittāsque, ferunt. Legiōnāriī sunt peditēs scūtīs, gladiīs pīlisque armātī.

- Signum legiōnis est aquila argentea, quae in itinere
- 10 ante agmen fertur. In itinere cohortēs alia post aliam in longō ōrdine prōgrediuntur. Tālis ōrdō mīlitum prōgredientium dīcitur agmen. Cum agmen ad hostēs pervēnit, sī tempus et locus idōneus est ad pugnandum, cohortēs in trēs ōrdinēs īnstruuntur. Exercitus ita īnstrūctus aciēs appellātur. Ante proelium dux exercitūs mīli-
- 15 tēs suōs hortātur ut fortiter pugnent. Tum peditēs prō-

agmen -inis *n*legiō -ōnis *f*cohors -rtis *f*

dēnī -ae -a = x et x...

sēnī -ae -a = vi et vi...

quīnī -ae -a = v et v...

quaternī -ae -a = iv et

iv...

auxilia -ōrum *n pl*

ad-iungere = addere

legiōnārius -a -um < legiō; *m* = mīles *l*.

aquila

ōrdō -inis *m*

prō-gredi -ior = prō-cēdere

idōneus -a -um = conveniēns

īnstruere -ūxisse -ūctum aciēs -ēī *f*proelium -ī *n* = pugna exercituum

hortārī = monēre

prō-currere -curre

mittere = iacere

caedere = pulsāre; (gladiō) c. = occidere

imperātor -ōris *m* = quī imperat (titulus ducis)

circum-dare = cingere (locum) mūnīre = vāllō /mūrō circumdare

suprā (*adv*): in cap. XII com-memorāre = me-

morāre

aetās -ātis *f* = annī quōs aliquis vīxit

militāris -e < mīles

puer VII annōs nātus

= puer VII annōrum

velle, *coni imperf*:

vellem vellēmus

vellēs vellētis

vellet vellent

studēre (+ *dat*): litterīs

s. = studiōsus esse lit-

terārū (: *legendī*)

studium -ī *n* < studēre

cōgere co-ēgisse -āctum (< co- + agere) = vī

persuādere

stipendium -ī *n* = mercēs

mīlitis; s. merēre = mī-

litāre

prō ↔ contrā

virtūs -ūtis *f* < vir;

(mīlitis) v. = animus

fortis

pūblicus -a -um (< popu-
lus) ↔ prīvātus -a -um

(epistulam) dare = mit-
tere

praecipuē = prae cēterīs
rēbus, māximē

currunt et primum pila in hostēs mittunt, deinde eōs gladiīs caedunt. Hostibus proeliō victīs, dux ā militibus ‘imperātor’ salūtātur. Vesperī exercitus locō ad dēfendendum idōneō castra pōnit, quae vāllō et fossā circum- 20 dantur. Ita mūniuntur castra Rōmāna.

Aemilius, frāter Aemiliae minor, quem suprā com-memorāvimus, ā primā aetāte studiōsus fuit reī militāris. Iam puer septem annōs nātus gladiōs ligneōs et arcūs sagittāsque sibi faciēbat, ut cum aliīs puerīs eius- 25 dem aetātis proelia lūderet. Septendecim annōs nātus ā patre interrogātus ‘quid tum discere vellet?’ filius statim respondit ‘sē nihil nisi rem militārem discere velle.’ Voluntās filiī patrī haud placēbat, cum ipse litterīs studeret neque ūllum aliud studium filiō suō dignum esse arbi- 30 trārētur. Cum vērō filius nullō modō contrā voluntātem ad studium litterārū cōgī posset, pater eum ūnā cum Pūbliō Valeriō, adulescente eiusdem aetātis, in Germāniam ad exercitum Rōmānum mīsīt, ut apud ducem quendam ēgregium stipendia mereret. Ibi Aemilius prō 35 patriā pugnāns iam magnam glōriam militārem sibi quaesivīt. Virtūs eius ēgregia ab omnibus laudātur.

Et pater et soror Aemiliū frequentēs epistulās ad filium et frātre suum mittunt. Pater māximē dē rēbus pūblicīs scrībit, sed Aemilia dē rēbus prīvātīs, ut dē 40 līberīs suīs et dē convīviīs, scrībere solet. Epistulae quās Aemilius ad patrem dat praecipuē dē glōriā et virtūte militārī sunt, sed ex iīs litterīs prīvātīs quās Aemilia

nūper ā frātre suō accēpit plānē appāret eum iam vītā
 45 mīlītārī fatīgātum esse. Ecce litterae novissimae, quās
 Aemilia prīdiē kalendās Iūniās ā frātre accēpit et posterō
 diē in convīviō recitāvit:

II “Aemilius sorōrī suae cārissimae s. d.

Hodiē dēmum mihi allāta est epistula tua quae a. d.
 50 VII kal. Māi. scrīpta est, id est ante vīgintī diēs. Quam
 tardus est iste tabellārius! Celsī sālē et arduī montēs
 Germāniam ab Italiā disiungunt, ac difficillimae sunt
 viae quae trāns Alpēs ferunt, sed tamen celer tabellārius
 idem iter quīndecim ferē diēbus cōnficere potest, ut
 55 tabellārii pūblicī quibus ūtitur dux noster. Ego vērō
 istum tabellārium properāre docēbō, cum meās litterās
 ad tē referet.

Sed quamquam tardē advēnit, grātissima mihi fuit
 tua epistula magnōque cum gaudiō ex eā cognōvī tē et
 60 Iūlium et liberōs vestrōs, quōs valdē dīligō, bonā valē-
 tūdine fruī. Cum epistulās tuās legō, apud vōs in Al-
 bānō esse mihi videor, neque in hāc terrā frīgīdā inter
 hominēs barbarōs. Tum, nesciō quōmodo, ita permoe-
 veor ut lacrimās vix teneam — ita patriam et amīcōs
 65 meōs dēsīderō.

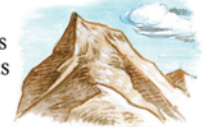
Ō, quam longē absum ab Italiā et ab iīs omnibus quōs
 praecipuē dīligō! Utinam ego Rōmae essem aut tū apud
 mē essēs! Cum Dānūvium flūmen aspiciō, quod praeter
 castra nostra fluit, dē Tiberī cōgitō atque dē Rōmā.
 70 Quandō tē aspiciam, urbs pulcherrima? Utinam hic am-

appāret = plānum est,
 intellegitur
 fatīgāre = fessum facere

prī-diē = diē ante
 posterus -a -um (< post)
 = sequēns

s. d. = salūtem dicit
 a. d. VII kal. Māi. =
 ante diem septimum
 kalendās Māiās
 arduus -a -um:

mōns
 arduus

Alpēs -ium *f pl*: montēs
 Eurōpae altissimī
 ferē = circiter

properāre = celeriter
 īre/agere
 re-ferre

gaudium -ī *n* (< gaudēre)
 = laetitia
 valētūdō -inis *f* < valēre

Albānum -ī *n* = prae-
 dium Albānum

dēsīderāre: amīcōs d. =
 dolēre sē abesse ab
 amīcīs

castra
 →
 praeter castra

amnis -is *m* = flūmen

trāns-ferre

Venus est Mercuriī soror
(pater utriusque Iup-
piter)

ridiculus -a -um
= rīdendus
ef-fundere < ex + fun-
dere

cupidus patriae videndae
= cupidus patriam vi-
dendī
prae-stāre: officium p.
= officium facere

trāns-ire -iisse

tam-diū ... quam-diū
= tam diū ... quam
citrā ↔ ultrā *prp + acc*:

ultrā flūmen

ūnī -ae -a: ūnae litterae
= ūna epistula
trīnī -ae -a: trīnae lit-
terae = trēs epistulae
quaternae litterae =
quattuor epistulae

in scrībendō
in epistulīs scrībendīs

ad scrībendum
ad epistulam scrībendam

nis Tiberis esset et haec castra essent Rōma!

Sed frūstrā haec optō, cum nēmō nisi deus ita subitō
in alium locum trānsferrī possit. Sī Mercurius essem
ālāsque habērem, ventō celerius trāns montēs amnēsque
in Italiam volārem, ubi Venus, soror mea pulcherrima, 75
frātre rīdēns reciperet.

Rīdēbis certē, mea soror, nec sine causā, nam rīdicu-
lum est tālēs rēs optāre, nec lacrimās effundere mīlitem
deceat, cuius officium est sanguinem effundere prō pa-
triā. Ego vērō, etsī cupidus sum patriae videndae, offi- 80
cium meum praestābō sicut ceterī mīlītēs Rōmānī, quō-
rum magnus numerus in Germāniā est. Nisi nōs hīc
essēmus finēsque imperiū dēfenderēmus, hostēs celeri-
ter Dānuvium et Alpēs trānsīrent atque ūsque in Italiam
pervenīrent, nec vōs in Latiō tūtī essētis. Nē hoc fiat, 85
legiōnēs Rōmānae hīc sunt ac tamdiū remanēbunt
quamdiū hostis armātus seu citrā seu ultrā Dānuvium
flūmen reliquus erit.

Quoniam igitur ipse ad tē properāre nōn possum,
litterās ad tē scrībere properō. Quaeris ā mē cūr tibi 90
ūnās tantum litterās scrīpserim, cum interim trīnās qua-
ternāsve litterās ā tē accēperim. Haud difficile est mē
excūsāre, quod neglegēns fuerim in scrībendō. Sī mihi
tantum esset ōtiū quantum est tibi, in epistulīs scrīben-
dīs nōn minus dīligēns essem quam tū. Sed cum per 95
complūrēs mēnsēs vix tempus habuerim ad dormien-
dum, facile intellegēs nūllum mihi ōtium fuisse ad epis-

tulam scribendam. Prope cotīdiē aut Germānī castra nostra oppugnāvērunt aut nōs impetūs fēcimus in illōs.

100 Hodiē vērō nūllum hostem armātum citrā flūmen vidēmus. Magnus numerus eōrum aut caesus aut captus est ā nostrīs, reliquī ultrā flūmen in magnīs silvīs latent. Herī enim exercitum Germānōrum proeliō vīcimus. Quod sic factum est:

III Mediā nocte in castra nūntiātum est ‘magnum hostium numerum nāviculīs ratibusque cōpulātīs flūmen trānsiisse celeriterque secundum flūmen adversus castra nostra prōgredi.’ Hōc nūntiō allātō, mīlitēs statim convocātī sunt. Quī cum arma cēpissent et vāllum ascendissent, prīmō mīrābantur quamobrem mediā nocte ē somnō excitātī essent, cum extrā vāllum omnia tranquilla esse vidērentur. Ego quoque dubitāre coeperam num nūntius vērū dixisset, cum subitō paulō ante lūcem magnus numerus Germānōrum ē silvīs proximīs
115 excurrēns castra nostra oppugnāvit. Nostrī, cum parātī essent ad castra dēfendenda, illum prīmum impetum facile sustinuērunt. Nec tamen hostēs castra oppugnāre dēstitērunt, sed aliī ex aliīs partibus etiam atque etiam sub vāllum prōcurrērunt. Cum complūrēs hōrās ita fortissimē ā nostrīs, ab hostibus cōstanter ac nōn timidē
120 pugnātum esset, equitātus noster repente portā dextrā ērumpēns impetum in latus hostium apertum fēcit. Paulō post, cum plērīque hostēs sē ad equitēs convertissent, peditēs nostrī portā sinistrā ērūpērunt. Hostēs hāc

caedere cecidisse caesum

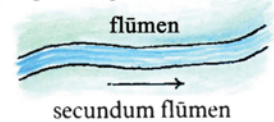

cōpulāre = coniungere

secundum *prp + acc*: s. flūmen = flūmen sequēns

con-vocāre = in eundem locum vocāre

cum... cēpissent = postquam cēpērunt

ante lūcem = ante diem

ex-currere

ad dēfendendum
ad castra dēfendenda

dē-sistere -stitisse
etiam atque etiam = iterum atque iterum

cōstāns, *adv* cōstanter

pugnātū ā nostrīs = nostrī pignant
ē-rumpere = subitō excurrere
plērī- plērae- plēra-que = prope omnēs
convertere -tisse -sum

diū, *comp* diūtius,
sup diūtissimē

tergum vertere : fugere
rīpa -ae *f* = lītus
flūminis

ulterior -ius *comp*
< ultrā; *sup* ultimus
citerior -ius *comp*
< citrā; *sup* citimus
caedēs -is *f* < caedere

dēsīderantur : āmissī
sunt
vulnerāre < vulnus
-eris *n*

incolumis -e = salvus,
integer

numerō superiōrēs
: plūrēs

pāx pācis *f* ↔ bellum

lēgātus -ī *m* = nūntius
pūblicus

rē perturbātī, cum iam longā pugnā fatīgātī essent, im- 125
petum Rōmānōrum ab utrāque parte venientium diū-
tius sustinēre nōn potuērunt, ac post brevem pugnā
terga vertērunt. Cum ad rīpam flūminis fugientēs per-
vēnissent, aliī nāviculīs ratibusque sē servāvērunt, aliī
armīs abiectīs in flūmen sē prōiēcērunt, ut natandō ad 130
rīpam ulteriōrem pervenīrent, reliquī omnēs ab equiti-
bus, quī ad eōs persequendōs missī erant, in rīpā cite-
riōre caesī aut captī sunt. Tanta ibi caedēs hostium facta
est ut meminisse horream.

Duo ferē mīlia hominum magnamque armōrum cō- 135
piam hostēs eō proeliō āmīsērunt. Ē nostrīs haud multī
dēsīderantur. Ipse sagittā in bracchiō laevō vulnerātus
sum, sed vulnus meum leve est, multī graviōra vulnera
accēpērunt. Nec vērō ūllus mīles legiōnārius ā tergō
vulnerātus est. Plērīque autem mīlitēs nostrī ex tantō 140
proeliō incolumēs sunt.

Hōc proeliō factō, dux victor, cum ā mīlitibus impe-
rātor salūtātus esset, virtūtem nostram laudāvit ‘quod
contrā hostēs numerō superiōrēs fortissimē pugnāvissē-
mus’; ‘tot hominibus ūnō proeliō āmissīs, hostēs brevī 145
arma positūrōs esse’ dīxit. Hīs verbīs māximō gaudiō
affectī sumus, nam post longum bellum omnēs pācem
dēsīderāmus. Hodiē lēgātī ā Germānīs missī ad castra
vērērunt, ut cum imperātōre colloquerentur. Nesciō
an lēgātī pācem petītum vērērunt, sed certō sciō im- 150
perātōrem nostrum cum hoste armātō colloquī nōlle.

Ego cum cēterīs hāc victōriā glōriōsā gaudeō quidem,
sed multō magis gaudērem sī amīcus meus Pūblius Va-
lerius, quōcum prīmum stipendium meruī, incolumis
155 esset et mēcum gaudēre posset. Quī cum mihi in hostēs
prōgressō auxiliū ferre vellet, ipse ex aciē excurrēns
pīlō percussus cecidit. Graviter vulnerātus in castra por-
tātus est, ubi in manibus meīs ex vulnere mortuus est,
postquam mē orāvit ut per litterās parentēs suos dē
160 morte filiī cōsōlārer. Sed quōmodo aliōs cōsōler, cum
ipse mē cōsōlārī nōn possim? Fateor mē lacrimās effū-
disse cum oculōs eius clausissem, sed illae lacrimae et
mīlitem et amīcum decēbant, etenim malus amīcus fuis-
sem, nisi lacrimās effūdissem super corpus amīcī mor-
165 tuī, cum ille sanguinem suum prō mē effūdisset.

glōriōsus: (rēs) glōriōsa
= quae glōriam affert

quō-cum = cum quō

prō-gredi -ior -gressum
esse
percutere -iō -cussisse
-cussum
ex vulnere = propter
vulnus

ef-fundere -fūdisse
-fūsum

et-enim = namque

tum = tunc

dēspicere = contemnere
ōtiōsus -a -um < ōtium
ōderam ↔ amābam
Tibullus -ī m

dīrus -a -um = terribilis

ēnsis -is m = gladius
horrendus -a -um =
dīrus

[Tibullus I.10.1-4]

prō-ferre = in lūcem p.,
prīmum facere

genus hominum =
cūctī hominēs
proelia nāta sunt
: brevior via ad dīram
mortem aperta est

Utinam patrem audīvissem, cum mē ad studium litte-
rārū hortārētur! Sed tum litterās et studiōsōs litterā-
rū dēspiciēbam. Poētās ut hominēs ōtiōsōs ōderam,
praecipuē Tibullum, quī vītam rūsticā atque ōtiōsam
170 laudābat, vītam mīlitārem dēspiciēbat. Mīrābar cūr ille
poēta mortem glōriōsam prō patriā 'dīram' vocāret et
ēnsēs quibus patria dēfenditur 'horrendōs', ut in hīs
versibus, quōs senex magister etiam atque etiam nōbīs
recitābat:

175 *Quis fuit horrendōs prīmus quī prōtulit ēnsēs?*

Quam ferus et vērē ferreus ille fuit!

Tum caedēs hominum generī, tum proelia nāta,

tum brevior dīrae mortis aperta via est!

fore (*inf fut*) = futūrum
/-am... esse

exspectātō! = exspectā
(posthāc)!
scrībitō! = scrībe!
monētō! = monē!

nārrātōte! = nārrāte!

īdūs Māiae: diēs xv
mēnsis Māii

Rīdiculī mihi puerō vidēbantur īi versūs, cum nōn-
dum caedem vīdissem. At hodiē Tibullum vērum dīx- 180
isse intellegō. Sī iam tum hoc intellēxissem, certē pa-
trem audīvissem nec ad bellum profectus essem, ut tot
caedēs et tot vulnera vidērem.

At iam satis dē caede scrīpsī. Nōlō tē fatīgāre nār-
randō dē bellō cruentō, cum brevī pācem fore spērē- 185
mus. Nisi ea spēs mē fallit, posthāc plūrēs epistulās ā
mē exspectātō, atque plūrēs etiam ipsa scrībitō! Etiam
aliōs monētō ut ad mē litterās dent. Et dē rē publicā et
dē rē prīvātā nārrātōte mihi! Scītōte mē omnia quae
apud vōs fiunt cognōscere velle. 190

Valētūdinem tuam cūrā dīligerter! Datum prīdiē
īdūs Māiās ex castrīs.”

GRAMMATICA LATINA

Coniūctīvus

Tempus plūsquamperfectum

195

[A] Āctīvum.

laudāvisset

-isset

- [1] recitāv|isset
[2] pārū|isset
[3] scrīps|isset
[4] audīv|isset

- [1] recitāv|isse|m
recitāv|issē|s
recitāv|isse|t
recitāv|issē|mus
recitāv|issē|tis
recitāv|isse|nt

Iūlius dubitābat num magister Mārcum laudāvisset.

‘Laudāvisset’ coniūctīvus est temporis praeteritī plūs-
quamperfectī. Coniūctīvus plūsquamperfectī dēsinit in -isset
(pers. III sing.), quod ad īnfīnītivum perfectī sine -isse ad- 200
icitur.

Exempla: [1] recitāv|isset; [2] pārū|isset; [3] scrīps|isset; [4]
audīv|isset.

Pater filiū interrogāvit ‘num bonus discipulus fuisset:
num magistrō pārūisset, attentē audīvisset, rēctē scrīpsisset et 205
pulchrē recitāvisset.’ Filius nōn respondit. Tum pater ab eō
quaesīvit ‘num ā magistrō laudātus esset.’ Cum filiū id negā-

visset, "Ergō" inquit pater "malus discipulus fuistī; nam sī bonus discipulus fuissēs, magister tē laudāvisset. Sī magistrō
 210 pāruiissēs, attentē audīvissēs, rēctē scrīpsissēs et pulchrē recitāvissēs, ā magistrō laudātus essēs." Fīlius: "Etiam sī industrius fuissēm, magister mē nōn laudāvisset." Pater: "Quid?" Fīlius: "Etiam sī magistrō pāruiissem, attentē audīvissem, rēctē scrīpsissem et pulchrē recitāvissēm, laudātus nōn essem ab illō magistrō iniūstō!"

Pater filiōs interrogāvit 'num bonī discipulī fuissent: num magistrō pāruiissent, attentē audīvissent, rēctē scrīpsissent et pulchrē recitāvissent.' Fīlii nōn respondērunt. Tum pater ab iīs quaesīvit 'num ā magistrō laudātī essent.' Cum fīlii id negāvissent, "Ergō" inquit pater "malī discipulī fuistis; nam sī bonī discipulī fuissētis, magister vōs laudāvisset. Sī magistrō pāruiissētis, attentē audīvissētis, rēctē scrīpsissētis et pulchrē recitāvissētis, ā magistrō laudātī essētis." Fīlii: "Etiam sī magistrō pāruiissēmus, attentē audīvissēmus, rēctē scrīpsissēmus et
 225 pulchrē recitāvissēmus, laudātī nōn essēmus ab illō magistrō iniūstō!"

[2] pārui|isse|m
 pārui|issē|s
 pārui|isse|t
 pārui|issē|mus
 pārui|issē|tis
 pārui|isse|nt

[3] scrīps|isse|m
 scrīps|issē|s
 scrīps|isse|t
 scrīps|issē|mus
 scrīps|issē|tis
 scrīps|isse|nt

[4] audīv|isse|m
 audīv|issē|s
 audīv|isse|t
 audīv|issē|mus
 audīv|issē|tis
 audīv|isse|nt

fu|isse|m fu|issē|mus
 fu|issē|s fu|issē|tis
 fu|isse|t fu|isse|nt

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
--	-------------------	-----------------

<i>Persōna prīma</i>	-issem	-issēmus
----------------------	--------	----------

<i>Persōna secunda</i>	-issēs	-issētis
------------------------	--------	----------

230 <i>Persōna tertia</i>	-isset	-issent
---------------------------	--------	---------

[B] Passīvum.

Exempla: vidē suprā!

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
--	-------------------	-----------------

<i>Persōna prīma</i>	laudātus essem	laudātī essēmus
----------------------	----------------	-----------------

235 <i>Persōna secunda</i>	laudātus essēs	laudātī essētis
----------------------------	----------------	-----------------

<i>Persōna tertia</i>	laudātus esset	laudātī essent
-----------------------	----------------	----------------

-tus	essem	-tī	essēmus
-ta	essēs	-tae	essētis
	esset		essent
-tum	esset	-ta	essent

Imperātīvus futūrī

Pugnātō, mīles! Pugnātōte, mīlitēs!

'Pugnātō, pugnātōte' imperātīvus futūrī est. Imperātīvus
 240 futūrī dēsinit in -tō (sing.) et -tōte (plūr.); idem ferē significat atque imperātīvus praesentis ('pugnā, pugnāte').

pugnātō pugnātōte

-tō -tōte

[1] pugnā tō	pugnā tōte
[2] pārē tō	pārē tōte
[3] scrīb itō	scrīb itōte
[4] audī tō	audī tōte
es tō	es tōte

Vocābula nova:

legiō
cohors
agmen
ōrdō
aciēs
proelium
imperātor
aetās
studium
stipendium
virtūs
gaudium
valētūdō
amnis
ratis
rīpa
caedēs
vulnus
pāx
lēgātus
ēnsis
legiōnārius
idōneus
militāris
pūblicus
privātus
posterus
arduus
ridiculus
ulterior
citerior
incolumis
ōtiōsus
dīrus
horrendus
dēnī
sēnī
quīnī
quaternī

Exempla:

Magister: “Posthāc bonus discipulus *estō*, puer! Semper mihi pārētō! Dīligerter audītō! Pulchrē recitātō et rēctē scrībītō!”

245

Magister: “Posthāc bonī discipulī *estōte*, puerī! Semper mihi pārētōte! Dīligerter audītōte! Pulchrē recitātōte et rēctē scrībītōte!”

PENSVM A

Magister epistulam ad Iūlium scrīpsit, cum Mārcus in lūdō dormīv– nec magistrō pārū–. Sī Mārcus bonus discipulus fu–, magister eum laudāv– nec epistulam scrīps–.

Mārcus: “Herī in cubiculō inclūsus sum, cum pater epistulam tuam lēg–. Nisi tū eam epistulam scrīps–, ā patre laudātus es–.” Magister: “Epistulam scrīpsī cum in lūdō dormīv– nec mihi pārū–. Sī industrius fu–, tē laudāv– nec epistulam scrīps–.” Mārcus: “Etiam sī industrius fu– et tibi pārū–, mē nōn laudāv–!”

Clēmēns es–, domine! Patientiam habē–! Servōs probōs laudā–, sed improbōs pūnī–!

Industriī es–, servī! Cum dominus loquitur, tacē– et audī–! Semper officium faci–!

Verba: īnstruere –isse –um; cōgere –isse –um; caedere –isse –um; convertere –isse –um; percutere –isse –um; prōcurrere –isse; dēsistere –isse; prōgredi –um esse.

PENSVM B

Ūna — cōstat ex v vel vi milibus hominum, quī in x — dīviduntur. Exercitus prōcēdēns — dīcitur. Exercitus ad — [= pugnam] īnstrūctus — appellātur. Post victōriam dux ā militibus — nōminātur. Sī militēs fortiter pugnāvērunt, — eōrum ab imperātōre laudātur. Officium militis est sanguinem — prō patriā.

Aemilius, quī in capitulō XII — est, ūnā cum Valeriō, adulēscēte eiusdem —, in Germāniā — meruit. Tabellārius

pūblicus xv — [= circiter] diēbus Rōmā in Germāniam — [= celeriter ire] potest. Difficile est Alpēs —. Mīlitēs Rōmānī — Dānuvium sunt, hostēs sunt — Dānuvium.

PENSVM C

Quae arma gerunt auxilia?

Quid est signum legiōnis?

Quōmodo mīlitēs in aciem īnstruuntur?

Ad quod studium pater Aemilium hortābātur?

Quō Aemilius adulēscēns missus est?

Cūr Aemilius epistulās legēs permovētur?

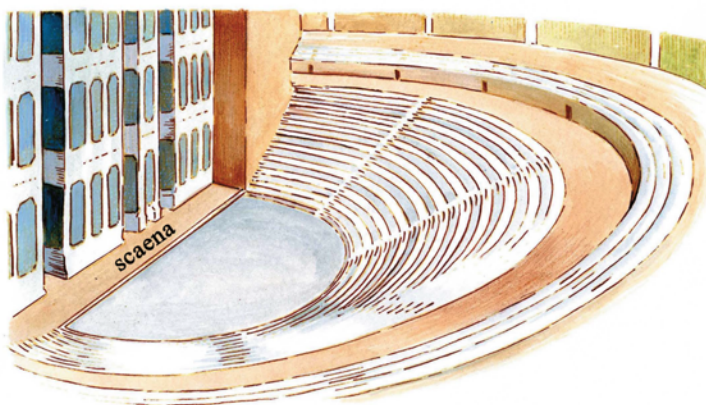
Quamobrem ipse paucās epistulās scrīpsit?

Quī nūntius nocte in castra allātus est?

Cūr hostēs castra Rōmāna nōn expugnāvērunt?

Num Tibullus vītam mīlitārem laudat?

ūnī
trīnī
adiungere
prōgredi
īnstruere
hortārī
caedere
circumdare
mūnīre
commemorāre
studēre
cōgere
fatigāre
properāre
dēsiderāre
trānsferre
effundere
praestāre
trānsīre
cōpulāre
convocāre
excurrere
prōcurrere
ērumpere
vulnerāre
fore
plērīque
prīdiē
praecipuē
tamdīū
quamdiū
diūtius
ferē
etenim
citā
ultrā
secundum

theātrum -ī *n*

DE ARTE POETICA

pēs turgidus

scalpellum -ī *n* = parvus
culter medicīturgidus -a -um
misellus -a -um = miser
sanguinem mittere = vē-
nam aperīre
opera -ae *f*: o. alicuius
= quod aliquis agit
diīs = deīs (*abl/dat*)

certāre = pugnāre

laedere -sisse -sum =
pulsandō vulnerāre,
nocēre (*eī*)
inter-esse
lūdus -ī *m* < lūdere
certāmen -inis *n* (< cer-
tāre) = pugnadum-modo (+ *conī*)
= sī modo

Epistolā Aemiliī convīvīs recitatā, “Ergō” inquit Aemi- 1
lia “nōn modo filiō, sed etiam frātrī meō bracchium
vulnerātum est.”

Fabia: “Quisnam vulnerāvit filium tuum?”

Aemilia: “Medicus bracchium eius scalpellō suō 5
acūtō secuit! Quī, cum Quīntus herī dē altā arbore cecidi-
disset, pedem eius turgidum vix tetigit, sed misellō
puerō sanguinem mīsīt! Profectō filius meus nōn operā
medicī sānābitur, sed diīs iuvantibus spērō eum brevī
sānum fore. Liberīne tuī bonā valētūdine ūtuntur?” 10

Fabia: “Sextus quidem hodiē nāsō turgidō atque cru-
entō ē lūdō rediit, cum certāvisset cum quibusdam pue-
rīs quī eum laeserant.”

Aemilia: “Cum puerī lūdunt, haud multum interest
inter lūdum et certāmen. Mārcus vērō, sī quis eum lae- 15
dere vult, ipse sē dēfendere potest.”

Fabia: “Item Sextus scit sē dēfendere, dummodo

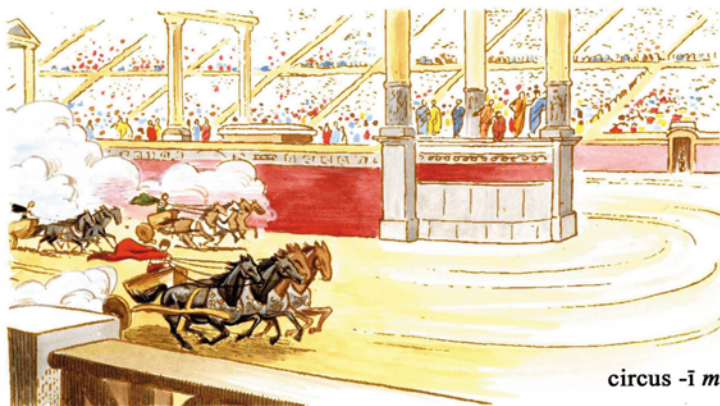
cum singulīs certet. Nēmō sōlus eum vincere potest.
Sed filiū meū studiōsior est legendī quam pugnandī.”

20 Aemilia: “Id dē Mārcō dicī nōn potest. Is nōn tam
litterīs studet quam lūdīs et certāminibus!”

Hīc Cornēlius mulierēs interpellat: “Ego quoque lū-
dīs et certāminibus studeō, dummodo aliōs certantēs
spectem! Modo in amphitheatrō certāmen magnificū
25 spectāvī: plūs trecentī gladiātōrēs certābant. Plērīque
gladiīs et scūtīs armātī erant, aliī rētia gerēbant.”

Aemilia, quae certāmen gladiātōrium nōn spectāvit, ā
Cornēliō quaerit ‘quōmodo gladiātōrēs rētibz certent?’

Cornēlius: “Alter alterum in rēte implicāre cōnātur,
30 nam quī rēti implicitus est nōn potest sē dēfendere et
sine morā interficitur, nisi tam fortiter pugnāvit ut spec-
tātōrēs eum vīvere velint. Sed plērumque is quī victus
est occīditur, victor vērō palmam accipit, dum spectātō-
rēs dēlectātī clāmant ac manibus plaudunt.”

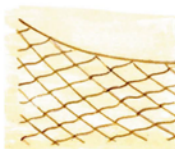

circus -ī m

35 Iūlius: “Mihi nōn libet spectāre lūdōs istōs ferōcēs.
Mālō cursūs equōrum spectāre in circō.”

gladiātōrēs

rēte
-is n

plūs c = plūs quam c
gladiātōr -ōris m = vir
quī populō spectante
cum alterō pugnat
gladiātōrius -a -um
< gladiātōr

im-plicāre -āvisse/-uisse
-ātum/-itum

spectātōr -ōris m = quī
spectat
plērum-que = prope
semper

plaudere -sisse -sum
palma -ae f

libēre: libet = grātum
est, placet

circēnsis -e < circus;
m pl = lūdī circēnsēs
 iuvāre = dēlectāre
 modo... modo = tum...
 tum

aurīga -ae *m* = quī
 currum regit
 favēre (+ *dat*) = bene
 velle

lūgēre = maerēre (ob ali-
 cuius mortem)

scaenicus -a -um < scaena
 cōmoedia -ae *f* = fābula
 scaenica dē rēbus levi-
 bus et ridiculis
 Plautus -ī *m*: poēta quī
 cōmoediās scrīpsit
 Amphitryōn -ōnis *m*
 ācer ācris ācre = cupidus
 agendī, impiger
 gerere = agere

geminus -a -um: (filiī)
 geminī = duo eōdem
 diē nātī
 parere peperisse partum
 Herculēs -is *m*

ingenium -ī *n* = nātūra
 animī
 ratiō -ōnis *f* = causa
 quae rem plānam facit
 reddere : dare
 [Ovidius: *Ars am. I.99*]

ut ipsae spectentur

bellus -a -um = pulcher

poēticus -a -um < poēta

prīncipium -ī *n* = prīma
 pars, initium
 [Ovidius: *Amōrēs III.2*]

nōbīlium equōrum
 tamen precor ut vincat
 ille aurīga cui tū ipsa
 favēs

Cornēlius: “Lūdī circēnsēs mē nōn minus iuvant
 quam gladiātōriī: modo in amphitheātrum, modo in cir-
 cum eō. Sed ex novissimīs circēnsibus maestus abiī,
 cum ille aurīga cui plērīque spectātōrēs favēbant ex 40
 currū lāpsus equīs prōcurrentibus occīsus esset. Illō oc-
 cīsō spectātōrēs plaudere dēsiērunt ac lūgēre coepē-
 runt.”

Fabia: “Ego lūdōs scaenicōs praeferō: mālō fābulās
 spectāre in theātrō. Nūper spectāvī cōmoediam Plautī 45
 dē Amphitryōne, duce Graecōrum, cuius uxor Alcmēna
 ab ipsō Iove amābātur. Dum dux ille ācer et fortis pro-
 cul ā domō bellum gerit, Iuppiter sē in fōrmam eius
 mūtāvit, ut Alcmēnam vīseret; quae, cum putāret con-
 iugem suum esse, eum in cubiculum recēpit...” 50

Cornēlius: “...et decimō post mēnse filiōs geminōs
 peperit, quōrum alter fuit Herculēs. Illa fābula omni-
 bus nōta est. Sed scītisne cūr fēminīs libeat in theātrum
 ire? Ovidius poēta, quī ingenium mulierum tam bene
 nōverat quam ipsae mulierēs, ratiōnem reddit hōc 55
 versū:

Spectātum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae!”

Fabia: “Et virī veniunt ut bellās fēminās spectent!”

Tum Iūlius, quī artis poēticae studiōsus est, “Ovidius 11
 ipse” inquit “id dīcit. Ecce prīncipium carminis quod 60
 scrīpsit ad amīcam sēcum in circō sedentem:

*Nōn ego nōbīlium sedeō studiōsus equōrum;
 cui tamen ipsa favēs vincat ut ille precor.*

Ut loquerer tēcum vēnī tēcumque sedērem,

65 *nē tibi nōn nōtus quem facis esset amor.*

*Tū cursūs spectās, ego tē — spectēmus uterque
quod iuvat, atque oculōs pāscat uterque suōs!”*

Cornēlius: “Ego memoriā teneō versūs Ovidiī dē puellā quae poētam industriūm prohibēbat bellum Trōiā-

70 *num canere et fātum rēgis Priamī:*

*Saepe meae “Tandem” dīxī “discēde!” puellae
— in gremiō sēdit prōtinus illa meō!*

*Saepe “Pudet” dīxī. Lacrimīs vix illa retentīs
“Mē miseram! Iam tē” dīxit “amāre pudet?”*

75 *Implicuitque suōs circum mea colla lacertōs
et, quae mē perdunt, ōscula mīlle dedit!*

*Vincor, et ingenium sūmptīs revocātur ab armīs,
rēsque domī gestās et mea bella canō.”*

Fabia: “Iste poēta virīs sōlis placet. Mē vērō magis
80 *iuvant carmina bella quae Catullus scrīpsit ad Lesbiam
amīcam. Sī tibi libet, Iūli, recitā nōbīs ē librō Catullī.”*

“Libenter faciam” inquit Iūlius, “sed iam nimis ob-
scūrum est hoc triclinium; in tenebrīs legere nōn pos-
sum. Lucernās accendite, servī!”

85 *Lucernīs accēnsīs, Iūlius librum Catullī prōferrī iu-
bet, tum “Incipiam” inquit “ā carmine dē morte passe-
ris quem Lesbia in dēliciīs habuerat:*

*Lūgēte, ō Venerēs Cupīdinēsque
et quantum est hominū venustiōrum!*

90 *Passer mortuus est meae puellae,*

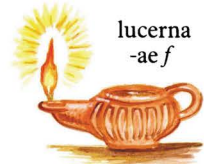
nōn nōtus : ignōtus
amor quem facis (: exci-
tās)

pāscere : dēlectāre

[Ovidius: *Amōrēs* II.18.]
bellum canere = dē bellō
c. (: carmen scribere)
fātum-īn = quod necesse
est accidere, mors
meae puellae dīxī
tandem (+ imp) = age!
gremium-ī n = genua se-
dentis; in gremiō meō
sedēre sēdisse
mē pudet
retinēre -uisse -tentum

suōs lacertōs
mea colla : meum collum
mihī dedit

ingenium meum
ab sūmptīs armīs
mea bella : meōs amōrēs

lucerna
-ae f

libenter (*adv* < libēns)
= cum gaudiō
tenebrae -ārum f ↔ lūx
accendere -disse -ēsum

passer
-eris m

dēliciae -ārum f = id
quod dēlectat
Venerēs, Cupīdinēs pl
: Venus, Cupīdō
quantum est hominū
= quot sunt hominēs
venustus -a -um = bel-
lus, amandus

[Catullus 3]

mellitus -a -um (< mel)
= dulcis (ut mel)
nōrat = nōverat
ipse *m* = dominus; ipsa *f*
= domina: suam ipsam

circum-silire < -salire
ūsque = semper
pīpiāre = 'pīpi' facere
(ut avis)
tenebricōsus -a -um (< te-
nebrae) = obscurus
negant redire quemquam
= dicunt 'nēminem
redire'

Orcus -ī *m* = Plūtō : Inferi
dē-vorāre = vorāre

male factum = malefi-
cium
tuā operā = tuā causā
turgidulus = turgidus
ocellus -ī *m* = (parvus)
oculus
ultimus -a -um (*sup*
< ultrā) = postrēmus

perpetuus -a -um = quī
numquam finiētur, sine
fine
mēns mentis *f* = animus
(cōgitāns)
[Catullus 5]

ūnūs assis aestimāre :
minimī aestimāre, nihil
cūrāre

lūx : diēs (: vīta)
: nōbīs dormiendū est
ūnam noctem perpe-
tuam

*passer, dēliciae meae puellae,
quem plūs illa oculīs suīs amābat;
nam mellītus erat suamque nōrat
ipsam tam bene quam puella mātrem,
nec sēsē ā gremiō illūs movēbat,
sed circumsiliēns modo hūc modo illūc
ad sōlam dominam ūsque pīpiābat.*

*Quī nunc it per iter tenebricōsum
illūc unde negant redire quemquam.
At vōbīs male sit, malae tenebrae*

*Orcī, quae omnia bella dēvorātis:
tam bellum mihi passerem abstulistis.*

Ō factum male! Ō miselle passer!

*Tuā nunc operā meae puellae
flendō turgidulī rubent ocellī!*

“His versibus ultimīs poēta vērā ratiōnem dolōris
suī reddit: quod oculī Lesbiae lacrimīs turgidī erant ac
rubentēs! Tunc enim Catullus Lesbiam sōlam amābat
atque amōrem suum perpetuum fore crēdebāt. Ecce
aliud carmen quō mēns poētae amōre accēnsa dēmōns- 110
trātur:

*Vivāmus, mea Lesbia, atque amēmus,
rūmōrēsque senum sevērīōrum
omnēs ūnūs aestimēmus assis!
Sōlēs occidere et redire possunt —
nōbīs, cum semel occidit brevis lūx,
nox est perpetua ūna dormienda.*

	<i>Dā mī bāsia mīlle, dēinde centum, dēin mīlle altera, dēin secunda centum, dēinde ūsque altera mīlle, dēinde centum!</i>	mī = mihi bāsium -ī n = ōsculum dein = deinde
120	<i>Dēin, cum mīlia multa fēcērīmus, conturbābimus illa, nē sciāmus, aut nē quis malus invidēre possit, cum tantum sciat esse bāsiōrum.</i>	ūsque = sine fine = fēcērīmus con-turbāre = turbāre (↔ numerāre) nē numerum sciāmus nōbīs invidēre
125	“Catullus Lesbiam uxōrem dūcere cupiēbat, nec vērō illa Catullō nūpsit, etsī affīrmābat ‘sē nūllī aliī virō nūbere mālle.’ Mox vērō poēta dē verbīs eius dubitāre coepit:	tantum bāsiōrum = tot bāsia uxōrem dūcere = uxō- rem suam facere affirmāre = certō dicere nūbere -psisse (+ dat): alicui n. = alicuius uxor fieri
	<i>‘Nūllī sē’ dīcit mulier mea ‘nūbere mālle quam mihi, nōn sī sē Iuppiter ipse petat!’ Dīcit. Sed mulier cupidō quod dīcit amantī in ventō et rapidā scrībere oportet aquā!</i>	[Catullus 70] uxōrem petat id quod mulier dīcit amantī cupidō
135	“Postrēmō poēta intellēxit Lesbiam infīdam et amōre suō indignam esse, neque tamen dēsiit eam amāre. Ecce duo versūs quī mentem poētae dolentem ac dubiam inter amōrem et odium dēmōnstrant:	dolēre (animō) ↔ gaudēre dubius -a -um = in- certus, dubitāns odium -ī n ↔ amor
	<i>Ōdī et amō! Quārē id faciam, fortasse requīris? Nesciō; sed fierī sentiō — et excrucior!”</i>	[Catullus 85] re-quīrere = quaerere ex-cruciare = valdē cruciare
140	His versibus recitātis convīvae diū plaudunt. Tum Paula “Iam satis” inquit “audīvimus dē amandō et dē dolendō. Ego ridēre mālō, neque iste poēta rīsum excitat. Quīn versūs iocōsōs recitās nōbīs?”	rīsus -ūs m < ridēre iocōsus -a -um = quī rī- sum excitat, rīdiculus
	Cui Iūlius “At Catullus” inquit “nōn tantum carmina sēria, sed etiam iocōsa scrīpsit. Ecce versūs quibus po-	sērius -a -um ↔ iocōsus

[Catullus 13.1–8]

aranea
-ae f

nōn sine : cum
candidā : pulchrā
sāl : sermō iocōsus et
urbānus
cachinnus -ī m = rīsum
inquam (pers I) = dicō
venuste noster : mī amīce

(rīsum) movēre : excitāre

epigramma -atis n
(pl abl -atīs)
Mārtiālis -is m: poēta
Rōmānus quī XII librōs
epigrammatum scrīpsit

sinus
-ūs m[VI.61]
nostrōs (: meōs) libellōs

ōscitāre = ōs aperīre (ob
dormiendī cupiditātem)
nōbīs, nostra : mihi, mea

[VII.3; III.9; II.88]

poētās: Pontiliānum,
Cinnam, Māmercum

ēta pauper quendam amīcum dīvitem, nōmine Fabul- 145
lum, ad cēnam vocāvit:

*Cēnābis bene, mī Fabulle, apud mē
paucīs, sī tibi dī favent, diēbus
— sī tēcum attuleris bonam atque magnam
cēnam, nōn sine candidā puellā
et vīnō et sale et omnibus cachinnīs.
Haec sī, inquam, attuleris, venuste noster,
cēnābis bene — nam tuī Catullī
plēnus sacculus est arāneārum!”*

150

Hī versūs magnum rīsum movent. Tum vērō Cornē- III
lius “Bene quidem” inquit “et iocōsē scrīpsit Catullus,
nec tamen versūs eius comparandī sunt cum epigram-
matīs sale plēnīs quae Mārtiālis in inimicōs scrīpsit.
Semper librōs Mārtiālis mēcum in sinū ferō.”

Ab omnibus rogātus ut epigrammata recitet, Cornē- 160
lius libellum ēvolvit et “Incipiam” inquit “ā versibus
quōs poēta dē suīs libellīs scrīpsit:

*Laudat, amat, cantat nostrōs mea Rōma libellōs,
mēque sinūs omnēs, mē manus omnis habet.
Ecce rubet quīdam, pallet, stupet, ōscitat, ōdit.
Hoc volō: nunc nōbīs carmina nostra placent.”*

165

Post hoc prīncipium Cornēlius aliquot epigrammata
Mārtiālis recitat, in iīs haec quae scrīpta sunt in aliōs
poētās:

*Cūr nōn mittō meōs tibi, Pontiliāne, libellōs?
Nē mihi tū mittās, Pontiliāne, tuōs! —*

170

Versiculōs in mē nārrātur scrībere Cinna.

Nōn scrībit, cuius carmina nēmō legit! —

Nīl recitās — et vīs, Māmerce, poēta vidērī.

175 *Quidquid vīs, estō — dummodo nīl recitēs!*

Ecce alia epigrammata Mārtiālis quae Cornēlius con-
vīvīs attentīs atque dēlectātīs recitat:

Nōn amō tē, Sabidī, nec possum dīcere quārē.

Hoc tantum possum dīcere: nōn amō tē! —

180 *Nīl mihi dās vīvus, dīcis ‘post fāta datūrum.’*

Sī nōn es stultus, scīs, Marō, quid cupiam! —

‘Esse nihil’ dīcis, quidquid petis, improbe Cinna.

Sī nīl, Cinna, petis, nīl tibi, Cinna, negō! —

Nesciō tam multīs quid scrībās, Fauste, puellīs.

185 *Hoc sciō: quod scrībit nūlla puella tibi!*

Sequuntur epigrammata quibus dērīdentur fēminae,
praecipuē anūs, ut Laecānia et Paula:

Thāis habet nigrōs, niveōs Laecānia dentēs.

Quae ratiō est? Ēmptōs haec habet, illa suōs! —

190 *Nūbere vīs Prīscō; nōn mīror, Paula, sapīstī.*

Dūcere tē nōn vult Prīscus: et ille sapit! —

Nūbere Paula cupit nōbīs, ego dūcere Paulam

nōlō: anus est; vellem sī magis esset anus!

Cēterīs rīdentibus “Quid rīdētis?” inquit Paula,

195 “Num haec in mē, uxōrem fōrmōsam atque puellam,
scrīpta esse putātis?”

Cornēlius: “Minimē, Paula. Nec scīlicet in tē, sed in
Bassam scrīptum est hoc:

versiculus -ī m = versus
(parvus)
nōn scrībit is

nīl = nihil

[I.32; XI.67; III.61;
XI.64]

Sabidius -ī m

tē datūrum esse
fāta : fātum (: mortem)
Marō -ōnis m

ā mē petis (= mē rogās)
Cinna -ae m

Faustus -ī m
tam multīs puellīs (= tot
puellīs)
: “tē amō”!

[V.43; IX.5; X.8]

anus -ūs f = fēmina vetus
Thāis -idis f
niveus -a -um (< nix)
= candidus ut nix
haec : Laecānia
illa : Thāis
sapere -iō -iisse = sapi-
ēns esse; -istī = -iistī
dūcere = uxōrem dūcere

nōbīs : mihi

magis anus (: brevī
moritūra!)

puella ↔ anus

[V.45]

dīcis 'tē esse fōrmōsam'

ea quae fōrmōsa nōn est

ē-rubēscere = rubēre in-
cipere, rubēns fieri

[V.81; I.33]

testis -is m = quī adest
et videt

opēs -um fpl = dīvitiae

G. patrem āmissum (: dē
patre āmissō/mortuō)
nōn flet
prō-silire < -salire
quisquis : is quī
quaerit : cupit

[I.118]

nīl malī

plaudere + dat

Dīcis 'fōrmōsam', dīcis tē, Bassa, 'puellam'.

Istud quae nōn est, dīcere, Bassa, solet!"

200

Hoc audiēns ērubēscit Paula atque cēterī convīvae
rīsum vix tenent. Cornēlius vērō prūdenter "Nōn om-
nia" inquit "iocōsa sunt carmina Mārtiālis. Ecce duo
versūs dē fātō virī pauperis, et quattuor in Gelliam,
quae cōram testibus lacrimās effundit super patrem 205
mortuum:

Semper pauper eris, sī pauper es, Aemiliāne.

Dantur opēs nullīs nunc nisi dīvitibus. —

Āmissum nōn flet, cum sōla est, Gellia patrem;

sī quis adest, iussae prōsiliunt lacrimae!

210

Nōn lūget quisquis laudārī, Gellia, quaerit:

ille dolet vērē quī sine teste dolet."

Centum ferē epigrammatīs recitātīs, Cornēlius cum
hōc finem facit recitandī:

Cui lēgisse satis nōn est epigrammata centum,

215

nīl illī satis est, Caediciāne, malī!

Rident omnēs et Cornēliō valdē et diū plaudunt.

GRAMMATICA LATINA

Dē versibus

[I] Syllabae brevēs et longae.

220

Nōn ego nōbīlium sedēō studiōsus equōrum.

Hic versus cōstat ex hīs syllabīs: nō-nē-go- nō-bi-li-um- se-
de-ō- stu-di-ō-su-sē-quō-rum.

Syllaba brevis est quae in vōcālem brevem (a, e, i, o, u, y)
dēsinit; quae dēsinit in vōcālem longam (ā, ē, ī, ō, ū, ŷ) aut in 225

diphthongum (*ae, oe, au, eu, ei, ui*) aut in cōnsonantem (*b, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t, x*) syllaba longa est.

Syllabae brevēs: *ne, go, bi, li, se, de, stu, di, su, se*; syllabae longae: *nō, um, ō, quō, rum*.

- 230 Haec nota [˘] syllabam brevem significat, haec [—] syllabam longam: *nōn̄ ego nōbīlīum sedēō...*

Cōnsonantēs *br, gr, cr, tr*, quae initium syllabae facere solent (ut *li-brī*), interdum dīviduntur: *nig-rōs, pat-rem*.

Vōcālis -ō ultima interdum fit brevis: *vo-lō, nē-mō*.

- 235 [II] Syllabae coniūctae.

Litterae vocābulōrum ultimae cum vōcālībus sequentibus coniunguntur hīs modīs:

[A] Cōnsonāns ultima cum vōcālī prīmā (vel *h-*) vocābulī sequentis ita coniungitur ut initium syllabae faciat: *a-nu-ſest*;

- 240 *vin-ca-tu-tīl-le*.

[B] Vōcālis ultima (item *-am, -em, -um, -im*) ante vōcālem prīmā (vel *h-*) vocābulī sequentis ēlīditur:

Vivāmus, mea Lesbia, atque amēmus: Lesbī'atqu'amēmus

Ōdī et amō. Quārē id faciam: Ōd'et... Quār'id...

- 245 In *est* et *es* ēlīditur *e*: *sōla est: sōla'st, vērum est: vērum'st, bella es: bella's*.

[III] Pedēs.

Singulī versūs dīviduntur in pedēs, quī bīnās aut ternās syllabās continent. Pedēs frequentissimī sunt trochaeī, iambī,

- 250 dactylī, spondēī. Trochaeus cōstat ex syllabā longā et brevī, ut *lū-na*, iambus ex brevī et longā, ut *vi-rī*, dactylus ex longā et duābus brevibus, ut *fē-mi-na*, spondēus ex duābus longīs, ut *nē-mō*.

[IV] Versus hexameter.

- 255 *Nōn̄ ego| nōbīlī|um sedē|ō studi|ōsus̄e|quōrum*.

Hic versus hexameter vocātur ā numerō pedum, nam *sex* Graecē dīcitur *hex*. Hexameter cōstat ex quīnque pedibus dactylīs et ūnō spondēō (vel trochaeō); prō dactylīs saepe spondēī inveniuntur, sed pēs quīntus semper dactylus est:

- 260 — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪

diphthongus -īf = duae vōcālēs in ūnā syllabā coniūctae

notae:

˘ syllaba brevis
— syllaba longa

inter-dum = nōnnum-quam

haec nota [˘] significat litterās in syllabā coniungendās

ē-līdere -sisse -sum (< ē + laedere) = ēicere
(↔ addere)

trochaeus — ˘

iambus ˘ —

dactylus — ˘ ˘

spondēus — —

haec nota [|] inter pedēs pōnitur

[Horātius: *Ars poētica* 333,
Epistulae I.11.27]

$$2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2} = 5$$

Vocābula nova:

scalpellum
opera
lūdus
certāmen
gladiātor
rēte
spectātor
palma
circus
aurīga
theātrum
cōmoedia
ingenium
ratiō
prīncipium
fātum
gremium
tenebrae
lucerna
passer
dēliciae
ocellus
mēns
bāsium
odium
rīsus
cachinnus
arānea
epigramma
sinus
versiculus
anus
testis
opēs
diphthongus

*Dōne*ē|ris fē|līx mul|tōs nume|rābī|a|mīcōs.
Aut prō|desse vo|lunt aut| dēlec|tāre po|ētae.
Caelum,| nōn|ani|num mū|tant quī| trāns mare| currunt.

[V] Versus pentameter.

cui tame|n|īpsa fa|vēs || *vinca*t|u|t|ille pre|cor. 265

Hic versus dīviditur in duās partēs, quārum utraque bīnōs pedēs et dīmidium continet. Ita versus tōtus ex quīnque pedi-bus cōstat et vocātur pentameter: *quīnque* enim Graecē dīci-tur *pente*. Utraque pars est ut initium hexametrit, sed pars posterior spondēōs nōn admittit: 265

— ∪ | — ∪ | — || — ∪ | — ∪ | —

Tempora| sī fue|rint || *nūbila*| sōlu|e|ris.

In gremi|ō sē|dit || *prōtinu*|s|illa me|ō.

Versus pentameter semper hexametrum sequitur:

*Nōn*amō| tē, *Sabi*|dī, nec| possum| dīcere| quārē. 275

Hoc tan|tum pos|sum || *dīcere*| nōn|amō| tē.

[VI] Versus hendecasyllabus.

Passer mortuus ēst meae puellae.

Hic versus, quī ūndecim syllabās habet, vocātur hendeca-syllabus, nam ūndecim Graecē *hendeca* dīcitur. Versus hende- 280
casyllabus in quīnque pedēs dīvidī potest: spondēum, dacty-lum, duōs trochaeōs, spondēum aut trochaeum (pēs prīmus rārius iambus aut trochaeus est).

— — | — ∪ | — ∪ | — ∪ | — ∪

Vīvā|mus mea| *Lesbi*'|atqu'a|mēmus. 285

Cēnā|bis bene| mī *Fa*|bull'a|pud mē

paucīs| sī tibi| dī fa|vent di|ēbus.

PENSVM A

Hī versūs in syllabās brevēs et longās et in pedēs dīvidendī sunt notīs appositīs:

Scrībere mē quereris, Vēlōx, epigrammata longa.

Ipse nihil scrībīs: tū brevīōra facis! [*Mārtiālis* I.110]

Dās numquam, semper prōmittis, Galla, rogantī.

Sī semper fallis, iam rogō, Galla, negā! [*II*.25]

Quem recitās meus est, ō Fīdentīne, libellus.

Sed male cum recitās, incipit esse tuus! [I.38]

Bella es, nōvimus, et puella, vērum est,
et dīves, quis enim potest negāre?

Sed cum tē nimium, Fabulla, laudās,
nec dīves neque bella nec puella es! [I.64]

PENSVM B

Dum gladiātōrēs — [= pugnant], — dēlectātī manibus —.
Fēminīs nōn — gladiātōrēs spectāre.

Ovidius in — sedēns ōrābat ut vinceret ille cui amica eius
—. Hoc nārrātur in — [= initiō] carminis. Cum poēta — [=
fortūnam] Priamī canere vellet, puella in — eius sēdit eīque
mille — dedit. Ovidius — mulierum bene nōverat.

Lucernīs —, Iūlius recitat carmen — [= pulchrum] dē —
Lesbiae mortuō: “—, ō Venerēs...!” Versibus — [= postrē-
mīs] dēmōnstrātur — [= causa] dolōris. Catullus Lesbiam
uxōrem — cupiēbat, at illa Catullō — nōluit. — poētae inter
amōrem et — dīvidēbātur.

PENSVM C

Quid Rōmānī in amphitheātrō spectant?

Quid Fabia in theātrō spectāvit?

Quis fuit Ovidius?

Quārē Ovidius in circum vēnerat?

Quae carmina recitat Iūlius?

Cūr ocellī Lesbiae turgidī rubēbant?

Cūr poēta Lesbiam et amābat et ōderat?

Num sacculus Catullī plēnus erat nummōrum?

Quid scrīpsit Mārtiālis?

Cūr librōs suōs nōn mīsīt Pontiliānō?

Tūne Cinnam bonum poētā fuisse putās?

Cūr Laecāniae dentēs niveī erant?

Ex quibus syllabīs cōstat pēs dactylus?

Ex quibus pedibus cōstat hexameter?

nota
turgidus
misellus
gladiātōrius
circēnsis
scaenicus
ācer
geminus
bellus
poēticus
venustus
mellitus
tenebricōsus
ultimus
perpetuus
dubius
iocōsus
sērius
niveus
certāre
laedere
implicāre
plaudere
libēre
favēre
lūgēre
accendere
circumsilire
pīpiāre
dēvorāre
conturbāre
nūbere
affirmāre
requirere
excruciāre
ōscitāre
sapere
ērubescere
prōsilire
ēlīdere
libenter
plērumque
interdum
dummodo
dein
nīl
trochaeus
iambus
dactylus
spondēus
hexameter
pentameter
hendecasyllabus

grammaticus -a -um: ars
g.a = grammatica
Dōnātus (-ī m) vīxit sae-
culō iv post Chrīstum
nātum
ōrātiō -ōnis f = sermō

coniūctiō, interiectiō:
v. *infra*

cāsus (nōminis): v. *infra*
proprius -a -um
↔ commūnis
nōmina propria, ut
Rōma, Tiberis
appellātīvus -a -um < ap-
pellāre; nōmina appel-
lātīva, ut *urbs, flūmen*

Mūsa -ae f; Mūsae: no-
vem deae quae singulis
artibus praesunt
scamnum -ī n = sella
sacerdōs -ōtis m/f = vir
/fēmina cuius negōtium
est diīs servīre

ARS GRAMMATICA

[Ex Dōnātī ‘Arte grammaticā minōre’]

Dē partibus ōrātiōnis I

[Magister:] Partēs ōrātiōnis quot sunt?

[Discipulus:] Octō.

[M.:] Quae?

[D.:] Nōmen, prōnōmen, verbum, adverbium, partici- 5
pium, coniūctiō, praepositīō, interiectiō.

Dē nōmine

[M.:] Nōmen quid est?

[D.:] Pars ōrātiōnis cum cāsū, corpus aut rem propriē
commūniterve significāns...; aut enim ūnīus nōmen est 10
et ‘propriū’ dīcitur, aut multōrum et ‘appellātīvum’.

...

[M.:] Genera nōminum quot sunt?

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae? 15

[D.:] Masculīnum, ut *hic magister*, fēminīnum, ut *haec*
Mūsa, neutrum, ut *hoc scamnum*, commūne, ut *hic* et
haec sacerdōs.

[M.:] Numerī nōminum quot sunt?

20 [D.:] Duo.

[M.:] Quī?

[D.:] Singulāris, ut *hic magister*, plūrālis, ut *hī magistrī*.

...

[M.:] Cāsūs nōminum quot sunt?

25 [D.:] Sex.

[M.:] Quī?

[D.:] Nōminātīvus, genetīvus, datīvus, accūsātīvus, vocātīvus, ablātīvus. Per hōs omnium generum nōmina, prōnōmina, participia dēclīnantur...

30 [M.:] Comparātiōnis gradūs quot sunt?

[D.:] Trēs.

[M.:] Quī?

[D.:] Positīvus, ut *doctus*, comparātīvus, ut *doctior*, superlātīvus, ut *doctissimus*.

35 [M.:] Quae nōmina comparantur?

[D.:] Appellātīva dumtaxat quālītātem aut quantitātem significantia. ...

Dē prōnōmine

[M.:] Prōnōmen quid est?

40 [D.:] Pars ōrātiōnis quae prō nōmine posita tantundem paene significat persōnamque interdum recipit. ...

[M.:] Genera prōnōminum quae sunt?

[D.:] Eadem ferē quae et nōminum: masculīnum, ut *quis*, fēminīnum, ut *quae*, neutrum, ut *quod*, commūne,

45 ut *quālis*, *tālis*, trium generum, ut *ego*, *tū*.

comparātiō -ōnis *f*
< comparāre

appellātīva: scīlicet
adiectīva
dumtaxat = tantum
quālītās -ātis *f* < quālis
quantitās -ātis *f* < quantus

tantun-dem (< tantum-dem) = idem

et = etiam

Prōnōmina sunt

[1] persōnālia: *ego, tū, nōs, vōs, sē*

[2] possessīva: *meus, tuus, suus, noster, vester*

[3] dēmōnstrātīva: *hic, iste, ille, is, idem, ipse*

[4] relātīvum: ...*quī*

[5] interrogātīva: *quis/ quī, uter*

[6] indēfīnīta: *aliquis/ -quī, quis, quisquam, quisque, uterque, quīdam, nēmō, nihil, neuter*

quem ad modum = sicut

īn-flectere = dēclīnāre

neutrum : nec agere nec patī

optātīvus -a -um < optāre

acceptā : additā
faciunt ex sē passīva
: fiunt p.

[M.:] Numerī prōnōminum quot sunt?

[D.:] Duo.

[M.:] Quī?

[D.:] Singulāris, ut *hic*, plūrālis, ut *hī*.

[M.:] Persōnae prōnōminum quot sunt?

50

[D.:] Trēs.

[M.:] Quae?

[D.:] Prīma, ut *ego*, secunda, ut *tū*, tertia, ut *ille*.

[M.:] Cāsūs item prōnōminum quot sunt?

[D.:] Sex, quem ad modum et nōminum, per quōs omnium generum prōnōmina īnfectuntur...

55

Dē verbō

II

[M.:] Verbum quid est?

[D.:] Pars ōrātiōnis cum tempore et persōnā, sine cāsū, aut agere aliquid aut patī aut neutrum significāns. ...

60

[M.:] Modī verbōrum quī sunt?

[D.:] Indicātīvus, ut *legō*, imperātīvus, ut *lege*, optātīvus, ut *utinam legerem*, coniūctīvus, ut *cum legam*, īnfīnītīvus, ut *legere*.

[M.:] Genera verbōrum quot sunt?

65

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

[D.:] Āctīva, passīva, neutra, dēpōnentia.

[M.:] Āctīva quae sunt?

[D.:] Quae in -ō dēsīnunt et acceptā -r litterā faciunt ex sē passīva, ut *legō: legor*.

70

[M.:] Passīva quae sunt?

[D.:] Quae in *-r* dēsinunt et eā dēmtā redeunt in āctīva, ut *legor*: *legō*.

dēmere -mptisse
-mptum ↔ addere

75 [M.:] Neutra quae sunt?

[D.:] Quae in *-ō* dēsinunt ut āctīva, sed acceptā *-r* litterā Latīna nōn sunt, ut *stō*, *currō* (“*stor*, *curror*” nōn dīcimus!).

Latīna : rēcta

[M.:] Dēpōnentia quae sunt?

80 [D.:] Quae in *-r* dēsinunt ut passīva, sed eā dēmtā Latīna nōn sunt, ut *luctor*, *loquor*.

luctārī = certāre com-
plectendīs corporibus

[M.:] Numerī verbōrum quot sunt?

[D.:] Duo.

[M.:] Quī?

85 [D.:] Singulāris, ut *legō*, plūrālis, ut *legimus*.

[M.:] Tempora verbōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legō*, praeteritum, ut *lēgī*, futūrum, ut

90 *legam*.

[M.:] Quot sunt tempora in dēclīnātiōne verbōrum?

[D.:] Quīnque.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legō*, praeteritum imperfectum, ut

95 *legēbam*, praeteritum perfectum, ut *lēgī*, praeteritum plūsquamperfectum, ut *lēgeram*, futūrum, ut *legam*.

[M.:] Persōnae verbōrum quot sunt?

[D.:] Trēs.

certāmen luctantium

ad-icere -iēcisse -iectum
significātiō -ōnis *f*
< significāre
ex-plānāre = plānum
facere

quid-nī = quīn, certē
ēn = ecce
eia! = age!

forsitan = fortasse

[M.:] Quae?

[D.:] Prīma, ut *legō*, secunda, ut *legis*, tertia, ut *legit*. 100

[M.:] Dā dēclīnātiōnem verbī āctīvī! ...

Dē adverbīō

[M.:] Adverbium quid est?

[D.:] Pars ōrātiōnis quae adiecta verbō significātiōnem
eius explānat atque implet. ... 105

[M.:] Significātiō adverbīōrum in quō est?

[D.:] Sunt aut locī adverbia aut temporis aut numerī aut
negandī aut affīrmandī aut dēmōnstrandī aut optandī
aut hortandī aut ōrdinis aut interrogandī aut quālitātis
aut quantitātis aut dubitandī... 110

[M.:] Dā adverbia locī!

[D.:] Ut *hīc* vel *ibī*, *intus* vel *forīs*, *illūc* vel *inde*.

[M.:] Dā temporis!

[D.:] Ut *hodiē*, *nunc*, *nūper*, *crās*, *aliquandō*; numerī, ut
semel, *bis*, *ter*; negandī, ut *nōn*; affīrmandī, ut *etiam*, 115
quidnī; dēmōnstrandī, ut *ēn*, *ecce*; optandī, ut *utinam*;
hortandī, ut *eia*; ōrdinis, ut *deinde*; interrogandī, ut *cūr*,
quārē, *quamobrem*; quālitātis, ut *doctē*, *pulchrē*, *fortiter*;
quantitātis, ut *multum*, *parum*; dubitandī, ut *forsitan*,
fortasse... 120

[M.:] Comparātiō adverbīōrum in quō est?

[D.:] In tribus gradibus comparātiōnis: positīvō, com-
parātīvō, superlātīvō.

[M.:] Dā adverbium positīvī gradūs!

125 [D.:] Ut *doctē*; comparatīvī, ut *doctius*; superlatīvī, ut *doctissimē*. ...

Dē participiō

[M.:] Participium quid est?

[D.:] Pars orationis partem capiēns nōminis, partem
130 verbī: nōminis genera et cāsūs, verbī tempora et signifi-
cātiōnēs, utrīusque numerum...

[M.:] Genera participiōrum quot sunt?

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

135 [D.:] Masculinum, ut *hic lēctus*, fēmininum, ut *haec lēcta*, neutrum, ut *hoc lēctum*, commūne tribus generi-
bus, ut *hic* et *haec* et *hoc legēns*.

[M.:] Cāsūs participiōrum quot sunt?

[D.:] Sex.

140 [M.:] Quī?

[D.:] Nōminatīvus, ut *hic legēns*, genetīvus, ut *huius legentis*, datīvus, ut *huic legentī*, accūsātīvus, ut *hunc le-
gentem*, vocātīvus, ut *ō legēns*, ablātīvus, ut *ab hōc le-
gente*.

145 [M.:] Tempora participiōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legēns*, praeteritum, ut *lēctus*, futū-
rum, ut *lēctūrus* et *legendus*. ...

150 [M.:] Numerī participiōrum quot sunt?

parti-cipium < pars
+ capere

lēctus -a -um *part perf*
< legere

legendus dīcitur 'gerun-
dīvum' vel 'participium
futūrī passīvī'

	[D.:] Duo.	
	[M.:] Quī?	
	[D.:] Singulāris, ut <i>hic legēns</i> , plūrālis, ut <i>hī legentēs</i>	
	[M.:] Dā dēclīnātiōnem participiī! ...	
con-iūnctiō -ōnis <i>f</i> < coniungere	<i>Dē coniūnctiōne</i>	155
ad-nectere = adiungere, coniungere	[M.:] Coniūnctiō quid est?	
ordināre = in ordine pōnere	[D.:] Pars orātiōnis adnectēns ordinānsque sententiam.	
	...	
potestās = significātiō speciēs -ēi <i>f</i> = fōrma, genus	[M.:] Potestās coniūnctiōnum quot speciēs habet?	
	[D.:] Quīnque.	160
	[M.:] Quās?	
cōpulātīvās, cēt., <i>v. infrā</i>	[D.:] Cōpulātīvās, disiūnctīvās, explētīvās, causālēs, ratiōnālēs.	
cōpulātīvus -a -um < cōpulāre	[M.:] Dā cōpulātīvās!	
	[D.:] <i>Et, -que, atque, ac.</i>	165
disiūnctīvus -a -um < disiungere	[M.:] Dā disiūnctīvās!	
	[D.:] <i>Aut, -ve, vel, nec, neque.</i>	
explētīvus -a -um < <i>ex-plēre</i> = vacuum implēre	[M.:] Dā explētīvās!	
	[D.:] <i>Quidem, equidem, quoque, autem, tamen.</i>	
causālis -e < causa	[M.:] Dā causālēs!	170
sī-quidem = quoniam quandō = quoniam	[D.:] <i>Sī, etsī, sīquidem, quandō, nam, namque, etenim, quamobrem...</i>	
ratiōnālis -e < ratiō	[M.:] Dā ratiōnālēs!	
quā-propter = quamobrem propter-eā = ideō	[D.:] <i>Itaque, enim, quia, quāpropter, quoniam, ergō, ideō, igitur, scīlicet, propterea.</i> ...	175

Dē praepositionē

[M.:] Praepositio quid est?

[D.:] Pars orationis quae praeposita aliis partibus orationis significationem earum aut complet aut mutat aut

180 minuit. ...

[M.:] Dā praepositionēs cāsūs accūsātīvī!

[D.:] *Ad, apud, ante, adversum, cis, citrā, circum, circā, contrā, ergā, extrā, inter, intrā, infrā, iūxtā, ob, per, prope, secundum, post, trāns, ultrā, praeter, propter,*

185 *suprā...*

[M.:] Quō modō?

[D.:] Dīcimus enim *ad patrem, apud villam, ante domum, adversum inimicōs, cis Rhēnum, citrā forum, circum oppidum, circā templum, contrā hostem, ergā parentēs, extrā vāllum, inter nāvēs, intrā moenia, infrā tēctum, iūxtā viam, ob iram, per portam, prope fenestram, secundum rīpam, post tergum, trāns flūmen, ultrā finēs, praeter officium, propter rem, suprā caelum. ...*

[M.:] Dā praepositionēs cāsūs ablātīvī!

195 [D.:] *Ā, ab, cum, cōram, dē, ē, ex, prō, prae, sine...*

[M.:] Quō modō?

[D.:] Dīcimus enim *ā domō, ab homine, cum exercitū, cōram testibus, dē forō, ē iūre, ex prōvinciā, prō patriā, prae timōre, sine labōre...*

200 [M.:] Dā utrīusque cāsūs praepositionēs!

[D.:] *In, sub, super.*

[M.:] *In et sub* quandō accūsātīvō cāsui iunguntur?

praepositio -ōnis f
< prae-pōnere

adversum = adversus
cis = citrā

ira -aef = animus irātus

iūs = locus ubi iūs
dīcitur

quandō = cum
significāre = verbīs
ostendere

vīs = potestās, signi-
ficātiō
magis A quam B = nōn
B sed A
mentiō -ōnis f: mentiō-
nem facere alicuius =
loquī dē aliquō

[Vergilius: Aenēis I.750]

inter-iectiō -ōnis f

affectus -ūs m=id quō af-
ficitur animus (ut lae-
titia, ira, timor, cēt.)
inconditus -a -um = nōn
ordinātus, rudis, sine
arte

admīrātiō -ōnis f
< admīrārī
sī (ali)qua (n pl) sunt
similis -e = quī idem esse
vidētur, eiusdem generis
similia: ut *ō! ei! heus!*

Aenēis -idis f
Aenēās -ae m
Carthāgō -inis f: urbs
Africāe
Didō -ōnis f
rēgīna -ae f= fēmina
rēgnāns

[D.:] Quandō 'nōs in locum ire/iisse/itūrōs esse' signifi-
cāmus.

[M.:] Quandō ablātīvō?

205

[D.:] Quandō 'nōs in locō esse/fuisse/futurōs esse' signifi-
cāmus. ...

[M.:] *Super* quam vim habet?

[D.:] Ubi locum significat, magis accūsātīvō cāsuī servit
quam ablātīvō; ubi mentiōnem alicuius facimus, ablā- 210
tīvō tantum, ut

*multa super Priamō rogitāns, super Hectore multa**
hoc est dē Priamō, dē Hectore. ...

Dē interiectiōne

[M.:] Interiectiō quid est?

215

[D.:] Pars ōrātiōnis significāns mentis affectum vōce
inconditā. ...

[M.:] Significātiō interiectiōnis in quō est?

[D.:] Aut laetitiam significāmus, ut *euax!* aut dolōrem,
ut *heu!* aut admīrātiōnem, ut *papae!* aut metum, ut *at-* 220
tat! et sī qua sunt similia.

*Versus sūmptus ē librō primō illius carminis cui titulus est
Aenēis. In hōc carmine Vergilius poēta nārrat dē Aenēā Trō-
iānō, quī ē patriā fugiēns Carthāginem vēnit, ubi ā Didōne
rēgīnā receptus est. Ā rēgīnā interrogātus Aenēās nārrat dē
bellō Trōiānō et dē fugā suā (v. cap. XXXVII et XXXVIII in
alterā *LINGVAE LATINAE* parte).

GRAMMATICA LATINA

Dē dēclīnātiōne

Nōmina, prōnōmina, verba dēclīnantur. Cēterae partēs ōrāti-

225 ōnis sunt indēclīnābilēs.

Dēclīnātiōnēs nōminum sunt quīnque:

Dēclīnātiō prīma: gen. sing. -ae, ut *terr|a* -ae.

Dēclīnātiō secunda: gen. sing. -ī, ut *ann|us* -ī, *verb|um* -ī.

Dēclīnātiō tertia: gen. sing. -is, ut *sōl* -is, *urb|s* -is.

230 Dēclīnātiō quārta: gen. sing. -ūs, ut *port|us* -ūs, *gen|ū* -ūs.

Dēclīnātiō quīnta: gen. sing. -ēī/-eī, ut *dī|ēs* -ēī, *rēs* *reī*.

Dēclīnātiōnēs verbōrum sunt quattuor, ‘coniugātiōnēs’ quae vocantur:

Coniugātiō prīma: īnf. -āre/-ārī, ut *amā|re*, -rī.

235 Coniugātiō secunda: īnf. -ēre/-ērī, ut *monē|re*, -rī.

Coniugātiō tertia: īnf. -ere/-ī, ut *leg|ere*, -ī.

Coniugātiō quārta: īnf. -īre/-īrī, ut *audī|re*, -rī.

Dēclīnātiōnēs:

1. gen. -ae
2. gen. -ī
3. gen. -is
4. gen. -ūs
5. gen. -ēī

con-iugātiō -ōnis *f*

Coniugātiōnēs:

1. -āre
2. -ēre
3. -ere
4. -īre

PENSVM A

Dēclīnā haec vocābula:

[1] *āla*, nōmen fēminīnum I dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *haec āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*. Plūrālis: nōm. *h- āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*.

[2] *pēs*, nōmen masculīnum III dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *h- pēs*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*. Plūrālis: nōm. *h- ped-*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*.

[3] *ōrāre*, verbum āctīvum I coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, fut. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquamperf. *ōrāv-*, fut. perf. *ōrāv-*. Coniūctīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquamperf. *ōrāv-*.

[4] *dīcere*, verbum āctīvum III coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, fut. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquamperf. *dīx-*, fut. perf. *dīx-*. Coniūctīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquamperf. *dīx-*.

Vocābula nova:

ōrātiō
 coniūnctiō
 interiectiō
 Mūsa
 scamnum
 sacerdos
 cāsus
 comparātiō
 quālitās
 quantitās
 significātiō
 speciēs
 ira
 affectus
 admirātiō
 coniugātiō
 proprius
 appellātīvus
 positīvus
 optātīvus
 cōpulātīvus
 disiūnctīvus
 explētīvus
 causālis
 ratiōnālis
 inconditus
 similis
 inflectere
 dēmere
 luctārī
 explānāre
 adnectere
 ordināre
 mentiōnem facere
 dumtaxat
 tantundem
 quidnī
 forsitan
 sīquidem
 quāpropter
 propterea
 adversum
 cis
 ēn
 eia
 euax
 papae
 attat
 coniugātiō
 synonymum

Verba: laedere –isse –um; implicāre –isse –um; plaudere –isse –um; parere –isse –um; retinēre –isse –um; accendere –isse –um; sedēre –isse; nūbere –isse; sapere –isse; dēmere –isse –um; adicere –isse –um.

PENSVM B

Nōmen est pars — quae corpus aut rem significat. *Aemilia* et *Iūlia* nōmina — sunt, *māter* et *filia* sunt nōmina —. — nōminum sunt nōminātīvus, genetīvus, cēt. Gradūs — sunt trēs: —, comparātīvus, superlātīvus. Adiectīva quae comparantur — aut quantitātem significant. *Amāre* est verbum prīmae —. Interiectiō mentis —, ut laetitiam vel dolōrem, significat. — est affectus eius quī irātus est.

Frātrēs geminī tam — sunt quam ōva.

Synōnyma (vocābula quae idem ferē significant): plānum facere et —, fortasse et —, ideō et —, citrā et —, ecce et —.

Contrāria (vocābula quae rēs contrāriās significant): comūnis et —, addere et —.

PENSVM C

Quae sunt partēs ōrātiōnis?

Estne *discipulus* nōmen proprium?

Cāsūs nōminum quī sunt?

Quī sunt gradūs comparātiōnis?

Prōnōmen quid est?

Quot sunt coniugātiōnēs verbōrum?

Num *intus* et *foris* adverbia temporis sunt?

Cui cāsui iungitur *inter* praepositio?

Quae praepositioēs ablātivō iunguntur?

Quibus cāsibus iungitur *in* praepositio?

Interiectiō quid significat?

TABVLA DECLINATIONVM

NOMINA

Dēclīnātiō I

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	hōr a	hōr ae
<i>acc</i>	hōr am	hōr ās
<i>gen</i>	hōr ae	hōr ārum
<i>dat</i>	hōr ae	hōr īs
<i>abl</i>	hōr ā	hōr īs

Dēclīnātiō II

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>serv</i>	us	ī
<i>serv</i>	um	ōs
<i>serv</i>	ī	ōrum
<i>serv</i>	ō	īs
<i>serv</i>	ō	īs

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>liber</i>		ī
<i>libr</i>	um	ōs
<i>libr</i>	ī	ōrum
<i>libr</i>	ō	īs
<i>libr</i>	ō	īs

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>verb</i>	um	a
<i>verb</i>	um	a
<i>verb</i>	ī	ōrum
<i>verb</i>	ō	īs
<i>verb</i>	ō	īs

Dēclīnātiō III

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	sōl	ēs
<i>acc</i>	sōl em	sōl ēs
<i>gen</i>	sōl is	sōl um
<i>dat</i>	sōl ī	sōl ibus
<i>abl</i>	sōl e	sōl ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>leō</i>		ēs
<i>leōn</i>	em	ēs
<i>leōn</i>	is	um
<i>leōn</i>	ī	ibus
<i>leōn</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>vōx</i>		ēs
<i>vōc</i>	em	ēs
<i>vōc</i>	is	um
<i>vōc</i>	ī	ibus
<i>vōc</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōmen</i>		a
<i>nōmen</i>		a
<i>nōmin</i>	is	um
<i>nōmin</i>	ī	ibus
<i>nōmin</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	nāv is	nāv ēs
<i>acc</i>	nāv em	nāv ēs
<i>gen</i>	nāv is	nāv ium
<i>dat</i>	nāv ī	nāv ibus
<i>abl</i>	nāv e	nāv ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>urb</i>	s	ēs
<i>urb</i>	em	ēs
<i>urb</i>	is	ium
<i>urb</i>	ī	ibus
<i>urb</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>mōns</i>		ēs
<i>mont</i>	em	ēs
<i>mont</i>	is	ium
<i>mont</i>	ī	ibus
<i>mont</i>	e	ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>mar</i>	e	ia
<i>mar</i>	e	ia
<i>mar</i>	is	ium
<i>mar</i>	ī	ibus
<i>mar</i>	ī	ibus

Dēclīnātiō IV

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>nōm</i>	cās us	cās ūs
<i>acc</i>	cās um	cās ūs
<i>gen</i>	cās ūs	cās uum
<i>dat</i>	cās uī	cās ibus
<i>abl</i>	cās ū	cās ibus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>corn</i>	ū	ua
<i>corn</i>	ū	ua
<i>corn</i>	ūs	uum
<i>corn</i>	ū	ibus
<i>corn</i>	ū	ibus

Dēclīnātiō V

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>di</i>	ēs	ēs
<i>di</i>	em	ēs
<i>di</i>	ēi	ērum
<i>di</i>	ēi	ēbus
<i>di</i>	ē	ēbus

	<i>sing</i>	<i>plūr</i>
<i>r</i>	ēs	ēs
<i>r</i>	em	ēs
<i>r</i>	eī	ērum
<i>r</i>	eī	ēbus
<i>r</i>	ē	ēbus

Dēclīnātiō I et II: adiectīva

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	magn us	magn a
<i>acc</i>	magn um	magn am	magn um
<i>gen</i>	magn ī	magn ae	magn ī
<i>dat</i>	magn ō	magn ae	magn ō
<i>abl</i>	magn ō	magn ā	magn ō
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	magn ī	magn ae
<i>acc</i>	magn ōs	magn ās	magn a
<i>gen</i>	magn ōrum	magn ārum	magn ōrum
<i>dat</i>	magn īs	magn īs	magn īs
<i>abl</i>	magn īs	magn īs	magn īs

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	nūll us	nūll a
<i>acc</i>	nūll um	nūll am	nūll um
<i>gen</i>	nūll īus	nūll īus	nūll īus
<i>dat</i>	nūll ī	nūll ī	nūll ī
<i>abl</i>	nūll ō	nūll ā	nūll ō
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	nūll ī	nūll ae
<i>acc</i>	nūll ōs	nūll ās	nūll a
<i>gen</i>	nūll ōrum	nūll ārum	nūll ōrum
<i>dat</i>	nūll īs	nūll īs	nūll īs
<i>abl</i>	nūll īs	nūll īs	nūll īs

Dēclīnātiō III: adiectīva

	<i>m/f</i>	<i>n</i>	<i>m/f</i>	<i>n</i>	<i>m/f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	grav is	grav e	ingēns	melior	melius
<i>acc</i>	grav em	grav e	ingent em	ingēns	meliōr em	melius
<i>gen</i>	grav is	grav is	ingent is	ingent is	meliōr is	meliōr is
<i>dat</i>	grav ī	grav ī	ingent ī	ingent ī	meliōr ī	meliōr ī
<i>abl</i>	grav ī	grav ī	ingent ī	ingent ī	meliōr e	meliōr e
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	grav ēs	grav ia	ingent ēs	ingent ia	meliōr ēs
<i>acc</i>	grav ēs	grav ia	ingent ēs	ingent ia	meliōr ēs	meliōr a
<i>gen</i>	grav ium	grav ium	ingent ium	ingent ium	meliōr um	meliōr um
<i>dat</i>	grav ibus	grav ibus	ingent ibus	ingent ibus	meliōr ibus	meliōr ibus
<i>abl</i>	grav ibus	grav ibus	ingent ibus	ingent ibus	meliōr ibus	meliōr ibus

Comparatiō

<i>positivus</i>	long us	brev is	audāx -āc is	aeger -gr a -gr um
<i>comparativus</i>	long ior -ius	brev ior -ius	audāc ior -ius	aegr ior -ius
<i>superlativus</i>	long issim us	brev issim us	audāc issim us	aegr rim us

NVMERI

1 ūn us	10 decem	100 centum	1000 mille	11 ūndecim
2 du o -ae -o	20 vīgintī	200 ducent ī	2000 du o mīl ia	12 duodecim
3 tr ēs -ia	30 trigintā	300 trecent ī	3000 tr ia mīl ia	13 trēdecim
4 quattuor	40 quadrāgintā	400 quadringent ī	cēt.	14 quattuordecim
5 quīnque	50 quīnquāgintā	500 quīngent ī		15 quīndecim
6 sex	60 sexāgintā	600 sescent ī	9745 novem mīlia	16 sēdecim
7 septem	70 septuāgintā	700 septingent ī	septingentī	17 septendecim
8 octō	80 octōgintā	800 octingent ī	quadrāgintā	18 duodēvīgintī
9 novem	90 nōnāgintā	900 nōngent ī	quīnque	19 ūndēvīgintī

1 prīm us	10 decim us	100 centēsīm us	1000 millēsīm us
2 secund us	20 vīcēsīm us	200 ducentēsīm us	2000 bis millēsīm us
3 terti us	30 tricēsīm us	300 trecentēsīm us	cēt.
4 quārt us	40 quadrāgēsīm us	400 quadringentēsīm us	11 ūndecim us
5 quīnt us	50 quīnquāgēsīm us	500 quīngentēsīm us	12 duodecim us
6 sext us	60 sexāgēsīm us	600 sescentēsīm us	13 terti us decim us
7 septim us	70 septuāgēsīm us	700 septingentēsīm us	cēt.
8 octāv us	80 octōgēsīm us	800 octingentēsīm us	18 duodēvīcēsīm us
9 nōn us	90 nōnāgēsīm us	900 nōngentēsīm us	19 ūndēvīcēsīm us

PRONOMINA

Persōnālīa

<i>nōm</i>	ego	tū	—	nōs	vōs
<i>acc</i>	mē	tē	sē	nōs	vōs
<i>dat</i>	mihi	tibi	sibi	nōbīs	vōbīs
<i>abl</i>	mē	tē	sē	nōbīs	vōbīs

Possessīva

<i>me us -a -um</i>	noster -tr a -tr um
<i>tu us -a -um</i>	vester -tr a -tr um
<i>su us -a -um</i>	

Dēmōnstrātīva

Demonstrative			<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	<i>nōm</i>	i s	e a	i d	hic	haec	hoc	ill e	ill a	ill ud	
	<i>acc</i>	e um	e am	i d	hunc	hanc	hoc	ill um	ill am	ill ud	
	<i>gen</i>	e ius	e ius	e ius	huius	huius	huius	ill ius	ill ius	ill ius	
	<i>dat</i>	e ī	e ī	e ī	huic	huic	huic	ill ī	ill ī	ill ī	
	<i>abl</i>	e ō	e ā	e ō	hōc	hāc	hōc	ill ō	ill ā	ill ō	
<i>plūr</i>	<i>nōm</i>	i ī	e ae	e a	hī	hae	haec	ill ī	ill ae	ill a	
	<i>acc</i>	e ōs	e ās	e a	hōs	hās	haec	ill ōs	ill ās	ill a	
	<i>gen</i>	e ōrum	e ārum	e ōrum	hōrum	hārum	hōrum	ill ōrum	ill ārum	ill ōrum	
	<i>dat</i>	i īs	i īs	i īs	hīs	hīs	hīs	ill īs	ill īs	ill īs	
	<i>abl</i>	i īs	i īs	i īs	hīs	hīs	hīs	ill īs	ill īs	ill īs	

Interrogātīvum/relātīvum

	<i>singulāris</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>nōm</i>	qu is/qu ī	qu ae	qu id/qu od	
<i>acc</i>	qu em	qu am	qu id/qu od	
<i>gen</i>	cu ius	cu ius	cu ius	
<i>dat</i>	cu i	cu i	cu i	
<i>abl</i>	qu ō	qu ā	qu ō	

plūrālis

<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
qu ī	qu ae	qu ae
qu ōs	qu ās	qu ae
qu ōrum	qu ārum	qu ōrum
qu ibus	qu ibus	qu ibus
qu ibus	qu ibus	qu ibus

VERBA

[A] *Activum*

Infinitivus

<i>praes</i>	amā re	monē re	leg ere	audī re	es se
<i>perf</i>	amāv isse	monu isse	lēg isse	audīv isse	fu isse
<i>fut</i>	amāt ūr um esse	monit ūr um esse	lēct ūr um esse	audīt ūr um esse	fut ūr um esse

Imperativus

<i>sing</i>	amā	monē	leg e	audī	es
<i>plūr</i>	amā te	monē te	leg ite	audī te	es te

Indicativus

praesens

<i>sing</i>	1 amō	mone ō	leg ō	audi ō	s um
	2 amā s	monē s	leg is	audī s	es
	3 ama t	mone t	leg it	audi t	es t
<i>plūr</i>	1 amā mus	monē mus	leg imus	audī mus	s umus
	2 amā tis	monē tis	leg itis	audī tis	es tis
	3 ama nt	mone nt	leg unt	audi unt	s unt

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā ba m	monē ba m	leg ēba m	audi ēba m	era m
	2 amā bā s	monē bā s	leg ēbā s	audi ēbā s	erā s
	3 amā ba t	monē ba t	leg ēba t	audi ēba t	era t
<i>plūr</i>	1 amā bā mus	monē bā mus	leg ēbā mus	audi ēbā mus	erā mus
	2 amā bā tis	monē bā tis	leg ēbā tis	audi ēbā tis	erā tis
	3 amā ba nt	monē ba nt	leg ēba nt	audi ēba nt	era nt

futurum

<i>sing</i>	1 amā b ō	monē b ō	leg a m	audi a m	er ō
	2 amā b is	monē b is	leg ē s	audi ē s	er is
	3 amā b it	monē b it	leg e t	audi e t	er it
<i>plūr</i>	1 amā b imus	monē b imus	leg ē mus	audi ē mus	er imus
	2 amā b itis	monē b itis	leg ē tis	audi ē tis	er itis
	3 amā b unt	monē b unt	leg e nt	audi e nt	er unt

perfectum

<i>sing</i>	1 amāv ī	monu ī	lēg ī	audīv ī	fu ī
	2 amāv istī	monu istī	lēg istī	audīv istī	fu istī
	3 amāv it	monu it	lēg it	audīv it	fu it
<i>plūr</i>	1 amāv imus	monu imus	lēg imus	audīv imus	fu imus
	2 amāv istis	monu istis	lēg istis	audīv istis	fu istis
	3 amāv ērunt	monu ērunt	lēg ērunt	audīv ērunt	fu ērunt

plūsquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāv era m	monu era m	lēg era m	audīv era m	fu era m
	2 amāv erā s	monu erā s	lēg erā s	audīv erā s	fu erā s
	3 amāv era t	monu era t	lēg era t	audīv era t	fu era t
<i>plūr</i>	1 amāv erā mus	monu erā mus	lēg erā mus	audīv erā mus	fu erā mus
	2 amāv erā tis	monu erā tis	lēg erā tis	audīv erā tis	fu erā tis
	3 amāv era nt	monu era nt	lēg era nt	audīv era nt	fu era nt

futurum perfectum

<i>sing</i>	1 amāv er ō	monu er ō	lēg er ō	audīv er ō	fu er ō
	2 amāv eri s	monu eri s	lēg eri s	audīv eri s	fu eri s
	3 amāv eri t	monu eri t	lēg eri t	audīv eri t	fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus	monu eri mus	lēg eri mus	audīv eri mus	fu eri mus
	2 amāv eri tis	monu eri tis	lēg eri tis	audīv eri tis	fu eri tis
	3 amāv eri nt	monu eri nt	lēg eri nt	audīv eri nt	fu eri nt

Coniunctivus

praesens

<i>sing</i>	1 am e m	mone a m	leg a m	audi a m	s i m
	2 am ē s	mone ā s	leg ā s	audi ā s	s ī s
	3 am e t	mone a t	leg a t	audi a t	s i t
<i>plūr</i>	1 am ē mus	mone ā mus	leg ā mus	audi ā mus	s ī mus
	2 am ē tis	mone ā tis	leg ā tis	audi ā tis	s ī tis
	3 am e nt	mone a nt	leg a nt	audi a nt	s i nt

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā re m	monē re m	leg ere m	audi re m	es se m
	2 amā rē s	monē rē s	leg erē s	audi rē s	es sē s
	3 amā re t	monē re t	leg ere t	audi re t	es se t
<i>plūr</i>	1 amā rē mus	monē rē mus	leg erē mus	audi rē mus	es sē mus
	2 amā rē tis	monē rē tis	leg erē tis	audi rē tis	es sē tis
	3 amā re nt	monē re nt	leg ere nt	audi re nt	es se nt

perfectum

<i>sing</i>	1 amāv eri m	monu eri m	lēg eri m	audīv eri m	fu eri m
	2 amāv eri s	monu eri s	lēg eri s	audīv eri s	fu eri s
	3 amāv eri t	monu eri t	lēg eri t	audīv eri t	fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus	monu eri mus	lēg eri mus	audīv eri mus	fu eri mus
	2 amāv eri tis	monu eri tis	lēg eri tis	audīv eri tis	fu eri tis
	3 amāv eri nt	monu eri nt	lēg eri nt	audīv eri nt	fu eri nt

plūsquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāv isse m	monu isse m	lēg isse m	audīv isse m	fu isse m
	2 amāv issē s	monu issē s	lēg issē s	audīv issē s	fu issē s
	3 amāv isse t	monu isse t	lēg isse t	audīv isse t	fu isse t
<i>plūr</i>	1 amāv issē mus	monu issē mus	lēg issē mus	audīv issē mus	fu issē mus
	2 amāv issē tis	monu issē tis	lēg issē tis	audīv issē tis	fu issē tis
	3 amāv isse nt	monu isse nt	lēg isse nt	audīv isse nt	fu isse nt

Participium

<i>praes</i>	amā ns -ant is	monē ns -ent is	leg ēns -ent is	audi ēns -ent is	—
<i>fut</i>	amāt ūr us	monit ūr us	lēct ūr us	audit ūr us	fut ūr us
<i>Supīna</i>	amāt um -ū	monit um -ū	lēct um -ū	audit um -ū	

[B] Passivum

Infinitivus

<i>praes</i>	amā rī	monē rī	leg ī	audi rī	
<i>perf</i>	amāt um esse	monit um esse	lēct um esse	audit um esse	
<i>fut</i>	amātum irī	monitum irī	lēctum irī	auditum irī	

Indicativus

praesens

<i>sing</i>	1 am or	mone or	leg or	audi or	
	2 amā ris	monē ris	leg eris	audi ris	
	3 amā tur	monē tur	leg itur	audi tur	
<i>plūr</i>	1 amā mur	monē mur	leg imur	audi mur	
	2 amā minī	monē minī	leg iminī	audi minī	
	3 amā ntur	mone ntur	leg untur	audi untur	

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā ba r	monē ba r	leg ēba r	audi ēba r	
	2 amā bā ris	monē bā ris	leg ēbā ris	audi ēbā ris	
	3 amā bā tur	monē bā tur	leg ēbā tur	audi ēbā tur	
<i>plūr</i>	1 amā bā mur	monē bā mur	leg ēbā mur	audi ēbā mur	
	2 amā bā minī	monē bā minī	leg ēbā minī	audi ēbā minī	
	3 amā bā ntur	monē bā ntur	lēg ēba ntur	audi ēba ntur	

futūrum

<i>sing</i>	1 amā b or	monē b or	leg a r	audi a r
	2 amā b eris	monē b eris	leg ē ris	audi ē ris
	3 amā b itur	monē b itur	leg ē tur	audi ē tur
<i>plūr</i>	1 amā b imur	monē b imur	leg ē mur	audi ē mur
	2 amā b iminī	monē b iminī	leg ē minī	audi ē minī
	3 amā b untur	monē b untur	leg e ntur	audi e ntur

perfectum

<i>sing</i>	1 amāt us sum	monit us sum	lēct us sum	audīt us sum
	2 3 es est	es est	es est	es est
<i>plūr</i>	1 amāt ī sumus	monit ī sumus	lēct ī sumus	audīt ī sumus
	2 3 estis sunt	estis sunt	estis sunt	estis sunt

plūsquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāt us eram	monit us eram	lēct us eram	audīt us eram
	2 3 erās erat	erās erat	erās erat	erās erat
<i>plūr</i>	1 amāt ī erāmus	monit ī erāmus	lēct ī erāmus	audīt ī erāmus
	2 3 erātis erant	erātis erant	erātis erant	erātis erant

futūrum perfectum

<i>sing</i>	1 amāt us erō	monit us erō	lēct us erō	audīt us erō
	2 3 eris erit	eris erit	eris erit	eris erit
<i>plūr</i>	1 amāt ī erimus	monit ī erimus	lēct ī erimus	audīt ī erimus
	2 3 eritis erunt	eritis erunt	eritis erunt	eritis erunt

*Coniunctivus**praesens*

<i>sing</i>	1 am e r	mone a r	leg a r	audi a r
	2 am ē ris	mone ā ris	leg ā ris	audi ā ris
	3 am ē tur	mone ā tur	leg ā tur	audi ā tur
<i>plūr</i>	1 am ē mur	mone ā mur	leg ā mur	audi ā mur
	2 am ē minī	mone ā minī	leg ā minī	audi ā minī
	3 am e ntur	mone a ntur	leg a ntur	audi a ntur

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā re r	monē re r	leg ere r	audi re r
	2 amā rē ris	monē rē ris	leg erē ris	audi rē ris
	3 amā rē tur	monē rē tur	leg erē tur	audi rē tur
<i>plūr</i>	1 amā rē mur	monē rē mur	leg erē mur	audi rē mur
	2 amā rē minī	monē rē minī	leg erē minī	audi rē minī
	3 amā re ntur	monē re ntur	leg ere ntur	audi re ntur

perfectum

<i>sing</i>	1 amāt us sim	monit us sim	lēct us sim	audīt us sim
	2 3 sis sit	sis sit	sis sit	sis sit
<i>plūr</i>	1 amāt ī sīmus	monit ī sīmus	lēct ī sīmus	audīt ī sīmus
	2 3 sītis sint	sītis sint	sītis sint	sītis sint

plūsquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāt us essem	monit us essem	lēct us essem	audīt us essem
	2 3 essēs esset	essēs esset	essēs esset	essēs esset
<i>plūr</i>	1 amāt ī essēmus	monit ī essēmus	lēct ī essēmus	audīt ī essēmus
	2 3 essētis essent	essētis essent	essētis essent	essētis essent

Participium

<i>perf</i>	amāt us	monit us	lēct us	audīt us
-------------	---------	----------	---------	----------

Gerundivum

ama nd us	mone nd us	leg end us	audi end us
-----------	------------	------------	-------------

KALENDARIVM ROMANVM

<i>Iānuārius</i> <i>Augustus</i> <i>December</i> (diēs xxxi)	<i>Aprīlis</i> <i>Iūnius</i> <i>September</i> <i>November</i> (diēs xxx)	<i>Februārius</i> (diēs xxvii)	<i>Mārtius</i> <i>Māius</i> <i>Iūlius</i> <i>Octōber</i> (diēs xxxi)
1. kalendae	kalendae	kalendae	kalendae
2.	a.d. iv nōn.		a.d. vi nōn.
3.	a.d. iii nōn.		a.d. v nōn.
4.	prīdiē nōn.		a.d. iv nōn.
5.	nōnae		a.d. iii nōn.
6.	a.d. viii id.		prīdiē nōn.
7.	a.d. vii id.		nōnae
8.	a.d. vi id.		a.d. viii id.
9.	a.d. v id.		a.d. vii id.
10.	a.d. iv id.		a.d. vi id.
11.	a.d. iii id.		a.d. v id.
12.	prīdiē id.		a.d. iv id.
13. idūs	idūs	idūs	a.d. iii id.
14. a.d. xix kal.	a.d. xviii kal.	a.d. xvi kal.	prīdiē id.
15. a.d. xviii kal.	a.d. xvii kal.	a.d. xv kal.	idūs
16. a.d. xvii kal.	a.d. xvi kal.	a.d. xiv kal.	a.d. xvii kal.
17. a.d. xvi kal.	a.d. xv kal.	a.d. xiii kal.	a.d. xvi kal.
18. a.d. xv kal.	a.d. xiv kal.	a.d. xii kal.	a.d. xv kal.
19. a.d. xiv kal.	a.d. xiii kal.	a.d. xi kal.	a.d. xiv kal.
20. a.d. xiii kal.	a.d. xii kal.	a.d. x kal.	a.d. xiii kal.
21. a.d. xii kal.	a.d. xi kal.	a.d. ix kal.	a.d. xii kal.
22. a.d. xi kal.	a.d. x kal.	a.d. viii kal.	a.d. xi kal.
23. a.d. x kal.	a.d. ix kal.	a.d. vii kal.	a.d. x kal.
24. a.d. ix kal.	a.d. viii kal.	a.d. vi kal.	a.d. ix kal.
25. a.d. viii kal.	a.d. vii kal.	a.d. v kal.	a.d. viii kal.
26. a.d. vii kal.	a.d. vi kal.	a.d. iv kal.	a.d. vii kal.
27. a.d. vi kal.	a.d. v kal.	a.d. iii kal.	a.d. vi kal.
28. a.d. v kal.	a.d. iv kal.	prīdiē kal.	a.d. v kal.
29. a.d. iv kal.	a.d. iii kal.	Mārtiās	a.d. iv kal.
30. a.d. iii kal.	prīdiē kal.		a.d. iii kal.
31. prīdiē kal.	Māiās		prīdiē kal.
Februāriās	Iūliās		Aprīlēs
Septembrēs	Octōbrēs		Iūniās
Iānuāriās	Decembrēs		Augustās
			Novembrēs

INDEX VOCABVLORVM

[Numeri crassi 1.2.3... capitula, numeri tenuēs 1,2,3... versūs significant]

A

ā 6.34 v. ab
ab/ā *prp* + *abl* 5.48; 6.10,34,62;
12.125; 13.13,36,40; 16.51;
33.23
ab-dūcere 31.164
ab-errāre 26.128
ab-esse ā-fuisse 4.20
ab-icere 29.145
ab-ire 8.18
ablātivus -ī *m* 5.126
abs 27.80 v. ab
absēns -entis 17.89
abs-tinēre 29.87
ac 12.59 v. atque
ac-cēdere 22.67
accendere 34.84,110
accidere 26.112; +*dat* 26.136
ac-cipere 8.19,116; 19.80
ac-cubāre 30.73
ac-cumbere 30.96
ac-currere -risse 9.75
accūsāre 4.48; +*gen* 29.137
accūsātivus -ī *m* 3.88
ācer -cris -cre 34.47
acerbus -a -um 30.131
aciēs -ēī *f* 33.15
āctivus -a -um 6.127; 35.69
acūtus -a -um 30.105
ad *prp* + *acc* 6.19; 8.81; 13.36;
14.43; 16.7; 33.132
ad-dere 18.104
ad-esse af-fuisse 4.20; +*dat*
32.117
ad-hūc 14.34
ad-icere 29.5; 30.166
adiectivum -ī *n* 12.158
ad-ire 7.62; 16.28; 29.5
ad-iungere 33.5
ad-iuvāre 32.54
ad-mīrārī 28.179
admīrātiō -ōnis *f* 35.220
ad-mittere 22.9
ad-nectere 35.157
ad-ōrāre 28.25
adulēscēns -entis *f* 19.39
ad-vehere 20.122
ad-venīre 7.30
adverbium -ī *n* 18.198; 35.103
adversum *prp* + *acc* 35.182,188
adversus -a -um 32.57,99
adversus *prp* + *acc* 20.65; 32.23

aedificāre 25.12
aedificium -ī *n* 25.29
aeger -gra -grum 11.24,29
aegrōtāre 11.48
aegrōtus -a -um 24.1
aequē 17.147; 18.78; 20.27
aequinoctium -ī *n* 13.77
aequus -a -um 13.43,77; 29.180
āer -eris *m* 10.10,53
aestās -ātis *f* 13.80,81
aestimāre 29.6
aetās -ātis *f* 33.23,26
affectus -ūs *m* 35.216
af-ferre at-tulisse al-lātum
14.42; 23.140
af-ficere 29.45,46
affirmāre 34.126
ager -grī *m* 27.5; 30.124
agere ēgisse āctum 5.82; 24.19;
27.14; age -ite 5.87,99
agmen -inis *n* 33.10
agnus -ī *m* 25.5
agricola -ae *m* 27.10
ain' 21.71
āiō ais ait āiunt 21.68; 24.61
āla -ae *f* 10.12
albus -a -um 9.3
alere -uisse altum 20.12,97
aliēnus -a -um 20.14,122
ali-quandō 32.131,157
ali-quantum 31.52
ali-quī -qua -quod 24.59; 25.
17; 26.85; 31.17
ali-quis -quid 21.65,91
ali-quot 32.29
aliter 24.22
alius -a -ud 8.5,33; alii... alii
10.33
allicere -iō -ēxisse -ectum 29.94
alter -era -erum 14.11,78; 16.
77,113; 19.5,8
altum -ī *n* 16.65
altus -a -um 12.100,141; 16.44
amāns -antis *m* 19.18
amāre 5.21,23
ambulāre 6.24
amīca -ae *f* 6.78
amīcitia -ae *f* 32.112
amīcus -ī *m* 6.43,44
amīcus -a -um 17.79
ā-mittere 29.24
amnis -is *m* 33.70

amoenus -a -um 27.5
amor -ōris *m* 19.19
amphitheātrum -ī *n* 32.214
an 14.13; 17.118; 29.67
ancilla -ae *f* 2.31
angustus -a -um 21.16
anima -ae *f* 10.52; 28.89
anim-ad-vertere 18.131
animal -ālis *n* 10.54
animus -ī *m* 28.9,144
annus -ī *m* 13.1
ante *prp* + *acc* 6.32; 13.44; 19.
38; 25.113; *adv* 16.148
anteā 22.11
ante-hāc 23.93
ante-quā 15.27
antīquus -a -um 2.81; 13.19
ānulus -ī *m* 8.7
anus -ūs *f* 34.187
aperīre -uisse -rtum 7.14
apertus -a -um 14.15; 30.152
apis -is *f* 18.110
appārere 29.111; -et 33.44
appellāre 16.3; 20.28
appellātivus -a -um 35.11
ap-pōnere 11.89; 30.100
ap-portāre 30.133
ap-prehendere 28.50
ap-propinquāre 29.185
Aprīlis -is *m* 13.3
apud *prp* + *acc* 6.37; 11.32
aqua -ae *f* 5.28
aquila -ae *f* 10.9; 33.9
arānea -ae *f* 34.154
arāre 27.9
arātor -ōris *m* 27.13
arātrum -ī *n* 27.12
arbitrārī 22.94
arbor -oris *f* 9.21
arcessere -ivisse -itum 11.43
arcus -ūs *m* 12.91
arduus -a -um 33.51
argenteus -a -um 30.90
argentum -ī *n* 30.91
arma -ōrum *n* 12.34
armāre 32.176
armātus -a -um 12.35
ars artis *f* 26.49,72
as assis *m* 17.97; 34.114
a-scendere -disse 10.94; 11.46
asininus -a -um 31.49
asinus -ī *m* 10.1

a-spergere -sisse -sum **30.110**
 a-spicere **8.15,39**
 at **15.25**
 āter -tra -trum **16.97**
 atque/ac **11.41; 12.59; 13.79; 18.143; 20.142; 32.211**
 ātrium -ī *n* **5.27**
 attentus -a -um **28.109**
 audācia -ae *f* **32.13**
 audāx -ācis **26.22,54; 32.24**
 audēre ausum esse **10.88; 31.169**
 audire **3.42; 6.83; 10.50**
 au-ferre abs-tulisse ab-lātum **31.52**
 au-fugere **31.51**
 augere -xisse -ctum **19.96**
 Augustus -ī *m* **13.4**
 aureus -a -um **22.17; m 22.108**
 auriga -ae *m* **34.40**
 auris -is *f* **11.6**
 aurum -ī *n* **22.15**
 aut **8.14,108; aut... aut 18.7**
 autem **6.42**
 autumnus -ī *m* **13.81,85**
 auxilium -ī *n* **25.65; pl 33.5**
 avārus -a -um **31.22**
 ā-vertere **23.51; 29.163**
 avis -is *f* **10.9**
 avunculus -ī *m* **12.19**

B
 baculum -ī *n* **4.62**
 bālāre **9.70**
 balneum -ī *n* **30.1,3**
 barbarus -a -um **12.61; m 14.76**
 bāsiūm -ī *n* **34.118**
 beātus -a -um **19.86**
 bellum -ī *n* **12.76**
 bellus -a -um **34.58**
 bene **11.14; b. velle 31.29**
 beneficium -ī *n* **29.141**
 bēstia -ae *f* **10.1**
 bēstiola -ae *f* **18.110**
 bibere -bisse **9.9**
 bīnī -ae -a **30.74**
 bis **18.126**
 bonum -ī *n* **30.52**
 bonus -a -um **4.68; 11.14**
 bōs bovis *m/f* **21.31**
 bracchium -ī *n* **11.1**
 brevī **25.77**
 brevis -e **12.50; 13.28**

C
 cachinnus -ī *m* **34.151**
 cadere cecidisse **10.103; 16.102**
 caecus -a -um **28.31**
 caedere cecidisse caesum **33.18**
 caedēs -is *f* **33.133**
 caelum -ī *n* **9.25; pl 28.171**
 calamus -ī *m* **18.161**
 calceus -ī *m* **14.85**
 calidus -a -um **13.87; f 30.114**
 calor -ōris *m* **27.122**
 campus -ī *m* **9.1**
 candidus -a -um **21.4; 34.150**
 canere cecinisse **10.80; 14.19; 29.66; 34.70**
 canis -is *m/f* **9.2; 10.77**
 cantāre **3.3; 34.163**
 cantus -ūs *m* **29.73**
 capere -iō cēpisse captum **10.2, 78; 26.6; 29.90,148; 32.13**
 capillus -ī *m* **11.6**
 capitulum -ī *n* **1.73**
 caput -itis *n* **11.5; 12.65**
 carcer -eris *m* **26.25**
 cardō -inis *m* **22.2**
 carēre + *abl* **20.6**
 carmen -inis *n* **29.90; 32.102**
 carō carnis *f* **30.104**
 carpere -psisse -ptum **5.57; 27.168**
 cārus -a -um **32.21,85**
 castra -ōrum *n* **12.93**
 cāsus -ūs *m* **26.126; 35.9,24**
 catēna -ae *f* **22.11**
 cauda -ae *f* **10.15**
 causa -ae *f* **21.37; -ā + gen 26.135; 29.139**
 causālis -e **35.162,170**
 cautus -a -um **26.81**
 cavēre cāvisse **22.60,65; c. nē 27.173**
 cēdere cessisse **22.73**
 celer -eris -ere **26.4**
 celsus -a -um **29.93**
 cēna -ae *f* **30.9**
 cēnāre **30.40**
 cēnsēre -uisse cēnsūm **27.63**
 centēsimus -a -um **17.31**
 centum **2.39**
 cēra -ae *f* **18.108,109**
 cerebrum -ī *n* **11.9**
 cernere **16.69; 32.114**
 certāmen -inis *n* **34.15**
 certāre **34.12**
 certē **18.73**

certō *adv* **24.59**
 certus -a -um **17.118,121; 25.43; 32.114**
 cessāre **28.7**
 cēteri -ae -a **2.59; sg 13.51**
 cēterum *adv* **24.76**
 charta -ae *f* **18.161**
 cibus -ī *m* **9.6; 30.9**
 cingere cīnxisse cīnctum **27.6**
 -cipere -iō -cēpisse -ceptum
 < capere
 circā *prp* + *acc* **27.51**
 circēnsis -e **34.37; m pl 34.39**
 circiter **30.10**
 circum *prp* + *acc* **6.14**
 circum-dare **33.20**
 circum-silire **34.96**
 circus -ī *m* **34.36**
 cis *prp* + *acc* **35.182,188**
 citerior -ius **33.132**
 citrā *prp* + *acc* **33.87**
 cīvis -is *m/f* **25.67; 28.154**
 clāmāre **8.36**
 clāmor -ōris *m* **9.79**
 clārus -a -um **13.48; 29.93**
 classis -is *f* **32.23**
 claudere -sisse -sum **7.15**
 claudus -a -um **28.32**
 clausus -a -um **14.17**
 clāvis -is *f* **23.103**
 clēmēns -entis **31.84**
 cocus -ī *m* **30.67**
 coep- coept- v. incipere
 cōgere co-ēgisse -āctum **33.32**
 cōgitāre **17.57**
 cognōmen -inis *n* **12.12**
 cognōscere -ōvisse -itum **21.2; 31.10; 32.219**
 cohors -rtis *f* **33.2**
 colere -uisse cultum **27.11**
 collis -is *m* **9.20**
 col-loquī **20.47; 33.149**
 colloquium -ī *n* **20.71**
 collum -ī *n* **8.22**
 colōnus -ī *m* **27.70**
 color -ōris *m* **11.20**
 columna -ae *f* **19.3**
 comes -itis *m* **23.108**
 comitārī **23.107**
 com-memorāre **33.22**
 communis -e **32.32; 35.10,17**
 cōmoedia -ae *f* **34.45**
 comparāre **18.77; 35.35**
 comparātiō -ōnis *f* **35.30**
 comparātīvus -ī *m* **12.202**

com-plectī -exum **16.87**
 com-plēre -ēvisse -ētum **30.147**
 com-plūrēs -a **25.35**
 com-putāre **17.101**
 cōnārī **16.138**
 condiciō -ōnis *f* **32.146**
 cōn-ficere **26.7; 27.68; 33.54**
 cōn-fidēre **31.56**
 cōn-fitērī -fessum **29.114**
 coniugātiō -ōnis *f* **35.232**
 coniūctiō -ōnis *f* **35.6, 156**
 coniūctīvus -ī *m* **27.189**
 con-iungere **18.30**
 con-iūx -iugis *f/m* **19.7, 9**
 cōn-scendere -disse **16.56**
 cōn-seqūī **26.5**
 cōn-sidēre -sēdisse **15.17**
 cōnsilium -ī *n* **26.23; 29.14**
 cōn-sistere -stitisse **8.12**
 cōn-sōlārī **16.90**
 cōnsonāns -antis *f* **18.8, 25**
 cōnspectus -ūs *m* **25.108, 135**
 cōn-spicere **21.29**
 cōnstāns -antis **28.99**
 cōn-stāre -stitisse **8.56; 22.1**
 cōn-stituere -uisse -ūtum
25.56; 32.152
 cōn-sūmere **26.11, 29**
 con-temnere -tēmpsisse -tēmp-
 tum **32.14, 73**
 con-tinēre **23.18**
 continuō **24.16**
 contrā *prp* + *acc* **12.72; 29.121**
 con-trahere **30.32, 41**
 contrārius -a -um **16.49; 28.95**
 con-turbāre **34.122**
 con-venīre **8.82; 15.64; 19.49**
 con-vertere **24.2**
 convīva -ae *m/f* **30.73**
 convīvium -ī *n* **30.70**
 con-vocāre **33.109**
 cōpia -ae *f* **27.38**
 cōpulāre **33.106**
 cōpulātīvus -a -um **35.162, 164**
 coquere -xisse -ctum **30.64**
 cor cordis *n* **11.19, 136; 19.19**
 cōram *prp* + *abl* **31.122**
 cornū -ūs *n* **21.31**
 corpus -oris *n* **11.1**
 cor-rigere -rēxisse -rēctum
18.105
 cotidiē **19.76**
 crās **20.128, 130**
 crassus -a -um **10.101, 102**
 crēdere -didisse -ditum **21.98,**

114; 31.72; + dat 21.119;
29.10
 crēscere -ēvisse **27.7, 17; 32.20**
 cruciāre **31.64**
 crudēlis -e **31.124**
 cruentus -a -um **24.66**
 cruor -ōris *m* **21.29**
 crūs -ūris *n* **11.2**
 crux -ucis *f* **31.66**
 cubāre -uisse -itum **14.2**
 cubiculum -ī *n* **5.35**
 culīna -ae *f* **30.67**
 culter -trī *m* **11.95**
 cum *prp* + *abl* **5.9, 13, 58; 21.15;**
25.111, 143
 cum + *ind* **10.15; 18.128; 19.74;**
25.53; 30.41; c. primum 21.
28; + conī 29.76, 78; 32.175
 cūnae -ārum *f* **20.2**
 cūctus -a -um **32.40; pl 32.1**
 cupere -iō -īvisse **24.51, 56**
 cupiditās -ātis *f* **25.122**
 cupidus -a -um **25.46**
 cūr **3.26**
 cūra -ae *f* **27.97**
 cūrāre **20.77; 29.184; 32.186;**
c. ut/nē 27.102, 139
 currere cucurrisse **7.66**
 currus -ūs *m* **25.7**
 cursus -ūs *m* **32.220, 222; 34.36**
 cūstōdire **22.6; 29.104**

D

dactylus -ī *m* **34.250**
 dare dedisse datum
7.46, 63, 118
 datīvus -ī *m* **7.110**
 dē *prp* + *abl* **11.53; 13.89; 19.**
105; 20.48; 21.95
 dea -ae *f* **19.6**
 dēbere **20.82; + dat 23.16**
 dēbilis -e **31.139**
 decem **4.10**
 December -bris *m* **13.6**
 decēre **20.158; 21.54**
 deciēs **18.118**
 decimus -a -um **13.5**
 dēclīnāre **9.90**
 dēclīnātiō -ōnis *f* **9.88**
 de-esse dē-sum dē-fuisse
18.94; + dat 32.101
 dē-fendere -disse -sum **12.107**
 dein **34.119**
 de-inde **14.46**
 dēlectāre **5.60**

dēlēre -ēvisse -ētum **18.144**
 dēliciae -ārum *f* **34.87, 91**
 delphīnus -ī *m* **29.62**
 dēmere -mpsisse -mptum **35.73**
 dē-mōnstrāre **17.138; 26.50**
 dēmum **30.21**
 dēnārius -ī *m* **17.97**
 dēnī -ae -a **33.2**
 dēnique **27.2**
 dēns dentis *m* **9.73; 11.10**
 dē-nuō **24.4**
 deorsum **26.73**
 dēpōnēs -entis **16.156**
 -dere -didisse -ditum <dare
 dē-ridēre **22.80; 25.15**
 dē-scendere -disse **25.110**
 dēserere -uisse -rtum **25.116;**
31.125
 dēsīderāre **33.65, 137**
 dē-silīre -uisse **29.88**
 dē-sinere -siisse **15.65, 66, 158**
 dē-sistere -stitisse **32.203**
 dē-spērāre **29.89, 120**
 dē-spicere **26.90, 106; 33.168**
 dē-tergēre **11.119**
 dē-terrēre **29.3**
 dē-trahere **29.146**
 deus -ī *m*, *pl* deī/dī/dī **10.28**
 dē-vorāre **34.101**
 dexter -tra -trum **14.79; f**
16.51; 30.98
 dicere -xisse dictum **11.60, 61;**
13.58; 20.144; 26.162
 dictāre **18.50**
 dictum -ī *n* **28.54**
 diēs -ēī *m* **13.8, 35; 18.178, 190;**
f 32.147
 dif-ficilis -e **17.69; 33.52**
 digitus -ī *m* **8.21**
 dignus -a -um **19.110**
 diligēns -entis **30.31**
 diligere -ēxisse -ēctum **20.141**
 dimidiūs -a -um **13.33, 53**
 dī-mittere **23.12**
 diphthongus -ī *f* **34.226**
 dīrus -a -um **33.171**
 dis-cēdere **4.73**
 discere didicisse **17.1**
 discipulus -ī *m* **15.6, 8; 28.52**
 disiūctīvus -a -um **35.162, 166**
 dis-iungere **28.3**
 dis-suādēre -sisse **32.76**
 diū **30.13; comp diūtius 33.126**
 dīves -itis **19.61**
 dīvidere -vīsisse -vīsum **12.68,**

105; 13.1
 dīvitiae -ārum *f* 29.27
 docēre 17.2
 doctus -a -um 17.4
 dolēre 11.80; 34.135
 dolor -ōris *m* 24.25; 29.51
 domī 15.81; 18.151; 20.127
 domina -ae *f* 2.31
 dominus -ī *m* 2.26; 9.5; 16.110,
 130; 30.95; *pl* 20.109
 domus -ūs *f*, *abl* -ō, *pl acc* -ōs
 19.42; domum *adv* 20.123;
 domō *adv* 20.137
 dōnāre 29.168
 dōnec 32.72
 dōnum -ī *n* 19.67
 dormire 3.37
 dorsum -ī *n* 29.100
 dubitāre 21.130,131; 29.116
 dubius -a -um 34.135
 du-centī -ae -a 13.10
 dūcere dūxisse ductum 9.34;
 12.104; 18.53; animam *d.* 10.
 54; (uxōrem) *d.* 34.125,191
 dulcis -e 30.131
 dum 9.39,69; 10.48; 22.8
 dum-modo 34.17
 dumtaxat 35.36
 duo -ae -o 2.23,33,54
 duo-decim 6.15
 duo-decimī -a -um 13.6
 duo-dē-trīgintā 13.28
 duo-dē-vīgintī 17.20
 dūrus -a -um 18.111
 dux ducis *m* 12.81; 16.44

E

ē 7.45 v. ex
 ea, eadem v. is, idem
 ēbrius -a -um 31.193
 ecce 2.81; 4.59
 ed- v. ēsse
 educāre 31.150
 ē-dūcere 32.64
 ef-ficere 18.114; e. ut 27.124
 ef-fugere 26.22,82
 ef-fundere 33.78
 ego mē mihi/mī 3.20; 14.30;
 15.21; 17.66; mē-cum 14.87
 ē-gredi -gressum 16.39
 ē-gregius -a -um 32.25,31
 ē-icere 28.5,73
 ē-lidere -sisse -sum 34.242
 ē-ligere -lēgisse -lēctum 30.58
 emere ēmisse ēmptum 8.14

ēn 35.116
 enim 10.30
 ēnsis -is *m* 33.172
 eō *adv* 28.23
 epigramma -atis *n* 34.157
 epistula -ae *f* 18.153
 eques -itis *m* 12.43
 equidem 30.51
 equitātus -ūs *m* 12.113
 equus -ī *m* 6.56
 ergā *prp* + *acc* 19.94
 ergō 10.121
 ē-ripere -iō -uisse -reptum
 29.45,122
 errāre 9.50
 ē-rubescere -buisse 34.201
 ē-rumpere 33.122
 erus -ī *m* 18.35; 22.48
 esse sum fuisse futūrum esse
 /fore 1.1,18,53; 4.32
 ēsse edō ēdisse 9.9,11; 10.59
 et 1.2; 25.95; et... et 7.50
 et-enim 33.163
 etiam 5.30,70; 26.104; e. nunc
 19.86; e. atque e. 33.118
 etiam-nunc 32.207
 et-sī 24.38
 ē-volāre 26.41
 ē-volvere -visse -lūtum 28.58
 ex/ē *prp* + *abl* 5.58; 14.11; 18.
 113; 22.1,13; 33.43,158
 ex-audire 18.92
 excitāre 14.35; 19.20
 ex-clāmāre 15.23
 ex-cōgitāre 26.35
 ex-cruciāre 34.138
 ex-currere -risse 33.115
 excūsāre 21.45
 exemplum -ī *n* 1.90; 26.64;
 31.129
 exercitus -ūs *m* 12.77,80
 ex-haurire 30.145
 exiguus -a -um 13.51; 17.148
 ex-ire 7.83; 10.53
 existimāre 27.62
 existimātus -ūs *m* 25.70; 26.111
 ex-ōrnāre 30.64
 ex-plānāre 35.105
 ex-plētīvus -a -um 35.162,168
 ex-pōnere 29.101; 31.131
 ex-pugnāre 12.112
 expugnātiō -ōnis *f* 25.45
 ex-spectāre 7.2
 extendere -disse 28.49
 extrā *prp* + *acc* 22.7; 28.129

F

faber -brī *m* 22.20
 fābula -ae *f* 25.3; 34.44
 fābulārī 31.186
 facere -iō fēcisse factum 10.17,
 65,69,111; 11.27,66; f. ut
 27.145,175
 faciēs -ēī *f* 13.15
 facilis -e 17.50; *adv* -e 23.53
 fact- v. fieri (facere)
 factum -ī *n* 23.78
 fallāx -ācis 29.104
 fallere fefellisse falsum 21.115;
 32.109
 falsus -a -um 21.88; 31.200
 falx -cis *f* 27.18
 fāma -ae *f* 28.38
 famēs -is *f* 30.42
 familia -ae *f* 2.9,73
 fārī 20.1
 fatēri fasum 23.68,144
 fatigāre 33.45
 fātum -ī *n* 34.70,180
 favēre fāvisse 34.40,148
 Februārius -ī *m* 13.2
 fēlicitās -ātis *f* 29.160
 fēlix -icis 29.41,119
 fēmina -ae *f* 2.1
 fēmininum -ī *n* 2.96
 fenestra -ae *f* 5.26
 fera -ae *f* 10.7
 ferē 33.54
 ferōx -ōcis 22.10
 ferre tulisse lātum 12.34,55;
 21.17; 24.(37); 27.29
 ferreus -a -um 22.14; 33.176
 ferrum -ī *n* 18.113
 fertilis -e 27.30
 ferus -a -um 10.2
 fessus -a -um 6.61
 -ficere -iō -fēcisse -fectum
 < facere
 fīdere fīsum esse 31.55
 fidēs -ēī *f* 31.56; 32.112
 fidēs -ium *f* 29.66
 fidicen -inis *m* 29.70
 fidus -a -um 31.58
 fieri factum esse 16.98,143;
 18.25; 24.49
 fīgere -xisse -xum 26.60
 filia -ae *f* 2.14
 filiola -ae *f* 20.57
 filiulus -ī *m* 20.154
 filius -ī *m* 2.12
 filum -ī *n* 25.72

finire 29.179
 finis -is *m* 12.69; 13.38
 flāre 16.30
 flectere -xisse -xum 32.60, 220
 flēre -ēvisse 24.36; 34.209
 flōs -ōris *m* 19.78
 flūctus -ūs *m* 16.33
 fluere flūxisse 11.20
 flūmen -inis *n* 10.40
 fluvius -ī *m* 1.18
 foedus -a -um 5.18
 folium -ī *n* 10.70
 forās 22.115
 fore 33.185 v. esse
 foris -is *f* 22.1
 foris *adv* 22.56
 forma -ae *f* 13.54; 16.157; 19.137; 34.48
 fōrmōsus -a -um 7.10
 forsitan 35.119
 fortasse 23.18
 forte *adv* 25.5; 29.151
 fortis -e *e* 12.119
 fortuna -ae *f* 29.175
 forum -ī *n* 19.48
 fossa -ae *f* 12.100
 frangere -ēgisse -āctum 24.21, 33
 frāter -tris *m* 12.1
 fremere -uisse 22.58
 frequēns -entis 18.14, 155
 fretum -ī *n* 28.2
 frigere 14.68
 frigidus -a -um 13.88
 frigus -oris *n* 27.123
 frōns -ontis *f* 11.8
 frūgēs -um *f* 27.29
 fruī 30.23, 59
 frūmentum -ī *n* 27.7
 frūstrā 29.30
 fuga -ae *f* 26.10
 fugere -iō fūgisse 12.116
 fugitīvus -a -um 31.68
 fulgur -uris *n* 16.109
 fundere fūdisse fūsum 30.114
 funditus 31.184
 fundus -ī *m* 29.2
 fūr -is *m* 29.132
 fūrtum -ī *n* 29.136
 futūrum -ī *n* 20.172
 futūrus -a -um 20.49; v. esse

G

gallus -ī *m* 14.19
 gaudere gavīsum esse 11.114

gaudium -ī *n* 33.59
 geminus -a -um 34.51
 gemma -ae *f* 8.1
 gemmātus -a -um 8.58
 gena -ae *f* 11.8
 genētīvus -ī *m* 2.109
 gēns gentis *f* 32.31
 genū -ūs *n* 21.18
 genus -eris *n* 30.89; 31.101; 35.13, 65; g. hominum 33.177
 gerere gessisse gestum 14.76, 83; 21.33; 34.48, 78
 gerundium -ī *n* 26.150
 gerundīvum -ī *n* 31.208
 glaciēs -ēī *f* 13.96
 gladiātor -ōris *m* 34.25
 gladiātōrius -a -um 34.27
 gladius -ī *m* 12.33
 glōria -ae *f* 25.51
 glōriōsus -a -um 30.94; 33.152
 gracilis -e 19.138
 gradus -ūs *m* 20.33; 35.30
 Graecus -a -um 1.39, 68; 2.48
 grammatica -ae *f* 1.84
 grammaticus -a -um 35.0
 grātia -ae *f* 32.87, 122; -ā 32.90, 190; -ās agere 32.123; -am habēre/referre 32.122
 grātus -a -um 32.33, 120
 gravidus -a -um 27.108
 gravis -e 12.52; 24.38
 gremium -ī *n* 34.72
 grex -egis *m* 27.134
 gubernāre 16.42
 gubernātor -ōris *m* 16.43
 gustāre 30.107

H

habēre 4.4; 5.3, 6; 11.1, 14; 13.8; 19.33; sē h. 14.26; habēri 28.80
 habitāre 5.1
 hasta -ae *f* 12.40
 haud 26.28
 haurire -sisse -stum 16.118
 hendeca-syllabus -a -um 34.279
 herba -ae *f* 9.8; 18.164
 herī 23.105
 heu 29.21
 heus 22.27
 hexameter -trī *m* 34.256
 hic haec hoc 7.43, 85, 90
 hic 3.40; 5.85
 hicine 22.88 v. hic
 hiems -mis *f* 13.80, 82

hinc 23.11
 ho-diē 14.26
 holus -eris *n* 30.101
 homō -inis *m* 10.5
 hōra -ae *f* 13.40; 22.50
 horrendus -a -um 33.172
 horrere 11.98, 101, 129
 hortāri 33.16, 167
 hortus -ī *m* 5.1
 hospes -itis *m* 30.4, 5
 hostis -is *m* 12.76
 hūc 25.74, 110; 27.4
 hūmānus -a -um 11.1
 humī *adv* 21.20
 humilis -e 25.15
 humus -ī *f* 21.20

I

iacere -iō iēcisse iactum 12.108
 iacere 9.35; 11.33
 iactāre 16.116
 iactūra -ae *f* 29.33, 162
 iam 3.9; 15.31; 24.52
 iambus -ī *m* 34.249
 iānitor -ōris *m* 22.6
 iānuā -ae *f* 15.27
 Iānuārius -ī *m* 13.2
 ibi 25.53
 -icere (-iicere) -iō -iēcisse
 -iectum < iacere
 id v. is
 idem eadem idem
 18.21, 22, 32, 160
 id-eō 31.110
 idōneus -a -um 33.13
 idūs -uum *f* 13.62
 iecur -oris *n* 11.21
 igitur 13.23
 ignārus -a -um 29.65
 ignis -is *m* 26.59
 ignōrāre 24.50, 94
 ignōscere -ōvisse 31.90
 ignōtus -a -um 29.68
 ille -a -ud 8.41, 70, 79
 illic 7.3, 6
 illinc 23.4
 illūc 25.40, 110; 27.4
 illūstrāre 13.49
 imāgō -inis *f* 22.65
 imber -bris *m* 13.89, 90
 imitāri 26.40
 im-mātūrus -a -um 27.168
 immō 7.21, 27
 im-mortālis -e 28.44
 im-pār -aris 24.8

- im-patiēns -entis **31.34**
 im-pendēre **28.131**
 imperāre **4.110**; +*dat* **12.82**;
26.40
 imperātīvus -ī *m* **4.111**
 imperātor -ōris *m* **33.19**
 imperfectum -ī *n* **21.157**
 imperium -ī *n* **1.55**; **10.29**
 impetus -ūs *m* **12.114**
 im-piger -gra -grum **18.156**
 im-plēre -ēvisse -ētum **16.34**
 im-plicāre -uisse -itum **34.29**
 impluvium -ī *n* **5.27**
 im-pōnere **9.84**
 im-primere -pressisse -pressum
18.192
 im-probus -a -um **3.33**
 imus -a -um **30.70**
 in *prp* + *abl* **1.1, 72, 108**; **4.3**,
60, 62; **12.106**; **27.43**; **34.168**;
 +*acc* **7.14, 17**; **12.104, 108**,
113; **29.120**; **34.158**
 in-certus -a -um **17.119**; **20.68**
 in-cipere -iō coepisse coeptum
13.86, 93; **25.62**
 in-clūdere -sisse -sum **23.102**
 incola -ae *m/f* **32.10**
 in-colere **12.62**
 incolumis -e **33.141**
 inconditus -a -um **35.217**
 inde **29.75**
 in-dēclinābilis -e **13.166**
 indicātīvus -ī *m* **4.111**; **27.188**
 in-dignus -a -um **21.53**
 in-doctus -a -um **17.4**
 induere -uisse -ūtum **14.74**;
 -ūtus **30.15**
 industrius -a -um **17.9**
 in-ermis -e **32.64**
 in-esse **7.39, 41**
 in-exspectātus -a -um **30.6**
 infāns -antis *m/f* **20.1, 18**
 in-fēlix -icis **31.43**
 inferior -ius **15.75**
 inferus -a -um **16.4**; *m pl* **28.78**
 infestus -a -um **32.1**
 in-fidus -a -um **31.56**
 infimus -a -um **26.77**
 infinitīvus -ī *m* **10.137**
 in-flectere **35.56**
 in-fluere **16.15**
 infrā *prp* + *acc* **11.8**; **16.3**
 ingenium -ī *n* **34.54**
 ingēns -entis **26.62**
 in-hūmānus -a -um **27.180**
 in-imīcus -ī *m* **6.44, 45**
 in-imīcus -a -um **17.80**
 initium -ī *n* **13.38**; -ō **19.79**
 iniūria -ae *f* **31.98**
 in-iustus -a -um **31.97**
 inopia -ae *f* **32.19**
 inquit -iunt **14.40**; -am **34.152**
 in-scribere **23.64**
 inscriptiō -ōnis *f* **31.(204)**
 in-struere -ūxisse -ūctum **33.14**
 instrūmentum -ī *n* **27.13**
 insula -ae *f* **1.27**
 integer -gra -grum **23.20**
 intellegere -ēxisse -ēctum **18.**
46; **20.51**
 inter *prp* + *acc* **6.3**; **9.54**; **16.55**;
21.112; *i. sē* **22.14**; **30.152**
 inter-dum **34.233**
 inter-eā **32.60**
 inter-esse **16.1**; **22.46**; **34.14**
 inter-ficere **25.10**
 inter-iectiō -ōnis *f* **35.6, 215**
 interim **21.63**
 internus -a -um **32.43**
 inter-pellāre **17.22**
 inter-rogāre **3.24, 26**
 intrā *prp* + *acc* **22.9**; **27.94**
 intrāre **6.76, 87**; **10.52**; **11.57**
 in-tuērī **16.79**
 intus **24.39**
 in-validus -a -um **31.131**
 in-vehere **27.39**
 in-venire **26.20**
 in-vidēre **29.80, 181**
 invidia -ae *f* **29.163**
 in-vocāre **16.105**
 iocōsus -a -um **34.142**
 ipse -a -um **9.55**; **10.20**; **18.38**;
20.31; **28.101**; **34.94**
 īra -ae *f* **35.191**
 irātus -a -um **3.6**
 īre eō iisse **6.20**; **16.72**; **22.50**
 is ea *id* **4.77**; **5.7, 33**; **8.138**
 iste -a -ud **22.86, 103**
 ita **18.43**; **19.97**; **27.128**
 ita-que **6.41**
 item **13.31, 77**; **26.47**
 iter itineris **30.25**; **33.10**
 iterum **16.142**; *i. i. que* **24.1**
 iubēre iussisse iussum **11.45**
 iūcundus -a -um **30.37**
 Iūlius -ī *m* **13.4**
 iungere iūnxisse iūnctum **18.26**
 Iūnius -ī *m* **13.4**
 iūs iūris *n* **31.104**; **35.198**; iūre
32.46
 iustus -a -um **31.97, 119**
 iuvāre iūvisse iūtum **26.27, 32**;
34.37
 iuvenis -is *m* **31.71**
 iūxtā *prp* + *acc* **24.13**

K

kalendae -ārum *f* **13.57**
 kalendārium -ī *n* **13.(0)**

L

lābī lāpsum **16.85, 139**
 labor -ōris *m* **27.62**
 labōrāre **27.61**; *i. ut* **27.112**
 labrum -ī *n* **11.10**
 labyrinthus -ī *m* **25.27**
 lac lactis *n* **20.9**
 lacertus -ī *m* **26.60**
 lacrima -ae *f* **7.7**
 lacrimāre **7.6**
 lacus -ūs *m* **13.96**
 laedere -sisse -sum **34.13**
 laetārī **16.73**
 laetitia -ae *f* **29.45**
 laetus -a -um **3.3**
 laevus -a -um **24.6**
 lāna -ae *f* **27.34**
 largīrī **17.133**
 largus -a -um **17.132**
 lāt -v. ferre
 latēre **31.67**
 Lātīnus -a -um **1.69**; **18.100**
 lātrāre **9.42**
 latus -eris *n* **24.3**; **33.122**
 lātus -a -um **12.104**
 laudāre **17.42**; **19.23**
 laus laudis *f* **23.48**
 lavāre lāvisse lautum **14.45**; la-
 vātum īre **22.52**
 lectica -ae *f* **6.21**
 lectulus -ī *m* **15.116**
 lectus -ī *m* **10.125**; **30.69**
 lēgātus -ī *m* **33.148**
 legere lēgissee lēctum **18.37**
 legiō -ōnis *f* **33.1**
 legiōnārius -a -um **33.7, 139**
 leō -ōnis *m* **10.1**
 levāre **26.69**
 levis -e **12.56**; **33.138**
 lēx lēgis *f* **31.105**
 libellus -ī *m* **28.47**
 libenter **34.82**
 liber -brī *m* **2.81**
 liber -era -erum **26.38, 82**

liberāre 30.118; 32.6
libēre 34.35
liberī -ōrum *m* 2.21
libertās -ātis *f* 26.89
libertinus -ī *m* 30.117
licēre 15.116; +*dat* 16.83
ligneus -a -um 22.20
lignum -ī *n* 22.18
lilium -ī *n* 5.13
līmen -inis *n* 22.2
līnea -ae *f* 8.8; 18.53
lingua -ae *f* 11.10; 18.4
littera -ae *f* 1.66; *pl* 23.15;
33.29
lītus -ōris *n* 25.101
locātīvus -ī *m* 6.120
locus -ī *m* 16.15, 159; 20.13; *pl*
loci -ōrum *n* 27.30
longē 31.117; 33.66
longus -a -um 6.10; 13.9, 25;
17.29; nāvis -a 32.198
loquī locūtum 16.96
lūcēre lūxisse 9.29
lucerna -ae *f* 34.84
lucrum -ī *n* 29.15
luctārī 35.81
lūdēre -sisse 10.75; 33.26
lūdus -ī *m* 15.2; 34.15; *pl* 34.35
lūgēre lūxisse 34.42
lūna -ae *f* 13.46
lupus -ī *m* 9.22
lūx lūcis *f* 13.47; 33.114;
34.116

M

maerēre 25.112
maestus -a -um 29.19
magis 20.60; 35.209
magister -trī *m* 15.4
magnificus -a -um 19.52, 77
magnus -a -um 1.22, 65
maior -ius *comp* 19.36, 57
Māius -ī *m* 13.3
male 11.15; 34.100, 103
maleficium -ī *n* 29.113
mālle māluisse 28.151, 156
malum -ī *n* 15.93; 16.101;
30.47
mālum -ī *n* 7.41
malus -a -um 6.39; 11.14
mamma -ae *f* 3.19; 20.29
māne *indēcl* *n* 13.36; *adv* 14.55
manēre mānsisse 20.66
manus -ūs *f* 11.3
mare -is *n* 10.35

margarīta -ae *f* 8.1
maritimus -a -um 16.13
marītus -ī *m* 19.2
Mārtius -ī *m* 13.3
masculinum -ī *n* 2.95
māter -tris *f* 2.10, 11; 12.2; *m*.
familiās 19.17
māteria -ae *f* 18.109
mātrōna -ae *f* 19.18
mātūrus -a -um 27.17
māximē 26.126, 134
māximus -a -um *sup* 19.36
mē mē-cum *v*. ego
medicus -ī *m* 11.26
medius -a -um 8.120; 13.41;
16.42; *n* 30.70
mel mellis *n* 30.132
melior -ius *comp* 19.25
mellītus -a -um 34.93
membrum -ī *n* 11.1
meminisse 32.107, 126
memorāre 28.55
memoria -ae *f* 31.19; post ho-
minum -am 31.114
mendum -ī *n* 18.102
mēns mentis *f* 34.110
mēnsa -ae *f* 4.60; 8.89; 29.169;
m. secunda 30.102
mēnsis -is *m* 13.1
mentīo -ōnis *f* 35.210
mentīri 21.88
mercātor -ōris *m* 10.28
mercātōrius -a -um 32.44
mercēs -ēdis *f* 18.182; 27.72
merēre 23.45, 49; stipendia *m*.
33.35
mergere -sisse -sum 14.50; *pass*
16.35
meridiēs -ēī *m* 13.42; 16.48
merus -a -um 30.115; *n* 30.117
merx -rcis *f* 16.23
metere 27.8
metuere -uisse 12.83
metus -ūs *m* 12.120
meus -a -um 2.66, *voc* mī 19.94
mihi/mī *dat* *v*. ego
mīles -itis *m* 12.31
milia -ium *n* *pl* 12.97 *v*. mille
militāre 12.90
militāris -e 33.23
mille 1.73; *pl* milia 12.97
minārī 32.172
minimē 20.81; 31.27
minimus -a -um *sup* 19.37
minister -trī *m* 30.67

minor -us *comp* 19.36, 56
minuere -uisse -ūtum 19.91
minus *adv* 19.133; 20.26
minus -ōris *n* 19.149
mīrābilis -e 25.35
mīrārī 24.7, 16
mīrus -a -um 29.18, 98
miscēre -uisse mixtum 30.115,
132
misellus -a -um 34.7
miser -era -erum 19.69; 29.27
mittere mīsisse missum 19.79;
27.170; 33.17; 34.8
modo 11.37, 55; 27.172; *m*. ...
m. 34.38
modus -ī *m* 9.90; 14.37; 29.
120; 35.61; nūllō -ō 21.56
moenia -ium *n* 25.11
molestus -a -um 30.37
mollīre 26.60
mollis -e 18.109
monēre 22.61; 23.30, 42; *m*. ut
27.147
mōns montis *m* 9.19
mōnstrāre 8.43
mōnstrum -ī *n* 25.18
mora -ae *f* 25.82
mordēre momordisse morsum
22.58
morī mortuum 28.45
mors -rtis *f* 25.41
mortālis -e 28.45
mortuus -a -um 10.49; *v*. morī
mōs mōris *m* 31.135
movēre mōvisse mōtum 10.14;
27.109; 34.155
mox 20.35
mulier -eris *f* 20.13
multī -ae -a 1.44
multitūdō -inis *f* 26.91
multō +*comp* 16.72
multum 14.100; 28.6
mundus -ī *m* 28.82
mundus -a -um 21.4
mūnīre 33.21
mūnus -eris *n* 31.32
mūrus -ī *m* 6.14; 25.30
Mūsa -ae *f* 35.17
mūtāre 21.57, 112; 23.35, 117
mūtus -a -um 28.31
mūtuus -a -um 32.145, 146

N

nam 6.37
-nam 23.6

namque 31.135
 narrāre 21.56; 23.70
 narrātiō -ōnis *f* 25.129
 nāscī nātum 28.22,45; 33.177
 nāsus -ī *m* 5.18
 natāre 10.11
 nātūra -ae *f* 26.46
 nātus -a -um 28.22; 33.24; v.
 nāscī
 nauta -ae *m* 16.28
 nāvicula -ae *f* 28.94
 nāvigāre 16.9,27
 nāvigātiō -ōnis *f* 29.48
 nāvis -is *f* 16.9
 -ne 1.11
 nē 27.139; 29.73; 32.162,179,
 212; nē... quidem 27.55
 nec 11.54 v. ne-que
 necāre 25.50
 necessariū -a -um 20.5
 necesse esse 10.58
 negāre 23.66,139; 31.199
 neglegēns -entis 27.144
 neglegere -ēxisse -ēctum
 27.101,104
 negōtium -ī *n* 27.11,66
 nēmō -inem -inī 10.44; 20.60;
 23.28; 28.126
 nēquam *adi indēcl* 27.151; *sup*
 nēquissimus -a -um 29.133
 ne-que/nec 3.42; 5.41; 11.54; n.
 ... n. 7.57; n. enim 10.110; n.
 vērō 16.138
 ne-scīre 17.4; 18.37,87
 neu 32.77 v. nē-ve
 neuter -tra -trum 14.9
 neutrum -ī *n* 2.97
 nē-ve/neu 27.140; 32.77
 nex necis *f* 25.88
 nīdus -ī *m* 10.69
 niger -gra -grum 9.2
 nihīl/nīl 14.101; 34.174
 nimis 8.98
 nimium 31.178
 nimius -a -um 31.82
 nisi 15.93; 26.46; 33.82,164
 niveus -a -um 34.188
 nix nivis *f* 13.89,91
 nōbilis -e 29.66
 nōbīs nōbīs-cum v. nōs
 nocēre + *dat* 27.123; 32.72
 nōlī -īte 20.69,160
 nōlle nōluisse 20.17,141
 nōmen -inis *n* 12.3; 13.2; 35.8
 nōmināre 13.17

nōminātīvus -ī *m* 3.88
 nōn 1.5
 nōnae -ārum *f pl* 13.69
 nōnāgēsīmus -a -um 31.175
 nōnāgintā 8.93
 nōn-dum 15.13
 nōn-gentī -ae -a 17.33
 nōn-ne 7.26
 nōn-nūllī -ae -a 29.9
 nōn-numquam 29.121
 nōnus -a -um 13.5
 nōs nōbīs 15.55,119; 20.136;
 21.91; 34.166; nōbīs-cum
 29.40
 nōscere nōvisse 24.50,58,60,94
 noster -tra -trum 11.131; 34.
 152,163
 nostrum *gen* 29.38,39
 nota -ae *f* 34.230
 nōtus -a -um 29.64
 novem 4.10
 November -bris *m* 13.5
 nōvisse 24.60,94 v. nōscere
 novus -a -um 2.81,90; 13.52,
 59; 29.98; *sup* 26.64
 nox noctis *f* 13.37
 nūbere -psisse -ptum 34.126
 nūbēs -is *f* 9.25
 nūbilus -a -um 32.56,105
 nūdus -a -um 14.69
 nūgae -ārum *f* 31.198
 nūllus -a -um 4.45,64
 num 1.49; 29.106
 numerāre 4.9; 32.104
 numerus -ī *m* 1.63; 2.43; 35.19
 nummus -ī *m* 4.6; 8.59
 numquam 17.63
 nunc 13.22
 nūntiāre 30.29,86
 nūntius -ī *m* 10.30; 32.33
 nūper 22.101
 nūtrix -icis *f* 20.14
 nux nucis *f* 30.102

O

ō 3.32
 ob *ppp* + *acc* 23.36
 obliviscī -lītum 25.118,137
 ob-oedīre 28.16
 obscurus -a -um 13.51
 occidēns -entis *m* 16.46
 occidere -disse 16.47
 occidēre -disse -sum 25.67
 occultāre 10.89; 19.66
 oc-currere -risse 20.104

ōceanus -ī *m* 1.53
 ocellus -ī *m* 34.105
 octāvus -a -um 13.4
 octingentī -ae -a 17.33
 octō 4.10
 Octōber -bris *m* 13.5
 octōgintā 8.65
 oculus -ī *m* 7.6
 ōdisse 31.94
 odium -ī *n* 34.136
 of-ferre ob-tulisse ob-lātum
 32.92
 officium -ī *n* 20.84
 ōlim 25.25
 omnis -e 14.115; 23.58; 26.55;
 pl m 19.22, *n* 21.95
 opera -ae *f* 34.8,104
 operīre -uisse -rtum 13.91
 opēs -um *f* 34.208
 oportēre 17.111,115
 opperīrī -rtum 16.29
 oppidum -ī *n* 1.33
 op-pugnāre 12.78,107
 optāre 31.22
 optātīvus -a -um 35.62
 optimus -a -um *sup* 19.29
 opus -eris *n* 26.54; 27.59
 opus esse 19.149; + *abl* 32.78
 ōra -ae *f* 16.19,21
 ōrāre 27.92
 ōrātiō -ōnis *f* 35.2
 orbis -is *m* 26.37,128; o. terrā-
 rum 26.103
 ōrdināre 35.157
 ōrdō -inis *m* 33.11
 oriēns -entis *m* 16.45; 28.24
 orīrī ortum 16.45,97
 ōrnāmentum -ī *n* 8.7
 ōrnāre 8.23; 25.57
 os ossis *n* 24.33
 ōs ōris *n* 11.6; 16.14; 17.37
 ōscitāre 34.165
 ōsculārī 19.89
 ōsculum -ī *n* 7.62
 ostendere -disse 8.47
 ōstiārius -ī *m* 7.33
 ōstium -ī *n* 5.25; 16.13
 ōtiōsus -a -um 33.168,169
 ōtium -ī *n* 27.66
 ovis -is *f* 9.3
 ōvum -ī *n* 10.71

P

pābulum -ī *n* 27.33
 paene 26.29

- paen-insula -ae *f* 26.98
 pāgina -ae *f* 2.85
 pallēre 23.36
 pallidus -a -um 23.35
 pallium -ī *n* 22.73
 palma -ae *f* 34.33
 palpitāre 11.98
 pānis -is *m* 9.11
 papȳrus -ī *f* 18.163
 pār paris 24.7
 parāre 30.67
 parātus -a -um 25.69,94
 parcere pepercisse 29.83,84
 parentēs -um *m* 14.89
 parere -iō peperisse 10.71,72
 pārēre 4.110; +*dat* 12.76
 parricida -ae *m* 31.110
 pars -rtis *f* 12.64; 16.45,92
 participium -ī *n* 14.148; 35.128
 partīri 17.144
 parum 27.40; 29.103
 parvulus -a -um 20.1
 parvus -a -um 1.23,64; 2.6
 pāscere pāvisse pāstum 27.32;
 34.67
 passer -eris *m* 34.86
 passīvus -a -um 6.128; 35.72
 passus -ūs *m* 12.93
 pāstor -ōris *m* 9.1
 pater -tris *m* 2.9,10; 12.2; *p.*
 familiās 19.38
 patēre 25.32; 26.36
 patī passum 24.37
 patiēns -entis 27.91
 patientia -ae *f* 27.91
 patria -ae *f* 12.70
 paucī -ae -a 1.47
 paulisper 30.49
 paulō *adv* 16.91,123,148
 paulum 16.8,108
 pauper -eris 19.62
 pāx pācis *f* 33.147
 pectus -oris *n* 11.18; 20.9
 pecūlium -ī *n* 28.160
 pecūnia -ae *f* 4.3
 pecūniōsus -a -um 8.20
 pecus -oris *n* 27.33
 pedes -itis *m* 12.42
 pēior -ius *comp* 19.13
 pellere pepulisse pulsum 22.85
 penna -ae *f* 26.59
 pēnsium -ī *n* 1.107
 pentameter -trī *m* 34.268
 per *prp*+*acc* 6.76; 7.69; 9.59;
 21.6; 24.18; 27.108; 31.10;
 33.95,159; *p.* sē 18.23; 25.71
 per-currere -risse 32.44
 per-cutere -iō -cussisse -cussum
 24.15; 33.157
 per-dere 23.73,131,147; 34.76
 perfectum -ī *n* 21.158
 per-ferre 30.56
 per-ficere 26.57
 pergere perrēxisse 20.71
 periculōsus -a -um 28.141
 periculum -ī *n* 28.129
 per-ire 28.122; 29.1,16
 peristȳlum -ī *n* 5.30
 per-mittere 29.85
 per-movēre 29.86
 perpetuus -a -um 34.109
 per-sequī 26.2
 persōna -ae *f* 3.2; 15.134
 per-suādēre 28.110,164
 per-territus -a -um 10.105
 per-turbāre 29.57
 per-venire 28.137
 pēs pedis *m* 10.12; 12.47;
 34.248
 pessimus -a -um *sup* 19.15
 petasus -ī *m* 10.27
 petere -īvisse -ītum 9.32,74,
 79; 32.74; 34.130
 phantasma -atis *n* 28.97
 piger -gra -grum 17.7
 pila -ae *f* 10.74
 pīlum -ī *n* 12.33
 pīpiāre 34.97
 pīrāta -ae *m* 32.141
 pīrum -ī *n* 7.52
 piscātor -ōris *m* 29.166
 piscis -is *m* 10.9
 placēre +*dat* 30.104
 plānē 23.59,136; 31.62
 plānus -a -um 23.53
 plaudere -sisse 34.34,217
 plēnus -a -um 7.38,43; 13.55
 plēri-que plērae- plēra- 33.123
 plērūmque *adv* 34.32
 plōrāre 3.9
 plūrālis -is *m* 1.88; 5.143
 plūrēs -a *comp* 19.52; *n* 20.99
 plūrimī -ae -a *sup* 19.54
 plūs -ūris *n* 19.147; 29.27; *adv*
 34.92
 plūsquamperfectum -ī *n* 24.125
 pōculum -ī *n* 11.36
 poena -ae *f* 31.100
 poēta -ae *m* 32.103
 poēticus -a -um 34.59
 pollicēri 25.80
 pōnere posuisse positum 4.60;
 21.61; 29.17; 33.20,146
 populus -ī *m* 32.22
 porcus -ī *m* 21.49
 porta -ae *f* 6.15
 portāre 6.22; 10.30
 portus -ūs *m* 16.13
 poscere poposcisse 14.70
 positīvus -ī *m* 35.33
 posse potuisse 10.21; 11.135
 possidēre -ēdisse 19.60
 post *prp*+*acc* 6.32; 13.44; *adv*
 16.91
 post-eā 22.41
 posterior -ius 15.62,99
 posterus -a -um 33.46
 post-hāc 23.84
 post-quam 21.79
 postrēmō *adv* 17.12
 postrēmus -a -um 13.6
 postulāre 20.7,138; 27.94,98
 pōtāre 30.117
 potestās -ātis *f* 28.79; 31.30;
 35.159
 pōtiō -ōnis *f* 31.1
 potius 28.128
 prae *prp*+*abl* 27.14,63,83
 praecipuē 33.42
 praedium -ī *n* 27.50
 praedō -ōnis *m* 28.132
 prae-esse 30.33,81
 prae-ferre 32.83
 praemium -ī *n* 31.77
 prae-nōmen -inis *n* 12.11
 prae-pōnere 32.25; 35.178
 praepositio -ōnis *f* 6.106
 praesēns -entis 19.157; 31.5
 prae-stāre 33.81
 praeter *prp*+*acc* 14.78; 19.9;
 31.55; 33.68
 praeter-eā 16.62
 praeteritus -a -um 19.159
 prāvus -a -um 17.40; -ē 17.41
 precārī 29.54
 precēs -um *f pl* 27.109
 prehendere -disse -ēnsūm
 22.74,95
 premere pressisse pressum
 18.108; 32.110
 pretiōsus -a -um 29.10
 pretium -ī *n* 8.61; 22.16; 32.9
 pridem 30.78
 prī-diē 33.46
 primō *adv* 24.100

primum *adv* 14.46
 primus -a -um 1.67
 princeps -ipis *m* 28.64,81
 principium -i *n* 34.60
 prior -ius 15.97; 22.83
 prius *adv* 22.42
 prius-quam 31.64
 privātus -a -um 33.40
 prō *prp*+*abl* 27.71,72; 32.93,
 121; 33.35
 probus -a -um 3.32; 8.106
 prō-cedere 22.76
 procul 6.10; 9.55,86
 prō-currere -risse 33.16
 prōd-esse prō-fuisse 27.122
 proelium -i *n* 33.15
 profectō 20.59
 prō-ferre 30.142; 33.175
 proficisci -fectum 16.57
 prō-gredi -gressum 33.11
 pro-hibere 27.169,175
 prō-icere 27.92
 prōmere -mpsisse -mptum
 17.97
 prōmissum -i *n* 23.95
 prō-mittere 23.87; 27.119
 prōnōmen -inis *n* 8.135; 35.39
 prope *prp*+*acc* 6.8; *adv* 9.78;
 12.102; *comp* propius 22.67
 properāre 33.56,90
 propinquus -a -um 26.114
 proprius -a -um 35.9,11
 propter *prp*+*acc* 16.118,126
 propter-eā 35.175
 prō-silire -uisse 34.210
 prō-spicere 25.103
 prōtinus 29.30
 prōvincia -ae *f* 1.57
 proximus -a -um *sup* 32.26
 prūdēns -entis 17.9
 pūblicus -a -um 33.40
 pudere 23.79; +*gen* 23.82
 pudor -ōris *m* 23.82
 puella -ae *f* 2.3; 34.195
 puer -erī *m* 2.2; 12.98; 30.86
 pugna -ae *f* 21.53
 pugnāre 12.37
 pugnus -i *m* 12.39
 pulcher -chra -chrum 5.15,17
 pulchritūdō -inis *f* 19.22
 pullus -i *m* 10.72
 pulmō -ōnis *m* 10.52
 pulsāre 3.8; 6.86
 pūnīre 15.7
 puppis -is *f* 16.41

pūrus -a -um 14.52
 putāre 11.108, 134,139

Q
 quadrāgēsīmus -a -um 28.43
 quadrāgintā 17.25
 quadringentī -ae -a 17.32
 quaerere -sivisse -sītum 9.60;
 25.55; 31.16; 33.37; 34.211
 quālis -e 18.65
 quālitās -ātis *f* 35.36
 quam 6.11; 7.94; +*sup* 27.177
 quam-diū 33.87
 quam-ob-rem 31.37
 quamquam 17.81
 quandō 13.107; 35.171,203
 quantitās -ātis *f* 35.36
 quantum 31.53,81
 quantus -a -um 8.72,75; 19.121
 quā-propter 35.174
 quā-rē 17.135
 quārtus -a -um 8.124; 13.3; -a
 pars 13.34
 quasi 29.104
 quater 18.123
 quater -iō 26.116
 quaternī -ae -a 33.3,91
 quattuor 4.9
 quattuor-decim 17.19
 -que 2.9; 3.53
 querī questum 29.21
 quī quae quod 3.63,70-75;
 4.75; 8.3; 15.58
 quī quae quod (...?) 8.26,30
 quia 3.27
 quid 1.50; 2.76 v. quis
 quid *adv* 15.77
 quī-dam quae- quod- 27.76;
 31.21,28
 quidem 26.43,65; nē...q. 27.55
 quid-nam 23.6
 quidnī 35.116
 quid-quam 27.106
 quid-quid 31.29
 quīescere -ēvisse 27.1,64
 quīētus -a -um 11.58; 14.1
 quīn 22.29; 26.39
 quīn-decim 17.20
 quīn-gentī -ae -a 17.33
 quīnī -ae -a 33.3
 quīnquāgintā 17.25
 quīnque 4.10
 quīnquīēs 18.124
 Quīntilis -is *m* 13.128
 quīntus -a -um 13.3

quis quae quid 1.50; 2.15,16
 quis quid (sī/num/nē q.) 22.7,
 28,105; 32.135
 quis-nam 23.6
 quis-quam quid- 26.26; 27.106
 quis-que quae- quod- 17.12,
 13, 23; 18.20,43; 31.172
 quis-quis 31.176; 34.211
 quō *adv* 6.35; 16.47
 quō-cum 33.154 v. quī, quis
 quod (= quia) 10.24
 quod *n* 4.75 v. quī
 quō-modo 14.25,35
 quoniam 26.14
 quoque 1.3
 quot 2.37,38; 26.91; 31.69
 quot-annis 25.37
 quotiēs 18.122

R
 rāmus -i *m* 10.69
 rapere -iō -uisse -ptum 27.96,
 132; 28.133
 rapidus -a -um 29.72,192
 rārō *adv* 20.63; -ius 20.74
 rārus -a -um 18.13; 28.137
 ratiō -ōnis *f* 34.55
 ratiōnālis -e 35.162,173
 ratis -is *f* 33.106
 re-cedere 22.76; 23.11
 re-cipere 30.6
 recitāre 15.97,99
 re-cognōscere 29.171
 rēctē 17.40; 30.140 v. rēctus
 rēctus -a -um 17.39; 18.53; -ā
 viā 26.88; *adv* -ē
 re-cumbere 24.8
 red-dere 15.88; 34.55
 red-imere -ēmisce -ēemptum
 32.96
 red-ire 15.67; 16.58; 25.129
 re-dūcere 29.75
 re-ferre rettulisse re-lātum
 33.57; grātiam *r.* 32.123
 regere rēxisse rēctum 25.6,44
 regiō -ōnis *f* 27.25
 rēgnāre 28.88
 rēgula -ae *f* 14.109
 re-linquere -līquisse -lictum
 9.40,48
 reliquus -a -um 26.15,18,28
 re-manēre 29.8
 rēmīgāre 32.54
 re-minīsci 32.102,156
 re-mittere 19.81

re-movēre **22.85**
 rēmus -ī *m* **29.193**
 repente **29.99**
 reperire repperisse repertum
 9.63; 18.11
 re-pōnere **17.129**
 re-prehendere **17.62**
 re-pugnāre **32.66**
 re-quiēscere **30.22**
 re-quirere **34.137**
 rēs rei *f* **14.111,122; 17.3**
 re-sistere -stitisse **22.62; 32.77**
 re-spondere -disse **3.25; 17.107**
 respōsum -ī *n* **17.39**
 rēte -is *n* **34.26**
 re-tinēre **22.59; 34.73**
 re-trahere **31.78**
 re-venīre **11.47**
 re-verti -tisse -sum **20.123; 30.1**
 re-vocāre **26.142; 31.43**
 rēx rēgis *m* **25.44**
 ridēre -sisse -sum **3.10; 5.70**
 rīdīculus -a -um **33.77**
 rīgāre **27.41**
 rīpa -ae *f* **33.128**
 rīsus -ūs *m* **34.141**
 rīvus -ī *m* **9.8**
 rogāre **28.57**
 rogītāre **22.40**
 Rōmānus -a -um **1.41; 2.1; 6.15**
 rosa -ae *f* **5.13**
 ruber -bra -brum **11.12,20**
 rubēre **23.81**
 rudis -e **27.26**
 rūmor -ōris *m* **31.12**
 rumpere rūpisse ruptum
 22.72; 24.12
 rūri *loc* **27.66** v. rūs
 rūrsus **4.12**
 rūs rūris *n* **27.65**
 rūsticus -a -um **27.99; 31.191**

S

sacculus -ī *m* **4.3**
 saccus -ī *m* **6.25**
 sacerdos -ōtis *m/f* **35.18**
 saeculum -ī *n* **13.8**
 saepe **17.72; -issimē 24.93**
 saevus -a -um **25.39**
 sagitta -ae *f* **12.91**
 sāl salis *m* **30.109; 34.151**
 salire -uisse **22.72**
 salūs -ūtis *f* **29.119; -em dicere 23.23**

salūtāre **4.33**
 salvāre **28.122**
 salvē -ēte **4.34; 7.31**
 salvēre iubēre **30.16**
 salvus -a -um **28.104,146**
 sālāre **11.27**
 sālē **30.107**
 sanguis -inis *m* **11.19**
 sānus -a -um **11.24,77**
 sapere -iō -iisse **34.190**
 sapiēns -entis **31.108**
 satis **8.95,126; 13.110**
 saxum -ī *n* **25.103**
 scaena -ae *f* **3.1**
 scaenicus -a -um **34.44**
 scalpellum -ī *n* **34.5**
 scamnum -ī *n* **35.17**
 scelestus -a -um **31.118**
 scelus -eris *n* **31.116**
 scīlicet **22.110**
 scindere -idis -issum **22.100**
 scīre **17.3,113, 137**
 scribere -psisse -ptum **18.48**
 scūtum -ī *n* **12.33**
 sē sibi **7.8; 15.82; 24.24**
 secāre -uisse -ctum **29.169; 34.6**
 sē-cum **14.87** v. sē
 secundum *prp* + *acc* **33.107**
 secundus -a -um **1.67; 16.37; 32.100**
 sed **1.7; 3.57**
 sē-decim **17.20**
 sedēre sēdisse **11.31**
 sella -ae *f* **15.14**
 semel **18.134; 25.31**
 sēmen -inis *n* **27.15**
 semper **16.26**
 senex senis *m* **31.174**
 sēnī -ae -a **33.3**
 sententia -ae *f* **18.30; 30.138**
 sentīre sēnsisse sēnsu **11.90; 30.129**
 septem **4.10**
 September -bris *m* **13.5**
 septen-decim **17.20**
 septentrionēs -um *m* **16.47**
 septimus -a -um **13.4**
 septin-gentī -ae -a **17.33**
 septuāgintā **17.26**
 sequī secūtum **16.66,114**
 serēnus -a -um **16.54**
 serere sēvisse satum **27.9**
 sērius -a -um **34.144**
 sermō -ōnis *m* **20.50**
 servāre **16.125**

servīre **28.152,158; 35.209**
 servitūs -ūtis *f* **32.2**
 servus -ī *m* **2.26**
 ses-centī -ae -a **17.33**
 sēsē **29.156**
 sēstertius -ī *m* **8.61; 17.99**
 seu **32.113** v. sī-ve
 sevērus -a -um **15.6; 31.100**
 sex **1.74**
 sexāgintā **13.7**
 sexiēs **18.120**
 Sextilis -is *m* **13.136**
 sextus -a -um **13.4**
 sī **15.83; +coni 33.73,181**
 sibi *dat* **24.24** v. sē
 sīc **18.42**
 siccus -a -um **27.129**
 sīc-ut **22.16**
 signāre **18.188**
 significāre **18.33; 24.87; 25.41; 35.203**
 significātiō -ōnis *f* **35.104**
 signum -ī *n* **19.3; 23.13; 33.9**
 silentium -ī *n* **20.116**
 silēre **20.115**
 silva -ae *f* **9.10,21**
 similis -e **35.221**
 simul **16.55; s. atque 31.41**
 sīn **26.78**
 sine *prp* + *abl* **5.45**
 sinere sīvisse situm **22.77**
 singulāris -is *m* **1.88**
 singulī -ae -a **30.73,74**
 sinister -tra -trum **14.80; f 16.51; 30.97**
 sinus -ūs *m* **34.159**
 sī-quidem **35.171**
 sitis -is *f* **30.48**
 situs -a -um **16.2**
 sī-ve/seu **16.2; 20.12; s. ... s. 20.82; 32.116**
 sōl -is *m* **9.25,30**
 solēre -itum esse **14.62**
 solum -ī *n* **21.64; 27.39**
 solum *adv* **7.56**
 sōlus -a -um **5.23**
 solvere -visse solūtum **22.63; 23.43; 31.33; nāvem s. 25.98**
 somnus -ī *m* **20.4**
 sonus -ī *m* **24.9**
 sordēs -ium *f* **21.60**
 sordidus -a -um **14.45; 27.62**
 soror -ōris *f* **12.1**
 spargere -sisse -sum **27.15,171**
 speciēs -ēi *f* **35.159**

spectāre 11.76,109
 spectātor -ōris *m* 34.31
 speculum -ī *n* 7.8
 spērāre 28.147,158
 spēs -eī *f* 29.16
 -spicere -iō -spexisse -spectum
 spīrāre 10.47
 spondēus -ī *m* 34.250
 stāre stetisse 11.32
 statim 15.28
 statuere -uisse -ūtum 31.80
 stēlla -ae *f* 13.46
 sternere strāvisse strātum
 30.72,82
 stilus -ī *m* 14.109
 stipendium -ī *n* 33.35
 strepitus -ūs *m* 24.12
 studēre 33.29
 studiōsus -a -um 26.43
 studium -ī *n* 33.30
 stultus -a -um 11.10
 stupēre 29.112
 suādēre -sisse 29.161
 sub *prp* + *abl* 9.30; 10.47;
 27.57; + *acc* 22.91
 sub-īre 29.99
 subitō *adv* 24.12
 subitus -a -um 24.10
 sub-mergere 32.4
 sub-urbānus -a -um 27.58
 sūmere -mpsisse -mptum 4.73;
 11.23
 summus -a -um 26.79; 30.69;
 32.37
 super *prp* + *acc* 11.6, 30; + *abl*
 31.147
 superbus -a -um 32.170
 super-esse 18.140; 32.48
 superior -ius 23.64; 33.144
 superlātīvus -ī *m* 13.175
 superus -a -um 16.2
 supīnum -ī *n* 22.125
 supplicium -ī *n* 31.119
 suprā *prp* + *acc* 9.25; 16.2; *adv*
 33.22
 surdus -a -um 28.31
 surgere surrēxisse 14.40; 15.15
 sur-ripere -iō -uisse -reptum
 29.131
 sūrsum 26.73
 suscitāre 28.66,121
 su-spicere 26.85,108
 sus-tinēre 10.100,124; 12.115
 suus -a -um 4.19; 13.47
 syllaba -ae *f* 1.74

T
 tabella -ae *f* 21.109
 tabellārius -ī *m* 22.24
 taberna -ae *f* 8.1
 tabernārius -ī *m* 8.3
 tabula -ae *f* 14.109
 tacēre 4.37
 tacitus -a -um 15.18
 talentum -ī *n* 32.169
 tālis -e 18.70
 tam 6.11; 8.81; 14.59; 34.20
 tam-diū 33.86
 tamen 19.63
 tam-quam 26.53
 tandem 22.35; 34.71
 tangere tetigisse tāctum 11.40
 tantum 27.94; *adv* 4.11
 tantun-dem 35.40
 tantus -a -um 8.64
 tardus -a -um 30.12,79
 tata -ae *m* 20.30
 taurus -ī *m* 25.26
 tē tē-cum *v.* tū
 tēctum -ī *n* 19.3
 temerārius -a -um 26.104
 tempestās -ātis *f* 16.32
 templum -ī *n* 19.46
 tempus -oris *n* 13.9,19,80; 19.
 155; *t.* est 13.148
 tenebrae -ārum *f* 34.83
 tenebricōsus -a -um 34.98
 tenēre -uisse 7.6; 16.77; 25.32
 tenuis -e 10.101
 ter 18.125
 tergēre -sisse -sum 7.23,92
 tergum -ī *n* 15.61; ā -ō 16.38
 ternī -ae -a 30.74
 terra -ae *f* 9.26; 12.62; 13.49;
 31.39
 terrēre 22.67
 terribilis -e 25.25
 tertius -a -um 1.68
 testis -is *m/f* 34.205
 tetig- *v.* tangere
 theātrum -ī *n* 34.45
 tibi *dat* 14.66 *v.* tū
 tibiae -ārum *f pl* 28.(73)
 tībīcen -inis *m* 28.71
 timēre 6.39,42
 timidus -a -um 25.21
 timor -ōris *m* 9.57
 -tinēre -uisse -tentum <tenēre
 titulus -ī *m* 2.82
 toga -ae *f* 14.71
 togātus -a -um 14.77

tolle sus-tulisse sub-lātum
 17.17; 28.59
 tonitrus -ūs *m* 16.109
 tot 17.29
 totiēs 18.121
 tōtus -a -um 13.50
 trā-dere 23.5
 trahere trāxisse tractum
 25.7,11
 tranquillitās -ātis *f* 28.124
 tranquillus -a -um 16.28,30
 trāns *prp* + *acc* 26.38
 trāns-ferre 33.73
 trāns-īre 33.84
 tre-centī -ae -a 13.7
 trē-decim 17.19
 tremere -uisse 22.84
 trēs tria 1.67; 2.54
 tricēsimus -a -um 27.114
 triclinium -ī *n* 30.64
 trīgintā 13.25
 trinī -ae -a 33.91
 trīstis -e 12.20
 tristitia -ae *f* 29.46
 trochaeus -ī *m* 34.249
 tū tē tibi 3.25; 14.66; 15.20;
 17.63; tē-cum 14.108
 tuērī tūtum 32.45
 tul- *v.* ferre
 tum 15.29; 33.167
 tumultuāri 28.71
 tumultus -ūs *m* 24.87
 tunc 13.19; 28.123
 tunica -ae *f* 14.71
 turba -ae *f* 28.28
 turbāre 16.32; 28.9; 29.73
 turbidus -a -um 16.31,124
 turgidus/-ulus -a -um 34.7,105
 turpis -e 18.93; 24.80
 tūtus -a -um 28.135,136
 tuus -a -um 2.67,82
 tyrannus -ī *m* 29.152

U
 ubi 1.12; 6.58; *u.* primum
 32.175
 ubī-que 32.47
 ūllus -a -um 19.14,53
 ulterior -ius 33.131
 ultimus -a -um 34.106
 ultrā *prp* + *acc* 33.87
 ululāre 9.68
 umbra -ae *f* 9.30; 28.89
 umerus -ī *m* 6.26
 ūmidus -a -um 20.108

umquam 23.26
 ūnā cum 20.104
 unde 6.34; 16.20,45
 ūn-dē-centum 9.3
 ūn-decim 13.30
 ūndecimus -a -um 13.5
 ūn-dē-trīgintā 13.28
 ūn-dē-vīgintī 17.21
 ūniversus -a -um 28.37
 ūnus -a -um 1.76; 18.58; 19.5;
 28.67; ūnī -ae -a 33.91
 urbānus -a -um 27.67; 31.192
 urbs -bis f 13.100
 ūrere ussisse ustum 26.80
 ūsque 17.16; 27.121; 34.97
 ut 9.72; 11.104; 12.63,64; 14.
 120; 18.122; +*conī* 27.78; 28.
 87,90,103; 32.42
 uter -tra -trum 14.12
 uter-que utra- utrum- 14.7
 ūtī ūsum +*abl* 27.20; 34.10
 utinam 32.157,179; 33.67
 utrum... an 28.12
 ūva -ae f 27.48
 uxor -ōris f 19.1

V

vacuus -a -um 4.66
 vāgīre 20.7
 valdē 24.20,24
 valē -ēte 14.128; 16.71
 valēre 14.12
 valētūdō -inis f 33.60
 validus -a -um 21.47; 28.103
 vallis -is f 9.19
 vāllum -ī n 12.100
 varius -a -um 18.33; 29.179
 vās -is n, *pl* -a -ōrum 30.90
 -ve 27.29
 vehere vēxisse vectum 6.30,69
 vel 13.7,9
 velle voluisse 10.67,75; 13.140

vēlōx -ōcis 29.185
 vēlum -ī n 16.39
 vel-ut 28.26
 vēna -ae f 11.20
 vēn-dere 8.5
 venīre vēnisse 3.21; 13.47
 venter -tris m 11.21
 ventus -ī m 16.29
 venustus -a -um 34.89
 vēr -is n 13.80,84
 verbera -um n *pl* 23.99
 verberāre 3.46
 verbum -ī n 3.100; 4.45
 vērē 21.101 v. vērus
 verērī 16.74
 vērō 16.123; 18.140; 21.104;
 neque/nec v. 16.138
 versārī 28.89,134; 32.157
 versiculus -ī m 34.172
 versus -ūs m 12.145; 32.102
 versus, ad... v. 20.67
 vertere -tisse -sum 7.16,45;
 13.50; 22.3
 vērum 26.8
 vērus -a -um 15.54; 22.66; 32.
 115; n 15.57
 vesper -erī m 13.36; -ī *adv* 20.42
 vester -tra -trum 12.25
 vestīgium -ī n 9.54,82
 vēstīmentum -ī n 14.69,75
 vēstīre 14.71
 vestis -is f 21.5; 30.71
 vestrum *gen* 29.43
 vetāre -uisse -itum 31.106
 vetus -eris 31.127,154
 via -ae f 6.1; 8.11
 vīcēsīmus -a -um 20.0
 victor -ōris m 32.40
 victōria -ae f 32.31
 vidēre vīdisse vīsum 3.11; 10.
 50; vidērī 26.94,95; 33.63
 vigilāre 14.5

vigilia -ae f 28.95
 vīgintī 8.48
 vilis -e 32.38
 villa -ae f 5.1
 vincere vīcissee victum 21.46;
 32.31
 vīcīre vīnxisse vīctum 22.11
 vinea -ae f 27.47
 vīnum -ī n 27.49
 vir -ī m 2.1; 5.20
 vīrēs -ium f 32.53
 virga -ae f 15.6
 virgō -inis f 19.41
 virtūs -ūtis f 33.37
 vīs vim vī f 32.13,164
 viscera -um n 11.22
 visere -sisse 30.19
 vīta -ae f 29.7
 vītāre 28.143
 vītis -is f 27.46
 vīvere vīxisse 10.46; 20.11;
 25.25
 vīvus -a -um 10.49
 vix 16.69; 27.177
 vōbīs vōbīs-cum v. vōs
 vocābulum -ī n 1.71
 vōcālis -is f 18.7,23
 vocāre 3.16; 19.30; 30.9
 vocātīvus -ī m 4.102
 volāre 10.11
 voluntās -ātis f 32.61
 vorāgō -inis f 28.131
 vorāre 25.19
 vōs vōbīs 15.51,120; 20.130;
 21.109; vōbīs-cum 29.57
 vōx vōcis f 10.81
 vulnerāre 33.137
 vulnus -eris n 33.138
 vultus -ūs m 23.34

Z

zephyrus -ī m 18.12

INDEX GRAMMATICVS

A

- ablātīvus 5.123–138
 - (= *ab/ex* —) 6.112–113, 118; 16.140; 25.38, 100; 23.106; 27.89; 32.6
 - (absolūtus) 14.15, 85; 16.36, 64, 65, 94, 95; 22.119
 - (apud comp., *ante/post*) 16.91, 123, 124, 148; 19.83, 86, 123
 - (causae) 11.55; 25.73; 26.24; 27.109; 32.22
 - (comparatiōnis) 24.30, 77, 90, 108, 116; 32.193
 - (instrūmentī) 6.40, 51, 69, 91; 8.24, 56, 99; 12.191; 16.34; 20.11; 27.20 (*ūtī*)
 - (loci) 16.16; 25.52
 - (modi) 9.90; 10.112; 26.47; 29.14; 32.46, 77
 - (post prp. *ab/ā, cōram, cum, dē, ex/ē, prō, prae, sine*) 5.136; 35.194–199; (*in, sub, super*) 1.1; 9.30; 31.147; 35.205–213
 - (qualitātis) 29.123; 32.49
 - (temporis) 13.19, 44, 46, 52; 33.54
- accūsātīvus 3.84–97; 5.107–122
 - cum īnfīnītvō 11.168–179; 25.2
 - (post prp.) 6.97–107; 35.181–193
 - (= *ad* —) 6.110–111, 114–115; 20.123; 25.52, 99
 - /ablātīvus (post prp. *in, sub, super*) 7.14, 17; 22.91; 35.200–213
- āctīvum/passivum 6.122–139; 35.65–81
- adiectivum (dēcl. I/II) 12.155–171
 - (dēcl. III) 12.172–185
 - (comparatiō) 13.168–176
- adverbium 35.102–126
 - (*-ē/-iter*) 18.194–212
 - (*-nter*) 30.33, 35, 82
 - (*-ō*) 17.12; 20.63; 24.12, 59, 100
 - (comparatiō) 18.206–212; 35.121–126

C

- cāsus 35.19–28
- comparatiō (adiectivī) 13.168–176; 35.30–37
 - (adverbīi) 18.206–212; 35.121–126
- comparātīvus 12.199–225
 - (adverbīi) 18.206–207, 210, 211
- coniugatiōnēs I–IV 35.232–237
- coniūnctiō 35.155–175
 - coniūnctivus praes. 27.182–235
 - imperf. 28.191–232
 - perf. 32.226–273
 - plūsquamperf. 33.194–236
 - (*cum* —) 29.76, 79; 32.176; 33.109
 - (dubitātīvus) 28.184; 29.22, 23, 51
 - (hortātīvus) 30.87, 120; 32.176–177
 - (*interrogat/nescit num/quis* —) 29.106, 117, 128; 31.82, 84
 - (irreālis) 33.73–76, 82–85, 181–182, 208–214

- (optātīvus) 31.182, 183, 196; 32.157, 183; 33.67, 71, 166
- (*ut/nē* —) 29.204–218

D

- datīvus 7.106–121; 8.46, 116; 10.58; 17.79
 - (possessīvus: *esse*) 12.6–10; 14.64, 77, 86
 - (verba: *pārēre*...) 12.75, 82; 15.64; 16.82; 17.109; 19.104; 21.119; 27.122, 123; 28.16, 110, 158; 29.80, 83, 85, 161, 185; 30.33, 104; 31.55, 90; 32.77, 101, 117; 33.29; 34.35, 40, 126, 217
 - (agentis: apud gerundivum) 31.159, 210–211
- dēclīnātiō I 9.89–99
 - II 9.100–113
 - I/II (adiectivum) 12.155–171
 - III 9.114–127; 10.166–183
 - III (neutr.) 11.148–167
 - III (adiectivum) 12.172–185
 - IV 12.144–154
 - IV (neutr.) 21.(36–38)
 - V 13.152–168; (*rēs*) 14.(111–114)
- dēclīnātiōnēs I–V 35.224–231
- dēpōnēns, verbum 16.152–165; 35.79–81
 - (ind. praes.) 17.187–193
 - (ind./īnf. perf.) 24.26, 27, 54, 80, 81, 88, 101
 - (imp.) 25.146–154

E

- esse*: ind. praes. 15.143–153, imperf. 19.168–184, fut. 20.176–188; coni. praes. 27.195–209, imperf. 28.201–213

F

- fēmininum 2.96, 101–102
- ferre* (ind. praes.) 22.105–111
- futūrum 20.167–207
 - part. & īnf. 23.157–178
- futūrum perfectum 30.161–201

G

- genetīvus 2.105–121
 - /accūsātīvus 25.22, 46, 51, 77, 86, 88, 122, 125, 130; (*oblīvīsci/memīnisse*) 25.126; 32.126, 156
 - (locātīvus) 6.114–115, 120–121
 - (*numerus* —) 2.47, 56
 - (*multum/paulum* —) 16.9, 61, 62, 117; 27.38, 41
 - (partītīvus) 12.64, 65; 17.14; 19.30
 - (*plēnus* —) 7.43
 - (qualitātis) 12.158; 19.33; 22.16; 31.101
- genus (nōminis) 35.13–18
 - (verbī) 35.65–81
- gerundium 26.147–162
- gerundivum 31.206–219
- gerundivum/gerundium 33.80, 94–98, 116

H

hic haec hoc 7.43,85.90; 8.212–223

I

ille -a -ud 8.135–211

imperātīvus 4.106–121; 5.139–156

— (verbī dēpōnentis) 25.146–154

— futūrī 26.81; 33.237–248

imperfectum ind. 19.164–208

— coni. 28.191–232

—/perfectum 21.152–158

indicātīvus/coniūctīvus 27.185–190

—/imperātīvus 4.106–121

īnfīnītīvus praes. 10.133–165

— perf. 21.166,175–176,202

— fut. 23.157–178

interiectiō 35.214–221

ire (ind. praes.) 15.166–167

is ea id 8.135–211

L

locātīvus 6.114–115,120–121; 15.81; 21.20;
25.132; 27.66

M

masculīnum 2.95,99–100

N

nē -eris! 32.162,183,199,211,215,243,254

neutrūm 2.97,103–105

nōmen 35.7–37

nōminātīvus/accūsātīvus 3.84–97

numerī 4.9–10; 17.19–35

— (*primus, secundus...*) 13.2–6,54

— (adv. *semel...* -iēs) 18.118–126,134

— (*singulī, binī...*) 30.73–74; 33.2–3

numerus (nōminis) 1.85–106; 35.19–22

— (verbī) 5.139–156; 35.82–85

P

participiūm 35.127–154

participiūm praes. 14.134–150

— perf. (pass.) 21.193–196

— fut. 23.157–165

passīvum 6.122–139; 35.72–74

perfectum ind. 21.159–206

— inf. 21.166,175–176,202

— coni. 32.226–273

—/imperfectum 21.152–158

persōnae 15.130–139; 35.50–53,97–100

— verbī (āct.) 15.130–170

— — (pass.) 17.154–162

plūsquamperfectum ind. 24.120–161

— coni. 33.194–236

positīvus (gradus) 35.33

posse (ind. praes.) 15.169–170

praepositiō 6.97–109; 35.176–213

praepositiōnēs + abl. 5.136; 35.194–199

— + acc. 6.97–107; 35.181–193

— + abl./acc. 35.200–213

praesēns ind. (āct.) 15.130–170

— ind. (pass.) 17.154–193

— coni. 27.182–235

—/praeteritum (imperf.) 19.155–162

praeteritum v. imperfectum et perfectum

prōnōmen 35.38–56

prōnōmen relātīvum *quī* 3.69–82; 8.135–211

prōnōmina dēmōnstrātīva: *hic* 8.212–223; *ille* *his*
8.135–211

— interrogātīva *quis/quī* 8.135–211; *uter* 14.12,

— persōnālīa *ego,tū,nōs,vōs* (nōm.) 15.132–133

— possessīva *meus/tuus* 2.66–79; *suus* 4.19; *noster*
11.131; *vester* 12.25

Q

quis/quī quae quid/quod 8.135–211

S

sī/nisi + coni. 33.73–76,82–85,208–214,220–225

singulāris/plūrālīs 1.85–106; 35.19–22

—/— (verbī) 5.139–156; 35.82–85

superlātīvus (-issimus) 13.167–176

— (-errimus, -illimus) 18.73,84,102

— (adverbīi) 18.206–212

supīnum I 22.123–130

— II 22.131–135

T

tempora (verbī) 19.155–162; 20.166–171;

21.151–158; 35.86–96

U

ut/nē/ut nōn + coni. 29.204–218

V

velle (ind. praes.) 10.75,76; 20.55,56,64,73

verbūm 3.98–103; 35.57–101

vocātīvus 4.100–105, 19.93–94; 21.30

NOTAE

=	idem atque (pōnitur inter vocābula quae eandem ferē rem significant)
↔	contrārium (pōnitur inter vocābula quae rēs contrāriās significant)
<	factum ex (pōnitur inter vocābula quōrum alterum ex alterō factum est)
	haec nota pōnitur ante litterās quae in dēclīnātiōne adduntur

<i>abl</i>	ablātīvus	<i>inf</i>	īnfinītīvus
<i>acc</i>	accūsātīvus	<i>kal.</i>	kalendae
<i>āct</i>	āctīvum	<i>loc</i>	locātīvus
<i>a. d.</i>	ante diem	<i>m, masc</i>	masculinum
<i>adi</i>	adiectīvum	<i>n, neutr</i>	neutrum
<i>adv</i>	adverbium	<i>nōm</i>	nōminātīvus
<i>cap.</i>	capitulum	<i>nōn.</i>	nōnae
<i>cēt.</i>	cēterī -ae -a	<i>pāg.</i>	pāgina
<i>comp</i>	comparātīvus	<i>part</i>	participium
<i>coni</i>	coniūnctīvus	<i>pass</i>	passīvum
<i>dat</i>	datīvus	<i>perf</i>	perfectum
<i>dēcl</i>	dēclīnātiō	<i>pers</i>	persōna
<i>dēp</i>	dēpōnēns	<i>pl, plūr</i>	plūrālis
<i>f, fēm</i>	fēmīnīnum	<i>praes</i>	praesēns
<i>fut</i>	futūrum	<i>prōn</i>	prōnōmen
<i>gen</i>	genetīvus	<i>prp</i>	praepositiō
<i>īd.</i>	īdūs	<i>s. d.</i>	salūtem dicit
<i>imp</i>	imperātīvus	<i>sg, sing</i>	singulāris
<i>imperf</i>	imperfectum	<i>sup</i>	superlātīvus
<i>indēcl</i>	indēclīnābile	<i>voc</i>	vocātīvus

FORMAE MVTATAE

A	eō eōrum eōs eum < is	libr- < liber	quan- quen-dam < quī-
ab-lāt-abs-tul- < au-ferre	eō eunt eunt- < ire	locūt- < loquī	dam
āct- < agere	eō- eun-dem < idem	lūc- < lūx	R
al-lāt-at-tul- < af-ferre	er- < esse	M	rē rēbus < rēs
C	F	mā-vīs -vult < malle	rēg- < rēx
cecid- < cadere	fēc- < facere	merc- < merx	reī rem rērum < rēs
cecin- < canere	fit fiunt < fierī	mī < meus	rūp- rupt- < rumpere
cēp- < capere	fix- < figere	mīs- miss- < mittere	S
cruc- < crux	frāct- frēg- < frangere	mixt- < miscēre	scid- sciss- < scindere
D	fū- < esse	mōr- < mōs	secūt- < sequī
ded- < dare	G	N	sim sīs sit... sint < esse
dī dīi dīs dīs < deus	gener- < genus	nec- < nex	strāt- strāv- < sternere
didic- < discere	gess- gest- < gerere	noct- < nox	sum sumus sunt < esse
dīx- < dicere	H	O	T
dō < dare	ha- hīs ho- hu- < hic	ob-lāt- -tul- < of-ferre	tetig- < tangere
duā- duae < duo	I	oper- < opus	tract- trāx- < trahere
duc- < dux	ī īb- < īre	ōr- < ōs	tria tribus trium < trēs
dūx- < ducere	īēc- < iacere	P	tul- < ferre
E	īi īis < is	pāc- < pāx	V
ea eā eae < is	īi īistī iit... iērunt < īre	ped- < pēs	vect- vēx- < vehere
ea- eandem < idem	iuss- < iubēre	pepul- < pellere	vī vim < vīs
eam eārum eās < is	L	posit- posu- < pōnere	vīc- vict- < vincere
eam eās eat... eant < īre	lāt- < ferre	pot- potu- < posse	vīs < velle
ed- ēd- < ēsse	later- < latus	prō-fu- -su- < prōd-esse	vīx- < vivere
ēg- < agere	lēct- < legere	Q	vōc- < vōx
eī eius(-dem) < is idem	lēg- < lēx	qua- quo- < quī/quis	vol- vult vultis < velle

LINGVA LATINA PER SE ILLUSTRATA

by Hans H. Ørberg

Hans Ørberg's *Lingua Latina per se Illustrata* is the world's premiere textbook for learning Latin via the Natural Method. Students first learn grammar and vocabulary intuitively through extended contextual reading and an innovative system of marginal notes. It is the only textbook currently available that gives students the opportunity to learn Latin without resorting to translation, but allows them to "think" in the language. It is also the most popular text for teachers, at both the secondary and collegiate levels, who wish to incorporate conversational skills into their classroom practice.

LINGVA LATINA incorporates the following features:

- The most comprehensive treatment of Latin grammar available in an elementary textbook
- A vocabulary of almost 1,800 words, reinforced by constant and creatively phrased repetition, vastly expands the potential for later sight reading
- A complete line of ancillary volumes, exercises, and readers both in print and online

Seasoned secondary and college teachers often find their own reading facility enhanced by using *Lingua Latina*.

Please visit www.pullins.com for further information on the complete Ørberg series, including a complete list of titles, additional student materials, and online ordering.